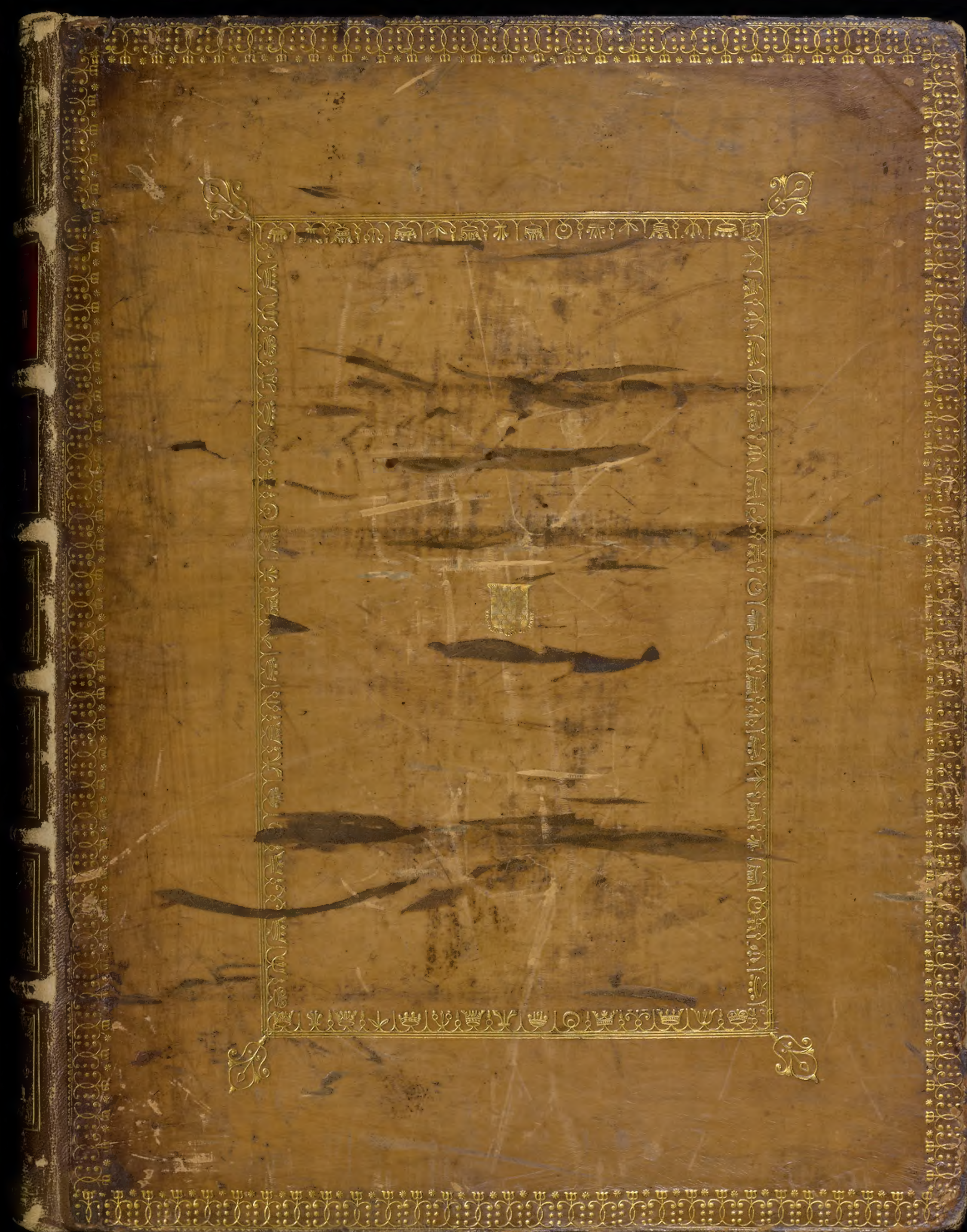

LINCOLN'S INN
WITHDRAWN
LIBRARY

MVSEVM

FLORENTINVM

EXHIBENS

INSIGNIORA VETVSTATIS MONVMENTA

QVAE FLORENTIAE SVNT

IOANNI GASTONI

ETRVRIAE MAGNO DVCI

DEDICATVM.

Vol 1

FLORENTIAE. ANNO. CIƆ. IƆ. CC. XXXI.

Ex Typographia Michaelis Nestenvs et Francisci Moücke.

16

GEMMAE ANTIQVAE EX THESAVRO MEDICEO

ET

PRIVATORVM DACTYLIOTHECIS

FLORENTIAE

EXHIBENTES TABVLIS C.

IMAGINES VIRORVM ILLVSTRIVM ET DEORVM

CVM OBSERVATIONIBVS

ANTONII FRANCISCI GORII

PVBLICI HISTORIARVM PROFESSORIS.

I.D. Campiglia del. V. Franceschini Sculp.

FLORENTIAE. ANNO. CIↃ. IↃ. CC. XXXI.
EX TYPOGRAPHIA MICHAELIS NESTENVS ET FRANCISCI MOÜCKE.

PRAESIDVM PERMISSV.

IOANNI GASTONI

INCLYTO IVSTO CLEMENTI

MAGNO DVCI ETRVRIAE

AVCTORES EDITIONIS HVIVS OPERIS

FELICITATEM.

VSEI FLORENTINI Opus locupletiſſimum, exhibens inſigniora Vetuſtatis monumenta, quae FLORENTIAE adſervantur, votis omnium iam diu expetitum, numquam tamen magnam ob rerum molem tentatum, optatam in lucem

cem

cem edituri, gloriosum, & maxime illustre nobis fore censuimus, CLEMENTISSIME, & MAGNE DVX, si nominis Tui splendore, ac maiestate nobilitatum, in manus studiosorum hominum auspicatissime traderemus. Si qua enim sunt quae Tibi placeant, quae omnem antiquitatis memoriam, & eruditionem, Historiam quoque cum primis Graecam, & Romanam, ac veterem Mythologiam illustrent, & augeant; haec certe ex amplissimo Tuo munere, patefactis nobis tantis opibus, Tibi tribuenda esse arbitramur. Nam pretiosa omnia antiqua monumenta, quae non in hoc Volumine solum, verum etiam in ceteris continentur, maxima ex parte Tua sunt. Gemmae ad omnes Classes ornandas cum raritate, tum artificum praestantissimorum opificio insignes, compluresque eorum nomine insculptae, summo studio a Maioribus tuis conquisitae, & a Te nuper auctae; Statuae, quas tantopere olim Graecia, & Roma suspexit; Deorum, ac Dearum elegantissima Simulacra; Imperatorum, Regum, Caesarum, Augustarumque Feminarum, & hoc amplius Heroum, Philosophorum, Oratorum, Poetarum, atque illustrium Virorum Imagines; Numismata rarissima; Pictorum quoque, qui se ipsos pinxerunt Tabulae pereximiae, ex Tuo MEDICEO THESAVRO toto orbe celeberrimo, in communem utilitatem nostris curis nunc primum proferuntur, atque aeterni-

terni-

ternitati commendantur. Quod quidem noſtrum facinus quam Tibi gratum, omnique favore proſequendum duxeris, non ſemel pro ea qua nos complecteris regia humanitate declarare voluiſti. Probe enim intelligis, CELSISSIME PRINCEPS, quantum laudis, & gloriae conferant haec praeclara antiquitatis ſtudia Patriae noſtrae, in qua optimae artes tuorum MEDICEORVM HEROVM cura, & praeſidio ab oblivione, & interitu ſunt vindicatae. Perſpectum quoque Tibi eſt quantum utilitatis, & ornamenti ea afferant litterarum rei publicae; quamque magnam ſegetem eruditionis ex hac ditiſſima rariorum monumentorum ſupellectile ſtudioſi cultores ſint collecturi. Summam igitur atque immortalem laudem ex Tuo auguſto nomine ſibi promittit hoc Opus, quod libenti animo, perennique obſervantiae noſtrae ſignificatione Tibi offerimus, ac dedicamus. Neminem enim latet quam frequenter in librorum lectione verſeris, quam acre ſit in rebus omnibus tuum iudicium; quanta mentis ingeniique vis, ac praeſtantia, quam ſingularis complurium linguarum peritia, quam eximia diſciplinarum Hiſtoriarumque cognitio. Merito Te omnium Etruriae Regum eruditione excultiſſimum; Aequitate, Clementia, Iuſtitia, flagrantiſſimo in omnes ſubiectos Tibi populos amore, & humanitate conſpicuum; publicae felicitatis Conſervatorem

maxi-

maximum, denique MITISSIMVM atque IVSTISSIMVM PRINCIPEM omnes praedicant. Serena igitur, ut ſoles, fronte, ac perbenigno animo accipe, MAGNE DVX, hoc munus, ſummi erga Te obſequii noſtri monumentum, nulla umquam futurorum temporum iniuria abolendum; & vive, publicis votis, omniumque bono & commodo quam diutiſſime.

AD LECTOREM

PRAEFATIO

ANT. FRANCISCI GORI.

ETERVM MONVMENTORVM GEMMARVMQVE cum primis inſignem hanc ſupellectilem antequam iudicio cultorum antiquitatis ſubiiciam, quod fauſtum, felix, fortunatumque ſit, pauca mihi in ipſo limine praemittenda ſunt, quae declarent qui nam ſint auctores huius Operis, qui Voluminum numerus, quae elegantiarum omnium vetuſti aevi in communem utilitatem, & ſtudium expoſitarum ſeries, ordo, ac diſtributio; quodque in iiſdem illuſtrandis meum conſilium fuerit, & labor.

Quod igitur primum omnium dicendum eſt, huius Operis locupletiſſimi nondum antea ſpe concepti, nedum tentati auctores editoreſque ſunt aliquot Florentini Equites, avito generis ſplendore nobiliſſimi, iuvandis ornandiſque optimis artibus maxime dediti; qui ut aeterno nomini huius inclytae Vrbis decus adderent pereximium, remque viris eruditis facerent gra-

tiſſimam, patrias omnes antiquitates, maxima ex parte ad hoc tempus ineditas, quibus eadem tantopere inclaruit, in optatam iamdiu lucem proferre ſtatuerunt.

Laudato itaque probatoque ab omnibus conſilio colligendi evulgandique quidquid FLORENTIAE exſtat antiqui operis, peregregium, & ſingulare, multoque ſelectum iudicio, ac diligentia, huic antiquitatum ſyntagmati titulum fecerunt MVSEVM FLORENTINVM, quod inſigniora veterum artificum opera quae in celebrioribus Florentinis Cimeliothecis adſervantur, ac praeſertim in MEDICEO THESAVRO, in unum collecta, atque obſervationibus illuſtrata exhibeat: exceptis dumtaxat vetuſtis e marmore anaglyphis ſculpturis, itemque Graecis, & Romanis inſcriptis lapidibus, qui pariter Florentiae viſuntur, quod a me iam editi fuerint in Parte I. Inſcriptionum antiquarum Etruriae Vrbium; quibus etiam aliae addi debent priſcae eruditionis reliquiae, & Sarcophagi quamprimum in publicum proferendi in altera eiuſdem Operis Parte, quae iam ſub prelo eſt.

Totum hoc MVSEI FLORENTINI Opus Volumina X. complectuntur. Singulis nullus, ut ſolet, adſignatus numerus; quod hoc vel illud Voluminum corpus alterum ſine altero ſtare poſſit: quod etiam eo conſilio factum eſt ut cuique liceat hoc vel illud, vel denique omnia, ut lubet, Voluminum corpora ſibi comparare. Vnumquodque vero Volumen aereis inciſis Tabulis C. vel etiam pluribus, ubi neceſſe fuerit, conſtabit.

Volumen hoc in ordine Primum, quod prae manibus habes, ingenue Lector, continet GEMMAS ANTIQVAS, opificio, & eruditione inſignes, VIRORVM ILLVSTRIVM ET DEORVM Imagines exhibentes; quarum quum tanta ſit copia (nam *Camea*, ut vulgo dicimus, ſunt centum ſexaginta, Gemmae vero inſcalptae ſexcentae ſupra quadraginta tres) ne mentem confunderent ſi inordinate exponerentur, in Claſſes IV. accurato quoad fieri potuit ordine digeſtae fuere; qui ordo diligentiori

tiori

tiori cura in altero quoque Gemmarum Volumine ſervabitur .

Ne quid vero ſtudioſum Lectorem lateat ſingula perſpicue cognoſcere cupientem , quid unaquaeque Claſſis eiuſdem Voluminis Primi contineat oſtendam. Claſſis I. exhibet Tabulis XXIIII. Imagines Imperatorum , Caeſarum Auguſtorum Auguſtarumque , & Virorum illuſtrium . Claſſis II. Imagines Regum , Reginarum, & Heroum profert Tabulis XVI. inciſas . Claſſis III. Philoſophorum , Oratorum , Poetarum Muſarumque Imagines Tabulis XI. expreſſas continet . Claſſis denique IV. Imagines Deorum Dearumque Tabulis XLIX. diligenter delineatas exponit ; ex quibus magna profecto accedit lux Hiſtoriae , veterique Gentium Mythologiae , multique antiqui auctores earumdem Gemmarum eruditione , quam continent , valde illuſtrantur .

Ad reliqua Volumina deſcribenda nunc gradum facio , quae ſumma cura , ac ſollicitudine parantur , ut quamprimum in lucem prodeant ; iamque a Chalcographis plurimae Tabulae Voluminis II. & III. abſolutae ſunt , maiori certe , ut videbitur , labore , ac diligentia , quum iam ex ceteris praeſtantiores ad id opus delecti fuerint . Turpe enim eſt in rebus , quae patriae gloriam augent , civium ſtudia langueſcere , atque remitti .

Secundum igitur Volumen alias item GEMMAS perinſignes complectetur , ac primum illas quae Scalptorum nomine , vel Graeca , vel Latina epigraphe ornatae ſunt . Sequentur poſtea Gemmae , quae Religionis , Pacis , & Belli ſtudia , veteremque Hiſtoriam , & Mythologiam maxime dilucidant . Huius Voluminis ſplendori ac nobilitati ne quid deſit , proferentur complures GEMMAE , quae HOMERICAE dici poſſunt , quod immortale HOMERI Poema egregie illuſtrent .

Volumen III. marmorea SIGNA , ſive STATVAS Deorum Dearumque , & Hominum illuſtrium producet ; quae quidem maxima ex parte eximia ſunt veterum Sculptorum magni nominis opera : quibus in delineandis caelandiſque non modo Chal-

cographorum, qui huic operi ſedulo incumbunt, verum etiam peritiſſimi Pictoris Ioannis Dominici Campiglia, qui exquiſito labore, multaque diligentia has omnes antiquitates delineavit, certavit induſtria: iam enim antequam hanc curam ſuſciperet, complurium annorum ſtudio, & obſervatione illuſtriora fere omnia veterum artificum monumenta, quae Romae viſuntur, vel ſibi, vel exteris pinxerat.

Volumen IV. numquam antea publici iuris factas depromet Caeſarum Auguſtorum Auguſtarumque & Virorum illuſtrium PROTOMAS; ex quibus abſoluta eorum effigies, ſpirantesque vultus animo facilius concipi poterunt.

Volumen V. proferet ahenea omnia Deorum Dearumque SIMVLACRA, & SIGILLA elegantiora, compluribus peculiaribus ſymbolis ornata; aliaque huius generis ex aere ſculpta opera, e quibus magna profecto eruditionis copia hauriri poterit.

Volumen VI. VII. & VIII. ſelectiora, & praeſtantiora producet NVMISMATA adhuc inedita; eaque praeſertim quae in Mediceo Gazophylacio ingenti copia reperiuntur, ſervato ordine, & magnitudinum forma.

Volumen tamdem IX. & X. PICTORVM toto orbe celebriorum, qui ſe ipſos pinxerunt, Picturaeque artem ad ſummum gloriae faſtigium evexere, ICONAS exhibebit; quorum effigies egregio ſtudio delineavit, maximaque ſimilitudine expreſſit eximius Pictor Ioannes Dominicus Ferrettius Florentinus, meus adfinis.

De Florentinis Cimeliothecis, praecipue vero de Theſauro Mediceo, ex quo haec fere omnia deprompta ſunt, nonnulla nunc dicenda ſuperſunt. Primum igitur de eiuſdem MEDICEI CIMELIARCHII origine, & progreſſu verba facturus, illud ſilentio praetereundum non eſt, quod eruditiſſimus Ezechiel Spanhemius perſpicue oſtendit in Diſſertatione I. de Praeſtantia, & Vſu Numiſmatum antiquorum, MEDICEAE AVGVSTAE DOMVS

He-

Heroas omnium primos veterum monumentorum utilissimum studium in Italiam invexisse. Eminet inter hos LAVRENTIVS MEDICES, cognomento, & re ipsa MAGNIFICVS, litterarum, litteratorumque parens optimus; qui scalptas gemmas antiquas, perrara numismata, codices tum Graecos, tum Latinos, pretiosas denique omnes, quas undique per viros doctos invenire potuit venerandae antiquitatis reliquias, in aes, vel in marmor incisas, diligentissime conquisivit, & ab interitu vindicavit: qui etiam transmisso posteris harum lauticiarum studio, & amore, veluti e specula ad nominis aeternitatem consequendam hoc nullo umquam tempore intermoriturum lumen accendit. Ex his priscae aetatis monumentis quantum adiumenti ad commentationes suas adornandas atque illustrandas consecutus fuerit doctissimus Angelus Politianus in Praefatione Miscellaneorum, quae eidem LAVRENTIO dedicavit, diserte testatur.

Consecutis temporibus idem studium, eademque dignissima regum mente cura augendi has antiquae eruditionis divitias, viguit mirum in modum in omnibus Mediceae Gentis Principibus, praesertim vero in FRANCISCO, & FERDINANDO II. Etruriae Magnis Ducibus; ac postmodum immensum paene crevit in LEOPOLDO MEDICE, Cardinali amplissimo; qui nulla impensarum habita ratione ex Africa etiam advehi Florentiam iussit complures aras, & vetera inscripta monumenta, regiaque plane magnificentia, & splendore MEDICEVM CIMELIARCHIVM instruxit plurimis Gemmis elegantioris operis, omnigena eruditione refertis, quas olim diuturno studio sibi conquisiverat rei antiquariae peritissimus Leonardus Augustinius.

Ingens decus, & ornamentum eidem Musarum sacrario addidit etiam COSMVS III. omni aevo summa cum laude memorandus, expositis in publicum bonum compluribus antiquis inscriptis tabulis, signis, nummis, iisque praesertim quos ex Hispania fere ad sex millia Florentiam asportari praecepit. Idem

quo-

quoque ut patrui sui Cardinalis LEOPOLDI ab Etruria Principis amplificatoris maximi Mediceae antiquitatum supellectilis aeternitati nomen consecraret, conspicuo, atque insigni in loco, nimirum in Medicea PINACOTHECA, ab eo instructa ornataque Tabulis Pictorum toto orbe celeberrimorum, qui se ipsos pinxerunt, marmoream statuam eidem dedicavit, elegantique epigraphe in eius basi incisa, perennem erga eum amoris, & obsequii sui significationem declaravit.

Nova quoque deinceps aliorum rariorum monumentorum Gemmarumque accessione locupletata est MEDICEA GAZA ab inclytis Filiis COSMI III. FERDINANDO Etruriae Magno Principe, & IOANNE GASTONE feliciter regnante Magno Etruriae Duce; qui superiore anno trecentas, multoque plures Gemmas consummatissimae, atque elegantissimae sculpturae, aliaque antiqua opera in ea condidit, quae olim ornaverant insignem Cimeliothecam praestantissimi Viri, meorumque studiorum fautoris optimi Petri Andreae Andreinii, Patricii Florentini. Eximiis pariter laudibus celebranda est Magna Etruriae Princeps ANNA ALOYSIA Electrix Palatina, quae compluribus perraris Gemmis opulentissimam Mediceam DACTYLIOTHECAM instruxit cumulavitque; adeo ut nihil hodie in omni veterum elegantiarum genere deesse videatur; etiamsi & alia addi possent vetera e marmore anaglypha, statuae, tabulae atque arae inscriptae, quae tum Romae in Aedibus, & in Hortis Mediceis, tum in compluribus suburbanis Villis Mediceae Domus adhuc exstant, & magna cum voluptate, atque admiratione spectantur.

Post Mediceam plurimum quoque dignitatis splendorisque his Voluminibus contulit ditissima DACTYLIOTHECA STROZIA, e qua complures Gemmae exquisitissimo artificio, & raritate commendabiles prolatae sunt. Tantarum opum eximius conquisitor fuit pietate, & eruditione spectatissimus Praesul LEO STROZIVS, qui in ea condidit quidquid non ipsa solum anti-

qui-

quitas, verum etiam natura, & ars praecipuum, & obſervatu dignum habent. Gemmarum omnium copiam ſingulari humanitate nobis fecere Princeps Tereſia STROZIA, praelaudati Praeſulis Leonis ex fratre filia, Cimeliorumque eius heres, Virque eius Laurentius STROZIVS Forani Princeps, quum heic Florentiae in avitis Aedibus diu commorarentur. Complures item Gemmae elegantiores ex aliis Florentinis Cimeliothecis, nimirum Marchionum RICCARDIORVM, NICCOLINIORVM, Comitum EX GHERARDESCA, Nobilium CERRETANIORVM, & Senatoris Philippi BONARROTI deſumptae ſunt; qui quum ſit omnium conſenſione totius antiquitatis Genius, penitioriſque eruditionis conſultiſſimus, plurimum conſilio, & auſpiciis ſuis profuit huic Operis editioni, mihique ipſum in rebus difficilioribus conſulenti, iudicium ſuum aperuit, datis etiam libris, quos adire poſſem. His accedunt Cimeliothecae Nobilium GADDIORVM, & Marchionis GVADAGNI, de quorum auctoribus deque copia veterum monumentorum, quae in iiſdem ſpectantur, iam diſſerui in Praefatione Partis I. Inſcriptionum antiquarum Etruriae Vrbium; quare eadem rurſum in medium adferre ſupervacuum, ac fortaſſe legentibus nimis grave eſſe cenſui.

Gemmarum omnium antiquarum tum in hoc edito Volumine, tum in altero quamprimum edendo, ſeries, ordo, ac diſpoſitio, quam nemo ad hoc tempus, nec ii quidem qui minori copia Gemmas protulerunt, umquam adhibuit, tota tribuenda eſt praeclaro ſtudio, & diligentiae C. V. Sebaſtiani Blanchii Praefecti Regii Cimeliarchii Magni Ducis Etruriae. In Claſſe IV. quamvis plures Gemmae repetantur, quae idem fere Deorum Dearumque ſimulacrum vel parum diverſum referunt, tamen quum emineant artificio, & elegantia (nam ad id magna cura a praelaudato Blanchio ſelectae ex aliis pluribus ſunt) nullo modo omittendas eſſe viſum eſt. Quemadmodum igitur in his Claſſibus adornandis, diſponendiſque egregius fuit eius labor,

bor,

bor, & cura, ita in me eximia, ac propemodum ſingularis fuit humanitas; qui mihi paene ſingulas Gemmas prototypas, quas illuſtrare debebam meis oculis obſervare, vel cum nummis conferre, quoties opus eſſet, cupienti, cumulatiſſime ſatis fecit. Neque illud ſilentio praetereundum eſt ſingulas Imagines Tabulis inciſas peraccurato iudicio collatas fuiſſe cum archetypis Gemmis, atque eo uſque emendatas, ſi res poſtulaſſet, donec abſoluta ſimilitudine referrent illos illuſtres Homines, quos exhibebant. Id etiam ut facilius, ac tutius praeſtari poſſet ſingulis Gemmis aptiſſimae figurae modulus datus eſt; nam figura ſi delineentur valde magna, nimiſque aucta, minus perfecte prototyparum imaginum ſimilitudinem exprimere poſſunt. Ex quibus etiam facile intelligi poteſt nos publicae utilitati, ſtudioſorumque hominum commodo conſulere voluiſſe, expoſitis in qualibet Tabula pluribus Gemmis, ex quibus alii forſitan non duo Volumina, ſed multo plura confeciſſent.

In ſubiecta ſingulis Gemmis, ut ita dicam, teſſera (nam veterum teſſerarum ſchema imitatur) primum adnotatum eſt genus ſculpturae eiuſdem Gemmae: nam ſi anaglyphum ſit, *exſcalptum* appellatur Gemmae opus, pervulgato ſermone (*Cammeo*); ſi vero cavis ductibus inciſum ſit *inſcalptum* dicitur, hoc eſt (*intaglio cavo*); quibus Gemmis veteres ad obſignandum, ut plurimum, uſi ſunt: quae quidem in Tabulis huius dumtaxat Voluminis, eo modo ut in ſuis prototypis obſervantur aliis placuit ut exprimerentur, ne qua in re a Pictoris delineatione Chalcographi diſcederent, quum exemplaria ipſa, ut aiunt, calcanda fuiſſent. Primum ſculpturae genus Leonardus Auguſtinius in Praefatione ad Gemmas antiquas *anaglyphicum*, ſive *anaglypticum* dixit; ſecundum vero *glypticum*, ſive *diaglypticum*.

Notatur poſtea in eadem teſſera qualitas Gemmae, an ſcilicet imago exſcalpta, vel inſcalpta ſit *Chalcedonio* vel *Iaſpidi*, vel *Sardae*, vel *Achatae* ceteriſque pretioſis lapillis. Sequitur poſtea

ſtea per ſingulares item notas expreſſum nomen Dactyliothecae e qua ſingulae Gemmae proferuntur : ſubiecta vero linea eiuſdem Gemmae figuram , nempe altitudinem , & latitudinem indicat : ubi vero linea deeſt indicatur allatum iconiſmum magnitudine , & forma ſua prototypam ſculpturam aequare .

Conſentaneum certe videbatur in eadem ſubiecta teſſera prolatam imaginem cuius nam ſit , & quid referat paucis deſcribere , ut nihil ab iis , qui vel voluptatis tantum cauſa libros luſtrare ſolent , vel ut multi faciunt , praelibare , deſiderari poſſet . Verum in tanta loci brevitate , & anguſtia id fieri commode minime potuit ; neque etiam longa plerumque epigraphe parvo in loco expreſſa gratam pulchramque oculis ſpeciem praebuiſſet : quare Gemmarum omnium Indicem , ſeu perbrevem Deſcriptionem praemittere ante omnes Tabulas , ut feci , commodius , atque opportunius viſum eſt ; adeo ut qui Obſervationes meas legere noluerit , ea contentus eſſe poſſit . In ferendo iudicio Imaginum , quae in ſingulis Gemmis ſcalptae ſunt , eumdem Indicem adeat obſervetque ſtudioſus Lector ; nam ad eumdem me refero : quum , iuxta vetus proverbium ex Euripide in Hippolyto , quod etiam experientia ipſa confirmat, *αἱ δεύτεραί πως φροντίδες σοφώτεραι* , adeoque prioribus curis ſemper ſint praeferendae .

Quod nunc ad me pertinet , quid in iiſdem Obſervationibus elucubrandis meo labore , & ſtudio conatus ſim , iudicent viri docti , ad quorum patientiam , humanitatemque confugio ; qui , ut ſperare libet , non modo quid fecerim , huiuſce currentis anni ſpatio , verum etiam quid facere voluerim cogitabunt ; meorum vero obtrectatorum invidiam , & mendacia alio in loco magis opportuno , ut decet , refellam . Illud etiam ingenue fateri cogor pluribus curis diſtentum , his non ſolum laboribus ſufficere debuiſſe, verum etiam aliis, nempe editionibus iam multo ab hinc tempore inceptis duorum librorum , ſcilicet Inſcri-

ptionum antiquarum, quas ſelegi ex Collectaneis ineditis Praeſtantiſſimi viri Ioannis Baptiſtae Donii Patricii Florentini, & alterius Partis Inſcriptionum antiquarum Etruriae Vrbium, quas, Deo favente, quamprimum publici iuris faciam. In deſcribendis Virorum illuſtrium Imaginibus ut ieiunitatem effugerem, paullo fuſius ea etiam quae ad mores eorum, & res geſtas pertinent ex Hiſtoriae penu deprompſi, ac veluti quoddam vitae ſpecimen eorumdem exhibui. Non enim brevitatem illam laudandam eſſe exiſtimo, quae vel ſubtrahit cognitioni quae animadverſione digna videntur, vel obſcuritatem inducit, lucidumque ordinem tollit, atque confundit. Accedit quod non ſolis hominibus plene doctis ſcribimus, ſed iis etiam, qui optimis ſtudiis ſunt initiati. In illuſtrandis Deorum Dearumque Iconibus ſi quae videar notatu digna praetermiſiſſe, quum rurſus alia eorumdem Numinum ſimulacra proferentur, erit tunc opportunus locus alias item obſervationes in medium adducendi, quas ex lectione veterum auctorum in hanc rem conquiſivi.

Illud nunc reliquum eſt ut vetera monumenta, quae, more, maiorum, ad ornandum hunc librum veluti parerga quaedam iudicio, & ingenio praelaudati Viri Sebaſtiani Blanchii addita ſunt, breviter exponam. Primum igitur in altera fronte huius Operis cernitur averſa pars numiſmatis Medicei primae magnitudinis, inter praeſtantiora numerandi; in qua expreſſa eſt Fortuna ſedens cum copiae cornu, & gubernaculo in ſiniſtra, dextera ferocem equum freno coërcens, cum hac epigraphe: FORTVNAE MANENTI. COS. V. P. P. S. C. pertinetque ad Commodum Imperatorem, tertiam expeditionem meditantem, in qua a Senatu retentus fuit, ut auctor eſt Lampridius; qui in antica eiuſdem numiſmatis, COMMODVS ANT. P. FELIX. AVG. BRIT. cum hac inſcriptione expreſſus eſt. Hunc nummum inter praeſtantiores illuſtrat Celeberrimus Vaillantius. Perbelle convenire videtur hic typus Fortunae *Manentis* tam praeclaro rario-

rum

rum antiquitatum promptuario; nam quum omnia paullatim temporis iniuria vel labefactentur, vel deleantur, libri tantum & chartae durant manentque aere perennius; atque, ut ait Martialis, *Solaque non norunt haec monumenta mori*.

In fine Praefationis exhibetur Gemma tum magnitudine, tum operis praestantia insignis, in regio Mediceo Gazophylacio adservata; in qua faberrime scalptus est HERCVLES INVICTVS, ad orbem lustrandum, expurgandumque a monstris, & nefariis hominibus virtute sua duce incedens, leonis Nemeaei a se domiti exuviis armatus, clavamque in humeris gerens: quo aposphragismate primum RESPVBLICA FLORENTINA, Magnique postea Duces Etruriae ad obsignandum usi sunt, maiorum auctoritate, & consilio, qui Herculem Lybicum nostrae gentis, deducta in Etruriam Colonia, auctorem fuisse tradiderunt, ut memorat diligentissimus Vincentius Borghinius disserens de Origine Florentiae. In labro perelegantis argenteae thecae, in qua recondita est descripta elegantissima Gemma, haec scripta leguntur: COSMVS. MED. R. P. FLOR. DVX. ET. EIVS. CONSILIARII.

Praeposita est Classi I. in ornamentum Aquila legionaria, ex aheneo typo Mediceo desumpta, excepto dumtaxat Iovis fulmine, pedibus eiusdem addito a Pictore ex ingenio, quae volanti similis est; cuius dorso anuli, sive ansae adhaerent, per quas hastae cuspidi infixa gestari solebat ab Aquilifero Legionis; quae Legio fortassis XXIIII° fuit: nam hic numerus sculptus est in ala dextera eiusdem Aquilae, cuius Legionis cognomina nos latent. Altitudine fere aequat dimidium Romani pedis.

Initio Observationum in Gemmas antiquas Classis I. quae a Numa Rege exordiuntur, cernitur in maiori littera Nobilitas stans, dextera hastam, sinistra Palladis icunculam tenens, quae desumpta est ex typo argentei nummi Medicei, in quo in antica parte cernitur Geta Caesar ornatus chlamyde, capite nudo, cum hac epigraphe: P. SEPT. GETA CAESAR PONT. & in

postica NOBILITAS. In fine eiusdem Classis I. additum est tropaeum variis barbararum gentium armis constructum, ad exemplum numismatis aerei primae magnitudinis e Mediceo Thesauro, in quo in anteriori facie legitur: M. ANTONINVS AVG. GERM. SARM. TR. POT. XXXI. in posteriori vero: IMP. VIII. COS. III. DE SARMATIS S. C.

Heroum insignia clava, arcus, & pharetra, quae ornatus gratia praeponuntur in fronte Classis II. delineata sunt ex typo aerei numismatis Medicei maximae magnitudinis Commodi Imperatoris; cuius caput, Herculis more, ornatum est leonina pelle, cum hac inscriptione L. AELIVS AVRELIVS COMMODVS AVG. PIVS FELIX. in altera vero parte scriptum HERCVLI ROMANO. In principio litteram ornat Quirinus Romulus, arma ferens Iovi FERETRIO, ex aereo numismate primi moduli in Mediceis Cimeliis, quod percussum est in honorem Antonini Pii Imperatoris, ut docet etiam inscriptio; ANTONINVS AVG. PIVS P. P. TR. P. COS. III. cuius posterior pars habet: ROMVLO AVGVSTO S. C. In fine eiusdem Classis II. tiara Parthica cum armis relata est ex nummo argenteo Augusti Caesaris.

Classis III. Phrygio item opere decorata, in medio exhibet schema veteris *fritilli* ahenei trium fere unciarum altitudinis, ex quo tali in lusoriam tabulam mittebantur; qui fritillus extrinsecus tantum, non vero intrinsecus, gradibus quibusdam in modum coronidis ornatus est. Maior littera Securitatis typum exhibet, quam a liberalibus studiis, ac praesertim a Philosophia veteres praestari docuerunt; quae expressa est innixa columellae sinistro cubito, hastam Deorum Dearumque insigne dextera tenens, ex numismate primae magnitudinis Imperatoris Gordiani Pii Felicis Augusti; cuius antica pars hanc praefert inscriptionem: SECVRIT. PERP. S. C. In fine eiusdem Classis III. Poetarum eximium decus additum est Lyra septem chordis instructa, quam delphines efformant, cerniturque supra echeum parvus

vus mus chordam arrodens; in quam plura exſtant Epigrammata in Anthologia, ut inferius dicam.

Deorum Dearumque ſimulacra exhibenti Claſſi IV. praepoſitus eſt in fronte ex archetypo Mediceo deſumptus aheneus Tripus plicatilis, altitudine unius fere pedis Romani, addito dimidio; habetque integrum antiquum vas, latum ex diametro fere pedem unum Romanum; quo fortaſſis Romani Imperatores in expeditionibus uti conſuevere ad ſacrificia Diis facienda, vel in peragenda exercitus luſtratione. Altaria quoque portatilia in uſu apud veteres fuiſſe, ſuper quae victimae immolarentur, oſtendunt marmoreae Columnae tropaeis inſculptae triumphalis Arcus, ut videtur, inſignia, quae exſtant in Mediceo Theſauro. Ignis ex vaſe eiuſdem tripodis ardens, thuris ſuffumigium vaporans, ex ingenio Pictoris factus eſt. Vetera numiſmata perſpicue oſtendunt ſacrificia Diis peracta fuiſſe non modo ſuper aras, verum etiam ſuper tripodes. Incognitos hos fuiſſe Etruſcis ex eo coniicio quod numquam in antiquis iam editis eorumdem ſculpturis occurrunt; duplex tamen occurrit ara in Etruſcis Monumentis quadrata, & rotunda, quae ingentem craterem, & hypocraterium refert, ut videre eſt in Tab. LXXVIII. Tom. I. Dempſteriani Operis pag. 461. lit. A. Tripodes, ut compertum eſt, vel aurei, vel argentei, vel aerei fuere, variiſque ſymbolis, & emblematibus ornati; interdum etiam a marmoreis ſignis, vel baſibus eximii operis ſuſtentati, ut docet Pauſanias in Atticis Cap. XVIII. & XX. Plura ornatiſſimorum tripodum ſchemata attulit Sponius in fine Sectionis III. Miſcellaneorum. Athenaeus Lib. V. & VI. tripodes deſcribit quadratis angulis, & opere inſignes; ex quo etiam diſcimus eoſdem carminibus, & inſcriptionibus decoratos ad ornatum templorum dedicari conſueviſſe. Sed de his, ac de ceteris qui in praemium poetis, athletiſque dabantur, & in funebribus ludis, erit alius opportunior ad agendum locus.

Lit-

Littera in principio eiuſdem Claſſis expoſita exhibita eſt ex antica parte numiſmatis aerei Medicei, primi moduli cuſi in honorem M. Iulii Philippi Imperatoris, in quo ſtat Dea Pax dextera oleae ramum, ſiniſtra haſtam tenens. In fine eiuſdem Claſſis IV. ſimpulum ex aere elegantiſſimum ex Medicea rerum antiquarum ſupellectile producimus, altitudinis fere ſex unciarum Romani pedis, quo in Deorum ſacrificiis veteres utebantur.

His diligenter expoſitis ſupereſt, Benevole Lector, ut hoc praeclarum tum Equitum Florentinorum, tum meum de litterarum re publica optime merendi ſtudium favore tuo proſequaris; ſin minus, illud more maiorum his meis lucubrationibus ſubiiciam, quod ſcriptum fuiſſe in antiqua marmorea baſe nuper Romae reperta nuntiatum mihi eſt, nimirum: VTERE FELIX. ac demum: AMPLIORA FACIAS. MELIORA DEDICES. FELICITER.

IN-

INDEX
GEMMARVM
ANTIQVARVM

QVAE IN HOC VOLVMINE

OBSERVATIONIBVS ILLVSTRANTVR.

CLASSIS I.

IMPERATORVM CAESARVM AVGVSTORVM AVGVSTARVMQVE
ET VIRORVM ILLVSTRIVM ROMANORVM
IMAGINES XXIIII TABVLIS EXHIBENS.

* *Nota Asterisci praepofita numero Romano* CAMEVM *indicat. Quae carent ea nota sunt* GEMMAE. *Sequens numerus barbarus paginam declarat.*

TABVLA I.

TA-

TABVLA II.

TABVLA III.

TABVLA IV.

TABVLA V.

TA-

TABVLA VI.

TABVLA VII.

TABVLA VIII.

TABVLA VIIII.

TABVLA X.

TABVLA XI.

TAB. XII. XIII.

TABVLA XIIII.

TABVLA XV.

TABVLA XVI.

TA-

TABVLA XVII.

TABVLA XVIII.

TABVLA XIX.

TABVLA XX.

CVM RELIQVIS QVAE HANC CLASSEM ABSOLVVNT PARTIM CERTAS PARTIM INCERTAS IMAGINES CONTINENS.

TABVLA XXI.

TABVLA XXII.

TABVLA XXIII.

TABVLA XXIV.

CLASSIS II.

REGVM REGINARVM ET HEROVM IMAGINES
XVI TABVLIS EXHIBENS.

TABVLA XXV.

* III. Ly-

TABVLA XXVI.

TABVLA XXVII.

TABVLA XXVIII.

* *PRotoma alicuius Reginae fortaſſis Syriae, capite velato.* 69.

TABVLA XXIX.

I. *CAput incognitum, forſitan Hannonis Kartaginienſium Ducis, vel Iugurthae Numidarum Regis.* 69.
II. *Caput Regis fortaſſis Thraciae.* 69.
* III. IV. V. *Syriae Reges incogniti. Gem. III. f. refert Antiochum Secundum. IV. Demetrium Polyorcetem. V. Demetrium Soterem.* 69.

TABVLA XXX.

* I. II. * III. *CApita Regum nobis incognitorum, diademate ornata.* 96.
IV. * V. *Heroum capita incognita.* 69. 70.
VI. *Reginae fortaſſis Aegypti caput incognitum.* 69. 70.

TABVLA XXXI.

* *FEminae forte an e Domo Auguſta caput adhuc ignotum.* 70.

TABVLA XXXII.

I. *MEleagri Herois caput, ut videtur.* 70.
II. *Theſei Herois caput.* 70. 71.
III. *Hyacinthus Amyclae Regis Spartanorum filius, diademate revinctus.* 71.
* IV. *Leandri natantis per mare imago.* 72.
V. *Meduſae morientis caput.* 72. 73.
VI. * VII. *Meduſae languentis capita.* 72. 73.
* VIII. * IX. * X. *Meduſarum truciter intuentium capita.* 72. 73.

TABVLA XXXIII.

* * *MEduſarum capita varia ſpecie ſculpta in Gemmis IX.* 72. 73.

TABVLA XXXIV.

I. * II. III. *HErculis iuvenis capita, leonina pelle circa collum nodo revincta*. 74.

IV. V. *Virorum ex Heraclidibus, vel Herculis ſtudioſorum capita*. 77.

VI. *Hercules corona oleaginea redimitus*. 75.

VII. *Hercules Monſtrorum Domitor*. 74.

VIII. *Hercules Bibax, hederacea corona redimitus*. 75.

IX. *Hercules Luſtrator orbis*. 74. 75.

X. *Herculis caput nudum*. 74.

XI. *Hercules Servator, quercea ornatus corona*. 76.

* XII. *Herculis caput nudum*: 74.

TABVLA XXXV.

I. II. * III. * IV. * V. * VI. *OMphalis, vel Ioles capita leoninis exuviis ornata*. 77.

VII. VIII. IX. *Heraclidarum, vel ſectatorum Herculis capita*. 77.

X. * XI. *Hercules Pollens, Invictus*. 74.

XII. *Hercules populeo ſerto coronatus*. 76. 77.

TABVLA XXXVI.

I. *HErcules infans utraque manu ſerpentes comprimens, & delphinum calcans*. 78. 79.

II. *Hercules Victor, oleaſtro ſe coronans*. 80.

III. *Hercules Propugnator, cum arcu, & clava gradiens*. 80.

IV. *Hercules Athleticus*. 81.

V. *Hercules compluribus aerumnis confectus, quieſcens*. 81.

VI. VII. *Hercules clavam ſuper humeros deferens, manu pudenda abſcondens*. 81. 82.

VIII. *Hercules ſuas aerumnas narrans Euryſtheo Regi*. 82.

IX. *Hercules Leonem Nemeaeum ſuffocans*. 82.

TABVLA XXXVII.

I. * II. *HErcules Leonis Nemeaei ſtrangulator*. 82.

III. *Hercules ab inferis rediens*. 84.

IV. * V. *Her-*

TABVLA XXXVIII.

TABVLA XXXIX.

TABVLA XXXX.

CLASSIS III.

PHILOSOPHORVM ORATORVM POETARVM ET MVSARVM IMAGINES XI TABVLIS EXHIBENS.

TABVLA XXXXI.

TABVLA XXXXII.

TABVLA XXXXIII.

v. *Sophocles*. 97.
vi. *Aristophanes*. 97.
vii. *Virgilius*. 98.
viii. ix. *Sappho*. 99.
x. *Virgilius personam manu praeferens*. 98.
xi. *Euterpe brevi canens tibia, pateram manu gerens*. 100.
xii. *Corinna Poetria laurea corona redimita*. 99. 100.

TABVLA XXXXIV.

i. *MElpomene amicta palla, seu syrmate, columnae innixa, senilem Tragicam personam contemplans, e qua guttae sanguinis largiter manant*. 100. 101.
* iI. *Melpomene seminuda, senilem Tragicam personam horrificam contemplans*. 101.
iiI. *Erato saltans, & fidibus canens*. 102.
iv. *Thalia seminuda, pede insistens scopulo, altera manu personam iuvenilem, altera pedum gerens*. 102.
v. *Vir sedens, rudi cippulo aptans Comicam personam, & tigillum tenens*.
vi. *Mercurius Inferus columellae innixus, chlamyde amictus, altera caput arietinum, altera vero virgam gerens*. 103. Sed vide pag. 146.
vii. *Genius Theatri sedens, Comicam personam praeferens*. 102.
viii. *Histriones, seu Pantomimi, Senex, Servus, & Mulier in scena gesticulantes*. 102. 103.
ix. *Vrania seminuda, volumen ostentans, cum Luna silenti post tergum, & Sole circa pedes*. 103.

TABVLA XXXXV.

* i. *SIleni calvi persona, adductis superciliis, ore semibiante, & barba in plures cincinnos disposita*. 101. 102.
* iI. *Sileni vinosi persona, cum barba in quatuor pendentes cincinnos calamistrata*. 101. 102.
* iiI. *Persona Tragica viri recalvastri, ore immaniter biante, & terrifico*. 101.
iv. *Satyri persona*. 101. 102.

v. *Sile-*

V. *Sileni persona Tragica, capite coronato, cavis, & inanibus oculis, ore immaniter biante, cum barba calamistrata.* 101.

* VI. *Sileni subridentis persona Comica.* 102.

VII. *Satyri persona, capillamentis, & hircina barba insignis.* 101.

VIII. *Feminae persona Tragica, ad maerorem exprimendum effecta, calamistrata, & cum corona plexa e suis capillis.* 101.

IX. *Senis barbati persona ore placido, cum duobus globulis in capite prominentibus.* 102.

X. *Feminae persona, capillamento calamistrato.*

XI. *Senis recalvastri, & auriti persona.*

XII. *Fauni, vel Satyri persona Comica, ad risum excitandum composita, cum barba cincinnis calamistratis prolixa, & cum corona e capillis facta, adposito pedo.* 101. 102.

TABVLA XXXXVI.

I. *SIlenus hederacea corona redimitus, pendentibus utrimque baccis.* 101. 102.

II. *Senis barbati caput calvum.*

III. IV. *Multiplex quoquoversus facies virilis.* 102.

V. VI. VII. *Symplegma personae Senis, & Feminae.*

VIII. *Fontes in medio duorum capitum iuvenilium e vase erumpentes, & in eos defluentes.*

IX. *Symplegma personarum Feminae cum caprinis cornibus, & barbati Senis.* 101.

X. *Symplegma personae Senis, & Feminae.*

XI. *Viri, & Feminae capita Ianum referentia.*

XII. *Symplegma personae Senis horricomi, barbati, & Feminae.*

TABVLA XXXXVII.

I. *SIleni auriti persona Comica, iuxta posita fistula.* 101. 102.

II. *Comicae Iuvenum personae.*

III. *Fauni persona, sub qua fistula, & cymbalum.* 102.

IV. *Capitum Satyrorum symplegma, cum hederacea corolla.*

V. *Histrionum Senum personae.* 101. 102.

VI. *Personae Comicae Fauni, & Sileni, adposito pedo.* 101.

VII. *Persona Sileni cum persona Tragica coniuncta.*

VIII. *Symplegma trium capitum.*

IX. *Symplegma trium capitum.*
X. *Caput Satyri in caudam delphini desinens.*
XI. *Symplegma capitis Senis, & Feminae, supra quae Mortis calvaria.*
XII. *Symplegma capitis Feminae, & Socratis.* 102.

TABVLA XXXXVIII.

I. **B***Acchae persona Comica, hedera redimitae.* 101.
II. *Sileni, seu Philosophi persona.*
* III. *Satyri auriti persona, hederacea corolla revincti.*
IV. *Mulieris persona Tragica, capillis calamistratis, & corymbo ornata.*
V. *Personae Tragicae ad luctum compositae, capillorum corona in modum baccarum ornatae.*
VI. *Feminae persona Tragica, capillis in metam concinnatis, & calamistratis.* 101. 102.
VII. *Satyri persona Comica, adposita fistula.* 102.
VIII. *Satyri, & Feminae personae Scenicae.*
IX. *Manus ramusculum olivae tenens, media inter personas Scenicas.*
X. XI. *Symplegma ludicrum plurium capitum virilium.*
XII. *Symplegma capitis Senis barbati, & arietis, qui tritici spicam ore praefert.*

TABVLA XXXXIX.

* I. **F***Auni persona, capite pampinis redimito.* 101. 102.
II. *Panos persona.*
III. *Socratis persona.*
IV. *Bacchae persona.*
V. *Symplegma personarum Sileni, Satyri, & Panos.*
VI. *Persona militis galeati.*
VII. *Symplegma personae Minervae, Socratis, & Sileni.*
VIII. *Symplegma adsimile ex pluribus capitibus.*
IX. X. XI. XII. *Grylli, sive Gemmae aenigmaticae, quae ex pluribus capitibus animalium simul consertis, Diis sacris, constant.* 104.

TA-

T A B V L A L.

T A B V L A LI.

C L A S S I S IIII.

DEORVM DEARVMQVE CVM SVIS SYMBOLIS IMAGINES EXHIBENS TABVLIS XLIX.

T A B V L A LII.

T A B V L A LIII.

II. *Iupi-*

II. *Iuppiter Rex, ſive Imperator, ornatus paludamento.* 106. 107.
III. *Iovis Placidi, vel Obſequentis caput nudum.* 106.
IV. *Iovis Hammonis caput.* 108. 109.
V. *Iovis Hammonis ſpecie, fortaſſis Hammon Lydiae Rex.* 108.
VI. *Iovis Hammonis, & Iunonis capita iugata.* 107. 109.
VII. *Iovis Serapidis caput radiatum, ornatum cornibus arietinis, & modio.* 111. 112.
VIII. *Iovis Serapidis caput adſimile, ſed ſine cornibus arietinis, ſex radiis ornatum.* 111. 112.
IX. X. XI. XII. *Serapidis caput, modii, ſive calathi inſigne praeferens.* 111. 112.

TABVLA LIV.

I. *SErapis calathum, ſive modium gerens, unionibus, vel gemmis duplici ordine ornatum.* 114.
II. *Caput Iovis Serapidis.* 114. 115.
III. *Serapidis, & Iſidis capita iugata.* 113. 114. 115.
IV. *Iſidis, & Serapidis capita adverſa, ſuperne Sole, & Luna, inferne adpoſita cymbula.* 116. 123.
* V. *Iſidis ſpecie aliqua e Reginis Aegypti, redimita corona Nilotica, ex arundineis calamis intexta, ſiſtrum manu quatiens.* 123. 124.
VI. *Iſidis, ſive Cereris Frugiferae caput, erumpentibus papaveribus ex eius modiolo, & anguibus ex monili.* 124. 125.
VII. *Iſidis Fructiferae caput pomis, & uvis ornatum.* 124. 125.
VIII. *Iunonis Siſpitae, ſeu Cereris caput taurinum, medium inter tria aſtra.* 109. 116. 124.
IX. X. XI. *Serapidis caput medium inter Solem, & Lunam, ſub quo aquila ſubvolans.*
XII. *Serapidis caput, ſub quo aries.* 113.

TABVLA LV.

I. *SErapidis Medici, ſive Salutaris caput clavo infixum humano pedi, ante quod aſtrum.* 115. 116.
II. *Serapidis caput medium inter militaria ſigna, ſub quo aquila ſubvolitans. In altera parte cernitur miles in quiete ſtans.* 116. 117.

TABVLA LVI.

TABVLA LVII.

TABVLA LVIII.

I. *NAvis gerens protomam Serapidis infixam in puppi pro tutela*. 121.

II. *Osiris medius inter Isidem, & Hecaten*. 124.

III. *Osiridis ornati radiata corona, cum cane adlatrante, & Isidis capita adversa*. 114.

IV. V. VI. VII. *Harpocrates cum cornu copiae, & persicae flore in capite*. 122.

VIII. *Lotis Nympha Priapum fugiens, vel Dryope in loton conversa*.

IX. *Canopus impositus Gryphi anteriori pede insistenti rotae Nemeseos*. 126.

TABVLA LIX.

* *CYnecephali sigillum*. 125. 126.

* *Canopi sigillum*. 126.

TABVLA LX.

I. *MInerva Auxiliaris*. 127. 128.

II. *Minerva inusitata aegide armata*. 127.

* III. *Minerva Placida*.

* IV. *Minerva Custos*.

* V. *Minerva Armipotens*. 127.

VI. *Minerva cum inusitata galea*.

VII. *Minerva cum aegide superiori adsimili*.

VIII. *Minerva ornata chlamyde*.

IX. *Minerva Areia, seu Martia*. 128.

X. *Minerva Tritonia*.

XI. *Minerva ornata chlamyde*.

XII. *Minerva, vel Feminae effigies sub specie Minervae*.

TABVLA LXI.

* I. *MInerva Bellatrix*. 127.

* II. *Minerva Frenatrix*. 127.

* III. *Minerva Servatrix, cum galea, cuius insigne est Hippocampus*. 128.

* IV.

TABVLA LXII.

TABVLA LXIII.

TABVLA LXIV.

TABVLA LXV.

T A B V L A LXVI.

T A B V L A LXVII.

T A B V L A LXVIII.

v. *Hygia Salutaris Dea*. 136.
vi. vii. *Aesculapii forsitan sacri Ministri*. 136.
viii. *Thelesphorus medius inter Aesculapium, & Hygiam*. 134.
ix. *Hygia fortassis Dea sedens*. 136.

TABVLA LXIX.

i. M*Ercurius Caelestis Bacchum in caelum ferens*. 137. 138.
ii. iii. *Mercurius Deorum Interpres*. 138. 139.
* iv. *Mercurius Inferus, vel Astronomus, & Geometra*. 140. 141. 142.

TABVLA LXX.

i. M*Ercurius Lucrifer*. 145.
ii. *Mercurius Logius*. 140.
iii. *Mercurius Conservator*. 142. 143.
iv. *Mercurius Mercaturae Praeses*. 137. 143.
v. *Mercurius Inferus*. 139. 140. 141. 142.
vi. *Mercurius Fatalis mortui umbram evocans ab Orco*. 141.
vii. *Mercurius Armifer personam manu tenens*. 139.
viii. *Mercurius Forensis*. 137.
ix. *Mercurius Thesaurorum auctor, & conservator*. 145.

TABVLA LXXI.

i. M*Ercurius Inferus Diis Manibus inferias faciens, pateram, & mortui oscillum praeferens*. 142.
ii. *Mercurius Bacchum Nymphis educandum ferens*. 137. 138.
iii. *Mercurius Negotiator, cum gallo vigilantiae symbolo*. 143.
iv. *Mercurius Hilaris cum Fortuna*. 145. 146.
v. *Mercurius cum Anubide*. 144. 145.
vi. *Mercurius Nundinator a Laetitia, vel Abundantia, vel Tranquillitate coronatus*. 145.
vii. *Mercurius Mercimoniis Praeses arieti, insidens in medio equestrium Deorum Castoris, & Pollucis*. 143. 145.
viii. *Mercurius Lucrorum potens ab ariete vectus*. 143.
ix. *Mercurius Eriunius, hoc est Vtilis, Iuvans, comite Fortuna, & Victoria*. 136. 145. 146.

TABVLA LXXII.

TABVLA LXXIII.

TABVLA LXXIV.

TA-

T A B V L A LXXV.

I. *CVpido Areius armis Martis superbiens*. 154.
II. *Cupido Victor cum corona ante tropeum*. 151. 154.
III. *Cupido Ganymedi suffectus, ambrosiam Diis ministrans*. 154.
* IV. *Cupido cum parazonio*. 151. 154.
V. *Cupido Victor, cum tropaeo*. 151 154.
VI. *Cupido Herculeus, armis Herculis indutus*. 154.
VII. *Cupido Bellifer, arma Martis induens*. 154.
VIII. *Cupido ad aram ignitam sacrificans*. 151.
IX. *Cupido Doryphorus*. 151.

T A B V L A LXXVI.

I. II. III. *CVpidines in palaestra luctantes*. 152.
IV. *Cupido Venator*. 151. 153.
V. *Cupido Discobulus, & Agonothetes*. 152.
VI. *Cupido Venator*. 151. 153.
VII. *Cupido captivus ante Nemesim lugens*. 156.
VIII. *Cupido gallo pugnaci victoriae praemium offerens*. 152. 153.
IX. *Cupido Psyches captivus*. 156.

T A B V L A LXXVII.

I. *CVpido super Delphinum dormiens, navigio per mare vectus*. 153.
II. III. IV. *Cupido ad Elysios navigans super amphoram cinerariam*. 153.
V. *Cupido cymbulam gubernans*. 153.
VI. *Cupido Hippocampo insistens*. 153.
VII. *Cupido Hippocampi agitator*. 153.
VIII. *Cupido iunctos Delphines per aëra sublimis moderans*. 153.
IX. *Cupido Delphino insidens*. 153.

T A B V L A LXXVIII.

I. *CVpido Delphino insidens, & duplici canens tibia*. 153.
II. *Cupido Delphini agitator*. 153.
III. *Cupidinis ludicra vehiculatio*. 151. 153.

TABVLA LXXIX.

TABVLA LXXX.

TABVLA LXXXI.

TABVLA LXXXII.

TABVLA LXXXIII.

TABVLA LXXXIV.

TABVLA LXXXV.

TA-

TABVLA LXXXVI.

TABVLA LXXXVII.

TABVLA LXXXVIII.

TABVLA LXXXIX.

IV. Sa-

T A B V L A LXXXX.

T A B V L A LXXXXI.

T A B V L A LXXXXII.

* IV. *Sa-*

TABVLA LXXXIII.

TABVLA LXXXIV.

TABVLA LXXXV.

TA-

TABVLA LXXXXVI.

TABVLA LXXXXVII.

TABVLA LXXXXVIII.

TABVLA LXXXXIX. C.

Gemmae Vitro impressae, quae in hoc Volumine exhibentur, XIII sunt.

FINIS.

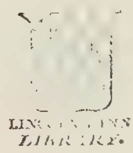
PROSPECTVS ET ORDO

O M N I V M

QVAE HOC VOLVMEN COMPLECTITVR.

Gian Dom Campiglia del.

Ioan Dom Campiglia del.

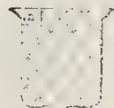
III

EXSCALPTUM IASPIDI CAERULEO
V. Turchina
EX MUSEO MEDICEO

I. Dom Campiglia del.

Carol. Gregori sculp.

I

Exscalptum Iaspidi Chalced. ex Museo Mediceo

II

Inscalptum Sardae ex Museo Mediceo

III

Exscalp. Chalc. Sapphiro ex Museo Mediceo

IV

Exscalp. Iaspidi Chalced. ex Museo Mediceo

V

Inscalp. Chalcedonio ex Museo Mediceo

VI

Inscalp. Sardae ex Museo Mediceo

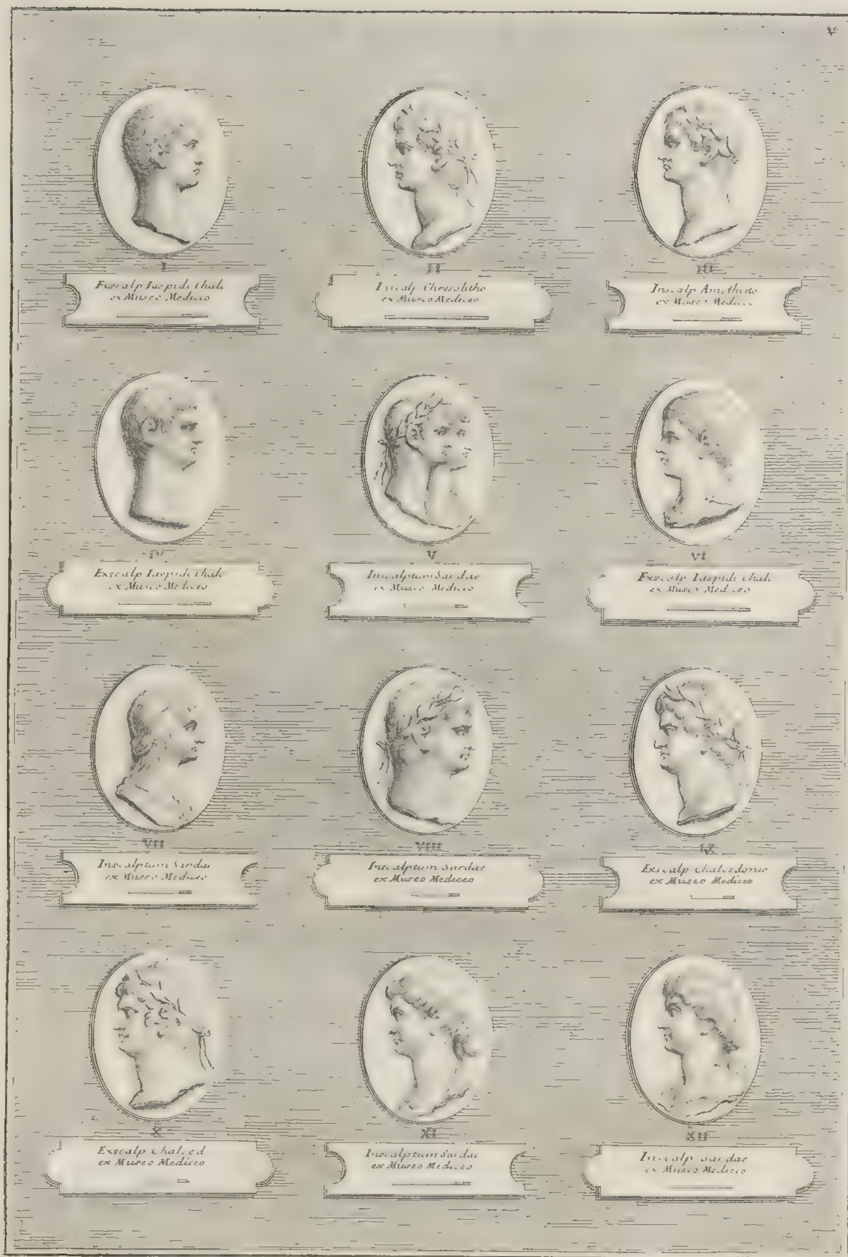

VII

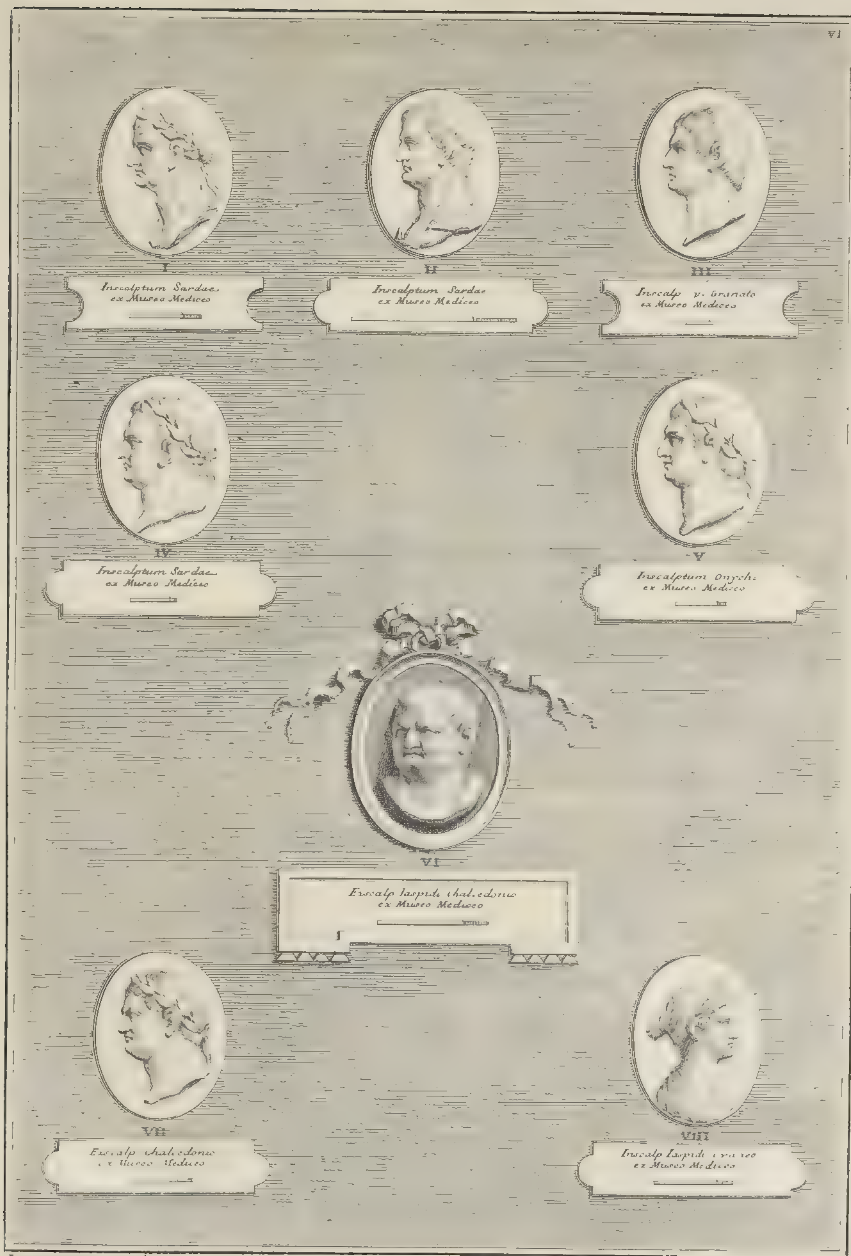
Inscalptum Sardae ex Museo Mediceo

Io. Dom. Campiglia del.

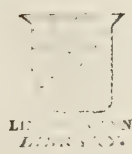

I. Dom Campiglia del.

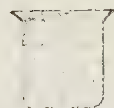
Io. Dom. Campiglia del.

EXSCALPTUM ACHATI SARDON
EX MUSEO MEDICEO

Io. Dom. Campiglia del. Carol. Gregori Sculp.

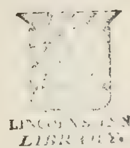

VIII

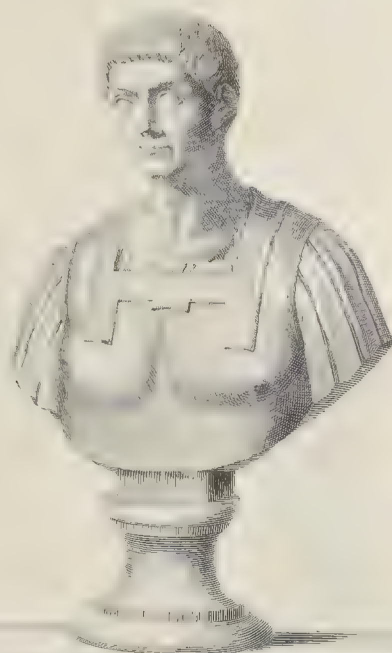

EXSCALPTUM ACHATI CANDIDAE
EX MUSEO MEDICEO

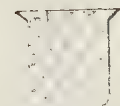
D. Campiglia del. *C. Mogalli Sculp.*

N. LIII

Io. D. Campiglia del. Carm. Mogalli sculp.

X

I

Inscalp·Achati uario
ex Museo Mediceo

II

Exscalp·Iaspidi Chalced·
ex Museo Mediceo

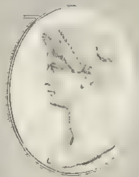
III

Inscalptum Sapphiro
ex Museo Mediceo

IV

Exscalp Iaspidi Chalcedonio
ex Museo Mediceo

V

Inscalptum Sardae
ex Museo Mediceo

VI

Inscalptum Sardae
ex Museo Mediceo

VII

Inscalptum Sardae
ex Museo Mediceo

VIII

Inscalptum Sardae
ex Museo Mediceo

IX

Inscalp Iaspidi rubro
ex Museo Mediceo

X

Inscalptum Sardae
ex Museo Mediceo

XI

Inscalp Iaspidi rubro
ex Museo Mediceo

XII

Exscalp·Chalcedonio
ex Museo Mediceo

Dom·Campiglia del·

LIBRARY.

XI

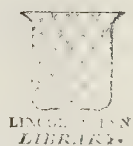
EXSCALPTUM ACHATI SARDON.
EX MUSEO MEDICEO

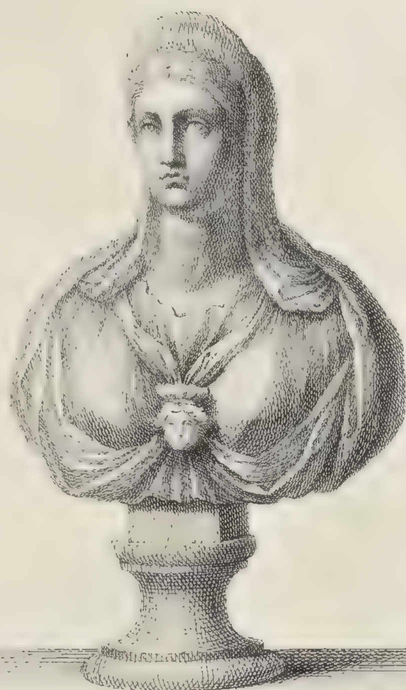
I. D. Campiglia del *C. Mogalli Scul*

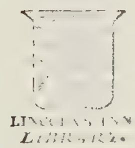
Io. Dom. Campiglia del. Carol. Gregori sculp.

EXSCALPTUM ACHATI SARDON
EX MUSEO MEDICEO

Io. Dom. Campiglia del. Carol. Gregori sculp.

I

Inscalptum Sardae ex Museo Mediceo

II

Inscalptum Iaspidi ex Museo Mediceo

III

Inscalp. Achati vario ex Museo Mediceo

IV

Inscalptum Sardae ex Museo Mediceo

V

Inscalp. Iaspidi rubro ex Museo Mediceo

VI

Inscalp. Iaspide v Iguida ex Museo Mediceo

VII

Inscalptum Sardae ex Museo Mediceo

VIII

Inscalptum Sardae ex Museo Mediceo

IX

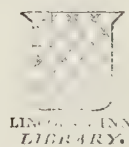
Inscalptum Sardae ex Museo Mediceo

X

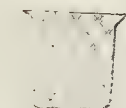
Exscalp. Iaspidi Chalced. ex Museo Mediceo

Io. Dom. Campiglia del.

Io. Dom. Campiglia del.

XVI

I

Exscalp. Iaspidi Chalcedonio ex Museo Mediceo

II

Inscalptum Prasmae ex Museo Mediceo

III

Inscalptum Sardae ex Museo Mediceo

IV

Inscalptum Prasmae ex Cimeliis Ser. Electr.

V

Exscalp. Iaspidi Chalcedonio ex Museo Bonar.

VI

Exscalptum Chalcedonio apud Sen. Ginori

VII

Inscalptum Sardae ex Museo Mediceo

VIII

Inscalp. Hyacintho ex Museo Mediceo

IX

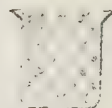
Inscalptum Sardae ex Museo Mediceo

X

Inscalptum Sardae ex Museo Mediceo

Io. Dom. Campiglia del.

I

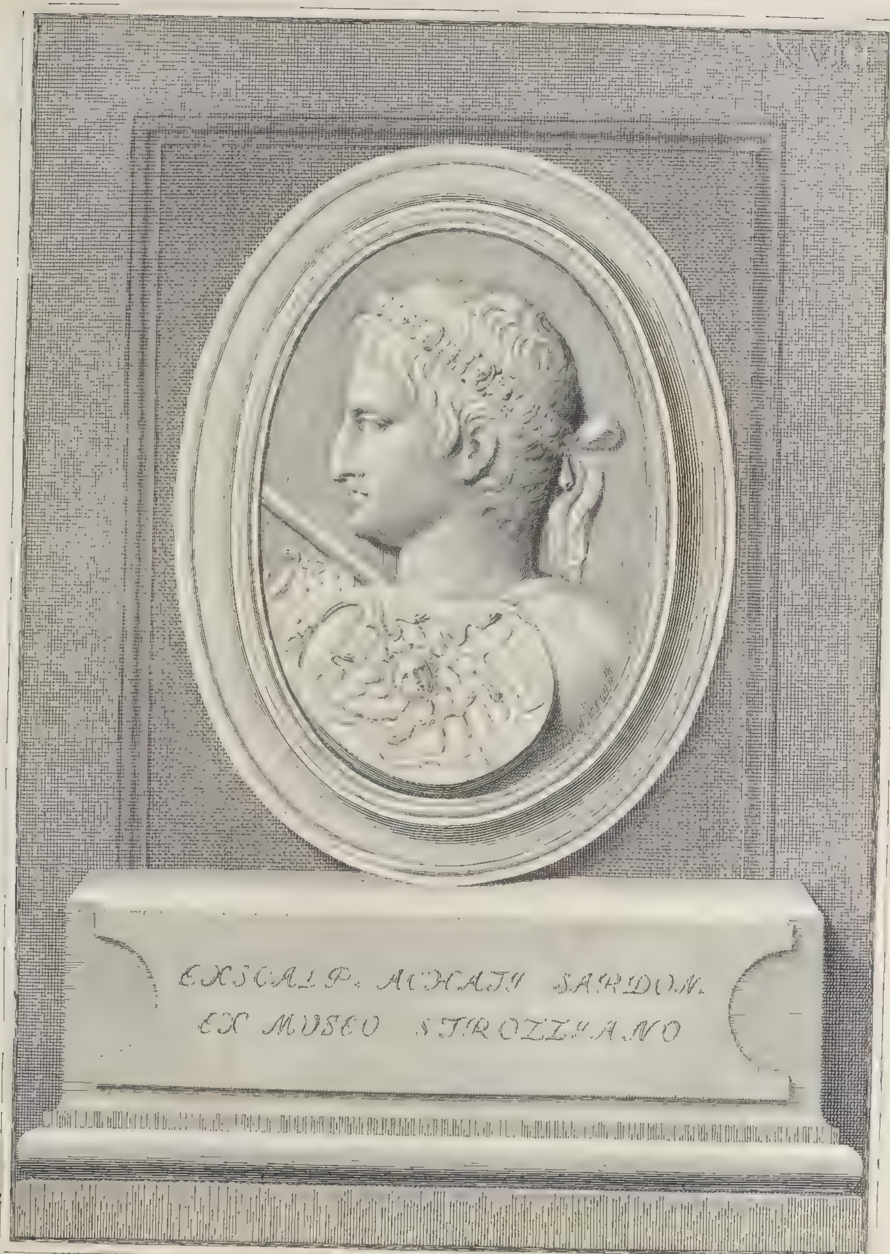
Ins. Onychi
ex Mus. Med.

II

Exscalp. Chalcedonio
ex Museo Mediceo.

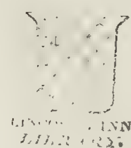
Io. Dom. Campiglia del. *B. Gabbriggiani Scul.*

Io. Dom. Campiglia del. *Carol. Bart Gregori sc.*

Io. Dom. Campiglia del. *Carol. Gregori sculp.*

X

I

Exsculptum Crystallo
ex Museo Mediceo

II

Exsculptum Chalcedonio
ex Museo Mediceo

III

Exsc. Iasp. Chalc.
ex Mus. Med.

IV

Exsc. Chalced
ex Mus. Med

V

Exsc. Ameth
ex Mus. Med.

VI

Exsc. Topazio
ex Mus. Med

I

Exs. Achat. Orient
ex Mus. Strozio

II

Exs. Beryllo
ex Mus. Med

III

Exsc. Achat. Sard.
ex Mus. Nic

IV

Exsc. Onych.
ex Mus. Nic

V

Insc. Sardae
ex Mus. Med

VI

Ins. Sardae
ex Mus. Med

Dom. Campiglia del.

XXIII

I

Ins. Sardae
ex Mus. Med

II

Ins. Achat ve-
ex Mus Nicol

III

Exs. Iasp Chal
ex Mus Med.

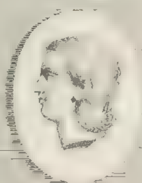
IV

Exsc Iasp. Chalc.
ex Mus Med

V

Exsc Chal sapph
ex Mus. Med

VI

Exsc. Iasp. Chalc
ex Mus. Med

Io Dom. Campiglia del. B. Gabbuggiani Scul

I

Exscalp. Onychi ex Mus. Med.

II

Inscalp. Sardae ex Mus. Med

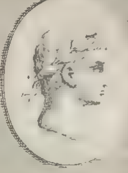
III

Inscalp. Sardae ex Mus. Med.

IV

Inscalp. Topazio ex Mus. Nicolin.

V

Exscalp. Iaspidi chalc. ex Mus. Med.

VI

Exscalp. Iaspidi chalc ex Mus Med

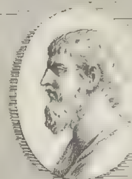
Io. Dom. Campiglia del. — *Vincentius Franceschini S.*

XXIV

I.

Exsc. Iasp. chalc.
ex Mus. Med.

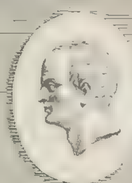
II.

Exsc. Achat. nig.
ex Mus. Med.

III.

Insc. Ameth.
ex Mus. Med.

IV.

Exsc. Chalcd.
ex Mus. Med.

V.

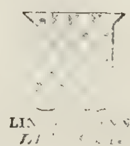
Insc. Prasinae
ex Mus. Med.

VI.

Insc. Sardae
ex Mus. Med.

Io. Dom. Campiglia del. Ferd. Ruggieri scul.

I

Insculp. Achate vario
ex Museo Mediceo

II

Insculptum Sardae
ex Museo Mediceo

III

Exscalp. Iaspid. Orien.
ex Museo Mediceo

IV

Insculptum Sardae
ex Museo Mediceo

V

Insculptum Sardae
ex Museo Mediceo

VI

Exscalp. Iaspide viridi
ex Museo Mediceo

VII

Insculptum Sardae
ex Museo Mediceo

VIII

Insculptum Sardae
ex Museo Mediceo

IX

Insculptum Sardae
ex Museo Mediceo

X

Insculp. Amethysto
ex Museo Mediceo

XI

Insculp. Amethysto
ex Museo Mediceo

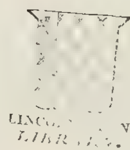

XII

Insculptum Sardae
ex Museo Mediceo

Io. Dom. Campiglia del.

[illegible]

I

Inscalptum Amethysto ex Museo Mediceo

II

Inscalp Achati Sardon. ex Museo Mediceo

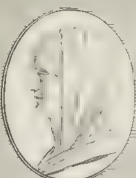
III

Inscalptum Sardae ex Museo Mediceo

IV

Inscalptum Onychi ex Museo Mediceo

V

Inscalptum Sardae ex Museo Mediceo

VI

Exscalp Iaspidi Chalced ex Museo Mediceo

VII

Inscalp. Iaspidi rubro ex Museo Mediceo

VIII

Inscalptum Sardae ex Museo Mediceo

IX

Inscalptum Sardae ex Museo Mediceo

X

Exscalptum Achati ex Museo Mediceo

XI

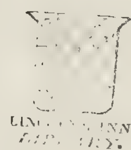
Inscalptum Achati ex Museo Mediceo

XII

Exscalp. Iaspidi Chalc. ex Museo Mediceo

Ioan Dom. Campiglia del. Cosmus Mogalli Sculp.

I

Inscalptum Sardae
ex Museo Mediceo

II

Exscalp Iaspidi Chalcedonio
ex Museo Mediceo

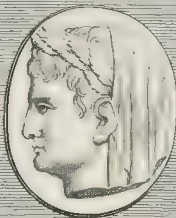
III

Exscalp Chalcedonio
ex Museo Mediceo

IV

Inscalptum Sardae
ex Museo Mediceo

V

Exscalp Iaspidi Chalcedonio
ex Museo Mediceo

VI

Exscalp Iaspidi Chalc.
ex Museo Mediceo

VII

Exscalp Iaspidi Chalc.
ex Museo Mediceo

VIII

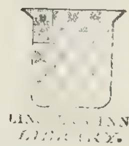
Inscalp Chalcedonio
ex Museo Mediceo

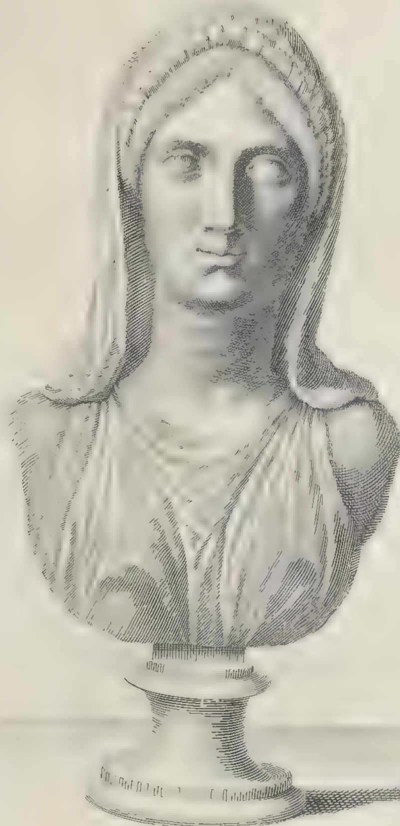
IX

Inscalp Iaspidi Chalc.
ex Museo Mediceo

Ioan Dom Campiglia del — *Cosmus Mogalli Sculp*

XXVIII

EXSCALPTUM ACHATI SARDON.
EX MUSEO MEDICEO

I. D. Campiglia del

C. Mogalli Sculp

I

Inscalp. Amethysto
ex Mus. Mediceo

II

Inscalp. Sardae
ex Mus. Mediceo

III

Exscalp. Chalcedonio
ex Mus. Med.

IV

Inscalp. Granato Orien
ex Mus. Med.

V

Inscalp. Sardae
ex Mus. Med.

Io. Dom. Campiglia del. et sculp.

XXX

I

Exsc. Iaspide Chalc.
ex Mus. Med.

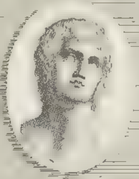
II

Insc. Sardae
ex Mus. Med.

III

Exsc. Iasp. Chalc.
ex Mus. Med.

IV

Insc. Amethysto
ex Mus. Med.

V

Exsc. Iasp. Chalc.
ex Mus. Med.

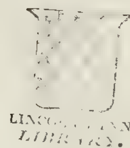

VI

Insc. Sardae
ex Mus. Med.

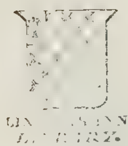
Io. Dom. Campiglia del.

B. Gabbuggiani Scul.

Io. Dom. Campiglia del: et scul:

I

Insc. Sardae
ex Mus. Med.

II

Insc. Iaspide rubro
ex Mus. Med.

III

Insc. Sardae
ex Mus. Med.

IV

Exsc. Iaspidi Chalcedoneo
ex Cimeliis Ser. Electr.

V

Insc. Sardae
ex Mus. Med.

VI

Insc. Sardae
ex Mus. Med.

VII

Exsc. Iaspidi Chalc.
ex Mus. Med.

VIII

Exsc. Iaspidi Chalc.
ex Mus. Med.

IX

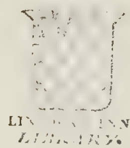
Exsc. Iaspidi Chalc.
ex Mus. Med.

X

Exsc. Iaspidi Chalc.
ex Mus. Med.

Io. Dominicus Campiglia del. Petrus Masini sculp.

XXXIII

I

Insc. Iaspidi r.
ex Mus. Med

II

Exsc Iaspidi Chal.
ex Mus Med

III

Insc Amethysto
ex Mus Med

IV

Insc Sardae
ex Mus. Med.

V

Insc v. Granato
ex Mus Med

VI

Insc. Sardae
ex Mus. Med

VI

Insc. Iaspidi r.
ex Cimeliis Ser. Electr.

IX

Exsc. Chalc Sapphiro
ex Cimeliis Ser Electr

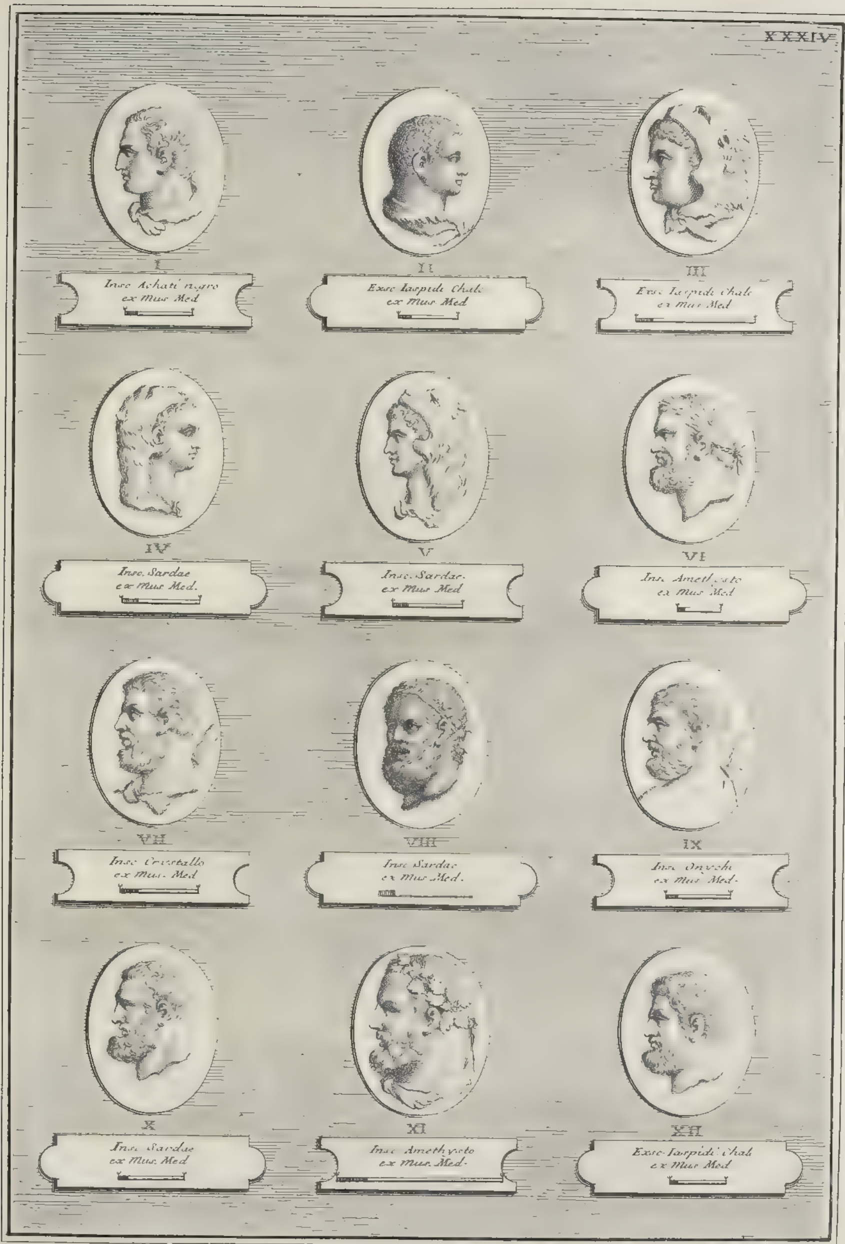

VIII

Insc v. Granato
ex Cimeliis Ser Electr.

Io. Dom. Campiglia del.

Io Dom Campiglia del

I
Insc Chrysolitho
ex Mus. Med

II
Insc. Sardae
ex Mus. Med.

III
Exsc. Chalc.
ex Mus. Med

IV
Exsc. Achate Sardon
ex Mus. Med

V
Exs. Achate var.
ex Mus. Med

VI
Exsc. Achat v
ex Mus. Med

VII
Insc. Amethysto
ex Mus. Med

VIII
Insc Onyche
ex Mus Med

IX
Insc Sardae
ex Mus. Med.

X
Insc Sardae
ex Mus. Med

XI
Exs. Iaspide Chal.
ex Mus Medice.

XII
Insc. Iaspide r.
ex Mus. Med

Io. Dom Campiglia del.

XXXVI

I

Insc. Sardae
ex Mus. Med.

II

Insc. Onychi
ex Mus. Med.

III

Insc. Sardae
ex Mus. Med.

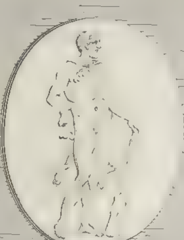
IV

Insc. Achati Sardon.
ex Mus. Med.

V

Insc. Sardae
ex Mus. Med.

VI

Insc. Sardae
ex Mus. Med.

VII

Insc. Sardae
ex Mus. Med.

VIII

Insc. Onychi
ex Mus. Med.

IX

Insc. Sardae
ex Mus. Med.

Io. Dom. Campiglia del.

I

Insc Iaspidi rubro
ex Mus Med

II

Exsc- Chalcedonio
ex Mus Med.

III

Insc Achati Sardon.
ex Mus Med.

IV

Insc. Sardae.
ex Mus Med

V

Exsc Iaspidi Chalc
ex Mus Med.

VI

Insc. Sardae
ex Mus Med.

VII

Insc Achati Sardon
ex Mus Med

VIII

Insc. Sardae
ex Mus Med.

IX

Exsc Achati Sardon
ex Mus Med.

Io Dom Campiglia del.

I

Insc. Sardae
ex Mus. Med.

II

Insc. Achati Sardon
ex Mus. Med.

III

Insc. Sardae
ex Mus. Med.

IV

Insc. Chalcedonio
ex Mus. Med.

V

Exsc. Iaspidi Chalc.
ex Mus. Med.

VI

Insc. Iaspidi Chal.
ex Mus. Med.

VII

Insc. Amethysto
ex Mus. Med.

VIII

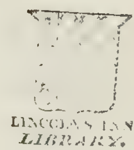
Insc. Sardae
ex Mus. Med.

IX

Insc. Achati Sardon.
ex Mus. Med.

Io. Dom. Campiglia del.

I

Impressum Vitro Flauo
ex Mus. Bonar.

II

Insc. Onychi
ex Mus. Ricc.

III

Impressum Vitro Flauo
ex Mus. Bonar.

IV

Impressum Vitro Amet.
ex Mus. Bonar.

V

Insc. Cristallo
ex Mus. Bonar.

VI

Insc. Sardae
ex Mus. Ricc.

VII

Ins. Sardae
ex Mus. Med.

VIII

Insc. Sardae
ex Mus. Med.

IX

Insc. Beryllo
ex Mus. Med.

Io. Dom. Campiglia del.

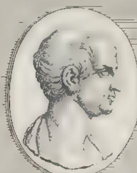

Io. Dom. Campiglia del. et scul.

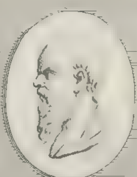

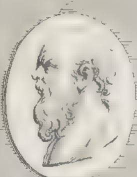

I
Insc. Sardae
ex Mus. Med.

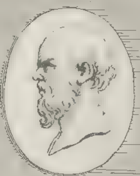

II
Insc. Topazio
ex Mus. Med.

III
Insc. Iaspide r.
ex Mus. Med.

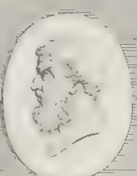

IV
Insc. Sardae
ex Mus. Med.

V
Insc. Sardae
ex Mus. Med.

VI
Insc. Iaspide fl.
ex Mus. Med.

VII
Insc. Sardae
ex Mus. Med.

VIII
Exsc. chalced.
ex Mus. Med.

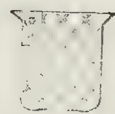

IX
Insc. Sardae
ex Mus. Med.

X
Insc. Prasmae
ex Mus. Med.

XI
Insc. Sardae
ex Mus. Med.

XII
Insc. Onychi
ex Mus. Med.

I. Dom. Campiglia del. — Petrus Masini f...

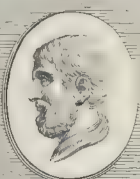
XXXXII

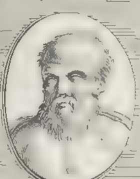

I
Insc. Sardae
ex Mus. Med.

II
Insc. Sardae
ex Mus. Med.

III
Insc Sardae
ex Mus Med.

IV
Insc. Amethysto
ex Mus. Med.

V
Insc. Sardae
ex Mus. Med.

VI
Insc Sardae
ex Mus Med.

VII
Insc Sardae
ex Mus. Med

VIII
Exsc. Iaspidi Chalc.
ex Mus Med.

IX
Exsc Chalc.
ex Mus. Med.

X
Insc. Sardae
ex Mus Med

XI
Insc. Sardae
ex Mus. Med.

XII
Insc Sardae
ex Mus. Med.

Io. Dom. Campiglia del.

C. Mogalli sculp.

I

Insc Iaspidi rubro ex Mus. Med.

II

Impressum Vitro Cyaneo ex Mus Med

III

Ins. Sardae ex Mus. Med.

IV

Insc Iaspidi r. ex Mus Med

V

Ins. Sardae ex Mus Med

VI

Insc Sardae ex Mus Med

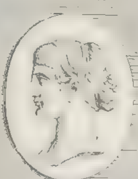
VII

Insc. Sardae ex Mus. Med.

VIII

Insc. Sardae ex Mus. Med.

IX

Insc Sardae ex Mus Med

X

Ins. Sardae ex Mus Med

XI

Ins. Sardae ex Mus Med.

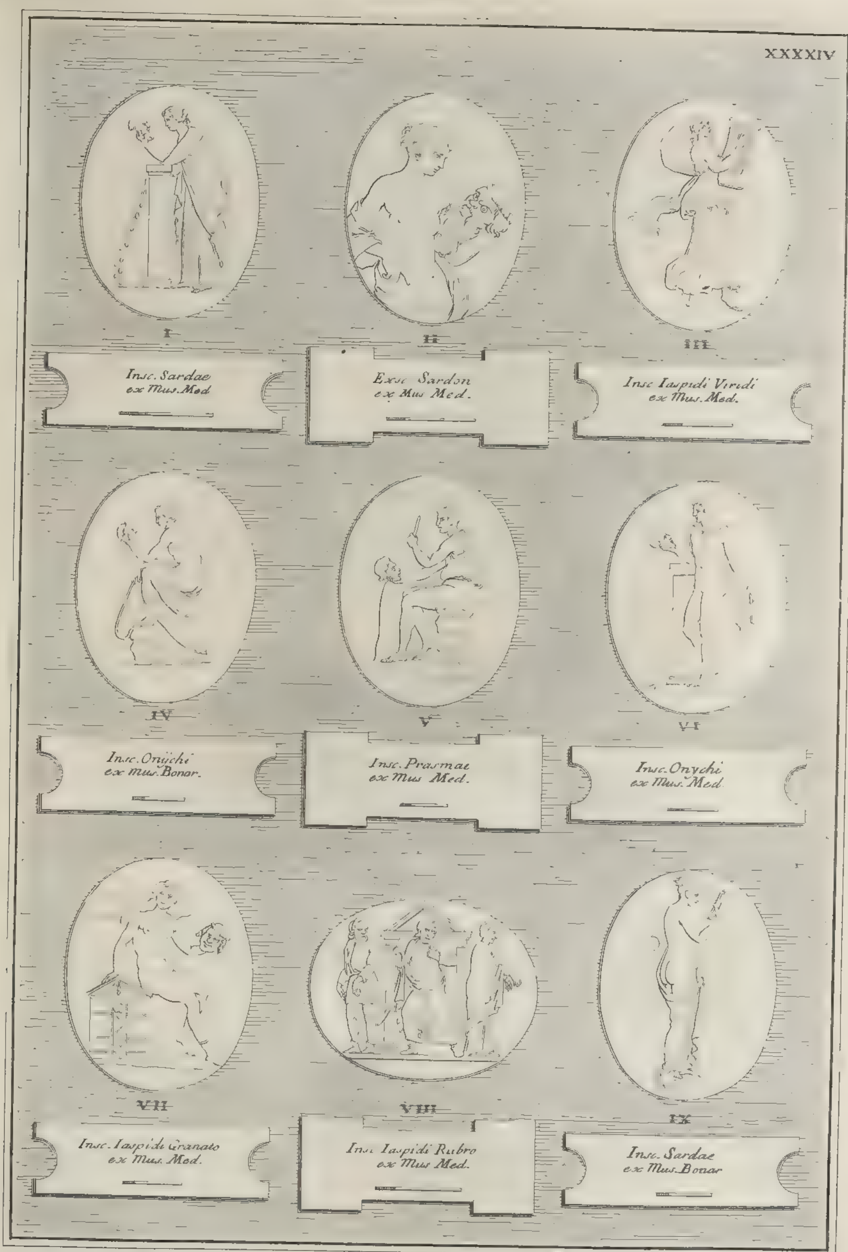

XII

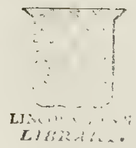
Insc Sardae ex Mus Med

Io. Dom. Campiglia del.

LINCOLN'S INN
LIBRARY.

Io. Dom. Campiglia del.

I

Exsc. Sardae
ex Mus. Med.

II

Exsc. Chalced.
ex Mus. Med.

III

Exsc. [illegible]
ex Mus. Med.

IV

Insc. Sardae
ex Mus. [illegible]

V

Insc. Sardae
ex Mus. Med.

VI

Exsc. [illegible]
ex Mus. Med.

VII

Insc. [illegible]
ex Mus. Stroz.

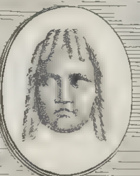
VIII

Insc. [illegible]
ex [illegible] Ser. Electr.

IX

Insc. [illegible]
ex [illegible] Ser. Electr.

X

Insc. Sardae
ex [illegible] Ser. Electr.

XI

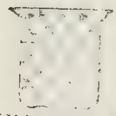
Insc. Achat. [illegible]
ex [illegible] Ser. Electr.

XII

Insc. Sardae
ex Mus. Bonar.

Ioan. Dom. Campiglia del. et Sculp.

I

Insc Sardae
ex Mus Ricc

II

Insc Onychi
ex Mus Ricc

III

Insc Achati var
ex Mus Ricc

IV

Insc Achati var.
ex Mus. Ricc.

V

Insc Sardae
ex Mus Ricc

VI

Insc. Iaspidi rub.
ex Mus. Med.

VII

Insc· Sardae
ex Mus Med

VIII

Insc· Sardae
ex Mus· Med·

IX

Impres Vitro
ex Mus Ricc

X

Ins. Sardae
ex Mus Ricc

XI

Insc Achati var
ex Mus Ricc

XII

Insc Iasp vir
ex Mus Ricc

Io Dom· Campiglia del· *B. Gabuggiani Sculp*

I

Insc Iasp. Cyan.
ex Mus Med.

II

Insc. Iasp v. Granat.
ex Mus Med

III

Ins. Sardie
ex Mus Med

IV

Insc Sardae
ex Mus Bonar

V

Insc. Iasp. v. Granato
ex Cam Ser Electr.

VI

Ins. Onych.
ex Mus Bonar

VII

Ins. Sardae
ex Mus Bonar

VIII

Insc. Achati var.
ex Cam Ser Electr

IX

Ins. Sardae
ex Cam Ser Electr

X

Ins. Sardae
ex Cam Ser Electr.

XI

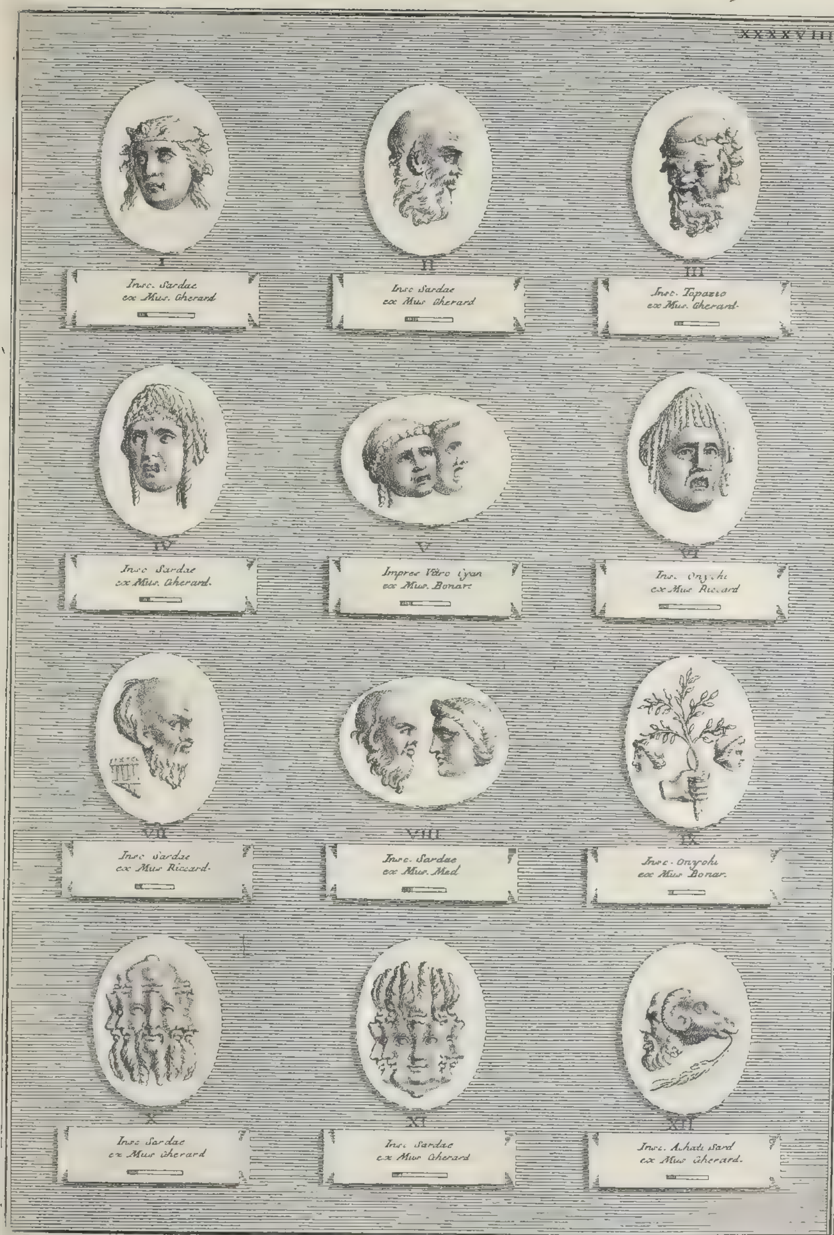
Insc Iasp nig
ex Mus Med

XII

Insc. Onychi
ex Mus. Med.

Ioan Dom. Campiglia del. et Sculp

I Dom Campiglia del. B. Gabbuggiani Sc.

I

Exsc. Onychi
ex Mus. Stroz.

II

Insc. Iasp. vir.
ex Mus. Riccar

III

Insc Sardae
ex Mus Riccar

IV

Insc Onychi
ex Mus Riccar

V

Impressum Vitr
ex Mus Bonar

VI

Insc Sardae
ex Mus Riccar

VII

Insc Sardae
ex Mus Med

VIII

Insc Sardae
ex Mus Med

IX

Insc Iasp var
ex Mus. Riccar.

X

Insc. Iasp. vir.
ex Mus Riccar.

XI

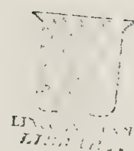
Insc Sardae
ex Mus Riccar

XII

Insc Onychi
ex Mus Riccar.

Io Dom. Campiglia del. B. Gabbuggiani Scul.

I
Insc. Sardae
ex Mus. Ricc.

II
Ins. Heliotrop
ex Mus Med

III
Ins. Iaspide rub
ex Mus Med

IV
Ins. Sardae
ex Mus Med

V
Insc. Iasp. rub.
ex Mus Med

VI
Insc. Achat. var
ex Mus Ricc

VII
Insc. Smaragd.
ex Mus Med

VIII
Insc. Achat. var
ex Mus Ricc

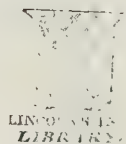
IX
Insc. Sardae
ex Mus Ricc

X
Insc. Iasp. rub.
ex Mus. Ricc

XI
Insc Sardae
ex Mus Ricc

XII
Insc Onychi
ex Mus Med.

Io. Dom. Campiglia del.　　*B. Gabbuggiani Sculp.*

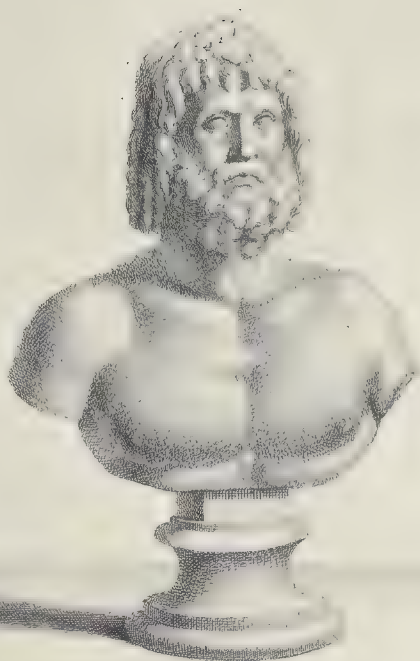

I Dom campiglia del

LII

Exscalp. Achati Sardon.
ex Mus. Med.

Io. Dom. Campiglia del. et scul.

I

Exscalp. Achati
ex Mus. Med.

II

Insc. Achati Heliotrop.
ex Mus. Med.

III

Inscalp. Sardiae
ex Mus. Med.

IV

Inscalp. Sardae
ex Mus. Med.

V

Inscalp. Sardae
ex Mus. Med.

VI

Inscalp. Prasmae
ex Mus. Med.

VII

Insc. Achati Sardon
ex Mus. Med.

VIII

Insc. Iaspidi rubro
ex Mus. Med.

IX

Inscalp. Sardae
ex Mus. Med.

X

Inscalp. Sardae
ex Mus. Med.

XI

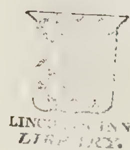
Inscalp. Sardae
ex Mus. Med.

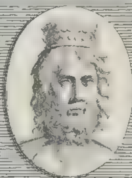

XII

Inscalp. Sardae
ex Mus. Med.

Io. Dom. Campiglia del. — Philippus Valle Sculpsit

I

Inscalp Sardae
ex Mus. Med.

II

Insc. Achati Sardon
ex Mus Med.

III

Inscalp Sardae
ex Mus Med.

IV

Insc Iasp. Heliotrop.
ex Mus Med

V

Exsc Achati Sardon.
ex Mus Med.

VI

Inscalp. Sardae
ex Mus Med

VII

Inscalp Sapphiro
ex Mus. Med.

VIII

Insc. Achati Sardon.
ex Mus. Med.

IX

Inscalp. Onychi.
ex Mus. Med

X

Inscalp Sardae
ex Mus Med.

XI

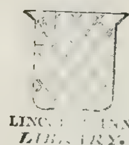
Inscalp Sardae
ex Cimel. Ser. Elect.

XII

Inscalp Onychi
ex Mus Med.

Io. Dom. Campiglia del.

LV

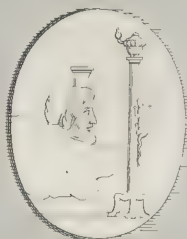
I

Insc. Iaspide rubro.
ex Mus. Med.

II

Inscalp. Sardae
ex Mus. Med.

III

Inscalp. Sardae
ex Mus. Med.

IV

Inscalp. Sardae
ex Mus. Med.

V

Insc. Iaspidi rubro
ex Mus. Med.

VI

Inscalp. Onychi
ex Mus. Med.

VII

Insc. Iaspidi Cyaneo
ex Mus. Med.

VIII

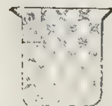
Inscalp. Sardae
ex Mus. Med.

IX

Inscalp. Sardae
ex Mus. Med.

Io. Dom. Campiglia del.

LVI

I

Inscalp. Sardae
ex Mus. Med

II

Insc. Iaspidi Chalced.
ex Mus. Med

III

Insc. Iaspidi Heliotrop
ex Mus. Med

IV

Inscalp. Sardae
ex Mus. Med

V

Insc. Iaspidi rubro
ex Mus. Med

VI

Inscalp. Prasmae
ex Mus. Med.

VII

Inscalp. Sardae
ex Mus. Med

VIII

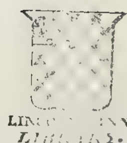
Insc. Achati variae
ex Mus. Med.

IX

Inscalp. Sardae
ex Mus. Med.

Io. Dom. Campiglia del.

I

Inscalp Sardae
ex Mus Med

II

Inscalp Sardae
ex Mus Med.

III

Inscalp Amethysto
ex Mus. Med.

IV

Insc Iaspidi Chalc
ex Mus Med

V

Insc. Iaspidi rubro
ex Mus Med.

VI

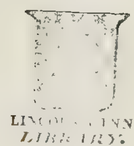
Inscalp Iaspidi
ex Mus Med

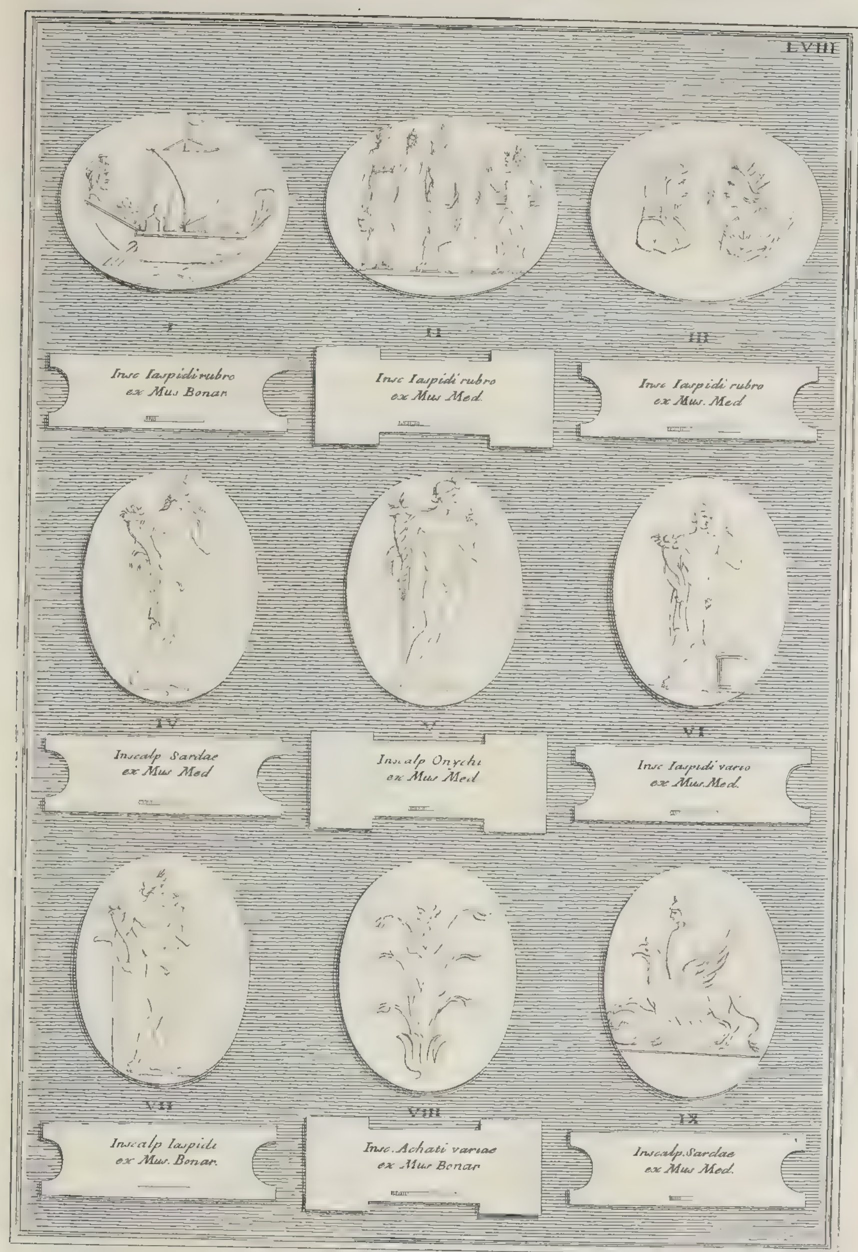

VII

Inscalp Sardae
ex Mus. Med

Io Dom Campiglia del.

Io Dom Campiglia del　　　　Philippus Valle Scul

LIX

I

Exscalp. Chalced. Orient.
ex Mus. Med.

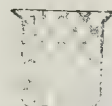

II

EXSCALP. ACHATAE ORIENT.
EX MUSEO MEDICEO.

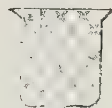
Io. Dom. Campiglia del.

B. Gabbuggiani scul.

I. Dom. Campiglia del. V. Franceschini Sculp.

I

Exsc. Chalcedonio
ex Mus. Med.

II

Exscalp Achati
ex Mus. Med.

III

Exsc Iaspidi Chalc
ex Mus. Med.

IV

Exsc. Chalcedonio
ex Mus. Med.

V

Insc. Achati Sardon
ex Cimel. Ser. Electr.

VI

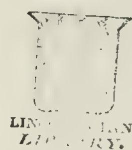
Insc Achati Sardon
ex Cimel. Ser. Electr.

VII

Inscalp. Sardae
ex Mus. Med.

Io. Dom. Campiglia del. *Ferd Rugg sculp.*

I

Inscalp. Sardae ex Mus. Richar.

II

Inscalp. Sardae ex Mus. Med.

III

Inscalp. Prasmae ex Mus. Med.

IV

Insc. Achati Sard. ex Mus. Med.

V

Inscalp. Onychi ex Mus. Med.

VI

Inscalp. Sardae ex Mus. Med.

VII

Inscalp. Prasmae ex Mus. Med.

VIII

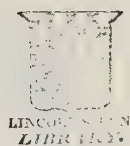
Inscalp. Sardae ex Mus. Med.

Io. Dom. Campiglia del.

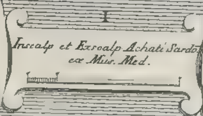
EXSCALP· IASPIDI CHALCEDONIO
EX MUSEO MEDICEO

Dom. Campiglia del. *B. Gabbuggiani Scul.*

LXIV

II
Inscalp. Sardae
ex Mus. Med.

III
Inscalp Sardae
ex Mus. Med

IV
Inscalp. Sardae
ex Mus. Med.

V
Insc. Iaspidi r.
ex Mus Med

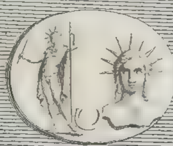
VI
Insc. Achati Sardon.
ex Mus. Med.

VII
Inscalp. Sardae
ex Mus Med

VIII
Inscalp. Sardae
ex Mus. Med.

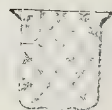

IX
Inscalp. Sardae
ex Mus. Med.

X
Insc. Iaspidi f.
ex Mus. Med.

Io. Dom. Campiglia del. Sintes Scul.

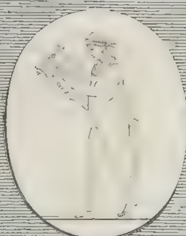

LXV

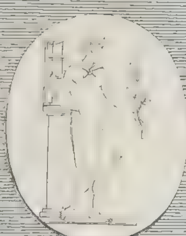
I

Inscalp. Sardae ex Mus. Med.

II

Inscalp. Achati Sard. ex Mus. Med.

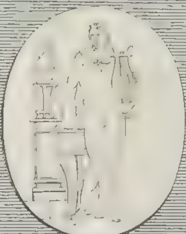
III

Inscalp. Chalc. ex Mus. Med.

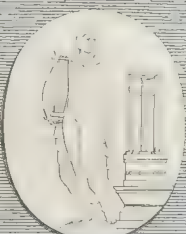
IV

Inscalp. Hyacinth. ex Mus. Med.

V

Inscalp. Ameth. ex Mus. Bonar.

VI

Inscalp. Prasmae ex Mus. Med.

VII

Inscalp. Sardae ex Mus. Med.

VIII

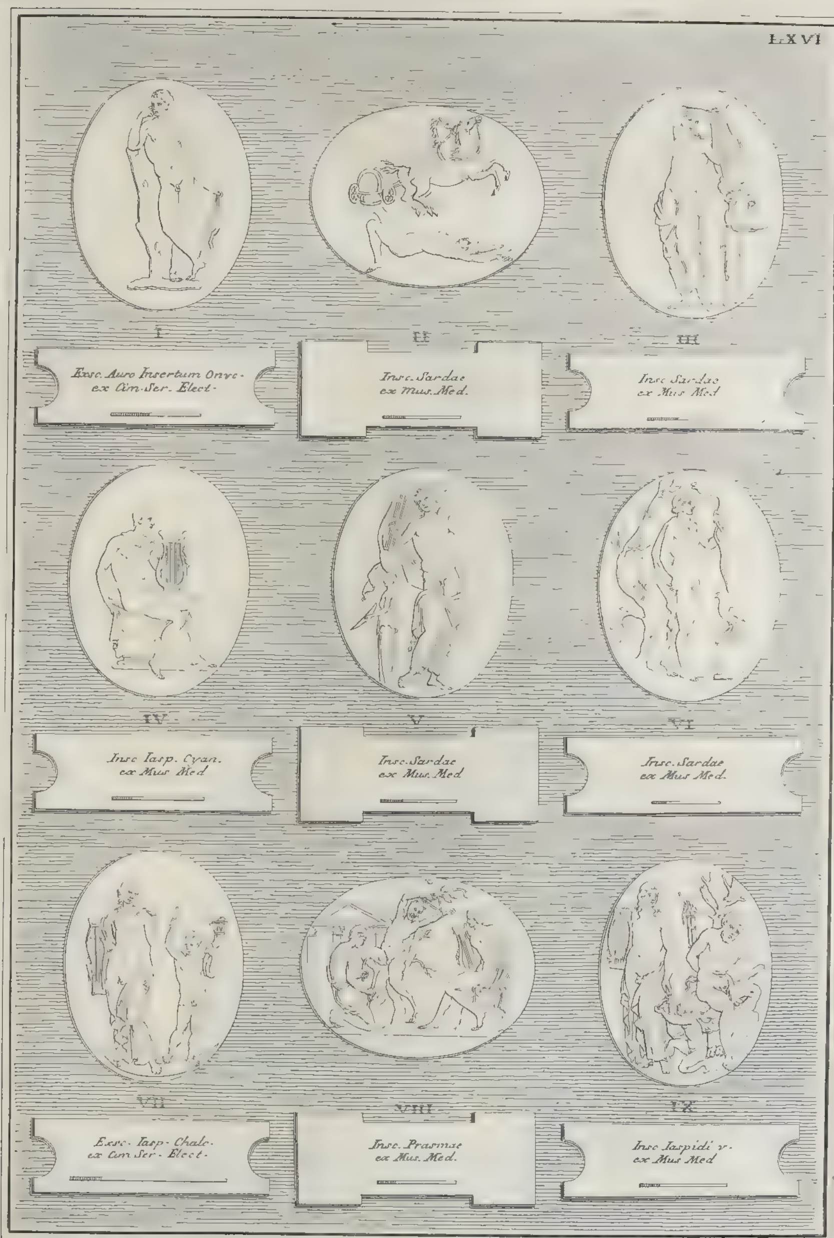
Inscalp. Prasmae. ex Mus. Med.

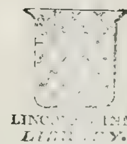
IX

Inscalp. Sardae ex Mus. Bonar.

S. Pomarede Sc.

Io Dom Campiglia del

I

Insc Iaspidi v. Granat
ex Mus Med

II

Inscalp Achati Sard
ex Mus Med

III

Inscalp Sardae
ex Mus Med.

IV

Inscalp Onychi
ex Mus Med.

V

Inscalp Prasmae
ex Mus. Med.

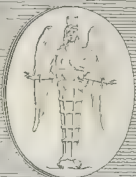
VI

Inscalp Sardae
ex Mus. Med.

VII

Inscalp Sardae
ex Mus Med.

VIII

Inscalp Sardae
ex Mus Med.

IX

Inscalp. Onychi
ex Mus. Bonar.

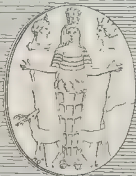
X

Inscalp Sardae
ex Mus Med.

XI

Inscalp Sardae
ex Mus. Med.

XII

Inscalp Sardae
ex Mus Med.

Io. Dom. Campiglia del.

Bald. Gabbuggiani Sculp.

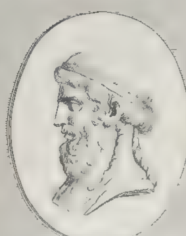
I

Insc. Sardae
ex Mus. Med.

II

Insc. Sardae
ex Mus. Med.

III

Insc. Sardae
ex Mus. Med.

IV

Insc. Iaspidi r.
ex Mus. Med.

V

Insc. Achati v.
ex Mus. Med.

VI

Insc. Sardae
ex Mus. Med.

VII

Insc. Sardae
ex Mus. Med.

VIII

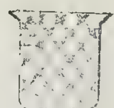
Insc. Iasp. r.
ex Cim. Ser. Elec.

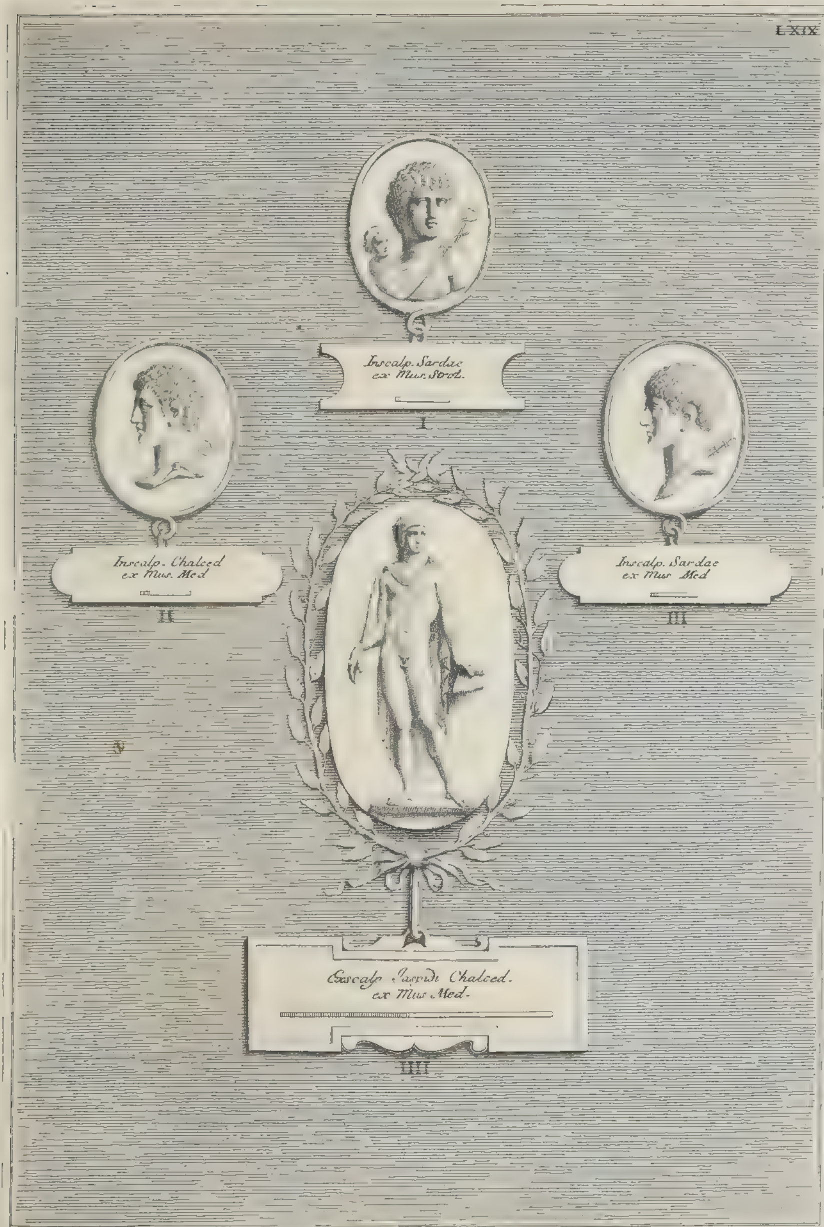

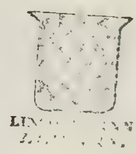
IX

Insc. Pras.
ex Mus. Med.

Dom. Campiglia del. *Baldas Gabbuggiani sc.*

LXIX
Inscalp. Sardac
ex Mus. Strot.
I
Inscalp. Chalced
ex Mus. Med
II
Inscalp. Sardac
ex Mus Med
III
Exscalp. Iaspidi Chalced.
ex Mus. Med.
IIII
I. Dom. Campiglia del.
S. Pomarede Scul

I

Inscalp. Sardae
ex Mus. Stroz.

II

Inscalp. Sardae
ex Mus. Strozziano

III

Inscalp. Sardae
ex Mus. Bonar.

IV

Inscalp. Sardae
ex Mus. Med.

V

Inscalp. Sardae
ex Mus. Med.

VI

Inscalp. Onychi
ex Mus. Med.

VII

Inscalp. Sardae
ex Mus. Med.

VIII

Inscalp. Sardae
ex Mus. Med.

IX

Inscalp. Sardae
ex Mus. Med.

Io Dom Campiglia del.

L XXI

I

Inscalp Iaspidi Flavo ex Mus. Riccardi

II

Inscalp. Sardae ex Mus. Med.

III

Inscalp. Sardae ex Mus. Med.

IV

Inscalp Iaspidi rubro ex Mus. Riccardi

V

Inscalp Sardae ex Mus. Med

VI

Inscalp Sardae ex Mus. Med

VII

Inscalp Sardae ex Mus. Med.

VIII

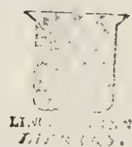
Inscalp. Sardae ex Mus Bonar.

IX

Inscalp Sardae ex Mus. Riccar.

Io. Dom. Campiglia del.

I

Insc Onychi
ex Mus Med

II

Insc. Onychi
ex Mus Med.

III

Insc Prasmae
ex Mus. Bonar.

IV

Insc. Achati Sard.
ex Mus. Med.

V

Insc. Pras.
ex Mus Med.

VI

Insc Ameth.
ex Mus. Med.

VII

Insc Ameth.
ex Mus Med.

VIII

Insc. Ameth.
ex Mus. Med.

IX

Insc. Topazio
ex Mus. Med

Io Dom. Campiglia. del.

I

*Inscalp. Sardae
ex Mus. Med.*

II

*Insc. Achati Sard.
ex Mus. Med*

III

*Insc. Sardae
ex Mus Med.*

IV

*Exsc Achati Sard.
ex Mus Med.*

V

*Insc Iasp v. Granato
ex Mus. Med.*

VI

*Exsc. Chalced.
ex Mus Med.*

VII

*Insc. Achati var
ex Mus Riccar.*

VIII

*Insc Prasmae
ex Mus Med*

IX

*Insc. Sardae
ex Mus. Med*

Io. Dom Campiglia del.

LXXIV

I

Exsc. Achati Sardon.
ex Mus. Med.

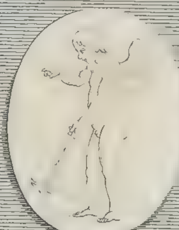
II

Insc. Achati Sard.
ex Mus Med

III

Exsc. Chalced.
ex Mus Med

IV

Insc. Onychi
ex Mus Riccar.

V

Exsc. Achati Sard.
ex Mus Med

VI

Insc. Sapphiro.
ex Mus. Med

VII

Insc. Hyacinth.
ex Mus Med

VIII

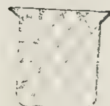
Insc Achati var.
ex Mus Ric.

IX

Insc Sardae
ex Mus. Bonar.

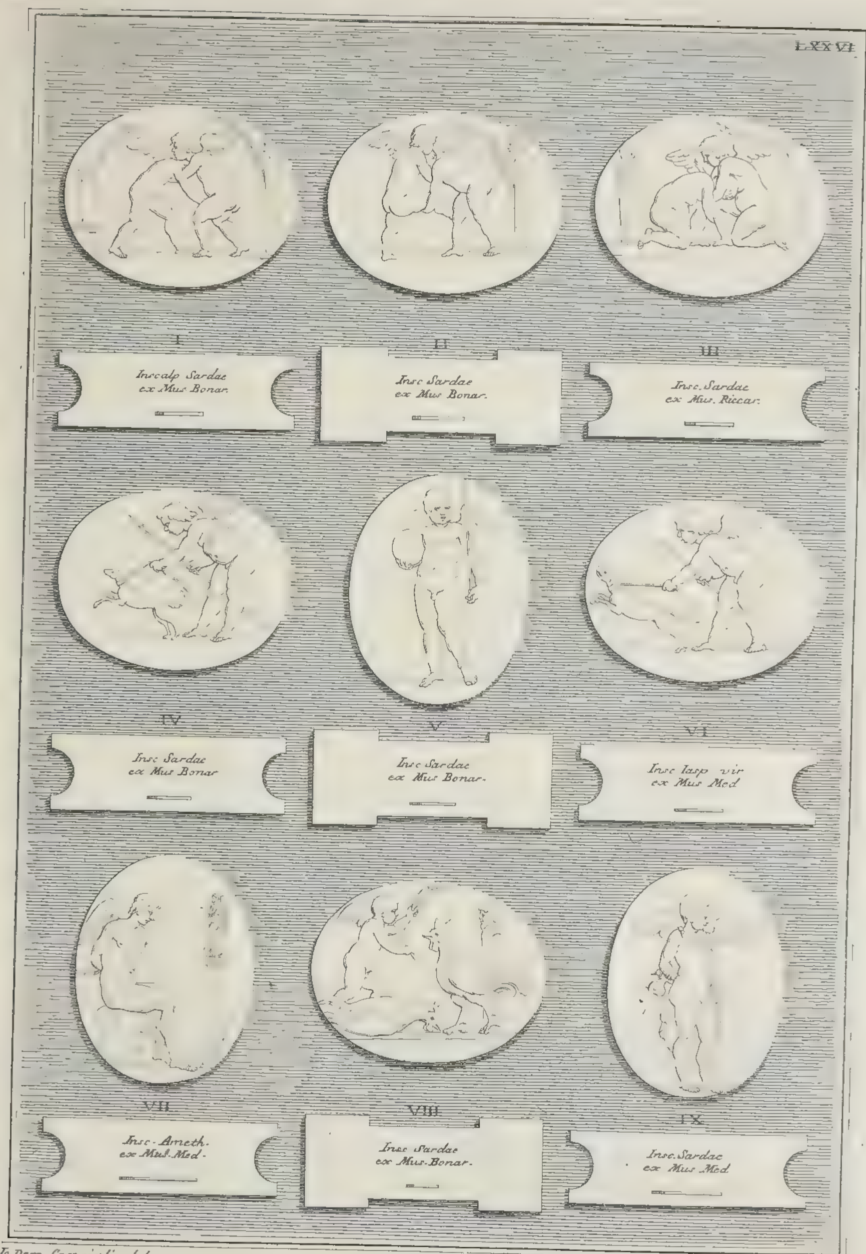
Io. Dom. Campiglia del.

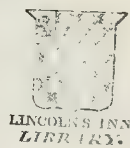

Io. Dom. Campiglia del. — Baldas. Gabbuggiani Sculp.

Io. Dom. Campiglia del.

I

Inscalp. Iaspidi r.
ex Mus. Bonar

II

Insc Sardae
ex Mus Bonar

III

Insc. Iaspidi.
ex Mus. Bonar.

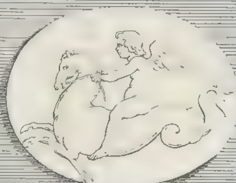
IV

Insc·Iaspidi r·
ex Mus Bonar·

V

Insc Sardae
ex Mus Bonar

VI

Insc·Sardae
ex Mus·Riccar·

VII

Insc Prasmae
ex Mus Riccar

VIII

Insc. Prasmae
ex Mus. Bonar.

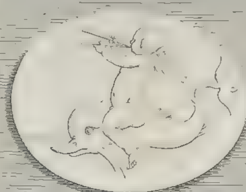

IX

Insc. Onyche
ex Mus Med

Io·Dom·Campiglia del·

I

Inscalp. Sardae
ex Mus. Riccar.

II

Inscalp. Iaspidi r
ex Mus. Med.

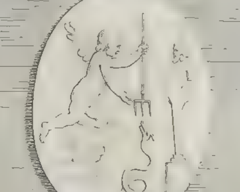
III

Inscalp Iasp vir
ex Mus Gherar

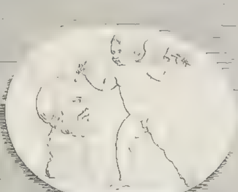
IV

Inscalp. Sardae
ex Cim Ser Elect

V

Insc Ameth
ex Mus Med.

VI

Inscalp Sardae
ex Mus Med

VII

Insc. Achat. Sard
ex Mus. Stroz.

Dom. Campiglia del.

I

Inscalp. Ameth.
ex Mus. Med.

II

Insc Hyacintho
ex Mus Med.

III

Inscalp. Sardae
ex Mus Med

IV

Impres. Vitro Ameth
ex Mus Bonar

V

Inscalp. Sardae
ex Mus Med.

VI

Inscalp Sardae
ex Mus Med

VII

Exscalp. Iasp. Chalc.
ex Mus. Med.

I Dom Campiglia del *Silv Pomarede Sculp*

LXXX

I

Inscalp. Achati v ex Mus Med.

II

Impres. Vitro flavo ex Mus Bonar.

III

Ins. alp Sardae ex Mus Med

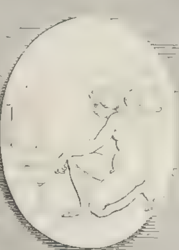
IV

Ins. alp Sardae ex Mus. Bonar

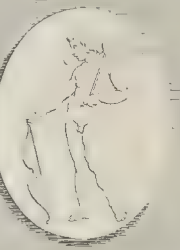
V

Inscalp Iaspidi r ex Mus Bonar.

VI

Insc. Prasmae ex Mus Bonar

VII

Inscalp. Sardae ex Mus Gherard.

VIII

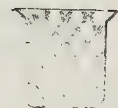
Inscalp Sardae ex Mus. Gherard.

IX

Inscalp. Sardae ex Mus. Gherard

I. Dom Campiglia del.

LXXXI

I

Exsc. Iasp. Chalced.
ex Mus. Med.

II

Exscal. Ameth.
ex Mus. Med.

III

Exscal. Chalc.
ex Mus. Med.

IV

Exsc. Iasp. Chalc.
ex Mus. Med.

V

Exsc. Chalced.
ex Mus. Med.

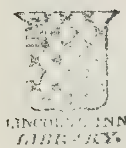

VI

Exsc. Iasp. Chalc.
ex Mus. Med.

Io. Dom. Campiglia del.

Vin. Franceschini Sculp.

LXXXII

I

Exsc. Onychi
ex Mus. Med.

II

Exsc. Achati
ex Mus. Stroz.

III

Exsc. Iasp. Chalced.
ex Mus. Med.

IV

Exsc. Iasp. Chalc.
ex Mus. Med.

V

Exsc. Chalced.
ex Mus. Med.

Io. Dom. Campiglia del.

Vincentius Franceschini Sch.

LXXXIII

I
Exsc. Iasp. Chalc.
ex Mus Med

II
Exsc. Sardae
ex Mus Med.

III
Insc Ameth.
ex Mus Med

IV
Insc Ameth
ex Mus Med

V
Insc Sardae
ex Mus Med

VI
Insc Sardae
ex Mus Med

VII
Insc Sardae
ex Mus. Med

VIII
Insc Achati Sardon
ex Mus Med

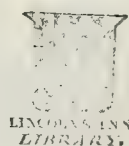

IX
Insc Sardae
ex Mus Med

X
Impres. Vitro fla.
ex Mus. Med

XI
Insc. Sardae
ex Mus. Med.

XII
Insc Achati Sard.
ex Mus. Med

Io Dominicus Campiglia del — Petrus Masini sculp

I

Insc Sardae ex Mus Riccar

II

Insc Chalced ex Mus Med.

III

Ins. Achati Sard ex Mus Med

IV

Ins. Sardae ex Mus Med

V

Impres Vitro f'a ex Mus Med

VI

Insc Sardae ex Mus Riccar

VII

Ins. Prasmae ex Mus Med

VIII

Exc. Prasmae ex Mus Med.

IX

Exsc Iasp chalc ex Mus Med

X

Insc Sardae ex Mus Med

XI

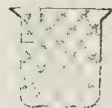
Ins. Achati vir. ex Mus Med

XII

Insc Achati Sard ex Mus Riccar

Io Dom Campiglia del

LXXXV

I

Insc Sardae ex Mus Med.

II

Insc. Sardae ex Mus. Riccar.

III

Exs. Prasmae ex Mus Med.

IV

Exs. Iasp-Chalc ex Mus Med

V

Exs. Iasp chalc ex Mus Med.

VI

Exsc Chalced ex Mus Med

VII

Exs. Chalced ex Mus Med

VIII

Exsc Iasp Chalc ex Mus Med

IX

Exsc Chalced ex Mus Med

X

Ins. Sardae ex Mus Med

XI

Ins. Sardae ex Mus. Med

XII

Exsc Iasp-Chal. ex Mus Med

I

Insc. Sardae ex Mus. Gherard.

II

Insc. Sardae ex Mus. Bonar.

III

Insc. Onych. ex Mus. Ru..a

IV

Insc. Sardae ex Mus. Stroz.

V

Insc. Sardae ex Mus. Med.

VI

Insc. Sardae ex Mus. Ruc..

VII

Insc. Achati Sard. ex Mus. Gherard.

VIII

Insc. Sardae ex Mus. Ricc.

IX

Insc. Achat. Sard. ex Mus. Gorret

S. P...... sculp.

LINCOLN'S INN
LIBRARY.

LXXXVII

I

Insc. Hyacin.
ex Mus. Med.

II

Insc. Achat. Sard.
ex Mus. Med.

III

Insc. Onychi
ex Mus. Med.

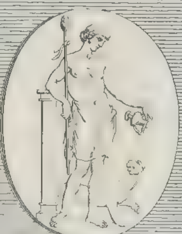
IV

Insc. Sardae
ex Mus. Med.

V

Insc. Achati Sard.
ex Mus. Med.

VI

Insc. Sardae
ex Mus. Riccar.

VII

Insc. Achati Sard.
ex Mus. Med.

Io. Dom. Campiglia del.

LXXXVIII

I

Insc. Prasmae
ex Mus. Med.

II

Insc. Pras.
ex Mus. Med.

III

Insc. Onychi
ex Mus. Med.

IV

Insc. Onychi
ex Mus. Med.

V

Insc. Iasp. r.
ex Mus. Med.

VI

Insc. Achati v.
ex Mus. Med.

VII

Insc. Iasp. Heliotrop.
ex Mus. Med.

VIII

Exsc. Chalced.
ex Mus. Med.

IX

Insc. Sardae
ex Mus. Med.

Io. Dom. Campiglia del.

I

Insc. Iaspidi r
ex Mus. Bonar.

II

Exsc. Achati Sard.
ex Mus. Med.

III

Insc. Iaspidi var.
ex Mus. Bonar.

IV

Insc. Sardae
ex Mus. Med.

V

Insc. Sardae
ex Mus. Med.

VI

Insc. Sardae
ex Mus. Med

VII

Exsc. Iasp. Chalc.
ex Mus. Med

VIII

Exscal. Chalced.
ex Mus. Med.

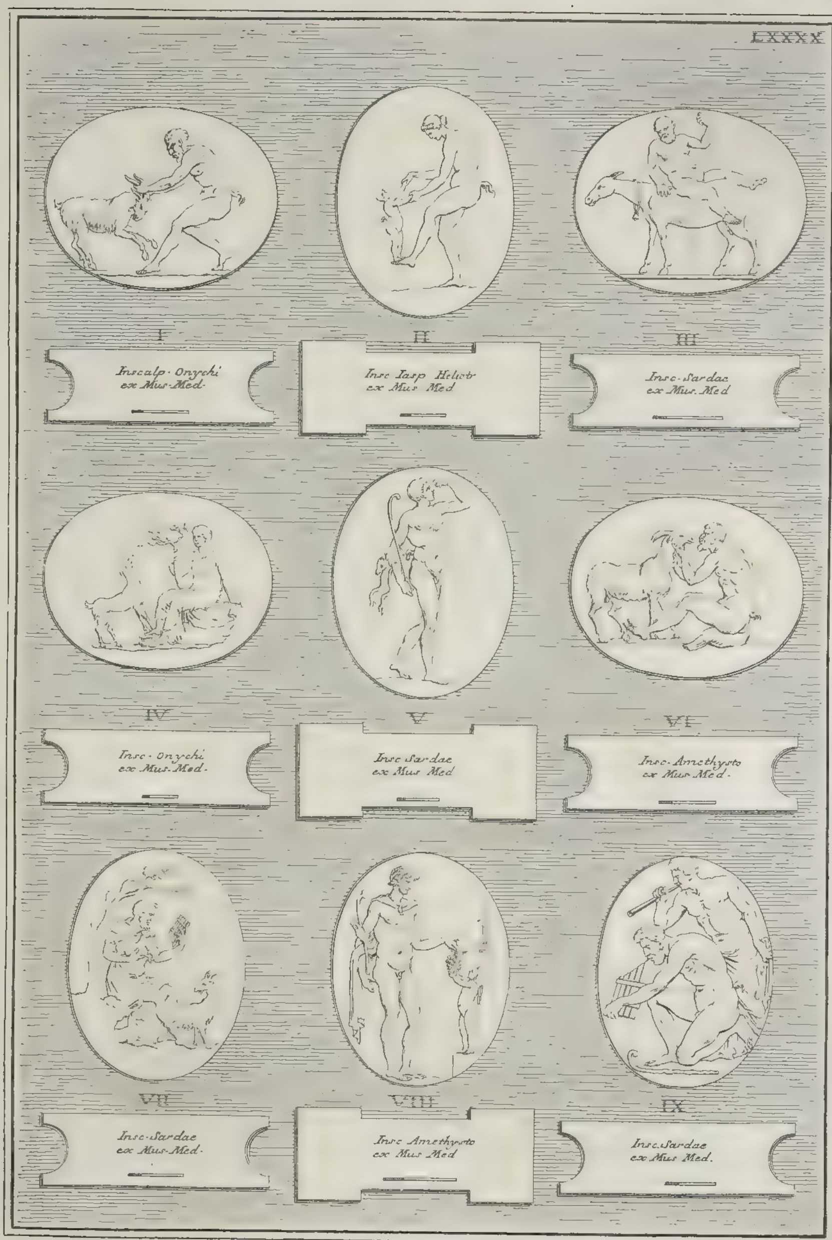

IX

Ins. Sardae
ex Mus. Med

Io. Dom Campiglia del

Io. Dom. Campiglia del.

I

Insc Iasp. var.
ex Mus Med.

II

Insc Amethysto
ex Mus Med

III

Insc Achati Sard
ex Mus Med.

IV

Insc. Sardae
ex Mus Med.

V

Insc. Iasp. var.
ex Mus Med.

VI

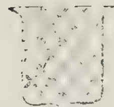
Insc. Sardae
ex Mus. Med.

VII

Insc Sardae
ex Mus. Med.

Io Dom Campiglia del.

LXXXXII

I

Exsc. Chalced.
ex Mus. Med.

II

Exsc. Chalced.
ex Mus. Med.

III

Exsc. Iasp. Chalc.
ex Mus. Med.

IV

Exsc. Iasp. Chalc.
ex Mus. Stroz.

V

Exsc. Iasp. Chalc.
ex Mus. Stroz.

VI

Exsc. Iasp. Chalc.
ex Mus. Stroz.

VII

Insc. Sardae
ex Mus. Med.

VIII

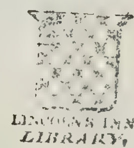
Insc. Ameth.
ex Mus. Med.

IX

Insc. Sardae
ex Mus. Med.

I. Dom. Campiglia del.

LXXXXIII

I

Exsc. Achati Sard
ex Mus. Med.

II

Exsc. Achati Sard
ex Mus. Med.

III

Exsc. Chalced.
ex Mus. Med.

IV

Insc. Chalced.
ex Mus. Med.

V

Insc. Sardae
ex Mus. Riccar.

VI

Insc. Sardae
ex Mus. Stroz.

VII

Ins. Onychi
ex Mus. Riccar.

VIII

Insc. Sardae
ex Mus. Ric.

IX

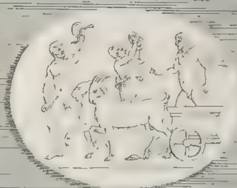
Insc. Iaspidi r.
ex Mus. Ric.

Io. Dom. Campiglia del.

I

Insc. Sardae ex Mus. Ric.

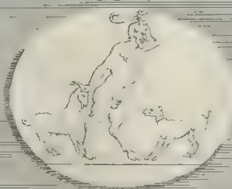
II

Impres. Vitro ex Mus. Bonar.

III

Insc. Onychi ex Mus. Ric.

IV

Insc. Sardae ex Mus. Bonar.

V

Insc. Onychi ex Mus. Med.

VI

Insc. Iasp. var. ex Mus. Med.

VII

Impres. Vitro ex Mus. Bonar.

VIII

Insc. Onychi ex Mus. Med.

Io. Dom. Campiglia del.

I

Insc. Sardae
ex Mus. Med.

II

Insc. Achati var
ex Mus. Med

III

Insc Achati Sardon
ex Mus Med.

IV

Insc. Iasp. Chalc.
ex Mus. Med.

V

Insc. Sardae
ex Mus. Med

VI

Insc. Sardae
ex Mus Bonar

VII

Insc. Achati var.
ex Mus Med

VIII

Insc Sardae
ex Cim. Ser Electr.

IX

Insc Achati nig
ex Mus Med.

Io. Dom Campiglia del.

I

Exsc. Onychi
ex Mus. Med.

II

Exsc. Achati var
ex Mus. Med.

III

Exsc. Chalc.d
ex Mus Med.

IV

Insc Sardae
ex Mus Med.

V

Insc Sardae
ex Mus Med

VI

Insc. Onychi
ex Mus Med.

VII

Insc Sardae
ex Mus Med

VIII

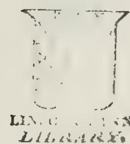
Insc. Prasmae
ex Mus. Med.

IX

Insc. Sardae
ex Mus Med

Io Dom. Campiglia del. *Silv. P.marcsc.*

LXXXXVII

I

Insc. Onychi
ex Mus. Med.

II

Insc. Iasp. r.
ex Mus. Med.

III

Insc. Onychi
ex Mus. Med.

IV

Insc. Achati var.
ex Mus. Med.

V

Insc. Sardae
ex Mus. Med.

VI

Insc. Sardae
ex Mus. Med.

VII

Insc. Achati var.
ex Mus. Med.

VIII

Insc. Onychi
ex Mus. Med.

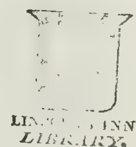

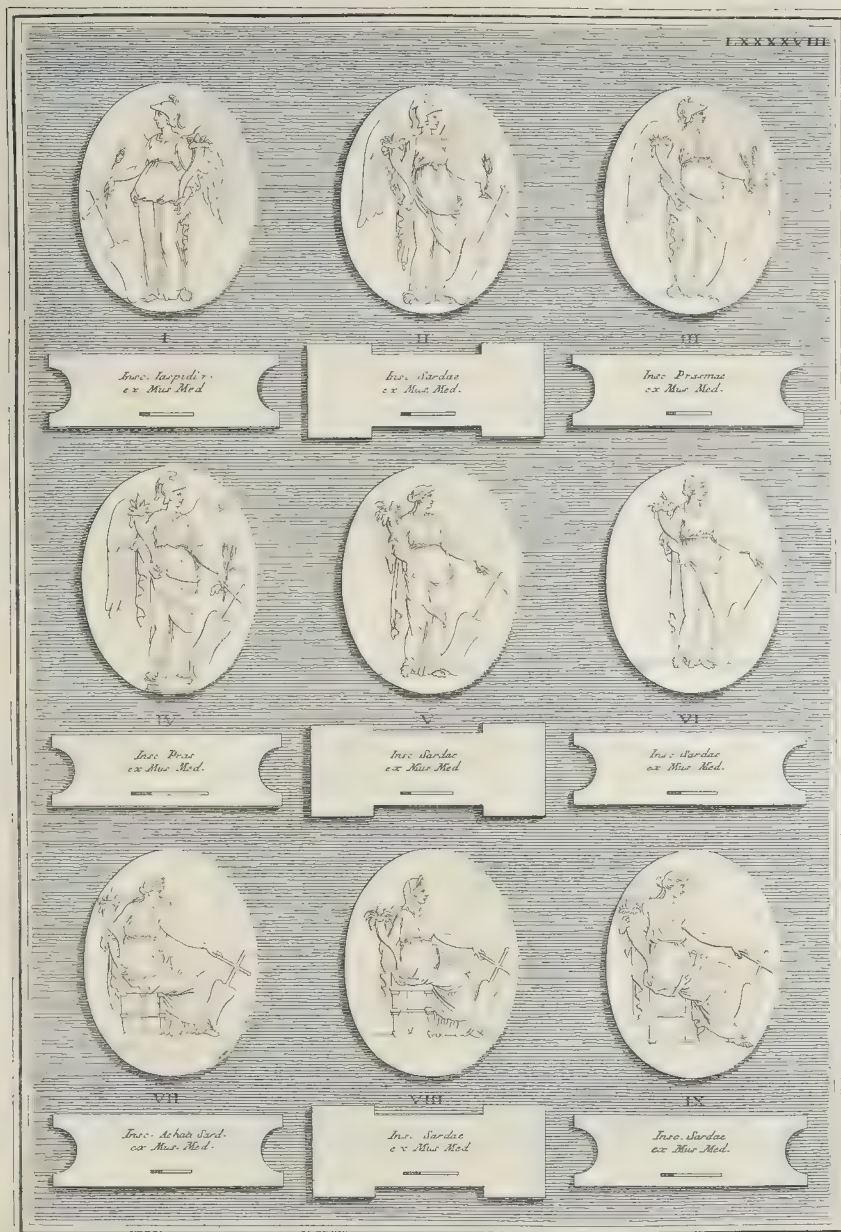
IX

Insc. Iasp. r.
ex Mus. Med.

Io. Dom. Campiglia del.

V. Francesc[illegible] Scul[illegible]

Io. Dom. Campiglia del.

LXXXXIX

I

Insc. Sardae ex Mus. Med.

II

Ins.. Sardae ex Mus. Med.

III

Insc. Prasmae ex Mus. Med.

IV

Insc. Sardae ex Mus Med

V

Insc. Sardae ex Mus Med.

VI

Insc. Onychi ex Mus Med

VII

Insc Sardae ex Mus. Med

VIII

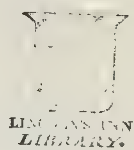
Insc Sardae ex Mus. Med.

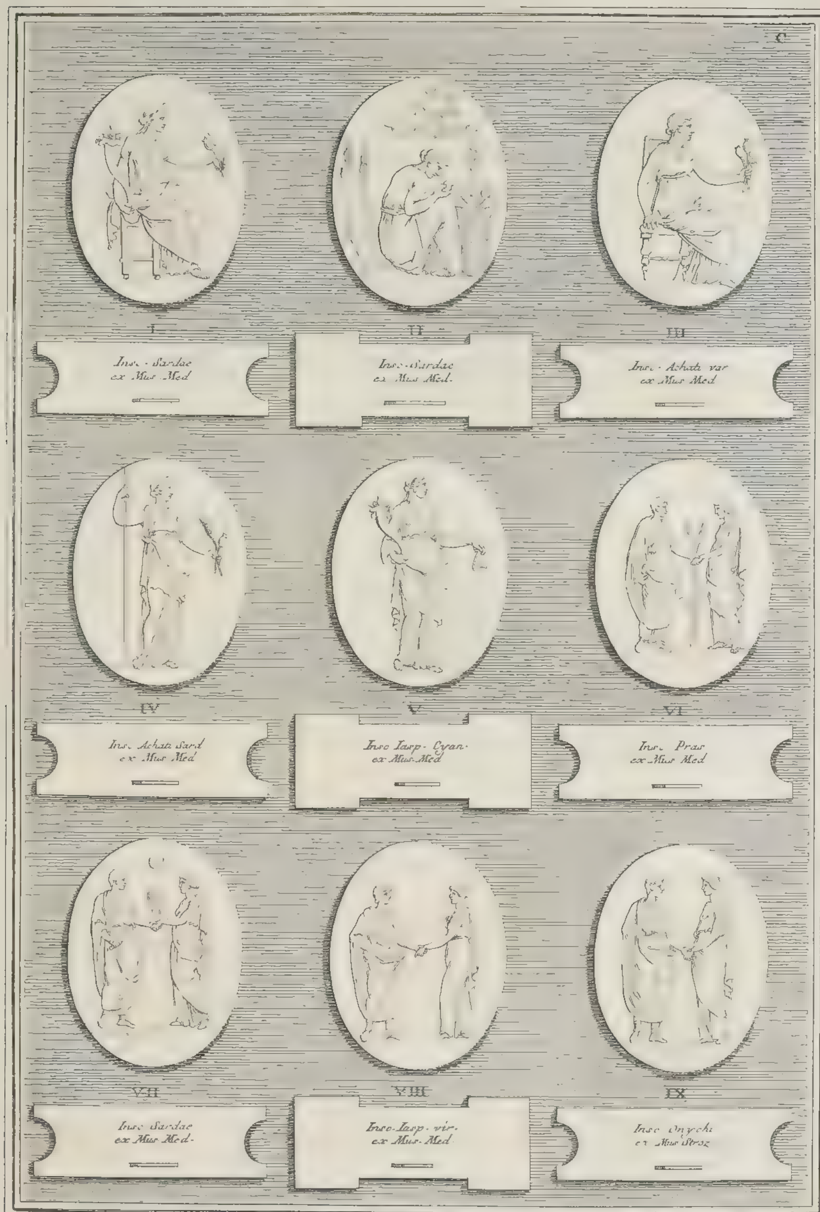

IX

Insc Sardae ex Mus. Med.

Io. Dom. Campiglia del.

Io. Dom. Campiglia del. Vin. Franceschini Scul.

OBSERVATIONES

IN

GEMMAS ANTIQVAS

M V S E I

FLORENTINI.

ELENCHVS

CLASSIVM.

CLASSIS I.

I*Mperatorum, Caesarum Augustorum, Augustarumque & Virorum illustrium Romanorum imagines XXIIII Tabulis exhibens.*

CLASSIS II.

R*Egum, Reginarum, & Heroum imagines XVI Tabulis exhibens.*

CLASSIS III.

P*Hilosophorum, Oratorum, Poetarum, & Musarum imagines XI Tabulis exhibens.*

CLASSIS IIII.

D*Eorum, Dearumque suis cum symbolis imagines XLIX Tabulis exhibens.*

C L A S S I S I.

T A B V L A I.

NVMA POMPILIVS ROMANORVM REX.

VMAE POMPILII Romanorum Regis effigiem eleganter ſcalptam praeferunt hae Gemmae : capite diademate regio non inſignito , neque eius nomine inſcripto , ut in nummis Calpurniae , & Pomponiae Gentis , (1) quibus eaedem probe reſpondent, ſed velato; vota, & ſacra facientium more: (2) quo quidem habitu primus poſt Romulum , quadrageſimo aetatis ſuae anno, (3) propter eximiam omnis divini humanique iuris ſcientiam , pietatem, religionem atque iuſtitiam Curibus Sabinorum oppido per Legatos accitus, omnium ſuffragiis Romanorum Rex fuit conſtitutus. (4) Velatum caput eum tunc habuiſſe his verbis memorat Livius ; (5) quae eruditos viros haudquaquam taedio afficient, quum omnes in Rege Romanorum inaugurando adhibitas caerimonias luculenter declarent . *Accitus* , inquit, *ſicut Romulus augurato in Vrbe condenda regnum adeptus eſt* , *de ſe quoque Deos conſuli iuſſit* . *Inde ab Augure* , *cui*

TAB. I. n. I. II.

(1) Vide Fulvium Vrſinum in nummis earumdem Familiarum ; qui etiam optime conſervati exſtant in Regio Mediceo Theſauro .

(2) Conſule Ioſephum Lib. VII. de Bello Iudaico Cap. XXVI. item Noriſium in Cenotaphia Piſana Diſsert. II. Cap. V. & Ioh. Saubertum de Sacrificiis Veterum Cap. XII.

(3) Id adfirmat Plutarchus in eius vita .

(4) Numae laudes memorant Livius Lib. I. Florus Lib. I. Cap. II. Dionyſius Halicarnaſſenſis Lib. II. Val. Maximus Lib. I. Cap. II. Auctor in Vitis Virorum illuſtrium, Plutarchus aliique .

(5) Lib. I.

cui deinde honoris gratia publicum id perpetuumque ſacerdotium fuit, deductus in arcem, in lapide ad meridiem verſus conſedit; Augur ad laevam, EIVS VELATO CAPITE, *ſedem cepit; dextra manu baculum ſine nodo aduncum tenens, quem lituum appellaverunt: inde ubi, proſpectu in Vrbem agrumque capto, Deos precatus, regiones ab oriente ad occaſum determinavit, dextras ad meridiem partes laevaſque ad ſeptentrionem eſſe dixit; ſignum, contra quod longiſſime conſpectum oculi ferebant, animo finivit: tum, lituo in laevam manum translato, dextra in capite Numae impoſita, precatus eſt ita: Iupiter, ſi fas eſt hunc Numam Pompilium, cuius ego caput teneo, Regem Romae eſſe, uti tua ſigna nobis certa acclaraſſint inter eos fines, quos feci.* Livio conſonat Plutarchus, (1) qui eum velato capite, ſolemnibus auſpiciis, & precationibus regnum adeptum fuiſſe adfirmat. Cauſam eo temporis velati capitis Numae, tam diſertis teſtimoniis oſtenſam, ad alias detorquent praeclari auctores Leonardus Auguſtinius, & Paulus Alexander Eques Maffeius, (2) apud quos expendet rationum momenta aequus Lector.

L V C R E T I A.

TAB. I. *n. III.* IMago LVCRETIAE, forma, ſpectataque caſtitate Romanarum ornatiſſimae; (3) incomtis capillis, negligentiori cultu revinctis: (4) vultu maeſtiſſimo ob inopinatum dedecus vi inlatum corpori non animo a Sexto Tarquinio, Superbi Regis filio; quod ferro in corde defixo expiavit: quare honeſte prolapſa in vulnus moribunda cecidit, parente, viro, neceſſariis, qui adſtabant, ſummo luctu occupatis. Lucretiae maerorem mirifice expreſſit Scalptor in hoc opere.

L. IV-

(1) In vita Numae Pompilii. Παραλαβὼν δὲ μάντεις, καὶ ἱερεῖς, ἀνέβαινεν ἐις τὸ Καπιτώλιον. Ταρπήϊον αὐτὸ λόφον οἱ τότε Ῥωμαῖοι προσηγόρευον. ἐνταυθα τῶν μάντεων ὁ πρωτεύων, τὸν μὲν ἐις μεσημβρίαν τρέψας ΕΓΚΕΚΑΛΥΜΜΕΝΟΝ, αὐτὸς δὲ παραςὰς ἐξόπισθεν, καὶ τῇ δεξιᾷ τῆς κεφαλῆς ἐφαπτόμενος αὐτȣ, κατηύξατο. *Ita una cum Auguribus, & Sacerdotibus in Capitolium adſcendit. (Tarpeium collem appellabant tunc Romani). Ibi princeps Augurum eum* CAPITE VELATO *ad meridiem convertit, atque a tergo aſſiſtens, dextra in capite Numae impoſita, precatus eſt.* pag. 64. Ed. Pariſ. 1624.

(2) In Parte I. *Gemme antiche Figurate* Tab. I. Numae caput velatum ab eodem Auguſtinio, & Maffeio exhibitum in Tab. II. ibidem, tranſiit in regium Muſeum Mediceum, atque idem eſt quod a nobis affertur n. II. Quod vero a nobis affertur n. I. lauream, ſeu myrteam coronam praeferre videtur.

(3) His laudibus ornatur a Livio ad finem Lib. I. & a Floro Epit. Lib. I. Cap. VIII.

(4) Eo modo, quo ab Ovidio deſcribitur Faſtorum Lib. II. circa finem. Vide etiam Dionyſium Halicarnaſſeum Lib. II. Antiquit. & Val. Maximum Lib. VI. Cap. I. Duas ex Gemmis imagines affert Eques Maffeius Par. I. Tab. LXXIV. & LXXV. quas Lucretiam Romanam referre adfirmat; verum prima Nympha eſſe videtur, in avem poſt mortem ſibi ferro datam immutata, cuius roſtrum praefert capite; altera vero aliqua Regina eſt; nam caput habet diademate inſignitum.

L. IVNIVS BRVTVS.

LVcii Iunii BRVTI effigies, docta manu huic Gemmae inscalpta, similis est vultui eiusdem impresso in nummis Iuniae Gentis: (1) quo auctore, vindicato Lucretiae dedecore, Tarquinio Regi imperium abrogatum est; exacti cum coniuge liberi, Populo Romano adserta libertas, condita Respublica, pro Regibus Consules annuo cum imperio creati. (2) TAB. I. n. IV.

C. SVLPICIVS.

IMago C. SVLPICII Camerini; qui, ut Livius scribit, Censor, Dictator, & Consul fuit, Vrbis conditae anno CCLIII cum M. Tullio Longo. (3) Observanda est forma characterum, quibus inscripta est haec insignis Gemma hoc modo, C·SVLP· nempe *Caius Sulpicius*, quae proxime accedit antiquiori characteri veterum Latinorum. (4) Apud Livium *Caii* praenomen fert Sulpicius; verum apud Dionysium, Cassiodorum, & Ciceronem *Sergii*, ut plures interpretantur; ego tamen apud hos admissum esse mendum arbitror, legendumque censeo *Servii*, quod usitatum fuit in Gente Sulpicia. TAB. I. n. V.

SEXTVS POMPEIVS.

EFfigies, ut creditur, SEXTI POMPEII, Magni filii, pereleganti artificio caelata. Vultus lineamenta caput eiusdem Sexti Pompeii percussum in aureo numismate Regii Musei Medicei egregie exprimunt. Post Caesaris caedem ex Hispa- TAB. I. n. VI.

nia

(1) Vide Fulvium Vrsinum in nummis eiusdem Gentis, & Iohannem Fabrum Tab. LXXXI. Produxit etiam Eq. Maffeius Bruti imaginem Par. I. Tab. III. inscalptam Sardae, quae a Medicea valde differt, ac potius Brutum Caesaris percussorem refert; cui altera insignis similis est, quam Cortonae inventam ex Museo suo nuper vulgavit Ill. Galeottus Eques Coratius Ridolfinius, Patricius Cortonensis.

(2) Rem omnem prosequitur Livius Lib. I. ad finem. Consule Sigonium in Fastos, & Triumphos Romanorum.

(3) Vide Sigonium in Commentariis in Fastos, & Triumphos Rom. & Rich. Streinnium in Gente Sulpicia.

(4) Horum exemplar vide apud P. S. Bartolum in antiquis Sepulcris Tab. XXVI. Eadem haec Gemma allata ab Augustinio, & Maffeio Par. I. Tab. IV.

nia a Senatu revocatus, praefectusque totius orae maritimae constitutus, inita cum Antonio societate, Siciliam armis occupavit, Augustum navali proelio vicit: mox ab eodem victus, duce Agrippa, in Asiam fugiens, eiusdem Antonii iussu, qui eius quoque dignitatis servandae dederat fidem, spiritu privatus est. (1)

C. IVLIVS CAESAR.

TAB. I. n. VII. VIII.

CErnitur C. IVLII CAESARIS, in Deorum numerum relati, caput, laurea corona redimitum, quam perpetuo gestavit libenter, Senatus Populique decreto. (2) Pone caput lituus, Auguratus insigne: (3) ante frontem stella ei sacra; quae eo extincto, edente Augusto in eius honorem ludos, Veneri Genetrici consecratos, quum per septem dies fulsisset, (4) creditum est eius animam in astrum Veneris migrasse, e qua caelestem originem duxisse putabatur.

M. IVNIVS BRVTVS.

TAB. I. n. IX.

CErtat cum raritate huius Iaspidis Chalcedonii, anaglyptico opere exscalpti, eximii caelatoris industria, & artificium; qui eo vultu, quem, ut refert Plutarchus, Marcia uxor praeter morem anxie cogitabundum observavit, (5) faberrime expressit M. BRVTVM, Lucii Iunii Bruti exemplo, (6) libertatis Romanae Reipublicae maxime cupidum: qui in Curia Pompeii cum Cassio aliisque clari nominis viris, (7) Caesaris interfector, & coniurationis auctor fuit.

A V-

(1) Auctore Appiano Lib. IV. & V. Plutarcho, & Zonara in Augusto, Cicerone Philipp. V. & XIII. Dione Lib. XLVIII. & seq. Hirtio Lib. V. & VI. Floro Lib. IV. Cap. VIII. Eutropio Lib. VII. Velleio Lib. II. c. 72. 73. 87.

(2) Suetonio teste in eius vita c. 54.

(3) Vide Livium Lib. I. c. 18. Ciceronem de Divin. c. 27. Gellium Lib. V. Cap. VIII. Apuleium in Apologia. Suetonium in Iulio c. 13. Gutherium de vet. Iure Pont. Cap. XXIX.

(4) Vide Suetonium in eius vita c. 88. Dionem Lib. XLV. Plinium Lib. II. Cap. XXV. Ovidium Metamorph. Lib. XV. a v. 746. ad v. 843. Silium Lib. XIII. Horatium Carm. Lib. I. Ode XII. Virgilium Aeneid. Lib. VIII. v. 682. & Plutarchum in eius vita.

(5) Consule Plutarchum in vita Bruti.

(6) Cicero in Philipp. I. & Plutarchus ibidem.

(7) Velleius Paterculus Histor. Rom. Lib. II. c. LVI.

AVGVSTI effigiem praeferunt tres Gemmae, quae ſuperſunt in hac Tabula; quae ne ſeorſim, repetito ſaepius titulo, conſiderentur, ſervandi ordinis gratia, duabus aliis Tabulae II. iungimus, quae mirifice exprimunt eundem Auguſtum, omneſque ſimul aliquibus obſervationibus illuſtramus.

TABVLA II.

AVGVSTVS.

CErnitur AVGVSTI caput nudum primo in loco poſitum; alterum vero quod ſequitur ornatum eſt radiata corona, tranſmiſſo ad Caeſares exemplo: quo quidem honore praeſens Deus declaratur; (1) eoque inſigni adhuc viventem exornatum fuiſſe coniicere facile poſſumus, quum iuvenili forma ſculptus ſit. Radiatae coronae decus ab Etruſcis Romani accepere; qua in vetuſtis Etruſcorum monumentis inſigniti Reges, & ſummi Duces conſpiciuntur, uti obſervat aevi noſtri lumen, omniſque antiquitatis conſultiſſimus Philippus Senator Bonarrotius. (2) TAB I. n. X. XI.

Reliquis eiuſdem AVGVSTI imaginibus altera relata n. XII. in eo praecellit, quod praeſtantiſſimus ſcalptor egregio artificio expreſſit eius formam per omnes aetatis gradus venuſtiſſimam, qualem verbis delineavit Suetonius, (3) vel in ſermone, vel tacitus cum eſſet tranquillam ſerenamque; cui omnino ſimilis eſt eius marmorea inſignis protoma, quae ſpectatur in regio Muſeo Mediceo, capillo leviter inflexo, ſuperciliis coniunctis, oculis claris, ac nitidis, mediocribus auribus, naſo & a ſummo eminentiore, & ab imo deductiore. TAB. I. n. XII.

Eximii operis haec Gemma exquiſito labore, & profundis admodum ductibus faberrime inſcalpta, caput exhibet eiusdem CAESARIS AVGVSTI laurea corona revinctum, dependentibus lemniſcis. (4) Digna plane effigies maximo omnium aetatum Principe, TAB. II. n. I.

(1) Hac appellatione eum ſaepe laudat Horat. Lib. IV. Carm. Ode V. & XIV.
(2) In Explicationibus, & Coniecturis additis Dempſteriano Operi §. XXX. pag. 53.
(3) In eius vita c. 79.
(4) Vide Horatium Lib. III. Carm. Ode XIV. qui canit Auguſtum devictis barbaris nationibus lauream coronam aeterna laude ſibi comparaſſe.

cipe, qui terra marique parta pace, orbem terrarum imperio Populi Romani ſubiecit, ac Rempublicam optimis legibus, & inſtitutis reformavit. (1) Laureae coronae perpetuo geſtandae inſigne ei decretum fuit a Senatu ſtatim ut devicit, ope M. Agrippae, navali proelio Sextum Pompeium; ad haec magno omnium conſenſu, ſtatuae, arcuſque tropaeo exornatus, & laudatio conceſſa eſt; datumque ut ea die qua viciſſet annuae feriae eſſent, & ut in aede Iovis Capitolini cum coniuge & liberis ſolemni ritu epularetur, teſte Dione. (2)

TAB. II. n. II. Superioribus non concedit & haec imago CAESARIS AVGVSTI relata n. II. docta Dioſcoridis eximii ſcalptoris manu non indigna. Militari chlamyde, fibula eam ſubnectente, ornatus conſpicitur, iuvenilem praeferens formam, ſereno, & tranquillo vultu; quem Horatius, ut eius reditum ex Hiſpania, quam receperat, in Vrbem urgeret, eleganti carmine laudavit. (3)

LIVIA AVGVSTA.

TAB. II. n. III. IMago LIVIAE AVGVSTAE non ineleganter ſcalpta; addita Latina epigraphe LIB. AVG. hoc eſt LIVIA AVGVSTA. Eadem poſt obitum Auguſti Caeſaris coniugis, in Gentem Iuliam adſcita, IVLIA AVGVSTA appellata eſt. (4)

TAB. II. n. IV. Splendidiſſima eſt quae hanc ſequitur Gemma n. IV. inſigni opere anaglyptico exſcalpta, quae elegantias omnes & veneres ſuperat, exhibetque imaginem eiuſdem LIVIAE AVGVSTAE, nobiliſſimi, ac fortiſſimi viri Druſi Claudiani filiae, genere, probitate, forma, Romanarum eminentiſſimae. (5) Eadem defuncti coniugis ſui, ut credebant, in Deorum numerum recepti, facta Sacerdos, & filia appellata. Iunonis cultu, & habitu inſignis (6) ſpectatur in hac Gemma, eaque de re ornata diademate in apicem, & faſtigium deducto, tranſmiſſo ad omnes Auguſtas feminas inter Deas

(1) Ex Inſcriptionibus Ancyranis. Vide etiam Horatium Carm. Lib. IV. Ode XV. qui ad hanc rem illuſtrandam maxime facit.

(2) Hiſtor. Rom. Lib. XLIX.

(3) Carm. Lib. IV, Ode V.

Lucem redde tuae, Dux bone, patriae;
Inſtar veris enim vultus ubi tuus
Affulſit populo, gratior it dies
Et ſoles melius nitent.

(4) Verum in hac Gemma, quae eius imagine tam nota, & perſpicua inſculpta eſt, ut in ea dignoſcenda errare nemo poſſit, poſteriori manu appoſitas eas litteras auguror, quae nec ſatis probe inſculptae ſunt.

(5) Ex elogio Velleii Paterculi Hiſtor. Roman. Lib. II. n. LXXV.

(6) Ovidius teſtatur Lib. III. ex Pont. Eleg. I. n. 145. & 117. & Prudentius Lib. I. in Symmachum circa finem.

Deas relatas exemplo ; (1) itemque operta velo consecrationis, & divinitatis insigni.

M. CLAVDIVS MARCELLVS.

CEnsent viri antiquariae rei periti in hac Gemma elegantissimo opere insculptum esse chlamyde ornatum egregium iuvenem M. CLAVDIVM MARCELLVM C. Marcelli viri Consularis, (2) & Octaviae sororis Augusti filium ; (3) quibus ut assentiar haec potissimum non levia rationum momenta faciunt : in primis haud obscura quaedam similitudo cum effigie Augusti ; capilli concinne crispi, atque, ut ea aurea aetate praestantes artifices facere solebant, affabre sculpti: ad haec egregia forma, vultusque subtristior mirifice expressus ; quibus plane notis accurate eum delineavit Virgilius. (4) Hunc Augustus in proximo sibi imperii fastigio collocavit, (5) pontificatu, & curuli dignitate extulit, generum & filium sibi fecit. Sed quum decretum esset ut inter Praetorios viros in Senatu censeretur, decennioque maturius quam leges postulant Consulatum peteret, (6) edito magnificentissimo aedilitatis munere, (7) flagrantibus plebis studiis, intra iuventam, vicesimo nempe aetatis anno, (8) celeri fato decessit Baiis. (9) Elatum funere publico, laudatumque pro more, Augustus in sepulcrum ab eo factum in Campo Martio condidit, (10) Theatrumque antea coeptum a Caesare, memoria nominis eius honestavit ; iussitque ut ludis Romanis eius effigies aurea, aureaque corona, & sella curulis in Theatrum inferretur, mediaque inter praefectos his ludis magistratus collocaretur. (11) Inter egregia eius opera memoratur Dactyliotheca, quam in Aede Apollinis Palatini consecravit. (12) TAB. II. n. V.

 M. AGRIP-

(1) Eodem modo ornata Dearum simulacra apud Etruscos, ut videre est in Tabula Dempsteriani Operis XCIII. quare ab Etruscis Romanos accepisse hoc Dearum insigne colligere possumus.
(2) Consul fuit cum L. Aemilio Paullo V. C. anno DCCIII. ex Sigonii Commentario in Fastos, & Triumphos Romanos.
(3) Consule Velleium Hist. Rom. Lib. II. n. XCIII. Suetonium in Tiberii vita c. 6.
(4) Aeneid. Lib. VI. v. 862. ubi vide quae notat Servius.
Egregium forma iuvenem, & fulgentibus armis,
Sed frons laeta parum, & deiecto lumina vultu.
(5) Tacito teste Histor. Lib. I. c. 3. & 15. Vide Plutarchum in fine vitae M. Antonii. De eius adoptione, & virtutibus legendus Propertius Lib. III. Eleg. XVII. v. 11. & Seneca de Consolatione ad Marciam c. 2.
(6) Dio Rom. Hist. Lib. LIII.
(7) Vide Velleium, Propertium, & Servium locis suprascriptis ; item Tacitum Annal. Lib. II. n. 41.
(8) Propertius in suprascripta Elegia.
(9) Rem fusius prosequitur Dio Lib. LIII.
(10) Vide Servium in allatum Virgilii locum.
(11) Dedicatum est Theatrum ab Augusto Q. Tuberone, & Fabio Consulibus IIII. Nona Maias. Vide Plinium Hist. Nat. Lib. VIII. Cap. XVII. & Dionem Lib. LIII.
(12) Plinius Lib. XXXVII. Cap. I. & Lib. XIX. Cap. I.

M. AGRIPPA.

TAB. II. *n. VI. VII.* CVm protome marmorea, & numiſmatis, quae ſpectantur in regio Theſauro Mediceo, optime conveniunt hae duae Gemmae, anaglypho opere exſcalptae, quae praeferunt M. AGRIPPAE, generi Auguſti, caput, roſtrata corona praecinctum. (1) Inſigne hoc claſſicae coronae, quo nemo umquam Romanorum antea donatus fuerat, Siculo bello, devicto Sexto Pompeio, ſingulari virtute meruit. (2) Actiaco poſtea proelio, quum omne penes eum eſſet claſſici certaminis arbitrium, egregiam animi virtutem, labore, vigilia, periculo invictus, Antonio devicto, & in fugam acta Cleopatra, oſtendit; qua victoria in uno Auguſto maximum toto orbe Romanum imperium ſtabilivit, eiuſque gloriae, & praeclaris conſiliis poſtea favit ſemper. Omni auctus honorum genere, & Tribuniciae poteſtatis conſortione eidem aequatus, Vrbis aeternae ſplendorem auxit magnificentiſſimis in publicum uſum aedificiis; e quorum numero admirandi profecto operis Pantheon; quem demum vita functum Auguſtus funebri laudatione in Foro decoravit. (3)

CAIVS CAESAR.

TAB. II. *n. VIII.* CElſiſſimi iuvenis (4) CAII CAESARIS effigies cernitur in hac Gemma egregio inſculpta opificio; quem Auguſtus ex Agrippa, & Iulia filia ſua genitum adoptavit, inſtituit, & ad ſpem Romani imperii provexit. (5) Natus eſt poſt Vrbem conditam anno DCCXXXIV. M. Appuleio, P. Silio Conſulibus. (6) Primus omnium cum Lucio fratre, necdum poſita puerili praetexta (7) PRINCEPS IVVENTVTIS appellatus eſt ab Ordine Equitum Ro-

(1) Virgilius hoc roſtratae coronae decus extulit his laudibus, Aeneid. Lib. VI. v. 862.
Porro alia ventis, & Dis Agrippa ſecundis
Arduus agmen agens: cui belli inſigne ſuperbum
Tempora navali fulgent ROSTRATA CORONA.

(2) Ex Velleio Hiſt. Rom. Lib. II. c. LXXXI. & Dione Lib. XLIX. Vide Plinium Lib. XVI. Cap. IV. Senecam Lib. V. de Benefic. Lauream quoque coronam praefert M. Agrippa in nummis ab Occone relatis, & in Gemma apud Fulvium Vrſinum, quam explicat lit. A. Ioh. Faber. Item cum corona tabulatis inſigni cernitur in nummis in eius honorem percuſſis.

(3) Conſule Dionem Lib. XLIV.

(4) Hac laude ornatur a Velleio Hiſtor. Rom. Lib. II. c. CI.

(5) Vide Suetonium in Auguſto c. 26. & c. 64. & de illuſtribus Grammaticis Cap. VIII.

(6) Turpiter lapſus eſt Ioh. Faber in Commentario ad Imagines illuſtrium Virorum ex Fulvio Vrſino, qui perperam notavit Conſules tum in Caio, tum in Lucio lit. E & F.

(7) Tacitus Annal. lib. I. c. 3. Vide Suetonium in Aug. 64. & Marmor Ancyranum illuſtratum a ſummis viris Noriſio in Cenotaphia Piſana Differt. II. Cap. V. & Edmundo Chishull in Libro Antiquitatum Aſiaticarum, nuper edito.

Romanorum, donatusque honoris causa parmis, & hastis argenteis. Annos natus XIV. a Populo Romano Consul designatus est, & collegam in Consulatu habuit Lucium Aemilium Paullum, quem postea iniit in Syria. (1) Kalatis item Comitiis Pontifex creatus est, ut vetera numismata, & lapides testantur. (2) Bello Germanico, & Parthico feliciter peracto, Armenia recepta, Ariobarzane Armeniis rege imposito, vulneribus tandem pro Republica exceptis, dum Romam ab Augusto revocatur, valetudinis recuperandae causa, obiit Limyrae in Lycia, annum agens aetatis suae tertium supra vicesimum; (3) quem Pisani decretis in eius funere annuis honoribus, *iustissimum, & simillimum parentis sui virtutibus principem* appellarunt.

LVCIVS CAESAR.

LVCIVS CAESAR Princeps Iuventutis, Caii frater, natus est post Vrbem conditam anno DCCXXXVII. C. Furnio, C. Silano Consulibus, ab eodem Augusto in spem Romani imperii liberaliter educatus. In Collegio Augurum Romae cooptatus est, & Consul designatus, uti testantur veteres lapides. Missus ad invisendos Hispanienses exercitus Proconsulari cum imperio, & ad perlustrandas nobilissimas veteranorum militum Colonias, quas tum Iulius Caesar, tum postea Augustus in Hispaniis deduxerant, Massiliae inopinato morbo decessit. Certat & in hac Gemma cum raritate eximii scalptoris artificium. TAB. II. n. IX.

Eorumdem Caesarum fratrum adversa capita conspiciuntur in altera Gemma, quae sequitur n. X. in eadem Tabula; qui militari chlamyde amicti sunt. Ad dexteram est imago Caii, ad laevam Lucii Caesarum. (4) Gemma utrinque inscalpta in postica parte habet Romulum, & Remum infantes, quos lactat lupa sub ruminali ficu; ad designandam Romani imperii aeternitatem securitatemque, cuius in spe ab Augusto educabantur. (5) Observandus TAB. II. n. X.

(1) Vide eumdem Norisium Differt. II. Cap. XIII.
(2) Adi Gruteri Thesaurum pag. CCXXXIV. 4. & pag. MLXXV. 2. & laudatum Norisium.
(3) Idem Velleius Lib. II. c. CII. Seneca Cap. XXXIV. de Consolatione ad Polybium. Tacitus Lib. I. Annal. n. 4. Suetonius in Augusto c. 65. Norisius in Cenotaph. Pis. Differt. II. Cap. XVII.
(4) Eodem modo, & statu exhibentur in nummo adlato a Norisio Differt. II. ad finem Cap. II. in Cenotaph. Pisana, in quo ἀρχικαὶ nominis litterae additae sunt utrique capiti.
(5) Id testatur Velleius Lib. II. c. CIII. De hoc symbolo originis aeternitatisque Romani imperii, quo ornari consuevere clypei & cassides Romanorum Imperatorum, vide praestantissimum Senatorem Philippum Bonarrotium in Observat. Histor. in Numismata maioris moduli Tab. XXXI. pag. 378. & 379. Vide etiam Panegyricum in laudem Maximiani, & Constantini.

dus eſt habitus Fauſtuli paſtoris, (1) qui ſedet cuſtodiae cauſa, eorumque ſaluti invigilat. Paſtorali baculo innititur, brevique tunica cucullata indutus eſt; qua paſtores utebantur ad arcendas tum frigoris, & pluviae, tum aeris iniurias, & Solis ardores. (2)

TABVLA III. ET IV.

TIBERIVS CAESAR.

TAB. III. OPere admirando, & exquiſitiſſimo ſcalpta ex Iaſpide caerulei coloris, eruditorum oculis exponitur effigies TIBERII CAESARIS; cuius delineatio prototypo magnitudine reſpondet. Quae de eo narrat Velleius Paterculus, maxime devotus maieſtati eius, ſilentio haud praetereunda ſunt, quum illuſtrare etiam aliquantum poſſint artificis praeſtantiſſimi hoc tam inſigne opus. (3) *Tiberius Claudius Nero innutritus caeleſtium praeceptorum diſciplinis, iuvenis, genere, forma, celſitudine corporis, optimis ſtudiis, maximoque ingenio inſtructiſſimus; qui protinus quantus eſt, ſperari potuerat, viſuſque praetulerit principem; Quaeſtor, undeviceſimum annum agens, capeſſere coepit Rempublicam, maximamque difficultatem annonae, ac rei frumentarie inopiam, ita Oſtiae, atque in Vrbe, mandato vitrici moderatus eſt, ut per id, quod agebat, quantus evaſurus eſſet eluceret.* Tiberii facies honeſta eſt, uti eam deſcripſit Suetonius, oculi item praegrandes, quos habuit tanta virtute praeditos, ut noctu etiam in tenebris videret: mentum breve, & proiectum, cervix rigida, & obſtipa; vultus, qualem plerumque gerebat, tacitus, & cogitabundus, atque in omnem virtutis ſimulationem callide compoſitus, eximia profecto arte in hac Protoma expreſſus; quam, quum raptim, ut arbitror, vidiſſent celebres non pauci Scriptores, qui ſua itinera obſervationibus illuſtrata in publicum edidere, conſtanter adfirmare non dubitarunt re-

(1) De agricolarum, & vilicorum veſte, vide Homerum Odyſſ. Lib. 2. v. 230. Petrum Victorium Var. Lect. Lib. XXVI. Cap. XXIII. & Oct. Ferrarium de Re Veſtiaria Part. II. Lib. I. Cap. XXI. & XXII.

(2) Columella Lib. I. Cap. VIII. & Lib. II. Cap. I. Martialis Lib. X. Epigr. LXXVI. Servi quoque cucullati obſervandi ſunt in veteri anaglypho penes Sponium in Miſcellaneis Sect. IX. pag. 308. & 309. a quibus noſtri Monachi ſacri habitus quo utuntur formam accepiſſe videntur.

(3) Hiſtor. Rom. Lib. II. c. XCIV.

referre Iulium Caeſarem: (1) ſed revera, ut diximus, repraeſentat ipſum Tiberium ea aetate, ac modeſtia florentem, qua viventi adhuc Auguſto vitrico placere ſtudebat; idque perſpicue evincere poteſt nummus pulcherrimus primae magnitudinis, eius vultu impreſſus, qui in regio Mediceo Theſauro adſervatur, qui cum hac effigie mirifice concordat. Hunc Auguſtus poſt obitum Caii, & Lucii Caeſarum, aequatum ſibi tribuniciae poteſtatis conſortione, reipublicae cauſa adoptavit v. Kalendas Iulias, poſt urbem conditam annis DCCLIV. Sexto Aelio, Caio Sentio Conſulibus. (2) Initio imperii ſui multarum virtutum ſplendore clarus, poſtmodum vitiis omnibus fuit inquinatiſſimus.

Raritatem, & pretium Iaſpidis Chalcedonii bicoloris, anaglypho opere exſcalpti, in quo expreſſa ſunt in ſequenti Tabula IV. n. I. eiuſdem TIBERII CAESARIS & FEMINAE AVGVSTAE capita iugata, mirum in modum commendant praecellentiſſimi Scalptoris ſummum artificium, & figurae magnitudo, quam ſubiecta linea deſignat. De effigie TIBERII CAESARIS in eo expreſſa convenit inter doctos antiquarios; ſed Auguſta illa femina utrum referat LIVIAM eiuſdem Tiberii matrem, an vero IVLIAM Auguſti filiam, primum Marcello, mox Agrippae, deinde eidem Tiberio nuptam, (3) quam indicare fortaſſis videtur nimius corporis ornatus, (4) & vultus lineamenta, quae eius nummis non obſcure reſpondent, (5) adhuc ſub iudice lis eſt. TAB. IV. n. I.

TIBERII caput in hac nudum, in reliquis vero eximii operis Gemmis, quae *Camea* vulgo dicuntur, exhibitis n. III. & IV. laurea corona redimitum eſt; atque, ut arbitror, tres eius triumphi de Pannoniis, Delmatis, & Germanis indicantur; quibus contentus fuit, quum tamen, teſte Velleio, (6) ſeptem meruiſſet: quare ad ceteras eius laudes, quibus ubique impenſius eum celebrat, & hanc addens, ita concludit: *Sed in hoc viro, neſcias, utrum magis mireris, quod laborum periculorumque ſemper exceſſit modum, an quod honorum temperavit.* TAB. IV. n. II. III. IV.

CLAV-

(1) Inter hos Scriptores praeſertim Miſſon Anglus.
(2) Vide eumdem Velleium Lib. II. c. CIII.
(3) Vide Suetonium in Auguſto c. 63. & Velleium Lib. II. c. XCIII. & c. C.
(4) Huic nimium ſtuduit teſte Macrobio Saturnal. Lib. II. Cap. IV.
(5) In his Iulia VENVS appellatur, quos edidi in Tabula relata in Praefatione ad Monumentum, ſive Columbarium Libertorum, & Servorum Liviae Auguſtae, & Caeſarum pag. XXV. n. I.
(6) Hiſtor. Rom. Lib. II. c. CXXII.

NERO CLAVDIVS DRVSVS.

TAB. IV. n. V. ABsolutissimo opere in hac Gemma inscalpta est imago NERONIS CLAVDII DRVSI, fratris Tiberii Caesaris; cuius egregias laudes non solum Historici, verum etiam Poetae clarissimi nominis, inter quos Horatius, mirifice praedicarunt. Libet Paterculi afferre elogium, quo ita eum exornat. (1) *Cura deinde atque onus Germanici belli delegata Druso Claudio, fratri Neronis, adolescenti tot tantarumque virtutum, quot & quantas natura mortalis recipit, vel industria percipit; cuius ingenium utrum bellicis magis operibus, an civilibus suffecerit artibus in incerto est. Morum certe dulcedo, ac suavitas, & adversus amicos aequa ac par sui existimatio inimitabilis fuisse dicitur: nam pulchritudo corporis proxima fraternae fuit; sed illum magna ex parte domitorem Germaniae, plurimo eius gentis variis in locis profuso sanguine, fatorum iniquitas consulem, agentem annum tricesimum, rapuit*. Funebres honores, eximia pompa Romam delato eius cadavere, fusius recitat Dio. (2) Praeterea Senatus, inter alia complura, marmoreum arcum cum tropaeis Via Appia, & Germanici cognomen ipsi posterisque eius decrevit. (3)

ANTONIA AVGVSTA.

TAB. IV. n. VI. ANTONIA AVGVSTA M. Antonii Triumviri, & Octaviae sororis Augusti filia, Drusi Caesaris coniux, Tiberii Claudii Imperatoris mater, summo plane artificio sculpta est in hac perrara Gemma, venusto ore, ac florenti aetate, capillis haud operoso cultu dispositis, ne formae decus imminuant. Fuit enim modesta, sapiens, pudica, frugi, casta, blanda; (4) quam celebrans Valerius Maximus (5) singulari continentia, fide, & amore in virum suum, familiae suae virilem claritatem laudibus supergressam fuisse testatur. Hanc aviam suam Caius Caesar multa pie-

(1) Lib. II. Histor. Rom. n. XCVII.
(2) Histor. Rom. Lib. LV. in principio.
(3) Suetonio teste in vita Claudii Caesaris c. 1.
(4) Ita & in inscriptionibus laudantur optimae coniuges.
(5) Lib. IV. Cap. III. Vide etiam Plutarchum in vita M. Antonii, & Tacitum Annal. Lib. XI. c. 3.

pietate profecutus eft ; (1) quam ftatim Auguftam, & Sacerdotem Augufti fecit, eique omnia Veftalium Virginum decora tribuit ; ad haec honores omnes, quos Livia Augufta habuerat, uno fenatufconfulto in eam congeffit ; (2) qui in vetuftis lapidibus, & numifmatis memorantur. (3)

TABVLA V.

GERMANICVS CAESAR.

EFfigies GERMANICI CAESARIS quamquam tum in hac Tabula, tum etiam in fuperiori IV. in Gemma VII. peraccurate delineata fit, tamen fi prototypa cernantur, tam infigni, & abfoluto opere fculpta funt, ut intuentes iucunda quadam voluptate perfundant. Nullae virtutes, quae in optimo Principe effe debent, in eo defideratae funt. Fuit enim eximiis tum animi, tum corporis dotibus, utroque eloquentiae genere, ac doctrina confpicuus : civili ingenio in focios, manfuetudine in hoftes, comitate, patientia, fide, fapientia, clementia praeclariffimus, & omnibus aeque carus : quibus virtutibus adeo in oculis Augufti Caefaris fuit, ut diu cunctatus an fucceſſorem fibi deftinaret, adoptandum Tiberio dederit ; cui quidem, fi voluiffet, Romanum imperium facili negotio praeripere potuiffet, ob fingularem omnium in fe benevolentiam, univerfarumque virtutum fplendorem, quibus invidiam, & arrogantiam effugiebat. (4) Delmatico bello magna virtutis dedit experimenta ; Germaniam domuit, deque Germanis triumphavit ; Armeniae Regem devicit, Cappadociam in provinciae formam redegit. (5) Pifonis, & Plancinae fcelere veneno interceptus, feu, ut alii volunt, Tiberii Caefaris, & Liviae Auguftae dolis, fummo totius Vrbis exterarumque nationum, & regum maerore obiit Antiochiae, tri- TAB. V. n. 1.

(1) Dio Hiftor. Rom. Lib. LIX. fere in principio.
(2) Ex Suetonio in Caligula c. 15.
(3) Adeundus Gruteri Thefaurus pag. CCXXVI. & Reinefius Cl. IX. n. XVI. & Occo in numifmatis.
(4) Tefte Tacito Annal. Lib. II. c. LXXII.
(5) Ex Velleio Hiftor. Lib. II. c. CXXV.

cesimo quarto aetatis anno, clarus duobus consulatibus: (1) fueruntque qui ob egregiam eius formam, aetatem, genus mortis, ob propinquitatem etiam locorum in quibus interiit, Magni Alexandri fatis adaequarent. (2)

CAIVS CAESAR CALIGVLA.

TAB. V. *n. II.* GErmanico Caesari parenti optimo, ac praestantissimo succedit pessimus filius, ex Agrippina genitus, CAIVS CAESAR, castrensi ioco dictus Caligula, (3) a Tiberio Caesare adoptatus. Initio imperii sui, ob memoriam patris, Princeps fuit exoptatissimus, (4) omnibus postea vitiis perdite obrutus. (5) Caput corona laurea revinctum habet; nam, ut narrat Suetonius, triumphalem ornatum etiam ante expeditionem Germanicam adsidue gestavit; (6) sed de Germanis simulatum non verum egit triumphum. Effigiem suam in templo Hierosolymorum locari iussit. Vixit annis XXIX. imperavit triennio, mensibus X. & diebus VIII. (7) Praestanti sane artificio inscalpta est haec Gemma; in qua caelatoris sagax manus in eo, ut videtur, egregie laboravit, ut eius vultum exprimeret natura horridum, ac tetrum; quem etiam ex industria efferabat, componens ad speculum in omnem terrorem, atque formidinem. (8)

TI. CLAVDIVS CAESAR.

TAB. V. *n. III.* CEnsente senatu delendam esse Caesarum sobolem, nulla re clarus nisi consulatu, privatae rei administratione vix dignus, a Praetorianis perpaucis militibus tumultu excitatis, e deformi palatii latebra ad supremum Romani imperii fastigium evectus est TI. CLAVDIVS CAESAR, (9) cuius imago egregie inscal-

pta

(1) Secundus eius Consulatus cum Tiberio Caesare contigit, nempe ab V. C. DCCLXXI. a Christi ortu XVIII. qui notatur in insigni marmorea Tabula Florentiae in Aedibus Nobilium Virorum Rodulphiorum, quam edidi in Parte I. Inscript. ant. Etruriae Vrbium pag. 316.
(2) Vide Tacitum Annal. Lib. II. c. LXXII.
(3) Vide Suetonium in eius vita c. 9.
(4) Ex eodem Suetonio c. 13.
(5) Ex eodem c. 11. 34. & 37.
(6) Idem ibidem c. 52.
(7) Ibidem Suetonius c. 45.
(8) In eius vita c. 50. Vide Plinium Histor. Nat. Lib. XI. Cap. 37. Statium Lib. III. 3. Senecam Lib. I. de Beneficiis Cap. XXXI.
(9) Consulendus Dio Romanae Historiae Lib. LX. fere in principio.

pta cernitur in hac Gemma, capite laurea corona decorato.

Ex ſequenti vero Gemma artificis praecellenti manu inſcalpta, quae cum nummis eiuſdem Claudii congruit, clare apparet portentum fuiſſe hominis a natura non abſolutum, ſed tantum inchoatum, ut Antonia minor eius mater dictitabat; (1) &, ut ferunt, qualis certe fuit ſtolidus, hebes, ignavus, & ad omnia pavidus; quamvis etiam, ut Suetonius narrat, auctoritas dignitaſque formae non deeſſet, quam identidem deturpabat riſus indecens, ira turpior, ſpumante rictu, humentibus naribus; praeterea linguae titubantia, caputque cum ſemper tum in quantulocumque actu vel maxime tremulum. (2) Primus poſt Iulium Caeſarem in Britanniam profectus eſt, ſine ullo proelio parte inſulae recepta; ſextoque quam profectus erat menſe, Romam reverſus triumphavit maximo apparatu; eique arcus tropaeis inſignis erectus eſt in IX. Regione, ornatus ſtatua equeſtri. (3) Inter eximia eius opera, & quidem magna, etſi multa non neceſſaria, (4) quibus Vrbis ſplendorem auxit, memorandi ſunt arcus ductus Aquae Virginis diſturbati, iamque per Caium Caeſarem inchoati, quos novos fecit, ac reſtituit; Aqua Claudia Romam perducta, erogatis in id opus talentum ſexaginta millibus; magnificus Portus ad oſtia Tiberis conſtructus ad peregrinum frumentum Romam devehendum, ne in poſterum cives inopia, ac fame laborarent; Emiſſarium Fucini Lacus, operantibus adſidue triginta millibus hominum per undecim annos, inenarrabili impendio, abſoluto tandem canali, per tria paſſuum millia, partim effoſſo monte, partim exſciſo; quorum operum gloriam ſaevitia, crudelitate, ac luxuria maxime obſcuravit. TAB. V. n. IV.

Pereleganter in Gemma, quae ſequitur, expreſſa ſunt capita iugata Tiberii Claudii Caeſaris, & VALERIAE MESSALINAE AVGVSTAE tertiae eius uxoris omnium feminarum impudiciſſimae, (5) quae eum de Britannis triumphantem carpento ſecuta eſt; mox ſupplicio affecta, quod C. Silio clam nupſiſſet. (6) Exceſſit Claudius Caeſar III. Idus Octobris, Aſinio Marcello, Acilio Aviola Conſulibus, ſexageſimo quarto aetatis anno, imperii vero deci- TAB. V. n. V.

 mo

(1) Lege Suetonium in eius vita c. 3.
(2) Ex eodem in eius vita c. 44. Vide etiam Iuvenalem Sat. VI.
(3) Conſule Dionem Lib. LX. & Ioannem Vaillant Numiſmatum Praeſtant. Tom. II. pag. 58. in Claudio.
(4) Haec deſcribuntur a Suetonio in eius vita c. 20. a Plinio Hiſt. Nat. Lib. XXXVI. Cap. XV. a Tacito Annal. Lib. XII. c. 13. a Dione Lib. LX.
(5) Meſſalina Barbati Meſſalae, conſobrini Ti. Claudii, filia. V. Suetonium in Claudii vita c. 26. De eius impudicitia Iuvenalis legendus Sat. V. v. 115.
(6) Ex eodem Suetonio in vita Claudii c. 17. & 26.

mo quarto ; oblato ei , ut aliqui ferunt , in domeſtico convivio, per Agrippinam , quam poſtremo ſibi matrimonio iunxerat , medicato boleto , quem cibum avidiſſime appetebat . (1)

CLAVDIVS BRITANNICVS CAESAR,

TAB. V. n. VI. Continet haec Gemma anaglyptice caelata eximii ſcalptoris opus pulcherrimum , & ſingulare , imaginem videlicet CLAVDII BRITANNICI Caeſaris , adhuc impuberis , decoro vultu ; quem Claudius Caeſar ex Valeria Meſſalina ſuſcepit imperii viceſimo die , in ſecundo ſuo conſulatu , moxque parta de Britannis victoria Britannicum appellavit . (2) Videri alicui forſitan poterit Nero Caeſar , nondum matura aetate ; ſed vultus lineamenta a Graecis nummis , etſi rudi opere ſculptis , (3) valde differunt , in quibus vera Britannici effigies impreſſa cum hac Gemma collata per omnia concordat . Hunc pater (4) *parvulum etiam tum , & militibus pro concione , manibus ſuis geſtans , & plebi per ſpectacula , gremio , aut ante ſe retinens , aſſidue commendabat , fauſtiſque omnibus eum acclamantium turba proſequebatur ;* quod veram dignamque ſtirpem ſuſcipiendo patris imperio , columenque Domus Auguſtae futurum , utpote egregia praeditum indole , cenſebant . (5) Agrippinae artibus , Neroniſque odio , & invidia imperio excidit , miniſtrante ei venenum Pollione Iulio , Tribuno Cohortis Praetoriae , fato functus antequam decimum quartum aetatis annum expleret . (6) Virtutis eius poſtmodum memor Titus Imperator ſtatuam ei auream in Palatio poſuit , alteramque ex ebore equeſtrem in Circenſi pompa praeferendam dedicavit . (7) Ornatur BRITANNICVS Caeſar chlamyde ; quod arbitror a peritiſſimo artifice factum , ut eo ornatu Principem Iuventutis deſignaret ; qui , ſedente Circenſibus ludis patre , cum aemulo Nerone Troiae ludricum iniit , ceteris poſtea nobilibus pueris equorum decurſione certantibus . (8)

IVLIA

(1) Teſte eodem Suetonio ibidem c. 44.
(2) Ex Dione Xiphilinus in Claudio . Suetonius in Claudio c. 43. Euſebius in Chronico.
(3) H optime conſervati exſtant in Medicea Gaza, quos commode videre potuimus .
(4) Eodem Suetonio narrante in Claudio c. 27.
(5) Conſulendus Tacitus Annal. Lib. XII. c. 68. & Lib. XIII. c. 14. Item Seneca in Octavia , & Suetonius in Claudio c. 43. Xiphilinus ex Dione , in Nerone .
(6) Ex eodem Tacito Annal. Lib. XIII. c. 15.
(7) Id narrat Suetonius in Tito c. 2.
(8) Vide Tacitum Annal. Lib. XI. c. 11.

IVLIA AGRIPPINA AVGVSTA.

REgnandi libidine flagrantiſſima, compluribuſque obnoxia vitiis prodit ex hac eleganti Gemma AGRIPPINA Germanici Caeſaris, & Iuliae Agrippinae Auguſti neptis, filia. Haec primum Paſſieno Criſpo bis conſuli, deinde Cn. Domitio Ahenobarbo nupta eſt, ex quo procreavit Claudium Domitium Neronem; inde patrui ſui Claudii Caeſaris auguſtis nuptiis clara, faſtu, ſuperbia omnibus intolerabili quam maxime intumuit; quem poſtea, adoptato Nerone, quem in regno ſtabilire cupiebat, venenato boleto ſuſtulit: mox & ipſa honore omni, & poteſtate privata, contubernio quoque ac Palatio expulſa, eiuſdem Neronis iuſſu occiſa eſt apud Antium. (1) TAB. V. n. VII.

NERO CLAVDIVS CAESAR.

PRaeſtantis ſcalptoris eximia peritia ſpectanda eſt in his Gemmis, quae NERONEM CLAVDIVM CAESAREM praeferunt, laurea corona redimitum: ea vero quae relata eſt numero X. mirifice exprimit eius vultum, Suetonio teſte, (2) pulchrum magis quam venuſtum, & ſatis plenum, cervice obeſa, oculis cavis, & hebetioribus, naſo recto, mento rotundo, collo praepingui, capillis ſubflavis anulatis, & per gradus in ordinem diſpoſitis. Matris Agrippinae, Germanici filiae, artibus ad imperium evectus, anno aetatis ſuae decimo ſeptimo, primum quinquennium ita geſſit, ut omnes Principes liberalitate, clementia, comitate, benevolentia facile vinceret; Senatuſconſulto cooptatus in omnia collegia Sacerdotum ſupra numerum; (3) clarus quatuor conſulatibus, item Iano bis clauſo, pace Populo Romano terra marique parta: (4) verum, paullatim irrepentibus vitiis, in exitium Romanae Reipublicae natus, ſaevitia, immanitate, libidine, TAB. V. n. VIII. IX. X.

(1) Teſte Tacito Annal. Lib. XIV. c. 4. 8. & Xiphilino ex Dione in Nerone, & Suetonio item in Nerone c. 6. & 34. ubi vide quae notat Laevinus Torrentius.

(2) In eius vita c. 51.

(3) Vide Noriſium in Cenotaphia Piſana Differt. II. Cap. V.

(4) Id teſtantur Neronis nummi, & Suetonius c. 14. aliique.

dine, crudelitate longe ſuperavit omnes; (1) conſcientia, & inſomniis identidem vexatus ob immania flagitia, caedes matris, amitae, uxorum, affinium, civium nobiliſſimorum, multorumque virorum illuſtrium ac doctorum, quae notae omnibus ſunt, (2) Muſicorum certaminum, athleticorum, & factionum ſtudio maxime flagravit; incenſaque Roma, ſcenico habitu Troianum incendium decantavit. Patriae uſus ruinis, Domum, auream nominatam, a Palatio ad Eſquilias exſtruxit quam magnificentiſſimam; in qua tamen nec gemmae, nec aurum miraculo eſſent. Obitus eius triceſimo, & ſecundo aetatis anno, imperii decimoquarto, tantum gaudium publice praebuit, ut plebs pileata tota Vrbe decurreret. (3) Huic aetati proxime accedere videntur hae imagines.

OCTAVIA AVGVSTA.

TAB. V. n. XI. SPectanda eſt in hac Gemma abſolutae pulchritudinis, & elegantiae OCTAVIA Claudii Caeſaris, & Valeriae Meſſalinae Auguſtae filia, Britannici ſoror; primum deſponſa L. Silano, iuveni alias claro triumphalibus ornamentis, & gladiatorii muneris magnificentia; (4) deinde Neroni Claudii privigno, quam D. Iunio, Q. Haterio Conſulibus, ſedecim annos natus in matrimonium accepit: (5) a qua poſtea abhorruit, delapſus in amorem Actes Libertae, exturbavitque ſterilem dictitans. (6) E Campania, quo pulſa fuerat, addita militari cuſtodia, quum omnium votis eſſet revocata, Diis actae ſunt gratiae; cunctique laeti, voti compotes, Capitolium ſcandentes, (7) imagines eius humeris geſtarunt, ſparſeruntque floribus, foroque ac templo ſtatuerunt; (8) quod, omnium conſenſu, femina ſpectatae probitatis, & modeſtiae inſignisque caſtitatis eſſet. (9) Verum paullo poſt falſo adulterii crimine accuſatam, in inſulam Pandatariam relegatam vir ſaeviſſimus iuſſit interfici, viceſimo aetatis eius anno; cuius caput amputatum Romam ad Poppaeam delatum eſt. (10)

SABI-

(1) Ex eodem Suetonio in eius vita c. 16. vide etiam Xiphilinum ex Dione in Nerone.
(2) Confer Iuvenalis Satyr. VIII. v. 211. Tacitum Hiſt. Lib. II. c. 9.
(3) Teſte Suetonio ibidem c. 57.
(4) Ex Tacito Annal. Lib. XII. c. 3.
(5) Ex eodem Annal. Lib. XIII. c. 12. & c. 56.
(6) Conſulendus Suetonius in Nerone c. 35.
(7) Vota, & ſacrificia pro eius ſalute facta III. Nonas Ianuarias, victimis immolatis in Capitolio a Fratribus Arualibus memorantur in Tabula Theſauri Gruteriani pag. CXVIII.
(8) Vide eundem Tacitum Lib. XIV. Annal. c. 60.
(9) Adi Senecam in Octavia v. 285.
(10) Ex eodem Lib. XIII. Annal. c. 12. & Lib. XIV. c. 59. 60. & 63. 64. ex Dione Lib. LVIII. & e Dione Xiphilinus in Nerone, & Suetonius in Nerone c. 35.

SABINA POPPAEA AVGVSTA.

SABINAE POPPAEAE T. Ollii viri illuſtris filiae, Sabini Poppaei conſularis nepti, a quo nomen ſumpſit, cuncta alia fuere praeter honeſtum animum. (1) A marito Rufo Criſpino Equite Romano abducta, & demandata Othoni, ab eoque nuptiarum ſpecie recepta, (2) ad nuptias Neronis pervenit, dudum pereximia eius pulchritudine illecti, quam Auguſtam appellavit, itemque filiam Claudiam, quam ex ea ſuſcepit in Colonia Antio, celeri fato mox raptam. (3) VENERIS nomen, & DIVAE appellationem in votivis aris, & in tabulis obtinuiſſe alibi adnotavimus. (4) Fortuita mariti iracundia, ex aurigatione regredientis, (5) cum gravida eſſet, ictu calcis adflicta, mortem obiit; inlata ab eo Iuliorum tumulo, & in publicis exequiis laudata apud roſtra. (6) Pulcherrimae eius formae egregie reſpondet ſcalptoris ſingulare opificium. TAB. V. n. XII.

T A B V L A VI.

IMP. SER. SVLPICIVS GALBA.

MIlitum favore, Senatuſque auctoritate, Imperator in Hiſpania conſalutatus eſt SERVIVS SVLPICIVS GALBA, generis ſplendore, ac nobilitate, perfunctiſque honoribus conſpicuus; cuius imago operoſe inſcalpta eſt in hac Gemma laureato capite praecalvo, ſenili aetate, naſo adunco, fronte rugis obducta, vultu robore, ac ſeveritate pleno. Spes omnium fuit, oppreſſa Neronis tyrannide, Romanam Rempublicam in priſtinam liber- TAB. VI. n. I.

(1) Ex Tacito Annal. Lib. XIII. c. 45. De eius luxu vide Plinium Hiſt. Nat. Lib. XI. Cap. XIV. & Lib. XXIII. Cap. XLV. & XLVI. Iuvenalem Sat. VI. v. 462. & 469.

(2) Suetonius in Othone c. 3. *Item Poppaeam, tunc adhuc amicam eius, abductam marito, demandatamque ſibi, nuptiarum ſpecie recepit; nec corrupiſſe contentus, adeo dilexit, ut ne rivalem quidem Neronem aequo tulerit animo.*

(3) Confer Tacitum Annal. Lib. XV. c. 23. & Lib. XVI. c. 6.

(4) In Parte II. Inſcriptionum antiquarum Etruriae Vrbium pagg. 46. 47. & 48. Audi Senecam in Octavia v. 190. & 545. *Forma eminent, opibus ſuperba; victa cui cedat VENVS Ioviſque coniux, & ferox armis Dea.*

(5) Id narrat Suetonius in eius vita c. 35.

(6) Tacitus Annal. Lib. XVI. c. 6.

libertatem ab eo fore reſtituendam; (1) verum obſcurata compluribus ſordibus nominis ſui claritate, (2) ſeptimo imperii menſe, ac die, conſpiratione facta ad lacum Curtium, in Foro Romano, auctore Othone, trucidatus eſt; anno aetatis ſuae tertio & ſeptuageſimo, XVIII. Kalendas Februarias: omnium conſenſu capax imperii, niſi imperaſſet. (3)

TAB. VI. n. II. In altera Gemma, quae ſequitur, eximiae magnitudinis, egregie ſculptus eſt idem GALBA; ac forte qualis vigente aetate ornatus eſt triumphalibus ornamentis ob res ſtrenue in Africa, & in Germania geſtas. (4)

IMP. M. OTHO CAESAR.

TAB. VI. n. III. EXtincto Galba, Romanum imperium, faventibus Praetorianis, vi occupavit M. SALVIVS OTHO, nulla re clarus praeterquam legatione, qua in Luſitaniam miſſus a Nerone, provinciam decem annis ſumma moderatione, ac ſingulari abſtinentia adminiſtravit; ceterum omni aetate vitiis perditus, maxime adoleſcentia. Muliebrium munditiarum cupidiſſimus, (5) glabro ſemper fuit vultu, galericulo propter raritatem capillorum capiti tam belle adnexo, ut nemo cognoſceret: (6) quem egregie inſculptum refert haec rariſſima Gemma, vultu nummis eius aureis, vel argenteis, & quidem, ut nemo ignorat, pauciſſimis, omnino conſimili. Adverſo Marte contra Vitellii duces pugnans, victuſque, nonageſimo quinto imperii die, anno aetatis ſuae triceſimo octavo, ſe ipſum confodit; (7) militibus ſuis adeo carus, ut tum ipſi, tum plerique etiam alii viſo eius corpore ad internecionem inter ſe concurrere non dubitaverint. (8)

IMP.

(1) In eius numiſmatis praeſtantioribus a Vaillantio relatis haec epigraphe legitur; LIBERTAS RESTITVTA. ROMA RENASCENS. ROMA RESTITVTA.

(2) Galbae ſordes accurate deſcribit Plutarchus in eius vita. Vide etiam Tacitum Hiſtor. Lib. I. c. 6.

(3) Ex Suetonio in eius vita c. 21. Vide Scaligerum de Emendat. Tempor. Petavium ad Epiphanium pag. 385. & Ant. Pagium in Prolegom. ad Diſſertat. Hypaticam n. XIX.

(4) Confer Tacitum Hiſtor. Lib. I. c. 49.

(5) Plinius Hiſtor. Natur. Lib. XIII. Cap. III. & Plutarchus in eius vita; Iuvenalis Sat. II. v. 99. Martialis Lib. VI. Epigr. XXXII. Xiphilinus ex Dione.

(6) Lege Suetonium in eius vita c. 12.

(7) Ex eodem Suetonio ibidem c. 11. Adeundus, ſi otium eſt, Ant. Pagius ad Diſſertat. Hypaticam n. XIX.

(8) Eodem Suetonio auctore in eius vita c. 12.

IMP. A. VITELLIVS CAESAR.

AVdita Othonis morte, triumphantis more ex superiori Germania, ubi Imperator ab exercitu salutatus fuerat IV. Nonas Ianuarias, Romam convolavit A. VITELLIVS GERMANICVS AVGVSTVS, cuius effigies docta caelatoris manu inscalpta cernitur in his Gemmis. Neroni valde similis fuit; saevitiae, libidini, luxuriae, deliciis, ganeisque maxime deditus: effusus praeterea in amorem vilissimorum histrionum, aurigarum, libertorumque, quorum consiliis, & arbitrio regebatur. (1) Ad Gemonias scalas raptus, compluribus minutissimis vulneribus interfectus, turpi morte interiit; inde unco tractus in Tiberim proiectus est, anno aetatis quinquagesimo septimo, imperii vero anno primo, demptis diebus decem, nempe XI. Kalendas Ianuarias. (2) Enormis in eo fuit proceritas corporis, facies rubida plerumque ex vinolentia, & venter obesus. TAB. VI. n. IV. V.

IMP. CAES. FL. VESPASIANVS AVGVSTVS.

VIrorum peritissimorum iudicio, & consensu, en admirandum illud artis portentum, FLAVII nempe VESPASIANI AVGVSTI vultus veluti nitentis, (3) tanto opificio, tantoque studio, & elegantia a praestantissimo artifice expressus, ut in eo declarando nulla umquam commendatio sufficere posse videatur. Obliquo capite haud exscalptus est, sed adverso, multumque in conspectum intuentium se totum profert, atque effundit, anaglypho opere praecellentissimo. (4) Frons rugosa est, cavi oculi, coniunctum supercilium, nasus aduncus, genae quasi quadratae, mentum praeeminens, collum praepingue, & latum, caput recalvastrum; quod ut integrum oculis subiiceret ingeniosissimus artifex, laurea corona consulto non revinxit. Vir plane Romano imperio dignus, mitissimus Princeps, antiquae libertatis ad- TAB. VI. n. VI.

D ser-

(1) Haec fusius narrantur a Suetonio in eius vita c. 12.
(2) Id testatur Dio Lib. LXIV. sed vide Philippi a Turre Diss. ad Nummum Anniae Faustinae pag. 49. Eius mors contigit anno ab V. C. DCCCXXII. a C. N. LXIX.
(3) Id notavit Suetonius in eius vita c. 20.
(4) Laudat & Praecl. Montfauconius in Diar. Ital. pag. 356.

ſertor ; qui reipublicae iam iam labentis decus , & maieſtatem reſtituit ; clementia vero , & liberalitate , ceteriſque animi ſui virtutibus ſtabilivit . (1) Compluribus in proeliis dux ſtrenuus , & ſingularis induſtriae fuit . De Iudaeis magnificum egit triumphum . Vrbem incendiis , & ruinis deformem novis ſplendidiſſimis aedificiis reddidit pulcherrimam : Capitolium reſtituit , Amphitheatrum media Vrbe magnificentiſſimum condidit ; ingenia , & artes maxime ſemper fovit , & impenſe coluit . Mortuus eſt annum agens aetatis ſaxageſimum ſupra nonum , addito menſe uno & diebus ſeptem , imperii anno decimo , ſex diebus exceptis . (2) Videtur Veſpaſiani effigies tum in hac Gemma , tum in marmorea protoma eidem perquam ſimili , quae ſumma cum admiratione ſpectatur in Mediceo Theſauro , utpote incredibilis artificii , & elegantiae , viventis quidpiam ac ſpirantis praeferre .

IVLIA AVGVSTA TITI CAES. F.

TAB. VI. n. VIII. EGregia ſculptura ſcite expreſſa eſt imago IVLIAE AVGVSTAE Titi Caeſaris , & Marciae filiae , quam patruus Domitianus , pertinaciſſime recuſatis eius nuptiis , non multo poſt Flavio Sabino in matrimonium collocatam ultro corrupit , & quidem adhuc vivo Tito : mox patre , ac viro orbatam ardentiſſime palamque dilexit , coegitque abortum facere , ex quo periit ; (3) relata tamen ab eo in Divarum numerum , decreto in honorem eius carpento . Forma fuit ſatis decenti , & venuſta , cultuſque corporis valde ſtudioſa ; quod ex his aliiſque gemmis , (4) & ex Martiale perſpicue liquet , qui eius ſtatuam eximii ſculptoris opus deſcribit , ac magnopere celebrat . (5) More aetatis ſuae faſtigiatam habet comam ſupra frontem , operoſo orbe diſpoſitam , crebriſque cirris inſtructam ; (6) quo cultu compta viſitur tum in nummis , tum in gemmis , tum etiam in mar-

(1) Ex eodem Suetonio c. 14. 15. 16. 17. 18. uti & reliqua quae ſequuntur ex eo excerpta .
(2) Ab V. C. anno DCCCXXXII. a C. N. LXXIX.
(3) Suetonius in Domitiano c. 22. Philoſtratus de vita Apollonii Lib. VII. Cap. VII. Plinius Lib. IV. Epiſtol. 11. Iuvenalis Sat. II. v. 32. Dio Hiſt. Rom. Lib. LXVII.
(4) Ex his gemmis memoratu dignus eſt Berylius rarae magnitudinis , eximia arte inſcalptus ab Evhodo praeſtantiſſimo artifice , Iuliae imagine , quae ornata eſt inauribus , & monili ex unionibus ; quem ex Theſauro S. Dionyſii Lutetiae Pariſiorum praeclaro opere nuper edidit Philippus de Stoſch , veterum elegantiarum ſummo ſtudio , & cognitione clariſſimus . Vide etiam Auguſtinii Gemmas antiquas n. CLX. & Maffeium Equitem Par. I. Tab. XXXV. & XXXVI.
(5) Lib. VI. Epigr. XIII. quod lege .
(6) Hanc comam , uti hac aetate apud noſtras feminas in uſu eſt , adſcititiam fuiſſe , & exemptilem , *corymbion* a Petronio dictam , erudite obſervat praelaudatus Philippus de Stoſch , quem vide .

marmorea inſigni protoma, quae ornat Mediceum Muſeum; quare vultus eius lineamenta cum his collata optime reſpondent. Imaginem eiuſdem Iuliae huic longe ſimillimam inferius exhibemus Tabula XXIII. n. IV. praeſtanti opere inſcalptam topazio, quae ſerius quam oportebat, inciſis his Tabulis, innotuit ex locupletiſſimo Marchionum Nicoliniorum Muſeo.

TABVLA VII.

TITVS CAESAR VESPASIANVS AVGVSTVS.

FOrma egregia, cui non minus auctoritatis fuit quam gratiae, conſpiciendus eſt TITVS VESPASIANVS AVGVSTVS, laureato capite, anaglyptico opere, & quidem elegantiſſimo ſculptus in Gemma VII. ſuperioris Tabulae VI. Hoc ſummo, ac fortiſſimo Imperatore, qui ob eximias animi dotes, praeclaraſque belli, & pacis artes omnium adclamatione *amor & deliciae generis humani* appellatus eſt, (1) digna plane effigies iterum prodit in hac Tabula peraccurate delineata, ſervata archetypi magnitudine, quod miro, & praeſtanti artificio exſciſum eſt ex Achate Sardonyche. Hieroſolymam acri oppugnatione ferro, fame, flammaque delevit, annoque ſecundo imperii Veſpaſiani patris, VI. Eidus Septembris, natali filiae ſuae, cepit: (2) aucta triumphi magnificentia ſpoliis inſignibus Templi Hieroſolymitani, quae ſculpta ſpectantur in perennem poſterorum memoriam in arcu triumphali, quem Senatus opere magnifico conſtructum ei dedicavit. Immaturum eius obitum publice omnes queſti ſunt non ſecus ac in domeſtico luctu, qui contigit in eadem villa qua pater exceſſit, Eidibus Septembris, poſt biennium, ac menſes duos, dieſque viginti, quam ſucceſſerat patri, altero & quadrageſimo aetatis anno; (3) qua aetate florentem exprimit haec inſignis Protoma.

TAB. V. n. VII. TAB. VII.

(1) Vide Suetonium in eius vita c. 1. Tacitum Hiſtor. Lib. I. c. 1. & Victorem de Caeſaribus.

(2) Ex eodem Suetonio ibidem c. 4. 8. & 9.

(3) Anno ab V. C. DCCCXXXIV. a C. N. LXXXI.

IMP. DOMITIANVS AVGVSTVS.

TAB. X. n. I. II.

SErvato ordine, Titum Caesarem sequitur DOMITIANVS IMPERATOR AVGVSTVS, duabus in Gemmis pereleganter insculprus, quas vide in sequenti Tabula X. atque in earum Gemmarum prima expressus videtur aetate provecta, praegravi, & truculento vultu, capite ornato laurea corona, tenui filo retro revincta, nullis dependentibus lemniscis, veterum Etruscorum exemplo, quod observatu dignum est. (1) In altera vero Gemma, satis docta manu opere anaglyphico exscalpta, minorem ipse praefert aetatem, talisque apparet qualis a Suetonio describitur, (2) vultu modesto, ruboris pleno, grandibus oculis, acie hebetiore; pulcher tamen ac decens maxime in iuventa, & quidem toto corpore, nondum calvitio deformis. Per omnia Vespasiano patri, ac Tito Caesari fratri dissimilis fuit, Caligulae, & Neroni similior. (3) De Cattis Dacisque post varia proelia duplicem egit triumphum; arcumque triumphalem meruit victoriae suae monumentum, (4) quadrigis elephantorum insignem. Sumptuosissima edidit spectacula, Seculares ludos fecit. Instituit quinquennale certamen Capitolino Iovi, Musicum, Equestre, & Gymnicum. Iovi Custodi ingens templum in Capitolio erexit, seque in sinu Dei consecravit. Bibliothecas inter alia plurima & amplissima opera incendio absumptas impensissime reparavit, exemplaribus undique petitis. Romana demum Republica uno exhausta ictu, (5) omnibus exosus, a Libertis Cubiculariis, conscia Domitia uxore, decimo quinto imperii anno occisus est; aetatis suae anno quinto supra quadragesimum. Exoptatissimo eius funere Senatus maxime gestiens, deiiciendas eius imagines, eradendos inscriptos titulos, omnemque memoriam penitus abolendam esse ex publicis monumentis decrevit. (6)

TA-

(1) Id ut observarem saepius in familiari colloquio me monuit V. C. Philippus Senator Bonarrotius, indicatis vetustissimis Etruscorum monumentis, in quibus vel viri, vel feminae sculptae sunt coronato capite; sed corona retro assuta est, ac tenui filo religata, nullis dependentibus lemniscis; e contra vero frequentius corona lemniscata apud Romanos Imperatores in usu fuit, ut superius adnotavimus.

(2) In eius vita c. 18.

(3) Vide Xiphilinum ex Dione in Domitiano, Philostratum Lib. II. & Lib. VII. Quintilianum Lib. X. Cap. I. Martialem Lib. IX. Epigr. IV. ad eundem Domitianum; Papinium Silvar. Lib. IV. & Comment. Gasperii Gevartii.

(4) Ex Suetonio c. 6. Arcum Domitiani quadrigis insignem describit Martialis Lib. VIII. Epigr. LXV.

Stat sacer, & domitis gentibus Arcus ovans.
Hic gemini currus numerant Elephanta frequentem:
Sufficit immensis aureus ipse iugis.

(5) Tacitus in Iulii Agricolae vita c. 45.

(6) Ex eodem Suetonio c. 23. Obiit ad XIIII. Kal. Octobr. anno ab V. C. DCCCXLVIIII. a C. N. XCVI.

TABVLA VIII.

IMP. NERVA CAESAR AVGVSTVS.

EXtincto Domitiano Imperatore senex admodum NERVA COCCEIVS ex ordine Senatorio ad imperii fastigium, licet invitus, evectus est; sextum scilicet & sexagesimum agens annum; administrato Romani orbis imperio singulari virtute, ac providentia anno uno, mensibus quatuor, diebus novem; (1) qua aetate gravem perinsigni arte eum in hac Protoma effinxit doctus scalptor, praelonga facie, adductis superciliis, cavis oculis, naso aquilino, collo oblongo, quae indicant procera statura praeditum fuisse. Querna corona caput ornatum cernitur, quod servatis locupletatisque Romanis civibus pacis fuerit studiosissimus, nullo per se confecto bello. Princeps vere aequissimus, & prudentissimus, qui numquam beneficentia, liberalitate, clementia cuiquam bono defuit. Romanos proceres omnibus auxit honoribus; sibi vero nec aureas statuas argenteasve erigi passus est. TAB. VIII.

TABVLA VIIII.

IMP. CAESAR TRAIANVS AVGVSTVS.

OPtimi maximique Imperatoris NERVAE TRAIANI CAESARIS effigies decora, gravis, & amabilis, (2) tam diligenti, & exquisito opificio expressa in hac insigni Protoma, non sine voluptate observari potest, quum statim occurrant animo praeclarae eius laudes, memoranda gesta, & triumphi, quibus devictis barbaris, ac ferocissimis nationibus, Romani imperii fines, maiestatem- TAB. VIIII.

(1) Obiit anno ab V. C. DCCCLI. a C. N. XCVIII.

(2) Vide Plinium in Panegyrico ad eundem Traianum.

ſtatemque feliciſſime amplificavit, ea de cauſa GERMANICVS. DACICVS. PARTHICVS appellatus, itemque conditor & propugnator orbis terrarum. Hunc Nerva Imperator Hiſpanum, peregrinum, obſcuro genere natum, nulla ſibi iunctum adfinitate, etſi propinquos, & cognatos haberet multos, propter egregias, & ſingulares virtutes, publicae magis quam privatae ſaluti conſulens, in filium adoptavit, moxque in Curia Caeſarem deſignavit. Emenſa victoriis Aſia, Armenia, Aſſyria, Meſopotamia Romani imperii factis provinciis, poſita in Foro ſuo columna geſtis a ſe rebus inſigni, deceſſit Selinunte, hydropiſis morbo correptus, IV. Eidus Auguſtas, Aproniano, & Nigro Conſulibus, aetatis ſuae anno ſexageſimo quarto. Imperavit annis XIX. additis menſibus ſex, diebus quindecim.

T A B V L A X.

P L O T I N A A V G V S T A.

TAB. X. *n. III. IV. V.*

NErvam Traianum laureato capite affabre expreſſum in duabus Gemmis in hac Tabula relatis n. III. & IV. ſequitur perrara effigies PLOTINAE AVGVSTAE lectiſſimae feminae, eiuſdem Traiani uxoris. (1) Viri ſui eo auxit gloriam, ut identidem eum admonens quod laudis eſſet incurioſus, reddiderit omni aevo laudatiſſimum.

M A R C I A N A A V G V S T A.

TAB. X. *n. VI.*

VNionibus ornatum habet collum MARCIANA AVGVSTA Traiani ſoror; quae coniugem amiſit antequam frater imperio potiretur. In viduitate, quam cum Plotina Auguſta in Palatio exegit, ſpectatiſſimae matronae praebuit exemplum;

(1) Plotinae Auguſtae caput pulcherrimum, ornatum diademate, ex anaglypho Achatis bicoloris exhibet praeſtantiſſimus Philippus Bonarrotius Senator ex Muſeo Carpineo in Obſervationibus ad numiſmata maioris moduli pag. 24.

plum ; quam Senatus Auguſtam appellavit, & in Dearum numerum poſt mortem retulit . (1)

MATIDIA AVGVSTA.

COnſpicua eſt ex hac Gemma MATIDIA AVGVSTA , Marcianae Traiani ſororis filia, Sabinae Hadriani uxoris mater, quae Senatus decreto Auguſta renuntiata eſt , & ab Hadriano poſt mortem conſecrata . (2) TAB. X. n. VII.

MATIDIA MATIDIAE AVGVSTAE F.

RAriſſima haec Gemma pereleganter inſcalptam exhibet MATIDIAM, Matidiae Auguſtae filiam, Marcianae neptem, Traiani Caeſaris abneptem , Sabinae Hadriani coniugis ſororem ; quam veteres inſcriptiones Auguſtam appellatam fuiſſe teſtantur . (3) Quum hactenus nulla prodierint in honorem huiuſce feminae Auguſtae cuſa numiſmata , viſum eſt aliquibus doctis viris Matidiae maioris effigiem caelatam eſſe in hac ipſa Gemma , idque arguunt tum ex oris ſimilitudine , tum etiam ex ornatu capitis, qui paene idem eſt. Verum non ſemel conſideranti mihi ſedulo Gemmam ipſam , conferentique cum Matidiae maioris vultu in nummis , & in gemmis exhibito , longe diverſa eſſe eiuſdem lineamenta compertum eſt . Neque vero ex ſolo capitis cultu , ut optime omnes norunt , id ſtatui poteſt , qui in feminis e Caeſarum domo, quemadmodum & in Sabina Auguſta, ut in ſequentibus Tabulis videre cuique licet , paene idem , & communis , ac valde in uſu ea tempeſtate fuit . Sed de his apud aequum lectorem iudicium ſiſto . TAB. X. n. VIII.

Hadriano Caeſari , qui ſequitur , iungimus famoſum eius delicium ANTINOVM HEROEM , Claudiopoli Bithyniae urbe natum ; quem nullus aetatis ſuae corporis pulchritudine , & formae praeſtantia vicit . Cenſent viri antiquae ſupellectilis periti perelegan- TAB. X. n. XI. XII.

(1) Ex nummis, & arcu Ancon. Vide Grut. CCXLVII. 6.
(2) Ex Spartiano in Hadr. ex nummis , & lapidibus .
(3) Confer Gruterum p. CCLII. Reineſium Claſſ. III. n. XVIII. XIX. & XX. M. Velſerum in Notis ad Monum.

ganter eum ſcalptum eſſe in Gemma XI. verum ipſiſſima effigies eius magis elucet in Gemma XII. quae eum optime refert. Has vero, & complures alias excellentis operis artificio, & elegantia ſuperat procul dubio Gemma ornata eiuſdem Antinoi effigie, quae inferius accedit Tabula XXII. n. I. quae olim in deliciis fuit ſingularis fidei, magnaeque probitatis viro Petro Andreae Andreinio. Certarunt profecto in hoc formoſiſſimo adoleſcente exprimendo non ſolum ſummi artifices, verum etiam celebriores paene omnes Graeciae, Aſiae, & Aegypti urbes, quae, ut Imperatori Hadriano capto eius amore adularentur, praeclaris monumentis eum poſteris commendarunt, diviniſque omnibus honoribus tamquam patrium Deum coluerunt. (1) Obiit, ut ferunt, imperii Hadriani Caeſaris anno circiter ſexto, merſus Nili aquis, in quem ſe deiecit, ut eidem Hadriano, cum quo navigabat, fatum produceret, tamquam hoſtia pro eius ſalute devota; quem poſtea, idem Imperator muliebriter defleta eius morte, in Deorum numerum retulit, conſecravitque, inſtitutis ubique ſacrificiis, ſacerdotibus, oraculis, ludis, feſtis, inſtructiſque aris, ac templis magnificentia, & ſplendore clariſſimis. (2)

T A B V L A XI.

IMP. CAES. HADRIANVS AVGVSTVS.

TAB. X. n. IX. TAB. XI. PErinſignem magnitudine, & eximia ſculptura pulcherrimam exhibeo HADRIANI CAESARIS effigiem, Chalcedonio exſciſam, integro opere anaglypho; quae quum optime reſpondeat editis nummis, & gemmis, & praeſertim illi, quae alla-

(1) Conſecratus Antinous habitu, & cultu Mercurii, Bacchi, Apollinis, Solis, Luni, Harpocratis, itemque patriorum Deorum AEgypti, quorum σύνθρονος appellatur in hoc antiquo lapide apud Gruterum pag. LXXXVI. 7.

ΑΝΤΙΝΟΩ
CΥΝΘΡΟΝΩ ΤΩΝ
ΕΝ ΑΙΓΥΠΤΩ ΘΕΩΝ
Μ. ΟΛΥΜΠΙΟC ΑΠΟΛΛΟΝΙΟC
ΠΡΟΦΗΤΗC

De Prophetis in eius honorem inſtitutis meminit D. Hieronymus de Scriptoribus in Hegeſippum: *Tumulos mortuis, templaque fecerunt, ſicut uſque hodie videmus, e quibus eſt & Antinous ſervus Hadriani Caeſaris; cui & gymnicus agon exercetur Antinoius; civitatemque ex eius nomine condidit, & ſtatuit Prophetas in templo.* De Graecis aperte teſtatur Spartianus his verbis. *Graeci quidem volente Hadriano eum conſecraverunt, oracula per eum dari aſſerentes, quae Hadrianus ipſe compoſuiſſe iactatur.* Vberiores obſervationes cupientibus indico Cl. Senatorem Bonarrotium in Numiſm. max. mod. Tab. II. pag. 25. & ſequentibus; item Claudium Nicaſium Divionenſem in Diſſertatione de Nummo Pantheo Hadriani Imperatoris Cap. V. pag. 40.

(2) Ex Dione apud Xiphilinum; ex Victore de Caeſaribus, ex Chronico Alexandrino, & paſſim ex nummis in honorem Antinoi perſcuſſis.

allata eſt in ſuperiori Tabula n. x. quae merito cenſetur ſummae ſimilitudinis, & abſolutae elegantiae, profecto nihil eſt quod ab ſtudioſis veterum elegantiarum deſiderari poſſit. Vultus eius comis, & gravis cernitur, elucetque coniuncta cum ſeveritate clementia: forma comtus, capillo, ut ei in more fuit, ad pectinem flexo, & cincinnis eleganter in orbem diſpoſitis, caput eius ambientibus, diſtincto; barba aliquantulum denſa, & criſpa, qua naturalia faciei vulnera tegere ſtuduit; cuius exemplo poſtea Caeſares barbam alere ſtuduerunt. Optimarum artium, & Graecae linguae ſtudio fuit excultiſſimus, reique militaris peritiſſimus. Romano imperio ſubditas provincias labore, & periculo invictus impigre peragravit perluſtravitque omnes; ſplendidiſſimis quoque aedificiis ornavit, ditavitque liberalitate, & magnificentia. (1) Favente Plotina Auguſta, quae eius amore mirifice flagrabat, Traiano Imperatori admodum carus, & familiaris fuit, eximiiſque ab eo ornatus muneribus; quem biduo antequam vita decederet, eiuſdem Plotinae ſubdolis artibus, adoptione ſibi ſucceſſorem deſtinavit. (2) Divinos honores mortuo Traiano a Senatu impetravit, atque eius imaginem curru triumphali vexit. Immenſam propemodum atque infinitam pecuniam debitam ſibi, Romanis civibus remiſit, ſyngraphis in foro Romano combuſtis: (3) tandem hydrope laborans, anno imperii viceſimo primo, aetatis ſuae quadrageſimo ſecundo, Baiis deceſſit. (4)

TABVLA XII. ET *XIII.*

SABINA AVGVSTA.

SABINAE AVGVSTAE Traiani neptis, Matidiae filiae, iunioris Matidiae ſororis, Hadriani Imperatoris coniugis, e qua nullos ſuſcepit liberos, duas imagines ad archetyporum exemplar accurate delineatas depromimus ex ditiſſimo Muſeo TAB. XII. & XIII.

E Me-

(1) Qua de cauſa a Senatu in percuſſis nummis appellatus eſt LOCVPLETATOR & RESTITVTOR ORBIS TERRARVM.
(2) Ex Dione apud Xiphilinum; ex Eutropio Lib. VIII. Cap. III. ex Spartiano in eius vita, ex Victore de Caeſaribus.
(3) Hoc eſt XXII. miliones auri cum dimidio. Vide Occonis Num. in Hadr. pag. mihi 155. & Panvinium in Faſtis.
(4) Obitus eius contigit anno ab V. C. DCCCXCI. a C. N. CXXXVIII.

Mediceo, elegantia operis, artificumque perpulchro opificio magnopere inſignes. Altera diademate ornatum habet caput, altera vero & didemate, & velo, quod quum ſit divinitatis inſigne, eam conſecratam, & in Dearum concilium relatam manifeſte deſignat. (1) De conſecratione eius nullum apud veteres ſcriptores exſtat monumentum; verum a Senatu Deam declaratam fuiſſe docent praeter hanc Protomam edita complura numiſmata.

Inter ceteros divinos honores aram eidem dicatam coniicit Iohannes Vaillantius, eximium Galliae, & eruditae antiquitatis decus, ex eius nummo, (2) ob inſtitutas per Italiam Puellas, ac Pueros Alimentarios; quod opus Antoninus Pius Caeſar faciundum curavit. Hanc Hadrianus Imperator licet moroſam, & aſperam, ac vitae liberioris licentiae deditam, numquam dimiſit (quod tamen privatus feciſſet) veritus Plotinam Auguſtam, cuius opera Romano imperio ſuffectus fuerat; verum paullo ante quam decederet, ſervilibus affectam iniuriis, ad voluntariam mortem compulit. (3)

T A B V L A XIIII.

L. AELIVS VERVS CAESAR.

TAB. XIIII. n. I. Regia oris dignitate, & pulchritudine conſpicuus, comtus, decorus, nudo capite, culta barba, ſpectandus eſt L. AELIVS VERVS CAESAR, egregio opere inſculptus in hac Gemma rariſſima, qui maiorum ſuorum gloriam optimarum artium ſtudio, & eloquentiae praeſtantia maxime auxit. Hunc antea L. Ceionium Commodum appellatum, peragrato terrarum orbe, Hadrianus Imperator parum vigens aetate, in Aeliam familiam adſcitum, adoptavit, ſibique ſucceſſorem delegit, editis in publicam laetitiam Circenſibus, diſtributis congiariis, infinitaque pecunia tum populo, tum militibus data. Poſt adoptionem ſtatim

(1) Vide quae adnotavimus ad Monumentum, ſive Columbarium Liviae Auguſtae, & Caeſarum in Praefatione pag. XXI.
(2) Nempe argenteo, Tom. II. pag. 261. in quo in poſtica eſt ara, cum epigraphe PIETATI AVG.
(3) Ex Spartiano in vita Hadriani Caeſaris, & ex Victore de Caeſaribus in Hadriano.

tim Praetura ornavit, Pannoniae praesidem, & rectorem imposuit; quo quidem tempore, dum eo munere praeclarissimo strenue fungeretur in hac Gemma fortasse sculptum censeo, eaque de causa insignitum imperatorio paludamento. Mox etiam ab eo creatus est Consul, & quia summae rei destinatus imperio, iterum Consul designatus. Verum nondum anno adoptionis expleto, epoto pharmaco valetudinis causa, qua misere laborabat, celeri fato interiit; elatus imperatorio funere, sepultusque in magnificentissima mole eiusdem Hadriani Caesaris. (1)

ANTONINVS PIVS AVGVSTVS.

PRincipis iustissimi, & religiosissimi ANTONINI PII CAESARIS effigies affabre sculpta est in his perelegantibus Gemmis, quibus non parum lucis affert Capitolini elogium, quo vultus eius morumque lineamenta perspicue declarantur; *Fuit*, inquit, *vir forma conspicuus, ingenio clarus, moribus clemens, nobilis vultu, & placidus ingenio; singularis eloquentiae, nitidae literaturae; praecipue sobrius, diligens agri cultor, mitis, largus, alieni abstinens, & omnia haec cum mensura, & sine iactantia: in cunctis postremo laudabilis, & qui merito Numae Pompilio ex bonorum sententia comparatur*. Romani imperii regimini suffectus est ab Hadriano Caesare, mortuo Aelio Vero, ea conditione ut sibi Marcum, & Verum adoptaret. Patris Patriae nomen delatum sibi a Senatu, quod propter modestiam accipere distulerat, cum ingenti gratiarum actione tandem suscepit. Per Legatos, & Praesides plurima bella gessit; Britannos devicit, Germanos & Dacos, & Iudaeos rebellantes contudit. Exteros Reges summis officiis, subiectos populos moribus, & studiis discordes omni humanitate gubernavit. (2) Decessit anno aetatis suae septuagesimo quarto paene supra dimidium; (3) imperavit annis viginti duobus, mensibus septem, diebus viginti sex; relatus in Deorum numerum Senatus auctoritate, decretis Flaminibus, Circensibus, Templo, Sodalibus Antonianis, & insigni marmorea columna. (4)

TAB. XIIII. *n.* II. I.

(1) Omnia excerpta ex eius vita apud Spartianum.
(2) Consule Capitolinum in eius vita, & Victorem de Caesaribus & Pausaniam Lib. VIII. c. XLIII.
(3) Anno ab V. C. DCCCCXIV. C. N. CLXI.
(4) De his honoribus S. C. ei decretis erudite agit V. C. Io. Vignolius, qui columnam ei dicatam edidit, & illustravit.

FAVSTINA AVGVSTA.

TAB. XIIII. n. IV. V.

VArio capitis ornatu probe ſculpta eſt in his Gemmis perelegans effigies ANNIAE FAVSTINAE, Annii Veri filiae, Aelii Caeſaris ſororis, Imperatoris Antonini Pii uxoris; quam AVGVSTAM appellari a Senatu, tertioque imperii ſui anno defunctam conſecrari permiſit, aetatis anno viceſimo ſeptimo nondum exacto; delatis ei omnibus honoribus, decretiſque Circenſibus, Flaminicis, Templo, & ſtatuis aureis atque argenteis; atque hoc amplius ut imago eius in cunctis Circenſibus poneretur. (1)

IMP. M. AVRELIVS ANTONINVS.

TAB. XIIII. n. VI. VII.

PEreximia, & rara haec Gemma VI. peraccurato opere inſcalpta ex eo commendabilis mihi videtur, quod M. AVRELIVM ANTONINVM Caeſarem, cognomento Philoſophum, mirifice exprimit iuvenili ea aetate, nempe decimo octavo aetatis anno, quo ab Antonino Pio, Hadriani iuſſu adoptatus, (2) praeclaris animi dotibus, magnoque ſtudio Philoſophiae Stoicorum excultus, ad ampliſſimam Romani imperii maieſtatem pervenit.

Altera quoque Gemma VII. haud inelegans eſt, exhibetque eum provecta aetate, grandibus oculis, & promiſſa barba conſpicuum, vultu ſerio, & gravi, non tamen ſine comitate, quem numquam vel gaudio, vel maerore mutavit. Poſteris dato magnarum virtutum exemplo deceſſit imperii ſui anno decimo nono, undecim diebus adiunctis, vitae vero quinquageſimo octavo, additis menſibus decem, diebuſque duobus ſupra viginti. (3) Inter Deos relatus eſt, decretis ei a Senatu templis, columnis, & ſacerdotibus.

FAV-

(1) Ex Capitolino in vita Antonini Pii Caeſaris.
(2) Id diſerte affirmat Capitolinus in eius vita. Caeſarem cum pronuntiavit Antoninus in ſecundo ſuo conſulatu cum Brutio Praeſente collega, anno V. C. DCCCXCII.
(3) Obitus eiuſdem contigit anno ab V. C. DCCCCXXXIII. a C. N. CLXXX. Vide Pagium in Critica ad Baronium.

FAVSTINA AVGVSTA PII F.

COnſpicua eſt perpulchro, ac multiplici capitis cultu, formaeque excellentis elegantia imago FAVSTINAE Antonini Pii Caeſaris filiae, Marci uxoris, cui pro dote imperium dedit. MATER CASTRORVM a Senatu appellata eſt, quod cum viro ſuo in aeſtivis caſtris fuiſſet. Obiit ſubito morbo in vico Halale ad radices montis Tauri. Poſt mortem, ut mos erat, ſideribus recepta, conſecrata eſt, inſtitutis in honorem eius Fauſtinianis Puellis alimentariis. (1) TAB. XIIII. n. VIII. IX. X.

In Gemma X. eximiae raritatis ſculpta ſunt capita adverſa eiuſdem FAVSTINAE AVGVSTAE, & Imperatoris M. AVRELII ANTONINI; ut arbitror, concordiae eorum coniugalis declarandae cauſa; quam etiam deſignat eiuſdem Fauſtinae numiſma, in quo legitur epigraphe VENERI FELICI in anteriori parte, in poſteriori vero CONCORDIA, ſculptaque eſt columba Veneri ſacra; quam Deam memorant impenſius ab ea cultam fuiſſe. (2)

TABVLA XV.

L. VERVS CAESAR AVGVSTVS.

PAri maieſtatis imperio cum M. Antonino Caeſare Romanae Reipublicae praefuit L. AVRELIVS VERVS AVGVSTVS, Aelii Caeſaris filius, ab eodem Marco fratre, Hadriani iuſſu, adoptatus. Confecto Parthico bello, non ſua, ſed Legatorum virtute, ARMENIACVS. PARTHICVS. MAXIMVS. MEDICVS appellatus eſt; quae cognomina cum Marco fratre, die triumphi, quem ſimul egerunt, communicavit. (3) Cum eodem profectus ad Germanicum bellum, ſubito morbo correptus, apud Altinum periit, impe- TAB. XV. n. I.

(1) Vide Iul. Capitolinum in Antonino Pio, & Philippum Rubenium Electorum Lib. II. Cap. XXXVI.

(2) Vide Ioh. Vaillantii numiſmata praeſtantiora pag. 181.

(3) Ex Capitolino in Vero c. 8.

imperii anno nono. (1) Imago eius pereleganter inſcalpta huic Gemmae optime convenit cum hac Capitolini delineatione. *Fuit decorus corpore, vultu gemmatus, barba prope barbarice demiſſa procerus, & fronte in ſupercilia adductiore venerabilis. Dicitur ſane tantam habuiſſe curam flaventium capillorum, ut capiti auri ramenta reſpergeret, quo magis coma illuminata flaveſceret*. Relato Romam eius corpore, apotheoſi donatus eſt a M. Aurelio.

LVCILLA AVGVSTA.

TAB. XV. *n. II.*

SCite admodum ſculpta eſt imago LVCILLAE AVGVSTAE, M. Aurelii, & Fauſtinae iunioris filiae, uxoris L. Veri Caeſaris; quo mortuo nondum tempore luctus expleto, pater eam deſpondit Claudio Pompeiano, quem bis conſulem fecit. Odio in Criſpinam Commodi uxorem, ne ei principem locum cederet, coegit Quadratianum nobiliſſimum, & locupletiſſimum adoleſcentem ut Commodum fratrem ſuum aggrederetur: ſed aperto magis quam impleto conſilio in exſilium cum coniuratis pulſa eſt, ac tandem ſupplicio affecta.

M. AVRELIVS COMMODVS CAES. AVG.

TAB. XV. *n. III. IV.*

COMMODVS CAESAR cernitur elegantiſſima manu ſculptus in hac Gemma inſignis magnitudinis, pulchra, & virili facie, flavo, & criſpo capillo, quem ſemper fucavit, & auri ramentis ſplendentem fecit, aduſta ſibi coma, & barba, timore tonſoris. (2) Atroci caede Senatores omnes, Romam incendio delere atque evertere tentavit, perfeciſſetque ni coorta conſpiratione, auctore Q. Aelio Laeto Praetorianorum Praefecto, & Marcia concubina, quam ſupra ceteras diligebat, per athletam, a quo exercebatur, ſtrangulatus fuiſſet, anno vitae ſuae triceſimo primo ſupra menſes quatuor, imperii decimo ſecundo, additis menſibus IX. diebus XIV.

In

(1) Ex auctore Chronici Alexandrini probat Pagius in Critica ad Annales Baronii T. I. mihi pag. 165. Obiit exeunte Decembri anno ab. V. C. DCCCCXXII. a C. N. CLXIX.

(2) Ex Lampridio in eius vita, & ex Herodiano.

In altera eleganti Gemma, depofito imperatorio cultu fcalptus eft idem COMMODVS, velut alter Hercules, amictus leonis exuviis. Eo enim dementiae, & petulantiae proceffit ut Hercules Iovis filius credi, & appellari ab omnibus voluerit, acceperitque ftatuas Herculis habitu, & effigie fua fculptas, fibique tamquam Deo immolari iufferit. (1)

CRISPINA AVGVSTA.

COmmodum excipit CRISPINA AVGVSTA uxor eius, filia Bruttii Praefentis viri Confularis, (2) folerti artificis manu infcalpta in hac Sarda; quam celeriter duxit propter Scythicum bellum, quatuor circiter annis ante patris obitum, fimulac Caefar ab eo renuntiatus eft; mox vero Capreas relegatam ob adulterium iuffit occidi. (3) TAB. XV. n. V.

IMP. CAES. M. DIDIVS SEVERVS IVLIANVS.

PRaefert haec Gemma raritate fua valde infignis infcalptum DIDIVM IVLIANVM Imperatorem, praenobilem virum, egregiis functum muneribus, (4) nudo capite, militari amictum chlamyde, aetate iam provecta. (5) Mercato a Praetorianis militibus Romano imperio, abiecta paullo poft reipublicae cura, ab omnibus deftitutus, & contemptui habitus ob immania flagitia, abrogato ei imperio Senatus auctoritate, a gregario milite latitans in palatio trucidatus eft Kalendis Iunii, (6) quum iam regnum infefto agmine occupaffent Pefcennius Niger ex Syria, & Septimius Severus ex Illyrico, a militibus confalutati Imperatores. Imperavit dies fexaginta fex, ut narrant TAB. XV. n. VI.

Dio,

(1) In nummis, quos vide apud celebres antiquarios, & praefertim in praeftantioribus apud Vaillantium, Commodus appellatur HERCVLES ROMANVS. HERCVLES COMMODIANVS; quam appellationem ea de caufa fufcepit, tefte Capitolino, quod Lanuvii in Amphitheatro immaniffimas feras occidiffet. Ea quoque fuit dementia ut IVPITER EXSVPERANTISSIMVS dici voluerit, quod rebus omnibus homines longe fuperaret. Iuffit etiam Romam Coloniam fibi adfcribi, & vocari COMMODIANAM. Occifus eft anno V. C. DCCCCXLV. C. N. CXCII.

(2) L. Fulvius Bruttius Praefens appellatur in antiquo lapide apud Gruterum MXCVI. Vide Reinefii Epift. 35.

(3) Auctore Capitolino in Marco c. 27. Statuae ei dedicatae numerantur in antiquo lapide Gruteriano pag. LXX. 9.

(4) Haec declarantur in antiquo lapide, quem egregie fupplet, & illuftrat Reinefius Claffe VI. n. XLII.

(5) Eiufdem Didii Imperatoris imago, huic longe fimillima, exfcalpta eft in iafpide rubro, quam protulere primum Auguftinius, & poftea Alexander Maffeius Eques Tab. LXVII. Par. I. (& quod ridiculum eft) Homerum praeferre uterque affirmavit; conferentibus error liquido patebit.

(6) Occifus eft anno ab V. C. DCCCCXLVI. a C. N. CXCIII.

Dio, & Spartianus in eius vita. (1) Longe ſimillima eſt haec effigies marmoreae protomae eiuſdem, quae exſtat in Muſeo Mediceo.

MANLIA SCANTILLA AVGVSTA.

TAB. XV. n. VII. SIngularis haec Gemma inſcalptam exhibet MANLIAM SCANTILLAM, nulla, ut memorant, oris pulchritudine praeditam; quae Didio Iuliano viro ſuo perſuaſiſſe dicitur, ut imperium occuparet; quaeque eodem die quo potitus eo eſt, una cum filia Didia Clara Senatus conſulto Auguſta renuntiata eſt. (2)

PESCENNIVS NIGER IMPERATOR.

TAB. XV. n. VIII. AEtate iam ſeneſcente, criſpo capillo, in vertice ad gratiam reflexo, ore verecundo, decoro vultu, (3) prolixa barba atque impexa, capite redimito laurea corona egregie expreſſus eſt in hac rariſſima Gemma PESCENNIVS NIGER magnarum rerum uſu, famaque ſingularis probitatis inclytus. Fuit enim, ut Spartiani utar elogio, *miles optimus, Tribunus ſingularis, Dux praecipuus, Legatus ſeveriſſimus, Conſul inſignis, vir domi foriſque conſpicuus, ſed Imperator infelix*. Summo militum favore, ac benevolentia conſalutatus Imperator in Syria, cui praeerat, Romam cum exercitu ſe conferre diſtulit; quare ludis deliciiſque impenſius vacans, cunctando imperium amiſit; (4) interfectus una cum filiis a Septimio Severo, fuſo fugatoque ad Cyzicum eius exercitu. (5)

L. SEPTI-

(1) Adeundus Spartianus in eius vita, & Herodianus Lib. II. Cap. VI. & Victor de Caeſaribus.
(2) Ex Spartiano in Didii Iuliani vita c. 3. & 8. ex Herodiano Lib. II. Cap. VI. ex Zoſimo, & Victore de Caeſaribus.
(3) Ex eodem Spartiano in vita eiuſdem.
(4) Rem fuſius narrat Herodianus Lib. II. Cap. VI. & Spartianus in eius vita. Vide etiam e Dione Xiphilinum, & Victorem de Caeſaribus, Pagium in Diſſertatione Hypatica Part. II. Cap. XII. n. V. pag. 210.
(5) Occiſum putat Pagius V. C. DCCCCXLVII. C. N. CXCIV.

L. SEPTIMIVS SEVERVS IMP. AVG.

INterfectis tribus Imperatoribus Didio Iuliano Romae, Pescennio Nigro in Oriente, Albino in Gallia, victor ecce L. SEPTIMIVS SEVERVS Imperator Augustus, bellica virtute, ingenio, & eloquentia clarus, (1) laureato capite perelegan ter sculptus in hac sapphiro. Exstat adhuc Romae in eius honorem positus arcus triumphalis perenne rerum ab eo gestarum monumentum. (2) Obiit Eboraci in Britannia annum agens sexagesimum quintum, additis mensibus novem, & diebus viginti quinque, imperii vero anno decimo septimo supra menses octo, ac dies tres, maerore magis quam morbo extinctus. (3) Fuit vir decorus, promissa barba, cano capite, & crispo capillo, vultusque dignitate valde conspicuus, (4) qualis in hac Gemma optime exprimitur. TAB. XV. *n. IX.*

IVLIA SEVERI AVGVSTA.

GEneris nobilitate, formae praestantia, studio philosophiae, & in viros doctos favore conspicua fuit IVLIA AVGVSTA, (5) natione Syra, Septimii Severi, defuncta Marcia, uxor; quam ipse imperio potitus, licet impudicam, coniurationisque adversum se consciam adeo dilexit ut numquam dimiserit. (6) Scalpta est in perraro beryllo, eleganti admodum opere, effigie protomis, & numismatis, quae visuntur in Mediceo Thesauro longe simillima. Magnificis adhuc vivens titulis ornata est, atque appellata IVLIA PIA AVGVSTA, Mater Senatus, & Patriae, Mater magna Augustorum; quod scilicet procreatis duobus liberis Bassiano cognomento Caracalla, & Septimio Geta, Romani imperii saluti, & diuturnitati prospexisset. Dicta quoque Mater Castrorum, quod virum suum cum filiis secuta fuisset in expe- TAB. XV. *n. X.*

(1) Vide Aelium Spartianum in eius vita.
(2) Hunc Arcum edidit, & illustravit erudita Dissertatione Ioseph Suaresius Episcopus Vasionensis.
(3) Ex Dione Lib. LXXVI. Vide Pagium in Critica ad Annales Baronii.
(4) Ex eius vita apud eumdem Spartianum. Obiit anno ab V. C. DCCCCLXIV. a C. N. CCXI.
(5) Ex Philostrato in vita Apollonii Lib. I. Cap. III.
(6) Vide Spartianum in Severo; Victorem de Caesaribus; & Xiphilinum ex Dione in Severo.

ditione Britannica. Dearum cultu, & habitu pariter exhibita in nummis in honorem eius percuſſis, Magnae videlicet Matris Deum Cybeles, Veſtae, Lunae Luciferae, Cereris Novae, ac Reducis, & Veneris Genetricis. (1) Defuncto Severo Imperatore, filiis mutuo odio inter ſe diſſidentibus de imperii principatu, numquam in concordiam revocatis, quamvis in hoc uno maxime laboraſſet, amiſſo Geta, demum etiam Caracalla interfecto, mortem ſibi conſcivit Antiochiae; (2) poſtmodum a Senatu, ut memorant, ſub Elagabalo in Dearum numerum conſecrata. (3)

IMP. CAES. M. AVR. BASSIANVS ANTONINVS.

TAB. XV. n. XI.

REſtrictiori quo fuit vultu, ſaevo, gravi, & truculento, (4) multa arte ſculptus eſt in hac Gemma Imperator M. AVRELIVS ANTONINVS, cognomento Caracalla, laureato capite, omnium Imperatorum crudeliſſimus. Supra pectus Iuliae matris obtruncato Geta fratre, qui viceſimum tertium aetatis annum nondum exegerat, ut ſolus imperio potiretur, poſtridie apud Senatum verba faciens, ſimulato facinore, bene ultum ab aliis hoſtem ſuum praedicavit; ac ſine mora evertendas ſtatuas eius, nomenque inſcriptum in publicis monumentis delendum eſſe imperavit. (5) Poſtmodum relicta Roma, flagitiorum ſuorum conſcientia identidem vexatus, Galliam, Daciam, Raetiam, Thraciam, Aegyptum, Meſopotamiam, ceteraſque Orientis provincias peragravit; tandem apud Edeſſam VI. Eidus Apriles, (6) nil tale cogitans, a Martiale Centurione interfectus eſt, paratis ad id inſidiis a Macrino. Imperavit annis ſex, additis menſibus duobus, & die uno, vixit annis triginta novem. (7)

P. SE-

(1) Haec ex numiſmatis in honorem eius percuſſis colliguntur apud Vaillantium, alioſque praeclaros viros. Adeundus Oppianus Lib. I. Cyneget. in princ. Gruterus in Theſauro Inſcriptionum CIX. 8. CCLXV. 2. CCLXVI. 5. 7. MLXXXV. 9. item Reineſius in Syntagmate Cl. I. n. CXIX. Fabrettus Inſcriptionum Cap. X. pag. 680. Senator Ph. Bonarrotius in Obſervat. in numiſmata max. mod. pag. 422. Vide etiam, ſi otium eſt, & ſi alia cupis, Inſcriptionum antiquarum Etruriae Vrbium Partem I. pag. 123. n. 8.

(2) Ex Zonara Annal. Lib. XII. Cap. XIII.

(3) Vide Vaillantii numiſmata praeſtantiora pag. 245.

(4) Ex Aelio Spartiano in eius vita.

(5) Confer Herodianum Lib. IV. Cap. IV. & Dionem Lib. LXXVII. & Spartianum in eius vita, e quibus & quae ſequuntur excerpta.

(6) Dionis teſtimonio Lib. LXXVII. nititur doctiſſimus Pagius in Critica Hiſtorica Chronologica in Annales Baronii, quem ſequor, pag. mihi 201. ubi erroris arguit Spartianum, qui die ſuo natali occiſum affirmat.

(7) Obitus eius contigit anno V. C. DCCCCLXX. C. N. CCXVII.

P. SEPTIMIVS GETA CAESAR.

FRatrem percuſſorem ſequitur ANTONINVS GETA CAESAR per egregio, & abſoluto opere anaglypho ſculptus in hac rariſſima, & nobiliſſima Gemma, quem mirifice exprimit adhuc impuberem, ſuperſtite patre, a quo poſt Parthicum bellum, quum ingenti gloria floreret, Caeſaris appellationem, & Antonini nomen accepit. (1) Adoleſcens praeditus fuit moribus aſperis, ſed non impiis; natura decorus, comis, placidus, in omnes humanus; quem tamen Baſſianus frater, ut facinus ſuum mitigaret, inter Deos retulit; feruntque eius mortem toties defleviſſe, quoties eius nominis fieret mentio, vel imaginem, vel ſtatuam eius conſpiceret. (2) TAB. XV. n. XII.

T A B V L A XVI.

IMP. CAES. M. OPELIVS MACRINVS.

LAureato capite, blando vultu, barba promiſſa, aetate in ſenium iam prolabente, pereleganti artificio ſcalptus eſt OPELIVS MACRINVS CAESAR; cui in altera eximia Gemma ex adverſo iunctum eſt caput DIADVMENIANI eius filii, pervenuſta forma praediti; (3) quem ſuſcepto Romani orbis imperio, quarto die poſt caedem Caracallae, cuius conſcius fuit, ut gratum redderet militibus, quos largitionibus ſibi devinxerat, Antoninum, ſeque nunc Severum, nunc Antoninum nominavit; ſtatim quoque eum Caeſarem, ac poſtea Auguſtum, & Conſulem ſuffectum creavit. (4) Suſcepto bello contra Parthos, Armenios, & Arabas, non minus fortiter quam feliciter pugnavit. Verum paullo poſt exoſus ſuis militibus, deficientibus legionibus ad Va- TAB. XVI. n. I. II.

(1) Vide Spartianum in Caracalla, & Dionem Lib. LXXVIII.
(2) Ex eodem Spartiano, & Herodiano Lib. IV. Cap. X. Quando Geta a fratre peremptus *natus erat duos & viginti annos, menſeſque novem*, ut ait Dio Lib. LXXVII. anno ab V. C. DCCCCLXV. a C. N. CCXII. Vide Pagium in Annales Baronii pag. mihi 199.
(3) Vt memorat Capitolinus in Macrini vita.
(4) Ex eodem Capitolino, & Herodiano Lib. IV. Cap. XII.

rium Elagabalum, proelio tandem ab eo victus, in fuga interemptus est cum Diadumeniano in quodam vico Bithyniae, decimo quarto imperii mense, demptis tribus diebus, aetate senectuti admodum proxima. (1)

IMP. CAES. M. AVR. ANTONINVS ELAGABALVS.

TAB. XVI. n. III. IV.

PRincipum Romanorum, qui ANTONINI dicti sunt, ultimus fuit ELAGABALVS, cuius caput ornatum laurea cernitur in his Gemmis, sculptum manu satis perita, risum, & severitatem quamdam vultu praeferens. Elagabalo Deo, cuius fuit Sacerdos, advecto Romam e Syria eius simulacro, templum in Vrbe constituit, studuitque ut ubique gentium unice coleretur. (2) Sacra Matris Magnae Deum suscepit, seque in honorem eius eviravit. (3) Excitato militum odio ob nefanda eius scelera, una cum matre Soaemiade interfectus est, anno aetatis suae, ut ferunt, decimo octavo; quam aetatem, ut mihi videtur, probe exprimunt hae imagines. Imperavit annos tres, menses novem, & dies quatuor. (4) Eius cadaver tractum per sordidissimas Vrbis cloacas, in Tiberim proiectum est.

IVLIA AQVILIA SEVERA AVGVSTA.

TAB. XVI. n. V.

FOrmae pulchritudine valde conspicua fuit AQVILIA SEVERA Elagabali post Corneliam Paulam, quam repudiavit, secunda uxor; (5) quae in hac perrara, & eximia Gemma multo artificio insculpta est bene comta, & ut ea aetas ferebat, pereleganti capillorum cultu ornata, maxima vultus eius cum nummis, & protomis, quae in hisce nostris Museis spectantur consensione. Hanc quoque postea dimisit Elagabalus, ter-

(1) Ex Dione Lib. LXXVIII. quem sequitur Pagius ad Annales Baronii pag. 202. Obiit anno ab V. C. DCCCCLXXI. a C. N. CCXVIII.

(2) In nummis praestantioribus, quos vide apud Vaillantium pag. 288. dicitur, *Sancti Dei Solis Invicti Elagabali summus Sacerdos Augustus. Invictus Sacerdos Augustus.*

(3) Omnia excerpta ex Herodiano Lib. VI. Cap. I. & ex Aelio Lampridio in Elagabalo.

(4) Ex Dione Lib. LXXVIII. qui imperii tempus peraccurato notavit calculo, ut observat Pagius. De eius imperii annis erudite certarunt Vignolius, Phil. a Turre, & Valsechius clarissimi viri, quos vide. Obiit anno ab V. C. DCCCCLXXIV. a C. N. CCXXII.

(5) Ex Lampridio in Elagabali vita.

tertia uxore ducta, ut creditur, Annia Faustina, Pomponii Bassi clarissimi viri filia, quae ad Commodum Imperatorem referebat genus suum; post quam aliam etiam, atque aliam duxit, ac deinde ad eandem Severam rediit. (1)

IMP. CAESAR MAXIMINVS AVG.

Vivit quodammodo, & spirat MAXIMINI CAESARIS vultus; TAB. XVI. n. VI. VII. VIII. Chalcedonio exsciſus, anaglypho opere in Gemma VI. quae inter ceteras eminet non artificio ſolum, verum etiam magnitudine. Corporis proceritate, & robore maxime excelluit, fuitque virili forma decorus, insigni praeditus oculorum magnitudine, detonso ad pectinem capillo, naso aquilino oblongiore, mento acuto, ac prominulo spectabilis; moribus tamen feris atque agrestibus, summa quoque voracitate, & bibacitate famosus. Ex gregario milite praecipuis belli muneribus egregie functus, Alexandro Severo, quem cum Iulia Mamaea dolo occidendum curavit, successit. Devictis Germanis, bellum quoque Sarmatis inferre paravit. Tandem Italiam vastaturus, obsessa Aquileia, hostis a Senatu declaratus, sexagenario maior, anno imperii sui tertio, in castris quiescens a suis militibus trucidatus est (2) una cum filio IVLIO VERO MAXIMO CAESARE, formoso adolescente, cuius nudum caput exhibet Gemma VIIII. in hac Tabula accurate delineatum.

IMP. CAES. M. ANTONIVS GORDIANVS PIVS AVG.

GORDIANO PIO, iunioris Gordiani ex filia nepoti, praeter TAB. XVI. n. X. aetatem ad imperii nomen, & decus augendum nil prorsus defuit. (3) Romano imperio admotus est anno aetatis suae circiter decimo quinto, summo Senatus populique favore, interemptis Maximo, & Balbino Imperatoribus. Fuit natura laetus,

(1) Ex Dione apud Xiphilinum in Elagabalo, ex Lampridio, & ex Herodiano Lib. VI. Cap. VI. Obiit anno ab V. C. DCCCCLXXXVIII. a C. N. CCXXVI.

(2) Ex Iulio Capitolino in eius vita omnia excerpta.

(3) Vide Capitolinum in eius vita.

tus, pulcher, amabilis, omnibus gratus, in vita iucundus, in litteris nobilis; (1) cuius effigiem, Scipioni Aſiatico, quem referebat, (2) valde ſimilem, mirifice exprimit haec inſignis Gemma, in qua exhibetur laureato capite. In adminiſtranda re publica uſus eſt conſilio, & opera Miſithei, ſeu verius Temeſithei doctiſſimi, & eloquentiſſimi viri, Praefecti Praetorio, cuius filiam Tranquillinam feminam pudiciſſimam uxorem duxit. Compluribus in Germanos, Gothos, & Sarmatas, ac praeſertim in Perſas bellis, & victoriis clarus, inſidiis Philippi interfectus eſt anno imperii ſexto, aetatis vero viceſimo ſecundo. (3) Allato Romam nuntio deceſſus eius, publico maerore omnes queſti ſunt, atque a Senatu poſtea relatus eſt in Deorum numerum.

TABVLA XVII.

TAB. XVII. CAeſarum imagines ſequiori aevo inſculptas, artificum manu non quidem ſatis polita, ſed valde diligenti, quae in hac Tabula proferuntur, meliori iudicio expendent viri docti, & quibus Imperatoribus ſint adſcribendae decernent. Si coniecturis indulgere liceat, Gemmam I. referre crederem inſcalptum onychi DIOCLETIANVM Imperatorem, laurea inſignitum corona; nam vultus eius lineamenta, ac praeſertim os aliquantulum reductum, & mentum prominulum, barba quoque ſatis denſa, & brevis cum nummis eius praeſtantioribus, diligenter a me collatis, quae exſtant in Mediceo Theſauro, non obſcure conveniunt.

Altera Gemma eximiae magnitudinis, anaglypho opere elaborata, ſed parum prominenti, Chalcedonio expreſſum forſitan exhibet CONSTANTINVM MAGNVM, capite laureato, indutum lorica cum Gorgone ante pectus, qui dextera tenet ſcipionem aquila ornatum in ſummitate, quae ſunt praeclara, ut nemo ignorat, conſulatus inſignia. Effigies eiuſdem Caeſaris huic non abſimilis cernitur in nummis praeſtantioribus Muſei Medicei, cum quibus contuli

(1) Eodem Capitolino teſte. Gordianum appellatum fuiſſe *Antonium*, non *Antoninum* auctoritate Scriptorum Hiſtoriae Auguſtae oſtendit Fabrettus Inſcript. ant. Cap. X. pag. 681.

(2) Ex Capitolino. V. Bonarrotium in num. m. m. p. 254.

(3) Euſebii auctoritate Lib. VI. Cap. XXIV. ex Victore de Caeſaribus, & ex Capitolino in eius vita. Vide Pagium ad Annales Baronii pag. 225. Extinctus eſt anno ab V. C. DCCCCXCVII. a C. N. CCXLIV.

tuli hanc Gemmam, ceterisque quorum typus est cippus cum globo superposito, & tribus stellis superius adiunctis, in quo scriptum legitur VOTIS XX.; nam & in his idem Constantinus Maximus Augustus, barbararum gentium victor, laureatum habet caput, & scipionem aquila insignitum tenet.

TABVLA XVIII.

PRodit ex locupletissimo Stroziae Gentis Museo nobilis Gemma, seu, ut vulgo dicimus *Cameum*, eximiae magnitudinis, scalptum ex Achate Sardonyche, cuius modulo haec delineatio respondet. Sculpta est procul dubio sequiori aevo, verum tanta operis elegantia, & dignitate, ut sedulus artifex suorum temporum infelicitatem perinsigni labore profecto superaverit. Vultus Caesaris pereleganti lineamentorum ductu egregie expressus est, singulaeque eius partes pulcherrima inter se nitent consensione. Capilli tanto artificio dispositi, atque elaborati, ut insignis ille scalptor, qui hanc imaginem expressit, opera praestantissimorum artificum lithographorum, qui excultiori aetate floruerunt, imitanda sibi proposuisse perspicue appareat. TAB. XVIII.

Fatentur omnes rerum antiquarum periti, qui hanc Gemmam mecum inspexerunt, non alium posse referre quam CONSTANTINVM IVNIOREM Caesarem nobilissimum, partaque adversus Gothos victoria summa laude dignissimum. Effigies plane convenit cum eius numismatis maximi moduli, quae sedulo observavi in regio Museo Mediceo. Alia quoque ad id arguendum praecipua habentur argumenta, nempe aegis e balteo dependens, quae eumdem Imperatorem tegit in laeva parte, alterum valde latum magnumque humerum eius nudum relinquens; eo prorsus modo quo in praestantioribus nummis sculptus est Caesar Antoninus Caracalla, aliique vel eiusdem, vel posterioris aevi Imperatores, qui etiam, ut hic Constantinus Iunior, hastam dextera tenent; praeterea corona aurea gemmis distincta, qua tum Constantinus Magnus eius pater, tum idem Caesar

usus

ufus eft, eademque ornatum exhibuit egregius fcalptor; quae quum antiquitus iniuria temporum periiffet, aliam adfimilem veteribus adnexam foraminibus, ornatamque antiquis gemmis, & lapillis aptandam curavit ampliffimus, atque ornatiffimus Praeful D. Leo Strozius, qui elegantiis omnibus exquifitioris antiquitatis, atque hac infigni Gemma Mufeum fuum locupletavit.

TABVLA XVIIII.

TAB.XVIIII. PRaeclarum ad hiftoriam illuftrandam monumentum exhibet eximia haec Gemma, anaglypha fculptura ornata, & quidem antiqua, & fincera, nec prorfus ineleganti, quamquam fequiori aevo elaborata fit ab artifice diligentiffimo; hac ipfa quoque magnitudine confpicua, quemadmodum accurate delineata eft in hac Tabula. Cernitur hinc fculptus Imperator barbatus, nudo pede ftans, furis dumtaxat ornatis, habitu militari indutus, reiecta in humeros chlamyde: caput eius tegitur galea, cui horrificus draco impofitus eft, defluente retro equina cauda, pendetque e balteo ad femur gladius; finiftra manu clypeum cum Gorgone in medio fculpta rotundum, dextera protenfa, facra facientium more, pateram tenet: hinc adftat femina, quae, ut arbitror, Dea eft, quae Imperatorem libationes offerentem blando refpicit vultu. Caput eiufdem Deae diademate revinctum eft, cui decus addunt inaures, & crines pendentes in cincinnulos utrinque difpofitos: dextera manu defluentem pallam, qua defuper fuccincta eft, colligit; finiftra haftae nititur, fupra quam eminet aftrum. Medius adfiftit puerulus alatus, facrum ante aram faciens, qui pateram, & thurariam acerram manibus praefert.

Diligenter infpecta Imperatoris effigie, collatifque eius vultus lineamentis cum antiquis nummis, dubitandum non eft ipfam referre IVLIANVM AVGVSTVM, qui Apoftata dictus eft, cui mirifice quadrat haec Ammiani graphica defcriptio. (1) *Figura talis utique membrorum; mediocris erat ftaturae, capillis tamquam pexiffet mollibus, hirfuta barba in acutum definente veftitus; venu-*

ftate

ſtate oculorum micantium flagrans, qui mentis eius anguſtias indicabant; ſuperciliis decoris, & naſo rectiſſimo, ore paullo maiore, labro inferiore diviſo, opima, & incurva cervice, humeris vaſtis, & latis; ab ipſo capite uſque ad unguium ſummitates lineamentorum recta compage, unde viribus valebat, & curſu. (1) Barba ſolummodo, ut optime quiſque videt, non convenit, quae in hac Gemma non hircina eſt, & in acutum deſinens, ut ſcribit idem Ammianus, verum rotunda aliquantulum, & veluti in quaſdam volutas reflexa, cum qua etiam viſitur expreſſus in nummis.

Si ſolus Imperator Iulianus ſacrificans ſculptus eſſet in hoc opere haud difficile eſſet rationem afferre cur ita effictus ſit. Conſtat enim eum, quum iam aperte defeciſſet a Chriſtianorum fide, idolorum cultui adeo addictum fuiſſe, ut eorum templa reſtituere, ſacrificia inſtaurare maxime ſtuduerit; ab omnibus cognomento appellatus *victimarius*, quod ad Deorum aras infinitas propemodum victimas frequenter caederet, centenoſque aliquando boves Iovi immolaret. (2) Quam vero impenſe deditus fuerit Aegyptiorum ſacris declarant eius numiſmata, in quibus impreſſa ſunt Aegyptiorum Deorum ſimulacra. Aruſpices ad haec Etruſcos, quos ſecum ducebat, frequenter conſulere conſuevit vel inſpiciendis extis victimarum, quas mactaverat, vel avium volatu. (3) Hanc ſacrorum curam, & ſtudium indicat puerulus ille aliger, & ipſe ſacrificans, qui Genium eiuſdem principis oſoris Chriſtiani nominis repraeſentat. Perſpicuum eſt ab antiquis Ethnicae ſuperſtitionis cultoribus adſignatos fuiſſe Genios non ſolum locis, urbibus, provinciis, verum etiam hominibus, & Imperatoribus Auguſtis, ipſiſque nuncupata vota, & facta ſacrificia ſolemni ritu. (4) Siquidem putarunt Genios ab ortu cuique datos, eoſque hominum tutelae praeeſſe, & laeta, & optima conſilia ſemper ſuggerere. (5) Florentinis Decurionibus mandatum legimus in antiquo marmore, quod edidi, ut priuſquam ad veſcendum eant, thure, & vino Genios Auguſti, & Tiberii Caeſarum, die natali eorum, quotannis immolato vitulo, invitent. (6)

(1) Libro XXV. pagina mihi 603. Frobenianae editionis Baſileae, anno MDXLVI.
(2) Ex eodem Ammiano Marcellino Lib. XV. XX. XXI. XXII. ex Socrate Hiſtor. Eccl. Lib. III. Cap. XVII. Vide inſignem virum D. Anſelmum Bandurium Tom. II. Numiſmatum Imperatorum Romanorum a Traiano Decio, &c. pagg. 431. 432. 433.
(3) Ex eodem Ammiano Marcellino in libris ſupraſcriptis.
(4) Conſulendus Iac. Philippus Tomaſinus de Donariis Cap. VIII. Confer Gruteri Inſcriptiones pagg. IX. 6. CVII. 6. 8. Fabrettum Inſcript. ant. Cap. I. pag. 104. n. 242.
(5) Ex praelaudato Tommaſino de Donariis Cap. VIII.
(6) Vide Par. I. Inſcriptionum antiquarum Etruriae Vrbium pag. 316. n. 64.

Verum non solus Imperator adstat, sed coram Dea adstat, cui offert sacra libamina. Neque vero, ut aliquibus fortassis videri posset, habitu Deae expressa esse potest Helena Iuliani Caesaris uxor, Constantii Augusti soror; neque ipse specie Martis inductus. Nam Helena iam antequam vir imperio potiretur fato functa fuerat in Galliis, nec ipse Iulianus tantam tum praeferebat aetatem. Tota difficultas in eo consistit ut quaenam sit haec Dea declaretur. Legenti mihi apud Ammianum Marcellinum, (1) eiusdem Iuliani Imperatoris gesta, inter alia occurrit sacrificium ab eo factum Lunae apud Carras Mesopotamiae urbem; quare fortassis eiusdem crederem in hac insigni Gemma exstare monumentum; ipsamque Deam Lunam esse, sive Dianam, eo in loco religiose cultam. En igitur disertissimum praelaudati scriptoris testimonium: *Maestus deinde digressus, venit cursu propero Carras, antiquum oppidum, Crassorum, & Romani exercitus aerumnis insigne: unde duae ducentes Persidem viae regiae distinguuntur; laeva per Adiabenum, & Tigridem, dextera per Assyrios, & Euphraten. Ibi moratus aliquot dies dum necessaria parat, & LVNAE, quae religiose per eos colitur tractus, ritu locorum fert sacra, dicitur ante aras, nullo arbitrorum admisso, occulte paludamentum purpureum propinquo suo tradidisse Procopio, mandasseque arripere fidentius principatum si se interiisse didicerit apud Parthos*. Hanc Deam apud Carras libationibus, mero fortassis, & suffimentis cultam ex hac Gemma arguere possumus. Ornatus est Iulianus dum rei divinae operatur chlamyde, sive paludamento; non enim ex Ammiani verbis deduci perspicue potest eum absque paludamento sacrum fecisse Lunae, sed, ut arbitror, post sacrum tradidisse illud Procopio. Fuit enim in more peregrinantium primum de re divina, deinceps de aliis rebus faciundis cogitare quum ad aliquam urbem templo insigni alicuius numinis celebrem pervenissent; quod & ab Iuliano factum existimo. Neque etiam ea Deae vestis ad talos demissa, collecta defluenti palla, Lunam, sive Dianam dedecet, quae & succincta, & eodem modo vestita in pluribus monumentis occurrit. Valde quoque probabile est, & forsitan magis arridebit virorum doctorum iudicio hanc Deam sculptam in Gemma referre Isidem, quam impense coluit idem Iulianus Imperator, (2) ut eius numismata in quibus frequenter occur-

(1) Lib. XXIII. fere in principio.

(2) Vide praelaudatum Bandurium Tom. II. Numism.

currit Isis Pharia luculenter testantur. Congruit edem Isidi astrum supra caput, & sceptrum quod gerit; quo quidem typo expressa est in Mensa Isiaca, quem in rem meam egregie illustrat Laurentius Pignorius. (1)

Aliud sacrum ab Iuliano peregre antea factum memorat Ammianus Marcellinus; (2) nam Pessinuntem profectum narrat, ibique vidisse vetusta magnae Matris Deum delubra, veneratoque eius numine hostiisque litato & votis, Ancyram rediisse. Sed quum in hac Gemma nullae appareant hostiae litatae, ad sacrificium in honorem Isidis, quae, ut veteres inscriptiones testantur, (3) MYRIONYMA est, eademque & Luna, & Diana, & Pessinuntia Mater Deum, ac demum omnia, ab eo factum alludi facilius crederem.

TABVLA XX.

IMagines Caesarum Augustorum Augustarumque collatas cum nummis, & protomis eorumdem hactenus produximus, & observavimus. In sequentibus quatuor Tabulis alias vel elegantia operis, vel raritate insignes imagines ex antiquis, & genuinis Gemmis afferimus, partim tamen certas, partim incertas; de quibus liberum eruditis viris calculum in iudicio ferendum relinquimus. TAB. XX.

Caput laureatum AVGVSTI, virili, ut videtur aetate, crystallo exscalptum est, integro opere anaglypho, non ipsa quidem Augusti aetate, sed valde sequiori; neque tamen ei deest & elegantia, & opificis industria, quae observatu digna sit. Conveniunt vultus Augusti lineamenta cum aliis Gemmis, ac praesertim cum marmorea eius protoma, quae exstat in Mediceo Thesauro. n. I.

Imperatoris caput laurea corona revinctum, Chalcedonio eleganter exscisum. Nervam referre aliquantulum videtur. n. II.

TRAIANI caput laureatum, pereleganter exscalptum Iaspidi Chalcedonio. n. III.

 An

(1) Astrum eminet supra caput Isidis ut in Tabula Bembina, seu Mensa Isiaca lit. M. & sceptrum, sive hastam tenet lit. P. Vide Pignorium in Expositione pag. mihi 31. Isidis caput ornatum stellis cernitur in Gemma III. apud Michaelem Angelum Causeum in Museo Romano.

(2) Lib. XXII. pag. mihi 570.

(3) In Gruteri Thesauro pagg. LXXXII. 2. LXXXIII. 11. Adeundus etiam Apuleius Lib. II. Metamorph.

n. IV. An ipſum Traianum, vel eiuſdem Traiani patrem, cuius exſtant numiſmata in Muſeo Mediceo, referat haec imago, faberrime exſculpta Chalcedonio, aliorum iudicium deſidero.

n. V. Vultus lineamenta huiuſce feminae Auguſtae proxime accedunt vultui LIVIAE AVGVSTAE, quae cernitur velato capite, & ornato diademate, ſculpta a perito artifice.

n. VI. FAVSTINA fortaſſis iunior, ſculpta docta artificis manu in hoc Topazio.

TABVLA XXI.

TAB. XXI. n. I. VVltu hilari, ac blando, eximia arte ſculptum eſt iuvenile caput in hac Gemma nobiliſſima, anaghlypho opere pulcherrimo, quod maxime prominet, elegantiaſque omnes continet. Neronem, vel Druſum Germanici Caeſaris filium expreſſum cenſent aliqui viri antiquariae rei periti; certe aliquem ex Auguſti nepotibus agnoſcere quiſque facile poteſt, tum ex opificio, quod ipſam redolet Auguſti aetatem, tum ex uſitato ea tempeſtate praeſtantium artificum ſcalpendi modo, tum ex capillorum perpulchra concinnatione. Profecto ſi cuſa in honorem horum Caeſarum numiſmata a Coloniis Hiſpaniae non adeo rudia eſſent, facili negotio liquido oſtendere poſſemus quem referat haec Gemma, haud certe poſtremum Stroziae Dactyliothecae ornamentum.

n. II. MATIDIAM potius Auguſtam, Marcianae filiam, quam Fauſtinam ſeniorem ex hoc Beryllo exſciſam puto, mira profecto arte, & operis excellentia.

n. III. M. AVRELII CAESARIS Principis iuventutis caput ex Achate Sardonyche pereleganter ſcalptum, de quo nullum dubium eſſe poteſt.

n. IV. HADRIANI CAESARIS caput laurea corona redimitum, onychi anaglypho opere exſcalptum.

n. V. VI. Rudi opere ſculpta ſunt in his duabus Gemmis capita Imperatorum ſequioris aevi, ornata corona radiata; quae cum nummis collata probe conveniunt cum duobus POSTVMIS, patre, ac filio, quos in iiſdem arbitror expreſſos.

TA-

TABVLA XXII.

ANTINOI HEROIS effigies, Sardae inſcalpta, opere pulcherrimo, & abſolutiſſimo, de qua ſuperius in obſervationibus ad Tabulam X. nonnulla diximus. TAB. XXII. n. I.

Caput nudum, mihi incognitum, multa elegantia inciſum Achati variae. n. II.

Caput iuvenile nudum, capillo ſatis denſo, & cincinnulis diſtincto, in quo vultus modeſtia, & manſuetudo elucet. An unum ex nepotibus Auguſti Caeſaris exprimat nihil definio. n. III.

Multo artificio inſcalptus videtur in hac Gemma ANTONINVS BASSIANVS CAESAR, Princeps Iuventutis; cuius vultus non obſcure reſpondet nummis in honorem eius percuſſis, qui in Medicea Gaza adſervantur. n. IV.

Effigies feminae Auguſtae, expreſſa eleganti manu in hac Sapphiro, quae CRISPINAM referre videtur; neque ab hac coniectura diſcrepat capitis cultus, & vultus lineamenta, quae valde his ſimilia occurrunt in eius numiſmatis. n. V.

IVLIAM PAVLAM Auguſtam, Elagabali uxorem, quam primam omnium duxit, levique de cauſa mox repudiavit, expreſſam crederem in hoc perinſigni Iaſpide Chalcedonio. Caput eius diademate ornatum non eſt, capilli eo prorſus modo concinnati, ut quiſque eos cernere poteſt in eius nummis. n. VI.

TABVLA XXIII.

CAput barbatum, & laureatum, ALBINVM Imperatorem fortaſſis refert. TAB. XXIII. n. I.

Caput iuvenile, laurea revinctum; exprimit, ni fallor, GORDIANVM PIVM Caeſarem. n. II.

Capita Imperatorum iugata; primum forſitan HADRIANVM, alterum AELIVM Caeſarem refert. n. III.

IV-

n. IV. IVLIAE Auguſtae, Titi Caeſaris filiae effigies, Topazio inſcalpta ſpectanda eſt; de qua ſuperius memini quum Gemmam VIII. Tabulae VI. illuſtrarem.

n. V. VI. Caeſarum, iuvenili, ac florida aetate, pereleganter inſcalpta capita, mihi ignota, exhibentur in his Gemmis.

TABVLA XXIV.

TAB. XXIV. Continet haec Tabula ſex Virorum illuſtrium, ut arbitror, Conſularium imagines, quae ſuo nomine non donantur. Satius enim eſt de iis iudicium ſiſtere apud eruditum lectorem, quam meris nugis veritatis cultoribus imponere. Vultus praeſtantiſſimorum hominum non ſtudio ſolum, & admiratione ſculpturae excellentium artificum geſtare in anulis veteres conſuevere, iiſdemque ornare Dactyliothecas; verum etiam adſidue inſpicere, ut memoria rerum ab ipſis praeclare factarum ad virtutem honeſtatemque acrius excitarentur.

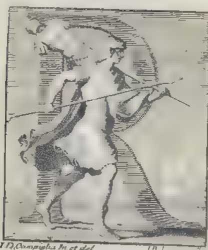

CLASSIS II.

TABVLA XXV.

ALEXANDER MAGNVS MACEDONVM REX.

Egum, Heroumque imagines producturus in hac Classe, ab ALEXANDRO MAGNO illustre exordium desumo. Inscalptus est in prima Gemma huius Tabulae exquisito artificis opere; tecto capite leonis rictu, & exuviis, (1) veterum Heroum, atque imprimis Herculis more, a quo Macedonum reges genus ducere gloriabantur. (2) Acerrimo, atque invictissimo huic bellatori, qui eiusdem Herculis aerumnas, & Bacchi totius Orientis domitoris triumphum imitatus est, (3) mirifice ea conveniunt, quae divinus Homerus regi adscribit, (4) summa dignitas, bellica virtus, oris maiestas. Iuvenilis vultus est, leniter sursum erectus, forma insignis, vigoris plenus; collum procerum, oculi non mites, sed acres, & ad terrorem hostibus iniiciendum sedulo ab artifice effecti; nam ferunt formidabile quid- TAB. XXV. n. I.

dam

(1) Cernitur quoque Magni Alexandri caput & in nummis & in gemmis nunc diademate, nunc cornibus, quod Iovis Ammonis filius credi vellet, nunc galea ornatum, ut in magno, ut Itali dicunt, Cameo, quod exhibet Ang. Michael Causeus in Museo Romano Tab. XVIII. vel hederacea corona revinctum ad Bacchi imitationem, ut observat Ioh. Faber ad Vrsini Imagines n. VI. pag. 8.

(2) Confer Plutarchum in eius vita in principio. Philippum Bonarrotium Senatorem in Observationibus in numismata max. mod. pag. 63. 64. 100. 157.

(3) Vide Curtium Lib. III. Cap. XII.

(4) Ex Eustathio in Lib. B. Iliadis pag. 196. Florentinae editionis, quem immortali labore Latio primus omnium donavit, & Commentario omni eruditionis fruge referto ornavit vir summus P. Alexander Politus Florentinus, quem de rebus Theologicis disserentem olim audivi.

dam in facie eius inſitum fuiſſe ; ſupercilia aliquantulum contracta , brevis frons , capilli in occiput duplici quodam ordine modice reflexi , qualem nobis ſcriptores delinearunt . Audiendus prae ceteris Aelianus , qui haec ſcribit : (1) Ἀλέξανδρον δὲ τὸν Φιλίππου ἀπραγμόνως ὡραῖον λέγουσι γενέσθαι . τὴν μὲν γὰρ κόμην ἀνασεσύρθαι αὐτῷ , ξανθὴν δὲ εἶναι . ὑπαναφύεσθαι δέ τι ἐκ τοῦ εἴδους φοβερὸν τῷ Ἀλεξάνδρῳ λέγουσιν . *Alexandrum , Philippi filium , ſine curatione formae ſpecioſum fuiſſe perhibent ; capillos vero flavos , & retortos habuiſſe ; feruntque formidabile quiddam intuentibus Alexandrum ſuboriri conſueviſſe .* In haec quoque verba Solinus : (2) *Erat forma ſupra hominem auguſtiore , cervice celſa , latis oculis , & illuſtribus ; malis ad gratiam rubentibus ; reliquis corporis lineamentis non ſine maieſtate quadam decorus .* (3)

TAB. XXV. n. II. In altera quoque Gemma eleganti artificio ſculptus eſt Alexander cum eodem capitis ornatu , leonina pelle circa collum nodo revincta , non ſecus ac cernitur in Graecis nummis . Differt aliquantulum haec effigies ab altera , quam illuſtravimus ; ſed haudquaquam mirabuntur viri eruditi , qui ſciunt non mediocriter differre eius vultum impreſſum in nummis aureis atque argenteis , ab aereis , qui percuſſi ſunt ſub Antonino Caracalla , quod diſcrimen diligenter obſervavi in pluribus Mediceae Gazae .

LYSIMACHVS REX.

TAB. XXV. n. III. MOrtuo Alexandro, imperium Macedonum, caeſo Antigono, ac pulſo Pyrrho , adeptus eſt LYSIMACHVS REX, Agathoclis filius , (4) philoſophiae ſtudio optime excultus a Calliſthene , animi magnitudine , viriumque gloria clariſſimus ; cuius effigies pulcherrima eſt , ac multa arte huic Gemmae exſcalpta a peritiſſimo artifice ; in qua (quod obſervatu dignum eſt) frontis eius vitium ſolerter celavit hac illac ſparſis capillorum cirris , pendente in medio cincinno . Nam inopinato vulnere percuſſus in fronte ab Alexandro Magno , cui maxime omnium carus fuit , primum regalis maieſtatis auſpicium ſuſcepit , impoſito

(1) Hiſtor. Var. Lib. XII. Cap. XIV.
(2) Cap. XIV. Vide etiam Photium in Biblioth. pag. 1198.
(3) Plinius Lib. XXXIV. Cap. VIII. Plutarchus in eius vita ; Tzezes Chiliad. XI. n. 368. Egregie quoque eius imaginem a Pyrgotele ſcalptam Tab. LV. deſcripſit Philippus de Stoſch pag. 78. quem vide. Ab eo ſolum ſcalpi , ab Apelle pingi , a Lyſippo ex aere duci voluit. Plin. Lib. VII. Cap. 37.
(4) Vide Pauſaniam in Atticis Cap. IX.

to ſibi eius diademate, quo vulnus adligatum eſt, quum aliter cludi ſanguis non poſſet. (1) Ad imitationem eiuſdem Alexandri, qui, haud contentus mortali faſtigio, Iovis filium ſe non modo appellari paſſus eſt, verum etiam iuſſit, (2) & ipſe Lyſimachus capite arietinis cornibus munito repraeſentari voluit, ut ſe legitimum tanti Regis heredem teſtaretur, auguſtioremque eius exemplo ſuam faceret originem. (3)

PYRRHVS EPIROTARVM REX.

CVi nam adſcribendae ſint hae imagines inter ſe omnino ſimiles, faberrime inſculptae in his Gemmis, adhuc in incerto res eſt. Aliqui rerum antiquarum periti expreſſum fortaſſe putant vel Hannibalem, vel Haſdrubalem Romani nominis hoſtes acerrimos, quemadmodum indicare videtur equus, Karthaginis ſymbolum, in clypeo ſculptus; vel aliquem ex Regibus Thraciae, vel ex Homericis Heroibus; alii Pyrrhum Epirotarum Regem exiſtimant, qui Alexandro Magno tum adfinitate, tum egregia virtute, invictoque animi robore proximus fuit. De his igitur, ac de aliis Gemmis hiſce ſimilibus, quae inter dubias, & incertas reponi debent, apud doctos lectores nihil definio; malo enim ignorantiae, quam nimiae audaciae nota reprehendi: neque eos ſequor qui veluti ex cortina, & ex Apollinis tripode, ſpecioſa nomina gemmis imponunt, quae vultus nobis exhibent omnino ignotos. TAB. XXV. n. IV. V. VI.

In rebus tamen dubiis, atque obſcuris quum ſciam divinationem interdum nec diſplicere, nec improbari, ſi aliquibus rationibus ſaltem probabilibus innitatur, illorum opinio mihi magis arridet, qui PYRRHVM in his Gemmis ſculptum eſſe arbitrantur. Id vero, ut eorum coniecturis adſtipuler, praeſertim me movet, quod inclytus hic Rex contractis graviter ſuperciliis, incomtis crinibus, atque impexa horride barba, exquiſito artificio ſculptus, eum vultum praefert qualem pluribus in locis graphice deſcribit Plutarchus in eius vita, nempe in ipſo belli ar-

(1) Ex Iuſtino Lib. XV. Cap. III. Appiano de Bellis Syriacis mihi pagg. 128. 129. 130.

(2) Adeundus Curtius Lib. IV. Cap. VII. Clemens Alexandrinus in Protreptico.

(3) Vide L. Begerum eruditiſſimum virum in Theſauro Brandemburgico Select. Gemmarum pag. 244.

dore terribilem, atque adſpectu trucem, ferocitatem quamdam animi ſpirantem, atque ad terrorem hoſtibus incutiendum vehementer compoſitum. Libet unicum ex eo afferre teſtimonium, quo effigies eius mirifice pingitur, atque hae Gemmae non parva luce illuſtrantur. Ἦν δὲ ὁ Πύῤῥος, τῇ μὲν ἰδέᾳ τοῦ προσώπου φοβερώτερον ἔχων, ἢ σεμνότερον τὸ βασιλικόν. *Praetulit Pyrrhus vultu truciore quam auguſtiore maieſtatem regiam*. Multae quoque magnaeque irae eum plenum fuiſſe ex eodem Plutarcho liquet, quam ex oculis veluti erumpentem expreſſit eximius ſcalptor.

Clarius vero ſe prodit egregius artificis labor in Gemma IV. in qua idem Pyrrhus clypeum tenet, cuius inſigne eſt equus in velociſſimum curſum effuſus; ad eius alacritatem, ac celeritatem in arduis rebus gerendis conficiendiſque, ut arbitror, indicandam; nam priuſquam Romani bellum ab eo parari ſcirent, in Italiam celerrimo curſu claſſe tranſmiſit, atque cum Tarentinis contra eos pugnavit, ſexque annorum ſpatio compluribus victoriis inclaruit. (1) Hinc ob inſignem virtutis ardorem, & maxime celerem in agendo impetum *aquilae* cognomine ornatus eſt, ut narrat idem Plutarchus. Forte etiam Pyrrhus ſculptum voluit equum in ſuo clypeo, tamquam inſigne monumentum proelii quod geſſit cum Demetrio Rege; nam antequam ſe pugnae committeret, vidit in ſomnis Alexandrum Macedonum Regem, licet aegrum, inſcendere equum, & in re maximi momenti opem ſibi impigre ferre. Verum ex hoc equi currentis ſymbolo leve dumtaxat argumentum, & ut videtur incertum, deſumi poteſt ad declarandam Pyrrhi imaginem; nam & in aliis Gemmis occurrunt milites admodum iuvenes, qui idem ſymbolum equi currentis ſculptum in clypeo praeferunt. Pyrrhi clypeum memorat Pauſanias, (2) adfixum fuiſſe in ſuperiori limine valvarum Templi Cereris apud Corinthios; ſed utrum idem clypeus ornatus eſſet eius imagine, (3) vel nomine inſcripto, vel equo currente, vel alio quovis emblemate non declarat.

Plutarchi auctoritati, qui Pyrrhi Regis effigiem his Gemmis valde ſimilem, ut diximus, non ſemel delineat, cui hae meae innituntur coniecturae, accedit virorum doctorum conſenſus, qui ex antiquis gemmis, & ſtatuis proferunt Pyrrhum, galea ornatum

tum

(1) Omnia excerpta ex eius vita apud Plutarchum. Vide Livium Lib. XXXI. Iuſtinum Lib. XXV. Cap. IV. Florum Rerum Roman. Lib. I. Cap. XVIII. Corn. Nepotem de Regibus.

(2) In Corinthiacis Cap. XXI.

(3) Clypeorum dedicatio cum imagine virorum illuſtrium ſaepe occurrit in Gruteri Theſauro, & CCCLXXIV. 1.

tum, cum promiſſa atque impexa barba, leni tamen ac placido vultu conſpicuum; ut videre eſt apud Fulvium Vrſinum Tab. CXXIII. in Imaginibus Virorum illuſtrium, quas Commentario illuſtravit Ioannes Faber, & apud Sponium in Miſcellaneis eruditae antiquitatis. (1)

Sed ut in his ſaltem, quae notatu digna ſunt, pedem figamus, galea, ut cernitur in his Gemmis, pura eſt, nulloque ornatu inſignis, ſi parvae volutae, ſive maeandra ſupra frontem excipiantur; nullus conus eminet, e quo criſtae comantes, vel equina cauda dependeant, Graecorum, & Etruſcorum more; nulla quoque ornamenta, & ſymbola, quae vel eius originem, vel patriam, vel maiorum memoranda facta exprimant. (2) Quod attinet ad clypeum, nullo inſigni exſculptum eſt in Gemma V. & VI. compertum tamen eſt ornari & ipſum conſueviſſe variis emblematis, vetuſtiſſimis quoque temporibus. Hinc clypei Agamemnonis inſigne fuit leoninum caput, (3) Hectoris leo, (4) Idomenei gallus gallinaceus, (5) Epaminondae draco, (6) Scipionis Africani Cupido, (7) Romanorum Imperatorum Romulus, & Remus a lupa lacte paſti, aeternitatis Romani imperii ſymbolum. Heroum vero, & militum inſignia non raro ſunt vel Gorgonis caput, vel ſagittae, vel Iovis fulmina, vel animalium capita, monſtra, ſerpentes, anuli, coronae, & topiaria opera, aliaque huius generis, quae in antiquis ſculpturis cernuntur. (8)

PTOLEMAEVS AVLETES REX AEGYPTI.

MAgno opificio ſculptus eſt in hac Gemma, iuvenili aetate, & egregia forma praeditus, capite diademate inſignito, uti & in nummis conſpicitur, PTOLEMAEVS Rex Aegypti XI. Ptolemaei Soteris II. filius nothus; qui, ut tunc moris erat, illuſtri nomine, & quidem Regibus haud inſolito, NOVVS DIONYSVS appellatus eſt, dictuſque AVLETES ab Alexan- TAB. XXV. n. VII.

(1) Sect. IV. pag. 138. & 139. Pyrrhi Regis anaglyphum, imaginem, & ſtatuam obſervavit Romae adm. R. D. Bernardus Montfauconius in ſuo Diario Italico pagg. 207. 221. & 225., ſed vultum eius non deſcripſit.
(2) Vide Silium Italicum Punicor. Lib. XV. n. 680. 681. 682. & doctiſſimos enarratores ad hunc locum.
(3) Pauſanias in Eliacis Cap. XIX.
(4) Vide Raph. Fabrettum in Tabulam Iliadis pag. 374. & 375.
(5) Eodem Pauſania teſte in Eliacis Cap. XXV.
(6) Ex eodem Pauſania in Arcadicis Cap. XI.
(7) Plutarchum vide in eius vita.
(8) In Traiani, & Antonini marmoreis columnis, in nummis Imperatorum; ad quae vide Senatorem Bonarrotium pagg. 9. 10. 11. 12. 52. 113. 114. 327. 351. & in Coniecturis, & Explicationibus additis Dempſteriano Operi pag. 47.

xandrinis per contemptum, quod otio, ac luxu diffluens, in Choraulica arte adſidue ſe exerceret. (1)

PTOLEMAEVS IVNIOR REX AEGYPTI.

TAB. XXV. n. VIII.

PTOLEMAEVS Rex Aegypti XIII. Ptolemaei Auletis filius natu minor, pereleganter ſculptus eſt in hac Sarda. Vndecim annorum puer fratri maiori Ptolemaeo ex naturali ordine, & ex Caeſaris conſtitutione in Aegypti regno ſucceſſit; & decimo quarto aetatis anno, Aegyptiorum veteri conſuetudine, Memphi Anaclateriorum tempore, Rex proclamatus eſt; qui demum decimo quinto, a Cleopatra ſorore dolo interceptus, periit. (2)

CLEOPATRA AEGYPTI REGINA.

TAB. XXV. n. IX.

PErraram CLEOPATRAE Aegypti Reginarum ultimae imaginem, pereleganter inſcalptam Sardae, exhibeo ex Medicea Dactyliotheca, quae dum ſe necat ornatum habet caput laurea corona, quam tamen ei minime tribuunt veteres ſcriptores. Nam audita M. Antonii morte, quum ſe occidere decreviſſet, (3) ne victoris Auguſti triumpho ſervaretur, (4) memorat Plutarchus, omni regio cultu aſſumpto, congeſtis in monumento, in quo delituerat, Regum Aegypti immenſis opibus, regio didemate caput eius ab ancilla Charmio decoratum fuiſſe. En igitur diſertiſſima Plutarchi verba. (5) Ἡ δὲ Χάρμιον ἤδη σφαλλομένη, καὶ καρηβαροῦσα, κατεκόσμει τὸ διάδημα περὶ τὴν κεφαλὴν αὐτῆς. *Charmium vero, quum iam labans, & capite gravata eſſet, componebat diadema capiti eius.* (6) Dubitaveram, ut ingenue fatear,

(1) Vide Porphyr. in Euſeb. Scal. Appianum de bello Mithridatico; Strabonem Lib. XVII. Vaillantii Hiſtoriam Ptolemaeorum Aegypti Regum ad fidem numiſmatum accomodatam pag. 144. 145.

(2) Plura cupientibus indico Vaillantium in Hiſtoria Ptolemaeorum Aegypti Regum pag. 163. 164. 165.

(3) Adeundus Velleius Paterculus Hiſtor. Rom. Lib. II. Cap. LXXXVII.

(4) Ex Suetonio in vita Auguſti c. 17. Floro Lib. IV. Cap. XI. & Plutarcho in Antonii vita.

(5) In vita eiuſdem M. Antonii Triumviri.

(6) Memoranda eſt Gemma Pariſienſis pretio & ſculpturae ratione ſingularis, cuius ſchema edidit D. Bern. Montfauconius in Diario Italico Cap. XVII. pag. 242. in qua M. Antonius, & Cleopatra ad imam uſque pectoris partem ſculpti ſunt, prominetque ſculptura uno pollice, latitudine vero quatuor quaquaverſus pollicum. M. Antonii caput laureatum eſt, Cleopatrae vero diademate revinctum.

fatear, an ab artifice ſculptus fuiſſet Apollo laurea corona redimitus, qui poſtea recenti manu addito ad pectus angue in Cleopatrae imaginem reformatus fuiſſet; verum imago ipſa probe a me obſervata ſincera eſt & genuina, pectuſque mammis turgidum, & laureae coronae folia, quae a tricis capillorum in eam formam interdum aptari ſolitis perſpicue diſtinguuntur, eiuſdem Cleopatrae effigiem antiqua manu ita ſculptam fuiſſe admoto ad pectus aſpide oſtendunt; an vero corona e lauro addita ſit ad arbitrium eiuſdem ſcalptoris, an vero ad hiſtoriae fidem, quod bellis quibus interfuit, & paravit clara, more Principum Romanorum, lauream coronam praeferre voluerit, vel ius eam praeferendi a Caeſare, vel ab Antonio habuerit, iudicent viri docti. (1) Laurea corona redimita etiam Olympias Alexandri mater, cum eo ſculpta in Achate antiquo eximiae magnitudinis, & exquiſitiſſimi artificii, qui olim prodiit ex celeberrima Mantuae Ducum Gaza, & complurium Muſeorum inſigne fuit ornamentum. (2)

Paſſis crinibus ſculpta eſt, vultuque non ad triſtitiam, ſed paene ad hilaritatem compoſito: nam ferunt intrepido animo ſibi mortem conſciviſſe, eamque cuſtodibus magna vultus ſerenitate praetexiſſe; quod indicat Velleius qui ita ſcribit: (3) *At Cleopatra, fruſtratis cuſtodibus, illata aſpide, morſu ſane eius, expers muliebris metus, ſpiritum reddidit*. Plutarchus, & Florus quaſi ſomno ſolutam narrant. (4)

MITHRIDATES PONTI REX.

MITHRIDATIS Ponti Regum maximi, & potentiſſimi, Romaniſque infenſiſſimi, caput regio diademate revinctum, a praeſtanti artifice ſculptum in hac Gemma, raritate, ac magnitudine inſigni, conſpiciendum eſt; aureis argenteiſque nummis eius, qui adſervantur in Mediceo Gazophylacio longe ſimillimum. Hic animi invicto robore, conſilio, & aſtu, omni audaciae exemplo certe maior, Romanis rerum dominis, terra mari- TAB. XXV. *n. X.*

(1) Cleopatrae victoriam luculenter deſcribit Plinius Hiſt. Nat. Lib. IX. Cap. XXXV. Eum quoque vide de laurea corona praeſertim Lib. XV. Cap. XXX.

(2) Hanc inſignem Gemmam editam vide apud Michaelem Angelum Cauſeum in Romano Muſeo Tab. XVIII. in Sect. I. Gemmarum antiquarum.

(3) Hiſtor. Rom. Lib. II. c. LXXXVII. Vide etiam Plutarchum in Autonio; Horatium Lib. Carm. Lib. I. Ode XXXIV. Propertium Lib. III. Eleg. IX. v. 53.

(4) Lib. IV. Cap. XI.

marique reſtitit annis quadraginta ; ac tandem ut profligaretur ſubigereturque vix Sullae felicitas , Luculli virtus , Pompeii magnitudo , qui de eo triumpharunt , ſuffeciſſe viſa eſt . (1) Fertur viginti duarum nationum , quibus imperabat , linguam cognoviſse . (2)

MASSINISSA NVMIDARVM REX.

TAB. XXV. n. XI.

IVdicio Leonardi Auguſtinii , viri antiquarum Gemmarum ſtudio , & cognitione excultiſſimi , exhibetur in hac perrara , & inſigni Gemma imago MASSINISSAE Numidarum Regis , (3) decora facie , regia indole , ſumma rei militaris ſcientia clari , magnis in Romanos meritis conſpicui ; cui tribuunt victum Hannibalem , captum Siphacem , Karthaginem deletam ; quem denique inter duos illos Africanos tertium *ſervatorem Vrbis* memorant Hiſtorici . (4) Galea , quae caput eius tegit , eſt ornatiſſima , multiſque emblematis inſignita . Sculptus eſt, in eiuſdem galeae, ut ita dicam , diademate , equus marinus , ſuperne vero auriga agitans bigam ; ad indicandum , ut arbitror regnum Numidiae mari proximum , magnamque in ludis , quos edidit , celebritatem . Laborum fuit patientiſſimus ; nam nihil ex iis militaribus aerumnis , quas adoleſcens ſuſtinere adſueverat , numquam , ne quidem in diuturna ſenecta , praetermiſit . (5) Praeterea in poſteriori galeae parte ſculpta eſt canis odorans , quo ſymbolo forſitan declaratur eum fideliſſimum Romanorum ſocium fuiſſe ; nam canis fidelitatis , & benevolentiae exemplum habetur . (6) Conſtat etiam quod parum fidei in pectoribus hominum reponens , ſalutem ſuam cuſtodia canum vallavit , (7) quod , ni fallor , adumbrare voluit doctus artifex . Raritatem addunt Gemmae & aliquot litterae Punicae , quae mihi incognitae ſunt .

Pone caput cernitur Deae ſimulacrum , quae Venus creditur ,

(1) Conſulendus Plutarchus in vita Sullae , & Luculli ; item Cicero in Oratione Mureniana , & pro Lege Manilia ; Salluſtius , & Appianus de Bello Mithridatico .

(2) Quintilianus Lib. XI. Cap. II. de Memoria ; Plinius de Viris illuſtribus Cap. LXXVI. & Hiſtor. Natural. Lib. VII. Cap. XXIV. & Lib. XXV. Cap. II. Val. Maximus Lib. VIII. Cap. VII. A. Gellius Lib. XVII. Cap. XVII. & Solinus Cap. VII.

(3) Vide apud Equitem Maffeium Par. I. Gemm. ant. Tab. XCV. pag. 108.

(4) Confer Salluſtium de Bello Ingur. n. 5. Plutarchum in vita Scipionis , & Livium Lib. XVIII. , & XIX. Iuſtinum Lib. XXXVIII. Cap. VI. Val. Maximum Lib. VII. Cap. II.

(5) Ex Cicerone de ſenectute , Suida , Plinio Lib. VIII. Cap. XIV. , & XLVIII. ex Epitome Livii Lib. I. Diodoro Siculo Lib. XXXII. Val. Maximo Lib. VII. Cap. II. & Lib. VIII. Cap. XIII.

(6) Conſulendus Io. Pierius Valerianus Hieroglyph. Lib. VI.

(7) Val. Maximus Lib. IX. Cap. XIII.

tur, e cuius manibus veſtis uſque ad pedes defluit, quaſi ea ſe tegere velit. Additum arbitror hoc Veneris ſimulacrum ab artifice, ut eam indicaret tutelare numen regni Numidiae, totiuſque Karthaginis, cui, quum Romani eam in provinciam redegiſſent, Maſſiniſſam praefecerunt, ut memorat Strabo; (1) vel ut oſtenderet Venerem Genetricem eidem Maſſiniſſae propitiam fuiſſe, qui eius ope poſt ſextum & octogeſimum aetatis annum filios genuit, (2) ut coniicit Leonardus Auguſtinius. Illud quoque ſilentio haud praetereundum quod pertinet ad illuſtrandam Maſſiniſſae pietatem, qui quum ex fano Iunonis dentes eburneos eximiae magnitudinis ſublatos a regio Praefecto claſſis dono accepiſſet, ubi audivit unde eſſent, ſtatim certos homines in quinqueremi miſit, qui eos dentes reportarent, ſuoque loco reſtituerent; addito Punico titulo, qui haec ſignificabat: *Regem Maſſiniſſam imprudentem accepiſſe, re cognita reportandos reſtituendoſque curaſſe.* (3)

DIOMEDES HEROS.

Non diſcedam ab iudicio praelaudati Leonardi Auguſtinii, qui huic pulcherrimae Sardae egregio opere inſculptum cenſuit DIOMEDEM HEROEM, Tydei filium; (4) qui, auſpice Minerva, a qua robur, & audaciam, aeternumque nomen obtinuit, in Deorum numerum poſt mortem relatus eſt. (5) Cernitur, ut in pluribus Gemmis, proiecta cervice, capite non nudo, ſed galea pura ornato, e qua ignem veluti emicaſſe canit ſummus omnium Poetarum Homerus, eo quod maxime nitida, & polita eſſet. (6) Caput eiuſdem Diomedis tectum caſſide munita equina cauda cernitur in numiſmate aureo inter imagines Virorum illuſtrium Fulvii Vrſini, quod illuſtrat Io. Faber Tab. LVII. in quo eius nomen inſcriptum eſt ΔΙΟΜΗΔΕΟϹ. TAB. XXV. n. XII.

TA-

(1) Geograph. Lib. XVII. verſus finem.
(2) Ex eodem Val. Maximo Lib. VIII. Cap. XIII.
(3) Vide Ciceronem in Verrem Lib. IV. n. 46. pag. 261. edit. Amſtel. item Valerium Maximum Lib. I. Cap. I. Fuit haec eximia Gemma in Cimeliis praelaudati Leonardi Auguſtinii, e quibus poſtea translata eſt in Theſaurum Mediceum. Edidit Eq. Maffeius P. I. Tab. XCV.
(4) Vide in Par. I. Gemmarum antiquarum, quas edidit Eques Maffeius Tab. XC.
(5) Ex Homero Iliad. Lib. E. in principio. Vide Pindari Scholiaſtem Nem. X. Strabonem Lib. III. & V. Philoſtratum in Heroicis Cap. IV. n. IV.
(6) Mirifice illuſtrant hanc Gemmam Homeri verſus, loco praecitato, qui nullo modo heic praetermittendi ſunt.
Δαῖέ οἱ ἐκ κόρυθός τε καὶ ἀσπίδος ἀκάματον πῦρ,
Ἀςέρ᾽ ὀπωρινῷ ἐναλίγκιον, ὅςτε μάλιςα
Λαμπρὸν παμφαίνῃσι λελουμένος Ὠκεανοῖο.
Τοῖόν οἱ πῦρ δαῖεν ἀπὸ κρατός τε, καὶ ὤμων.
Emicabat ei ex galea, & ex ſcuto indeficiens ignis,
Sideri autumnali ſimilis, quod maxime
Splendide lucet lotum in Oceano:
Talis ei ignis praefulgebat a capite, & humeris.

TABVLA XXVI.

PERGAMVS HEROS.

TAB. XXVI. n. I.

PRima omnium occurrit in hac Tabula imago PERGAMI Regis, conditoris Pergamenorum, cuius caput, dignitate, ac decore plenum, regio diademate nobilitatur. Cernitur aetate ſatis provecta, non tamen iuvenili, qua delineatur a Philoſtrato. (1) Filius fuit, natu minor, Pyrrhi Neoptolemi; qui quum in Aſiam traieciſſet, Ariumque in Teuthrania dominantem, ſingulari de imperio certamine ſecum dimicantem occidiſſet, ex ſuo, & Andromaches matris nomine urbibus appellationem dedit, ut narrat Pauſanias. (2) Imago huiuſce Herois cernitur in nummis in honorem eius percuſſis a Pergamenis, quae probe huic perrarae Gemmae reſpondet. (3) In iiſdem nummis dicitur ΠΕΡΓΑΜΟΣ ΚΤΙΣΤΗΣ, *Pergamus Heros*.

PTOLEMAEVS PTOLEMAEI AVLETIS F. NATV MAIOR AEGYPTI REX.

TAB. XXVI. n. II.

ETſi aliqua intercedat formae ſimilitudo inter effigiem PTOLEMAEI natu maximi, qui ſculptus eſt in hac elegantiſſima Gemma, & effigiem Ptolemaei iunioris fratris eius, quam ſuperius conſpeximus Tab. XXV. n. VIII. in eo tamen differunt, ut notavit Vaillantius, (4) quod capilli huiuſce maioris fratris paullo longiores ſunt, atque Aegypti Regum praedeceſſorum more calamiſtrati; alterius vero tonſi exemplo Romanorum, quaſi eos imitari maxime ſtuduerit. Hic Aegypti regnum vix integro quadriennio tenuit, deceſſitque anno aetatis ſuae decimo ſeptimo, demerſo, quo vehebatur, navigio Nili aquis, quum Caeſarem victorem fugeret.

RHOE-

(1) Imaginum Lib. IV.
(2) In Atticis Cap. XI.
(3) Vide Imagines Virorum illuſtrium apud Ful. Vrſinum quas Faber illuſtravit Tab. CI. pag. 61. Effigiem eiuſdem Pergami iuvenili aetate edidit Caninius Iconograph. Imag. IV.
(4) In Hiſtoria Ptolemaeorum Aegypti Regum pag. 165.

RHOEMETALCES THRACIAE REX.

CLarum eſt nomen RHOEMETALCIS Thracum Regis, ſenioris Rhoemetalcis filii, in Romana Hiſtoria; (1) qui quum ab Antonii partibus defeciſſet, Auguſti, ob egregia in eum merita, & officia, amicus, & ſocius fuit, a quo civitatem Romanam, & nomen accepit; nam in Florentino antiquo lapide C. IVLIVS REX RHOEMETALCES appellatur. (2) Caput iuvenile eſt, diademate inſignitum, regia oris gravitate conſpicuum; cui alterum paene ſimile primus omnium vulgavi ex ſplendidiſſimo Marchionis Riccardii Muſeo, in quo compendiariis litteris adſcriptum eſt, ut arbitror, artificis nomen. (3) TAB. XXVI. n. III.

Sequitur caput ſenis barbati, quod adhuc ignotum eſt; nec dubitandum eſt referre aliquem Regem. Obſervanda eſt coma eo modo diſpoſita.

PHILISTIS REGINA.

TAnta eſt huiuſce imaginis ſimilitudo cum nummis, qui caput PHILISTIDIS Reginae praeferunt, ut eam facile credam exhiberi in hac Gemma pulcherrima. Incertum vero eſt an ea fuerit Regina Siciliae, vel Coſſurenſium, vel Melitenſium. (4) TAB. XXVI. n. IV.

CLEOPATRA SELENE REGINA AEGYPTI.

LVbens animo amplector doctum iudicium V. C. Sebaſtiani Blanchii Cimeliarchae Magni Ducis Etruriae, qui in hac Gemma caelatam cenſet anaglypho opere pulcherrimo CLEOPATRAM SELENEN, Ptolemaei Evergetis, & Cleopatrae mi- TAB. XXVI. n. V.

I noris

(1) Tacitus Annal. Lib. II. c. 64. Dio Lib. LIV. Velleius Paterculus Lib. II. n. CXII. Vide Carolum Parinum in nummis mediae magnitudinis.
(2) In Par. I. Inſcr. ant. Etr. Vrb. pag. 211. n. 52.
(3) In eadem Parte I. Tab. II. Gemma IV. pag. XLVII.
(4) Videndus L. Begerus in Theſauro Brandemburgico pag. 300., & 301., & Io. Faber in Imagines Virorum illuſtrium Fulvii Vrſini Tab. CVIII. pag. 63.

noris eius neptis filiam, natu maximam, Ptolemaei Soteris coniugem, ac fororem, Reginarum Aegypti quintam; cuius imago optime refpondet argenteo nummo Mufei Medicei, in honorem eius cufo; itemque numifmatis ex aere, quae protulit Vaillantius; in quibus, ut in hac Gemma, adfimilem capillorum cultum cum diademate praefert. Contra vero Leonardus Auguftinius, qui primus hanc imaginem in lucem protulit, Cleopatrae Reginarum Aegypti noviffimae adfcripfit, cui, etfi haefitans, adfenfum tamen praebuit Maffeius Eques: (1) verum quam magnum inter effigiem utriufque Reginae difcrimen intercedat nemo non videt.

Sequuntur aliquot Reginarum incerta capita, quae propter fingularem opificii elegantiam, quam praeferunt, haudquaquam praetermittenda vifa funt.

Gemma VIII. forfitan exhibet ARTEMISIAM Reginam Cariae, infignis pudicitiae feminam, quae Maufoli Regis viri fui mortem fublugere videtur, maerorem exprimente vultu mirum in modum.

Gemma IX. forte refert BERENICEM magnam.

Gemma X. pulcherrimam cuiufdam Reginae Aegypti imaginem exprimit, opere anaglypho praeftantiffimo; cuius caput obfervandum eft diademate praecinctum, fuperaddita corona, ut ita dicam, Nilotica, ex Nili, quibus affluit, calamis arundineis confecta, capillis patrio more calamiftratis, quo etiam cultu in Aegyptiorum fimulacris expreffa Ifis cernitur. (2) Neque vero repugno fi quis redimitam cenfeat corona e palmae foliis, a Taletarum corona non diffimili, cuius meminit Apuleius in haec verba dum facram Ifidis pompam defcribit: *Manu dextra gerebam flammis adultam facem, & caput decora corona cinxerat, palmae candidae foliis in modum radiorum profiftentibus.*

Gemma XII. forfitan exhibet imaginem ARSINOES Reginae, quae fuit filia Ptolemaei Aegypti Regis, & coniux Lyfimachi Regis Macedoniae, quae valde convenit cum aureis eius nummis, cum quibus contuli; in iis vero laferpitii florem in capite gerit.

PTO-

(1) Part. I. Tab. Gemmarum ant. LXXVII. pag. 88. 89.
(2) Vide in Par. I. Infcriptionum antiquarum Etruriae Vrbium Tab. XVIII. n. III. & IV. & Par. II. Gemmarum apud Eq. Maffeium Tab. III.

PTOLEMAEVS APION CYRENARVM REX.

HVius Regis imaginem *Cameo*, ut dicimus, inſcalptam produxit Fulvius Vrſinus Tab. CXXI. & Leonardus Auguſtinius apud Eq. Maffeium Tab. XCIV. Par. I. Verum ſupra caput eiuſdem Regis, ab Vrſino allatum, cernitur laſerpitii flos, qui, ut ſcribit Ioannes Faber, & idem Auguſtinius, Cyrenaeorum eſt inſigne. In hac vero Gemma Medicei Muſei, eximia arte inſculpta, deeſt hoc ſymbolum, quemadmodum & in *Cameo* Leonardi Auguſtinii. Caput diademate inſignitum eſt, cincinnis circumquaque elegantiſſime diſpoſitis, qui etiam ſupra frontem per quoſdam gyros excurrunt. Hic Rex Populum Romanum teſtamento heredem fecit. (1) TAB. XXVI. *n. XI.*

TABVLA XXVII.

SEMIRAMIS ASSYRIORVM REGINA.

VEl SEMIRAMIDEM Aſſyriorum, vel RHODOGVNEM Perſarum Reginam arbitrantur Leonardus Auguſtinius, & Eques Maffeius ſcalptam eſſe in Gemma I. & II. quas ipſi primum ediderunt, & illuſtrarunt. (2) Gemma III. quae omnino ſimilem imaginem praefert, nunc primum prodit, ceteraſque artificii elegantia antecellit. Rationum momenta, quae afferunt, teſtimonio ſcriptorum nituntur, qui has Reginas accurate deſcribunt, earumque memorant praeclara geſta. Valerius Maximus haec habet de Semiramide: (3) *Namque Semiramis Aſſyriorum Regina, quum ei, circa cultum capitis ſui occupatae, nunciatum eſſet, Babylonem defeciſſe; altera parte crinium adhuc ſoluta, protinus ad eam expugnandam cucurrit: nec prius decorem capillorum in ordinem,* TAB. XXVII. *n. I. II. III.*

I 2

(1) Cicero in Oratione II. contra Rullum. Epitome Livii Lib. LXX. Iuſtinus Lib. XXXIX. Cap. V. Appianus in fine Mithrid. Euſebius in Chronicis.

(2) Vide in Parte I. Gemmarum antiquarum Tab. LXXX. & LXXXI.

(3) Lib. IX. Cap. III. Vide Iuſtinum Lib. I. Cap. I. & II. Diodorum Lib. II. 4. Aelianum var. Hiſt. Lib. VII. Cap. I.

nem, quam totam urbem in poteſtatem ſuam redegit. Quocirca ſtatua eius Babylone poſita eſt illo habitu, quo ad ultionem exigendam celeritate praecipiti tetendit. De Rhodogune haec habet Polyaenus: (1) Ῥοδογούνη λουομένη τὰς τρίχας ἐρρύπτετο. ἧκέ τις ἀγγέλλων, Ἔθνος ὑπήκοον ἀφέστηκεν. ἡ δὲ οὐκ ἀποκρυψαμένη τὰς τρίχας, ἀλλὰ, ὡς εἶχεν ἀναδησαμένη, τόν τε ἵππον ἀνέβη. & mox: τοῖς Περσῶν βασιλεῦσι σφραγὶς βασιλικὴ εἰκὼν ἐστιν ἀναδεδυμένη τὰς τρίχας ἔχουσα Ῥοδογούνη. *Rhodogune dum lavans crines abſtergebat, venit quidam nuncians ſubditam gentem defeciſſe; illa non abſterſis capillis, ſed ita, ut erant, revinctis, equum conſcendit*: & mox: *unde Perſarum Regum ſigillum habet Rhodogunem diſiectis capillis praeditam*. Huius Reginae praenobilem triumphum egregie depictum deſcribit Philoſtratus in imaginibus. In ſecunda, & tertia Gemma ſceptrum, ſeu verius parazonium tenent.

His ſubiiciuntur Reginarum, ſive Heroinarum incognita ſex capita, eximia arte ſculpta; inter quae eminet n. v. illud redimitum querna corona; quae, quum a praeſtantiſſimis caelatoribus elaborata ſint exquiſito opificio, elegantias omnes complectuntur, quas graphices periti, & praeſtantes chalcographi vix conſequi multo ſtudio poſſunt.

In Gemma VI. obſervatu dignum eſt feminae caput altiori corona, & floribus ornata cinctum, capillis fluentibus, cuiuſmodi fere Iunonis Laciniae caput ſolet fingi in nummis ΚΡΟΤΩΝΙΑΤΑΝ apud Goltium, & Maierum; (2) cui aliud adſimile impreſſum in numiſmate ex Theſauro Fridericiano, (3) nuper edidit, & illuſtravit vir inſignis Chriſtianus Sigiſmundus Liebe, qui dubitat an caput Cotyos Thraciae Deae eſſe poſſit, de qua Aeſchylus apud Strabonem. (4)

In Gemma VII. effigiem alicuius Reginae Aegypti inſcalptam arbitror, deſumpta coniectura ex velo reticulato, quo caput eius ornatur; nam Iſis Aegyptiorum peculiaris Dea in pluribus ſculpturis occurrit amicta veſtibus reticulato opere confectis, ad indicandam rerum omnium naturae connexionem. (5) Super caput eiuſdem Reginae cernitur Meduſae Gorgonis vultus.

TA-

(1) Lib. VIII. Strategem. Cap. XXVII.
(2) Graec. Tab. XXVIII. Calabr. Tab. VI.
(3) Cap. V. pag. 100. edit. Amſtel. MDCCXXX.
(4) Lib. X. pag. 470.
(5) Vide apud Phil. Bonarrotium Senatorem in Obſerv. in numiſm. max. m. pag. 70. Iſidem ex toreumate eburneo Muſei Carpinei; & Cauſeum in Muſeo Rom. Tab. XXXIII. Sect. I. pag. 17.

TABVLA XXVIII.

FEminae caput incognitum exhibeo, cultu, decore, gravitate ſpectabile; ornatum velo, & diademate, quod Deabus, & mulieribus apotheoſi donatis tribui ſolet. Integro opere anaglypho nec prorſus rudi, nec omnino ineleganti ſcalpta eſt haec Protoma ex Achate Sardonyche, tam ſingulari magnitudine, uti conſpicitur in hac Tabula, inſignis, excepta aurea baſi, cui noſtra aetate impoſita eſt. Sculpturae modus, & comarum operoſa concinnatio, a corymbis non parum diverſa, peregrina videtur; neque, ut mea fert opinio, indicat aliquam ex feminis e Domo Auguſta; nam nulla cum ipſis conveniunt numiſmata; ſed quod veroſimilius videtur, aliquam e Syriae Reginis, conſecratam in numerum Dearum. TAB.XXVIII.

TABVLA XXIX. XXX. ET XXXI.

PRoferuntur in his Tabulis adhuc doctis viris incognita Regum, Ducum, Feminarumque illuſtrium, & Heroum capita, quae inſignia ſunt propter eximiam operum elegantiam, & Gemmarum magnitudinem. TAB. XXIX. XXX. XXXI.

In Gemma I. Tabulae XXIX. Hannonem Karthaginienſium Ducem aliqui, alii Iugurtham Numidarum Regem inſcalptum exiſtimant.

In Gemma II. eiuſdem Tabulae XXIX. expreſſum arbitrantur aliquem ex Thraciae Regibus, ex barbaro amictu; cuius caſſis Tritone ſagittas iaculante, veluti emblemate ſuo, ornatur.

Reliquae imagines, quae in eadem Tabula ſubiiciuntur, Syriae Reges referre videntur; & forſitan in Gemma IV. Antio-

chum

chum ſecundum, cum qua concordant aliquo modo numiſmata. De ceteris vero, quae in ſequentibus Tabulis exhibentur, apud peritos priſcarum elegantiarum viros iudicium eſto.

TABVLA XXXII.

MELEAGER HEROS.

TAB. XXXII. *n. I.* MELEAGRI, Herois fortiſſimi, interfectoris apri Calydonii, qui Ενυάλιος, hoc eſt *Martius* ab Oppiano appellatur, (1) (nam Martis aliqui, alii Oenei Regis filium arbitrantur) (2) effigiem repraeſentari crederem in hac Sarda profecto pulcherrima, eximioque ſcalptoris artificio nobiliſſima. Breve capillitium concinne criſpum, & retortum, vultus quoque auſteram quamdam praeferens venuſtatem, egregio lineamentorum ductu abſolutus, qui auream Auguſti aetatem redolere videtur, optime convenit cum marmoreis ſculpturis, & gemmis in quibus idem Meleager expreſſus eſt cum venabulo, addito inſigni caeſi capitis apri Calydonii, & cum chlamyde in humeros reiecta. (3) Ornatus ille qui hanc Gemmam, & alias ambit, additus eſt manu, & ingenio artificis haudquaquam antiqui.

THESEVS HEROS.

TAB. XXXII. *n. II.* THESEVM Heroem invictiſſimum, adhuc adoleſcentem, qui Herculis ſocius fuit, gloriaque rerum geſtarum eum aequare conatus eſt, & Athenienſibus imperavit, (4) inſcalptum, ut cenſet Leonardus Auguſtinius, (5) exhibet haec Gemma elegantiſſima. Illud vero obſervatu dignum eſt, quod detonſas habet

(1) Oppianus Cyneget. Lib. II. v. 23.
(2) Vide Hygini Fab. CLXXIV., & Apollodorum in Bibliotheca, ſive Imag. Deorum Lib. I. Althaea fuit mater Meleagri.
(3) Meleagrum cum Atalanta Gemmae inſcalptum vide apud Phil. de Stoſch. Tab. LXVII. Eumdem quoque ſacra facientem ad aram ignitam, vide, ſi otium eſt, in marmoreo Sarcophago Monumenti, ſive Columbarii Libertorum, & Servorum Liviae Auguſtae, quem edidi Tab. IX.
(4) Memorantur ab Apollodoro Lib. III. & a Pauſania pluribus in locis.
(5) Vide apud Equitem Maffeium Par. I. Tab. LXXXVIII. pag. 101. & 102.

bet comas, quae capiti in anteriori parte imminent, in posteriore vero valde promissae sunt, & circa collum defluentes; quibus effingendis solertissimus artifex egregio, ut cernitur, opere excelluit. Constat enim eum ex ephebis egressum ivisse Delphos, & Apollini, ex veteri consuetudine, capillorum suorum primitias consecrasse. (1) Congruit etiam eidem Theseo, quem pulcherrimum fuisse memorant, (2) insignis formae praestantia, primaeque iuventae floridum decus, quod affabre expressum est a scalptore in hac Gemma.

HYACINTHVS.

CAesariem fronti imminentem, & circumfusam, Fluminibus, aut Diis offerri solitam, quae πλοχμὸς, aut σκόλλυς nominabatur, ut observat Iulius Pollux, (3) Thesei comae similem, abrasam deferre videtur & hic adolescens formosissimus, quem HYACINTHVM esse arbitratur idem Augustinius; e cuius Cimeliis recondita est in Medicea Dactyliotheca haec Gemma eximii operis. (4) Pervulgata est apud omnes Hyacinthi fabula; quem Apollo, captus eius amore, quum ad Eurotae ripas in Sparta disco certaret, imprudens occidit; impellente discum in caput eius Zephyro, qui & ipse eodem tempore eum maxime deperibat, sed reiiciebatur a puero; qui extinctus mutatus est ab Apolline in feralem florem, (5) cui nomen fecit. (6) Caput eius regio diademate cinctum est; nam filius fuit natu minimus Amyclae Regis Spartanorum. (7) Genae prima florent lanugine, quemadmodum describitur a Nicandro. (8) Similis est haec imago alteri, quae exhibetur ex Gemma apud Fulvium Vrsinum Tabula LXXIV.

TAB. XXXII. n. III.

LEAN-

(1) Ex Plutarcho in eius vita in principio.
(2) Ex eodem Apollodoro Lib. III. Biblioth.
(3) Lib. II. Cap. III. n. 30. Excedentes ex ephebis pueri, comas quas aluerant, Apollini, vel Aesculapio, vel Fluminibus, vel patriis Diis consecrabant. Huiusce moris meminit Homerus Iliad. Lib. XXIII. Euripides in Bacch. Virgilius Aeneid. Lib. VII. v. 391. Catullus in Galliamb. Carm. LXII. Confer, si plura in hanc rem cupis, Phil. Bonarrotium Senatorem in Observat. in Vasa vitrea Coemeter. Tab. XXVI. pagg. 176. 177. item Fabrettum in Tab. Iliadis pagg. 334. 335.
(4) Augustinius apud Eq. Maffeium, quem vide in Par. I. Tab. LXXXIX. pag. 103.
(5) Hic flos sculptus in defunctorum sepulcris cernitur. Hyacinthis sparsa Deorum Manium sepulcra docet Propertius Lib. IV. Eleg. VII. v. 33. Athenaeus Deipnosoph. Lib. XV. pag. mihi 679
(6) Vide Lucianum in Dialog. Mortuorum in Mercurio, & Apolline; Ovidium Metamorph. Lib. X. Palaephatum de incredibil. Histor. Philostratum in Icon. Lib. I. pag. mihi 860. Pausaniam in Laconicis. Cap. XIX. Hesychium in ὑακινθια.
(7) Ex Pausania in Lacon. Cap. I. Lucianus loco suprascripto patrem ei adsignat Oebalum, quemadmodum etiam Ovidius.
(8) In Teriacis, quem citat Nat. Comes Mythol. Lib. IV. Cap. X.

LEANDER.

TAB. XXXII. n. III. NAtantem per maris undas, & ad amatam Heronem magno cum periculo, & labore noctu euntem LEANDRVM praefert haec Gemma eleganti artificio inſcalpta. Capilli aquis madentes egregie ſculpti ſunt. Fabula vel pueris nota explicatione non indiget. (1) Meduſae capita, quae in hac Tabula ſubiiciuntur, cum ceteris ſequentis Tabulae aliquibus obſervationibus illuſtrantur.

TABVLA XXXIII.

MEDVSAE CAPITA.

T. XXXIII. HAec MEDVSAE GORGONIS capita ex compluribus aliis Gemmis, quae viſuntur in Mediceis Cimeliis, ſelecta ſunt, quae tum ob ſingulare ſcalptorum opificium, tum ob inſignem magnitudinem ceteris antecellunt. Summo ſtudio, ac labore inter ſe certarunt inſignes artifices ſtatuarii, cruſtarii, eborarii, ſigillariarii flatores, ac lithographi, ex quibus praeſtantiſſimi Solon, & Soſocles, ut Meduſae caput anguibus crinitum, horrore ipſo ſpectatu pulcherrimum, faberrime exprimerent. (2) In ſingulis hiſce Gemmis aliquod in artificio diſcrimen obſervari poteſt; nam haec puella, Phorci filia, capillorum mira pulchritudine, ſummaque oris venuſtate maxime praedita, (qua tantum valuiſſe ferunt ut intuentes homines lapideos facere poſſet) (3) vel ſculpta eſt, reciſo iam iam capite, maeſtiſſimo vultu, vel exſpiranti ſimilis, ſemihianti ore, paulatim ſe ſe claudentibus oculis, ac denique moribunda, qualis cernitur in Gemma v. ſupe-

(1) Luculenter, atque eleganter deſcribitur ab Ovidio in Epiſtolis Heroicis.

(2) Admirando opere Meduſam in Gemmis ſcalpſere Solon, & Soſocles, quos certatim exprimere conati ſunt reliqui artifices. Eorum opera vide apud Philip. de Stoſch Tab. LXIII. & LXV.

(3) Ex Pauſania in Corinth. Cap. XXI. in Boeot. Cap. XXXIV. Ovidio Lib. IV. Metamorph. Tab. IX. in fine. Adeundus Nat. Comes Mytholog. Lib. VII. Cap. XI. Vide etiam Hygini Poet. Aſtronom. n. XII.

ſuperioris Tabulae XXXII. quae licet ſcalptoris nomen non praeferat, tamen haud profecto vividius, atque excellentius effingi poterat; vel cernitur quaſi ſomno ſopita, ut in Gemma VI. eiuſdem Tabulae: nam veteres Mythologi (1) memorant Gorgonas iuxta Oceanum dormientes a Perſeo deprehenſas fuiſſe, tantumque Meduſae, (quam mortalem tradunt) caput amputatum ab eo fuiſſe, Minervae potiſſimum praeſidio, cuius templum eadem paſſa vim ſibi inferri a Vulcano violaverat: vel tandem occurrit interdum blando, interdum horrifico vultu, contractis immaniter ſuperciliis, oculis valde latis atque apertis; vel torvo, ac truci obtutu, ut in ceteris quoque Gemmis Tabulae XXXIII. cernitur; obrigentibus vario modo ad terrorem incutiendum vipereis capillis, vel erumpentibus hinc inde circa tempora, vel circa alas, quas aureas ei fuiſſe perhibent, (2) vel ſupra frontem in plures ſpiras anguibus, caudis ſub mento religatis. (3) Etruſci Meduſae Gorgonis capiti tum volucrum, tum etiam draconum alas aptarunt, ut eorum monumenta oſtendunt. (4)

Hoc Meduſae capite uſi ſunt veteres, praeſertim vero Imperatores, ac milites, veluti favorabili amuleto, geſtaruntque illud libenter, quod crederent ſecuritatem praeſtare in adverſis, magnaque vi pollere ad abigenda pericula. (5) Diis quoque Manibus, ſive defunctis tutelam, & quietem praebere contra violatores cenſuerunt; quare eius imago inſculpta cernitur in ſepulcris non modo Graecorum, & Romanorum, (6) verumetiam Etruſcorum, qui in his Meduſam cum Furiis coniunxerunt, (7) eique diadema (an alii id fecerint latet) uti Reginae dederunt. (8) Matronae Gemmis iiſdem Gorgonum capitibus exſculptis monilia ornare conſuevere. (9) Iiſdem etiam ſcamna, ſedes ianuas, & vaſa veteres ornarunt. (10) Statius auream pateram deſcribit, qua Diis libationes fiebant, in qua caelata Meduſa oculis gravibus, & languentibus. (11)

(1) Apollodorus Biblioth. ſive Deorum imaginum Lib. II. Cap. IV. Palaephatus de incred. Hiſt. n. XXXII. Heraclitus de incred. n. I.

(2) Apollodorum vide Bibl. Lib. II. Cap. IV.

(3) Qualem a Virgilio deſcriptam memorat Servius quatuor verſibus, Aeneid. Lib. VI. v. 289. quos ait ſublatos ab Virgilianis emendatoribus.

(4) Vide ad finem Lib. VI. Etruriae Regalis Th. Dempſteri pag. 447. Quid alae Gorgonum ſignificent explicat Cl. Bonarrotius poſt Obſerv. in Vaſa Coemeter. in Dipt. Romuli pag. 238.

(5) Confer Lucianum in Dialogo, qui Φιλόπατρις inſcribitur.

(6) Vide in Columbario a me edito Tab. XI. pag. 110.

(7) In fine Explic. Senat. Bonarrotii ad Mon. Etruſca pag. 110.

(8) In Dempſteri Opere Tom. I. Tab. VIII. pag. 78.

(9) Ex Statio Lib. II. Theb. Vide eumdem Bonarrotium Senat. in Obſervat. in numiſm. max. m. pag. 50. & 51.

(10) Idem Sen. Bonarrotius ibidem.

(11) Thebaidos Lib. I. ex recenſione Crucei pag. 48.

TABVLA XXXIV. XXXV.

HERCVLIS IMAGINES.

HERCVLES magnus, atque invictus, (1) qui tantus ac tam praesens Deus habitus est, (2) hanc Regum, & Heroum seriem absolvit & ipse Heros, & Rex, (3) consecratus post mortem, & a Minerva in Deorum consortium deductus. (4) Quantum ingenio, & studio laborarint veteres summi artifices in exprimendo eius vultu, quantaque arte insudarint in effingendis eius aerumnis, nemo est qui ignoret. Id quoque luculenter declarant hae Tabulae, quae ornatae sunt eius imagine, rerumque ab eo gestarum historia. Plena res est voluptatis cernere eius effigiem per varios aetatis gradus singulari atque eximio scalptorum artificio mirifice expressam in his Gemmis, quae ex pluribus aliis veluti praestantiores selectae sunt.

Hercules vel adolescens pubescentibus iam prima lanugine malis, vel iuvenis, vultu succulento, magnique vigoris, & virtutis pleno in pluribus Gemmis exhibetur; qui, ut legitur in votivis Tabulis eius numini dicatis, etiam in primo aetatis flore ob insignes eius labores appellatus est POLLENS & POTENS. (5) Cernitur etiam virili, vel ad senium vergente aetate, tonso capillo, valde brevi, ac crispo; barba vario modo efficta, densa quidem, hispida, atque impexa, ut ex ea argui facile possit, nullam sui corporis curam habuisse; (6) mento veluti rictu prominente, uti describitur a Cicerone, ex aereo eius simulacro posito in templo Agrigentinorum. Oculi grandes sunt, e quibus igneum splendorem effudisse scribit Apollodorus. (7) Collum val-

(1) Frequenter occurrunt haec cognomina Herculis in antiquis inscriptionibus, quas vide apud Gruterum pagg. CXXXIV. CCCXV. 7. 8. 9. 10. MLXX. 2.

(2) Ita de Hercule Cicero in Lib. IV. Tuscul. Quaest.

(3) Hoc cognomine salutatur in Hymnis, qui Homero tribuuntur, & inscribitur in ara, quam edidi ex Collectaneis Io. Baptistae Donii Classe I. n. 95. Vide etiam de hoc Deorum epitheto praestantissimi viri Ezechielis Spanhemii Observationes in Hymnum Callimachi in Dianam pag. 315.

(4) Ex Apollodoro in Bibl. Lib. II. Pausania in Laconicis Cap. XVIII. pag. 255. & ex aliis auctoribus.

(5) Vide in Gruteriano Thesauro pagg. L. 3. CCCXV. 7.

(6) Lib. II Biblioth. Herculei corporis habitum describunt apud Clementem Alexandrinum in Admonitione ad Gentes Hieronymus Philosophus, & Dicaearchus pag. mihi 19.

(7) In Biblioth. sive Imag. Deorum Lib. II.

valde latum eſt, & praepingue; humeri, ut cernitur in Gemma IX. exiimii operis in Tabula XXXIV. magni, & athletici; ex quibus membrorum firma, ac ſolida compages, totiuſque toroſi corporis vires, & praeſtantia facile intelligi poteſt.

Caput eiuſdem Herculis in pluribus Gemmis vel nudum eſt, vel tectum terribilis leonis Nemeaei rictu, & exuviis, quibus pro galea uſus eſt, & humeros munivit. (1) Nec deeſt etiam aliud eximium capitis decus, nempe diadema, & corona, quae vel lanea eſt, qua quidem ornatus cum in gemmis, tum in anaglyphis e marmore, quae eius labores exhibent, obſervari poteſt; vel laurea, qua inſignitum eius ſimulacrum apud Thebanos memorat Pauſanias; (2) vel oleaginea, ut cernitur in Gemma VI. Tab. XXXIV. quam Hercules, ut ferunt, Idaeus, honoris, & praemii cauſa accepit, eademque Iolaum aurigam ſuum redimivit in ludis Olympicis victorem, quos capta Elide urbe inſtituit, atque in his ΠΡΩΤΟΣ ΑΓΩΝΙΣΤΗΣ, ut in antiqua Tabula Muſei Farneſii dicitur, certavit, & vicit. (3) Memorat quoque idem Pauſanias Herculem de lucta, & pancratio coronas accepiſſe. Oleaſtri ſertum, quod athletis victoribus dabatur, (4) idem Hercules invenit, allata arbore ab Hyperboreis; (5) quae arbor iuxta Herculem ſculpta eſt in Florentino marmoreo anaglypho, quod vulgavimus. (6)

In Gemma VIII. Tab. XXXIV. Herculis *Bibacis* caput occurrit; (7) multo artificio inſcalptum Sardae, atque ut cernitur, revinctum hederacea corona, quam primus omnium Liber Pater invenit, & capiti ſuo impoſuit; (8) qua etiam, ut nemo ignorat, ex eius famulitio Bacchantes, & Sileni coronati inducuntur. Oculi Herculis, quales ebriis eſſe ſolent, emiſſicii apparent, & Bacchico furore correpti. Memorant enim Herculem adeo multibibum, ac voracem fuiſſe, ut Lepreum, a quo ad compotationem provocatus fuerat, uter plus biberet, longe ſuperaverit. (9) Aliam quoque coronam, Baccho gratiſſimam, e pampinis, & uvis conſertam, capite gerit Hercules; cuius ſimu-

 lacrum

(1) Apollodorum vide Lib. II. Bibl.
(2) In Boeotic. Cap. X.
(3) Ex Pauſania Lib. V. Cap. VIII. Hanc edidi ex Donianis Collectaneis Claſſe I. n. 98. pag. 33.
(4) Vide etiam in eodem Lib. V. Cap. XV. Ariſtophanem in Pluto; Pindarum Olymp. Ode III. ubi etiam confer antiquum Scholiaſtem; Plinium Lib. XVI. Cap. XLIV. Statium Theb. VI. Ovidium Lib. IV. Eleg. ult. de Triſt.
(5) Ex eodem Pindari Scholiaſte in Od. III. Olymp.
(6) In Par. I. Inſcr. ant. Etruriae Vrbium pag. 185.
(7) Vide Macrobium Saturnal. Lib. V. Cap. XXI.
(8) Plinius Lib. XVI. Cap. IV.
(9) Ex Athenaeo Deipnoſoph. Lib. X. pag. mihi 410. & ex Macrobio Saturnal. Lib. V. Cap. XXI.

lacrum exhibet Causeus in Museo Romano. (1) Apud Erythraeos memoratur Hercules cognomento Ἰποκτόνος, *ipes interimens*, quod nempe ἶπας ἀμπελοφάγους, *vermes vitium arrosores* ab eis fugaverit, auctore Strabone. (2) Tonsuri comam, ut ex Athenaeo liquet, (3) Herculi magnum poculum vino plenum offerebant, quod οἰνιστηρίαν vocabant, & post libationem, iis qui convenerant, bibendum dabant.

Querna quoque corona cernitur redimitum caput Herculis in Gemma XI. eiusdem Tab. XXXIV. quae eminet scalptoris insigni artificio, & eximia magnitudine. Quercus, quae Iovi, (4) Baccho, (5) & Cereri sacra est, (6) Herculi etiam convenit ob invictum animi robur, summamque virium animi, & corporis praestantiam, (7) vel tamquam Deo ΣΩΤΗΡΙ, (8) *Servatori*, atque ut legitur in antiquis inscriptionibus, *Conservatori*, & *Defensori*, (9) qui lustrato terrarum orbe immania monstra delevit, sceleſtos homines interemit, genusque humanum servavit, & optatae securitati, ac tranquillitati restituit. In Ponto circa Heracleam memorat Plinius, (10) fuisse aras Iovis Stratii cognomine, ibique quercus duas ab Hercule satas; hinc facile est ei quernas coronas dedicatas fuisse, quod quercus ei maxime grata censeretur.

Spectatur tandem in Gemma XII. Tabulae XXXV. Hercules populeo serto coronatus. Albam populum ipse primus omnium in Thesprotide secus amnem Acherontem reperit, eiusque ramis coronatus Acherusiam transnavit paludem, & ab inferis rediit, ut apud Pausaniam memoriae proditum est. (11) Eam quoque arborem e Thesprotide primus in Graeciam attulit, quae ea de causa gratissima ei fuit, (12) atque in eius tutela, (13) magnoque apud cultores eius in honore; praeterquamquod ipsum Herculem crediderunt, Iovi Olympio sacra facientem, non aliis quam ex alba populo lignis victimarum femora cremasse; patriumque mo-

(1) Sect. II. Tab. XXXI. pag. 54.
(2) Lib. IX. Vide Eustathium in Lib. A. Iliad. n. XLV.
(3) Deipnosophist. Lib. XI. pag. 494. Confer Iac. Philippum Tomasinum de Donariis Cap. XI. pag. 87.
(4) Pausanias in Arcad. Cap. XXIII.
(5) Ex Euripide in Bacchis.
(6) Virgilius Georgic. Lib. I. v. 349.
(7) Vide Pierium Valerianum Lib. LI. de Quercu.
(8) Ex Dione Chrysost. Orat. I. pag. 17. Qui nam sint Dii Σωτῆρες vide Ez. Spanhemium in Callimachi Hymnum in Dianam pag. 308. Hoc cognomine passim Auxiliares Dii appellantur in antiquis inscriptionibus.
(9) In Gruteri Thesauro XLV. 9. 11. 12. 13. In Donianis a me editis Classe I. n. 99.
(10) Lib. XVI. Cap. XLIV.
(11) Eliacor. Prior. Cap. XIV. pag. 410. & 411. Servius in Virgilii Eclogam VII. v. 61. Plinius Lib. XII. Cap. I. Vide etiam Nicolaum Leonicum de varia Historia Lib. II. Cap. LXI.
(12) Virgilius Ecl. VII. v. 61.
Populus Alcidae gratissima, vitis Iaccho,
Formosae myrtus Veneri, sua laurea Phoebo.
(13) Phaedr. Lib. III. Fab. XVII. ex editione doctissimi Petri Burmanni pag. 157.
Olim, quas vellent esse in tutela sua,
Divi legerunt arbores. Quercus Iovi,
Et myrtus Veneri placuit, Phoebo laurea,
Pinus Cybebae; populus celsa Herculi.
Id etiam Theocritus adfirmavit Idyll. II. v. 121.

morem hinc fervatum ab Eleis memorant, ex alba dumtaxat populo caedendi ligna ad facrorum Olympicorum ufum. Huc refpiciens Homerus (1) ob eam caufam a fluvii nomine ubi libenter nafcitur, albam populum *Acheronticam* cognominavit. Homerica Scholia notant hac populo Herculem fe coronaffe devicto Cerbero; eaque ufum libenter docet Servius (2) ob duplicem foliorum colorem, quibus geminos labores fuperorum inferorumque teftatus eft.

Ad imitationem Herculis Heroes multis perfuncti laboribus populeam coronam fumere confueverunt. (3) Vetuftiffimo ritu miniftri quoque Herculis Salii populo redimiti facra eidem faciebant, in duos choros diftincti, fenum, qui tantum voce laudes Herculis exfequebantur; iuvenum qui geftu corporis facta eius monftrabant. De his Virgilius. (4) Praeter has coronas apium Herculi tribuit Tertullianus. (5) Victores in Nemeaeis certaminibus, quae idem Hercules inftituit, corona ex apio viridi donabantur. (6) De corona radiata, & e ftellis compofita, quam gerit idem Hercules incifus in Gemma Medicei Mufei, nonnulla inferius notabimus.

Inter has imagines plures funt, quae non ipfum Herculem referunt, fed vel aliquos ex Heraclidibus, vel viros Herculis gloriae cupidiffimos, qui eodem cultu, operto capite leoninis fpoliis fculpi voluere; quod, ut paucos nominem, ab Alexandro Magno, (7) & ab Imperatore Commodo, qui Hercules Romanus credi voluit, fuperius factum oftendimus. Diverfos ab Herculis effigie vultus obfervare facile quifque poteft in Tabula XXXIV. in Gemma IV. & V. item in Tabula XXXV. in Gemma VII. VIII. & IX.

Priores fex Gemmae, quae in eadem Tabula XXXV. exhibentur, Omphalem repraefentant, de qua inferius.

TA-

(1) Iliad. Lib. N. v. 389. & Lib. Π. v. 482.
(2) Servius in praenotatum Virgilii locum Ecloga VII. v. 61. de qua arbore fabulam narrat.
(3) Vide Turnebum Lib. II. Cap. XXVI. Pafchalium de corona Lib. IV. Cap. II. & Meurf. arbor. facr. Cap. VI.
(4) Aeneidum Lib. VIII. v. 285.

Tum Salii ad cantus, incenfa altaria circum
Populeis adfunt evincti tempora ramis;
Hic iuvenum chorus, ille fenum; qui carmine laudes
Herculeas & facta ferant. ——

Ad hos verfus vide Servium, & ceteros enarratores; & Macrobium Lib. III. Saturnal. Cap. XII.
(5) In Libro de Corona. Vide Raph. Fabrettum de Columna Traiani Cap. VI. pag. 174. & 175.
(6) De hac corona luculenter differit vir difertiffimus Benedictus Averanius Differt. VI. in Anthologiam.
(7) Clavam quoque geftaffe Alexandrum Magnum docet Athenaeus Deipnofoph. Lib. XII. pag. mihi 537. quem vide; nam & alia Deorum infignia, & veftes facras in conviviis geftaffe, vel quum curru vectaretur, memorat ex Ephippo.

TABVLA XXXVI. XXXVII. XXXVIII. ET *XXXIX.*

HERCVLIS LABORES.

EXhibetur in Gemma I. Tab. XXXVI. & in Gemma I. & II. Tab. XXXIX. Hercules infans octo, (1) vel decem menſibus natus, (2) in pedes erectus, vel genu adſurgens, utraque manu binos angues ſpiris horrentes ſeque circumplectentes ſuffocans. Dormiente eo cum Iphiclo fratre in cunis, noctu immiſiſſe fertur Iuno, ſeu Amphitryon, ut vult Pherecydes, ſerpentes inuſitatae magnitudinis, infantes perdituros, vel indicaturos uter filius eſſet Iovis ex Alcmena genitus: verum Iphiclus eorum adſpectu terrore perculſus in fugam ire conatus eſt, editoque gemitu ſe Amphitryonis filium prodidit; Hercules vero, certa Iovis proles, immotus utraque manu ſerpentes compreſſit, neque eos reſpiciens, (3) uti egregie ſculptus eſt in his Gemmis, ridens necavit; poſtea quoque extinctos doluiſſe ferunt, quod ludere cum illis amplius non poſſet. (4) Rem omnem egregie pictam oculis ſubiicit Theocritus. (5)

Quod vero animadverſione dignum eſt in Gemma Medicea I. Tab. XXXVI. Hercules dracones ſtrangulans, ſubiectum delphinum calcat; quem qua ratione ei veteres tribuerint pedibus conterendum, exquirendum eſt: nam nec Pauſanias, (6) qui eiuſdem Herculis pueri angues enecantis ſimulacrum vidit apud Athenienſes, nec Plinius qui eumdem pictum a Zeuxi memorat, (7) nec alii auctores delphini ab Hercule infante pedibus compreſſi meminerunt. Extra dubitationis aleam eſt his animantibus,

(1) Hanc aetatem ei tribuit Apollodorus in Bibliotheca Lib. II.

(2) Theocrito autore in *Herculiſco*.

(3) Martialis Lib. XIV. Epig. CLXXVII.
Elidit geminos infans, nec reſpicit, angues.

(4) Statius Silvar. Lib. III. de Hercule Surrentino.
Parvus adhuc, ſimiliſque ſui cum prima novercae
Monſtra manu premeres, atque exanimata doleres.
In hanc rem Sidonius Epithal. Ptolem.
Parvulus hic gemino cinctus ſerpente novercae,
Inſcius arridet monſtris, ludumque putando,
Inſidias, dum neſcit, amat: vultuque dolenti,
Extingui deflet, quos ipſe interficit, angues.
Vide Virgilium Aeneid. Lib. VIII. v. 288. eumque in locum Servium. Claudianum de Laudibus Herculis. Ovidium in Deianira, Senecam in Hercule Furente Act. II. Egregie quoque deſcribitur & a Gallo Poeta in veteri epigrammate Lib. IV. in Anthologia. V. Apollodorum in Biblioth. Lib. II. veteres Mythologos, & Nat. Comitem Lib. VII. Cap. I.

(5) In Idyll. quod ΗΡΑΚΛΙΣΚΟΣ inſcribitur.

(6) In Atticis Cap. XXIV.

(7) Lib. XXXV. Cap. IX.

tibus, hoc eſt ſerpentibus terram, & delphino mare deſignari. Herculem utrobique magna, & mira feciſſe compertum eſt. Oceano emenſo Solis phiala, qua a Nereo donatus fuerat, ea uſus pro navigio, ad Erytheam navigavit; coortaque tempeſtate, contra Oceanum arcum intendit. (1) In Colchos uſque navigavit, & Argonautarum dux fuit. (2) Nymphas Oceani de aureis pomis auferendis conſuluit. Devictis Amazonibus rurſum navigavit, & Troiam appulit, quae quum ira Apollinis, & Neptuni vexaretur, Heſionem virginem, Laomedontis filiam, expoſitam ceto, ut devoraretur, oraculi monitu, ad patriae peſtem avertendam, invicto animi robore, occiſo ceto, liberavit. (3) Ad haec complures Neptuni filios, quos memorat Apollodorus, occidit vel contumelioſos, vel ad luctam audacter eum provocantes. Aquarum quoque apud Troezenios, & Pheneatas eductor, ac repertor Hercules memoratur; (4) quem etiam prope Tritonidam paludem ſiti laborantem, pulſata ictu pedis petra, large aquam erumpere feciſſe fabulatur Apollonius Rhodius. (5) Quare ſculptum arbitror Herculem in hac rariſſima Gemma angues, & delphinum comprimentem ad oſtendendam eius virtutem terra marique tot geſtis rebus, emenſiſque feliciter magnis periculis celebrem. De eius imperio terra marique propria virtute parto libet Luciani ad hanc Gemmam illuſtrandam opportunum locum afferre, apud quem Cynicus ita ait: (6) Ἢ νομίζεις τὸν Ηρακλέα, τῶν πάντων ἀνθρώπων ἄριστον, θεῖον δὲ ἄνδρα, καὶ θεὸν ὀρθῶς νομισθέντα, διὰ κακοδαιμονίαν περινοστεῖν γυμνὸν, δέρμα μόνον ἔχοντα καὶ μηδενὸς τῶν αὐτῶν ἡμῖν δεόμενον; ἀλλ᾽ οὐ κακοδαίμων ἦν ἐκεῖνος, ὃς καὶ τῶν ἄλλων ἀπήμυνε τὰ κακὰ οὐδ᾽ αὖ πένης, ὃς γῆς καὶ θαλάττης ἦρχεν. Hoc eſt: *An Herculem putas omnium hominum praeſtantiſſimum, quippe divinum virum, Deumque recte creditum, miſerum tunc fuiſſe, quum circuiret nudus, pelle dumtaxat indutus, harum rerum noſtrarum nihil deſiderans? At ille miſer profecto non fuit, qui miſeriam ab aliis propulſabat; neque rurſus pauper, qui terra marique dominabatur.* Cernitur eodem modo in pluribus antiquis monumentis ſculptus Neptunus cum delphino vel pedibus ſubiecto, vel in manibus exſi-

(1) Vide Apollodorum Bibl. Lib. II. & Athenaeum Deipnoſoph. Lib. XI. Cap. V. & Nat. Comitem Myth. Lib. III. Cap. I.
(2) Ex eodem Apollodoro ibidem.
(3) Conſule praecitatum Apollodorum ibidem; Hyginum Fab. LXXXIX. Palephatum de Incredibilit. Lib. I. Vide L. Begeri Spicilegium Antiquit. pag. 154. & 157. 158.
(4) A Pauſania in Cor. Cap. XXXII. & in Arcadicis Cap. XIV. Vide Fabrettum de Col. Traiani Cap. VI. pag. 174. 175. 176. & de Aquis, & Aqueductibus Differt. II. pag. 101.
(5) In Argonaut. Lib. IV. v. 1441.
(6) In Cynico Tom. III. pag. mihi 815.

exſiſtente, ad ſignificandum maris imperium: Herculi vero infanti idem datus tamquam futurae virtutis praeſagium. (1) Herculis puſilli templum magna cultorum frequentia celebre Romae fuiſſe, non longe a Porta Capena, memorat Martialis. (2)

Stat Hercules, ut cernitur in Gemma II. eiuſdem Tab. XXXVI. Olympicorum certaminum inſtitutor, primuſque omnium victor, ipſo iuventae flore conſpicuus, capiti ſuo coronam ex oleaſtro, quam primus invenit, imponens; ipſe ſuae virtutis cognitor, & ad meritos honores occupandos aequus iudex. Eodem modo Hercules, qui ΘΑΛΛΟΦΟΡΟΣ, & *Olivarius* dictus eſt, (3) ſe coronans cernitur in poſtica numiſmatis maximi moduli L. Aurelii Veri Imperatoris, ſtatque medius inter aram ignitam, & arborem oleaſtrum. (4) Poſt pugnam vero cum Antaeo, ſpectantibus Diis, Herculem Mercurius coronavit. (5)

Spectatur & in Gemma III. eiuſdem Tabulae Hercules iuvenis, gradiens, arcum, & clavam tenens; veluti ad pugnandum praeſtandumque auxilium paratus: hinc Βοηθὸς *Auxiliator*, (6) & Πρόμαχος *Propugnator* dictus eſt a Thebanis, (7) confoſſis Gigantibus, interfectiſque ſceleratis hominibus, & Tyrannis.

Praecipua Herculis arma fuere clava, quam alii ex olea, alii ex oleaſtro, alii ex robore fuiſſe, eamque ſibi comparaſſe caeſam in Nemeaea ſilva tradunt. (8) Eximiae magnitudinis, & ponderis eam fuiſſe complures Gemmae oſtendunt, ac praeſertim ea quae relata eſt n. V. in Tabula XXXVIII., quam quatuor Genii magno niſu attollere conantur, alio Genio ex cratere vinum bibente; quo, ut arbitror, validior factus ad tantum opus ſuſcipiendum aequis viribus contendere poſſit. Aeneae quoque clavae in uſu antiquitus fuere; nam Grationem Diana, Agrium Parcae, & Thoonem Gigantes aeneis clavis pugnantes contudiſſe memorantur, ut docet Apollodorus. (9)

In eadem Gemma V. Tab. XXXVIII. plures conſpiciuntur pharetrae oblongioris formae, oriſque anguſtioris ſuſpenſae, pendentibus leoninis exuviis. Pharetra, quae in pluribus ſculpturis Herculis geſta exhibentibus vel humi poſita, vel arboribus appenſa cernitur, non raro ſuperne aperta eſt, vel clauſa, tri-

pli-

(1) Confer Valeriani Hieroglyph. Lib. XXVII. de Delphino.
(2) Lib. III. Epigr. XLVII.
(3) Vide Gruteurm p. XLIX. I. & P. Victorem in Reg. XI.
(4) Vide Phil. Bonarrotium Senatorem Tab. VI. pag. 79.
(5) Ex Philoſtrato Icon. Lib. II. pag. 816.
(6) Apud Dionem Chryſoſtom. Orat. I. pag. 17.
(7) Ex Pauſania in Boeotic. Cap. XI.
(8) Ex Apollodoro Biblioth. Lib. II. Vide etiam Hieronymum Aleandrum Iuniorem in Tabulam Heliacam, qui plura erudite de Herculis clava, pag. mihi 51.
(9) Lib. I. ibidem. In Epigr. Anthol. Lib. IV. Cap. VIII. n. 17. πτόρθος μέγας *magnus, ingens ramus* Herculis appellatur.

plicemque habet figuram vel rotundam, vel quadratam, vel triangularem, quasi inversum Graecum Delta referat. Deficientibus telis usum quoque accensis torribus, & saxis Herculem memorant, quae magna copia ei Iovem obtulisse ferunt ut hostes fugaret. (1)

Quamvis vero Hercules frequentius sculptus sit cum clava, arcu, & pharetra sagittis referta, constat tamen in bellis, quibus praefectus fuit, aliis quoque armis usum fuisse; nam memoriae proditum est ensem a Mercurio, ab Apolline sagittas, a Vulcano thoracem aureum, & a Minerva peplum accepisse. (2) Signum Herculis ΩΠΛΟΣΜΕΝΟΥ *Armati*, propter pugnam cum Hippocoonte, & eius liberis, laudat Pausanias, positum apud vicum Sebrium, prope eius moenia. (3) In eius tutela arma veteres esse voluerunt, eumque armorum custodiae praefecerunt; quare tum in nummis, tum in vetustis marmoribus ΟΠΛΟΦΥΛΑΞ *Custos armorum* appellatur. (4) Eidem quoque arma victores dedicarunt, ut colligi potest ex Arriano, (5) qui narrat navem Tyriam ab Alexandro Magno consecratam fuisse, positumque in templo eius tormentum, quo muros demolitus fuerat.

Nudus incedit Hercules, & quidem frequentius aperto capite, clavam deferens super humerum. Dum stat, eidem clavae nititur, vel fessus laborum magnitudine super eam quiescit, ut conspicitur in Gemma v. Tab. XXXVI., cui omnino similis est colossea eiusdem Herculis statua marmorea, insigne Lysippi opus, quae visitur Florentiae in Aedibus Magni Ducis Etruriae.

Ramusculus foliis destitutus, sculptus prope Herculem iuvenem in Gemma iv. Tab. XXXVI. forsitan eius aerumnam indicat; qui, ut memorat Pausanias, (6) in Elide in septo, quod Xystus athletarum dictum est, ad laborum patientiam quotidianis exercitationibus se confirmans, sentes omnes evellit, & eradicavit, qui eo in loco pullulaverant.

Senio proximus Hercules observandus est in perrara Gemma vi. Tab. XXXVI. qui erecto corpore, non acclini, ut Venus fingitur, pudenda sua abscondit manu reducta. Hoc Her-

(1) Consule Apollodorum Biblioth. Lib. II. Auctoritate Aeschyli in Prometheo, Strabonis Lib. IV. & Hygini Lib. Astronom. Hinc Herculem Saxanum cognominatum censet Hier. Aleander iunior. in Tab. Heliacam pag. 41.
(2) Ex eodem Apollodoro Biblioth. Lib. II.
(3) In Laconicis Cap. XV.
(4) In antiqua inscriptione inter Marm. Oxoniensia pag. 265. quam etiam exhibet Reinesius in Syntagm. Cl. I. n. LXXII. Ita quoque appellatus in nummis Smyrnaeorum. Vide Ez. Spanhemium in Callimachi Hymnum in Dianam pag. 366.
(5) Lib. II. de Alexandri expeditione.
(6) In Eliac. poster. Cap. XXIII.

culis ſenio confecti, & omnino nudi ſimulacro veteres declararunt in hieme infirmam eſſe, ad excitandam rerum omnium generationem, Solis virtutem: nam in Hercule, per varios aetatis gradus expreſſo, Solem, perpetuumque eius excurſum deſignare voluerunt Ethnicae Theologiae antiqui auctores, ut perſpicue oſtendit Macrobius. (1) Pudore aliquando adfectum Herculem narrant, (2) quum ſine ſubligaculis eſſet, Paſſalum, & Achemonem inhumanos homines, qui ei dormienti ſacculum ſubripere conati fuerant, ligatis ſimul amborum pedibus humero ſuſpendiſſe: qui, quum ita ſuſpenſi pudenda eius & nates vidiſſent, memores dicti matris, riſerunt; quod ſentiens Hercules, eos dimiſit.

Ad inſignes Herculis labores, multorum quoque Poetarum tum Graecorum, tum Latinorum carminibus celebres, (3) nunc gradum facio; qui quum duodecim fuerint, ad Solem ſigniferi circuli domicilia toto anni tempore percurrentem referri diſerte docent Porphyrius, & Macrobius. (4) Hos labores ei imperavit Euryſtheus Mycenarum Rex, cui totidem annos ſervivit, monitus oraculo Delphici Apollinis. (5) Singulas aerumnas Herculem narrantem ſedulo audit idem Euryſtheus, ſaxum altero pede ſublato premens, caput & mentum cubito ſuo ſuffulciens, ut cernitur in Gemma VIII. Tab. XXXVI. Ad columnam colloquuntur; nam Euryſtheus cognitis Herculis viribus, ipſum urbem ingredi poſtea numquam permiſit; ac pro portis res ab ſe geſtas oſtentare praecepit.

Prima aerumnarum omnium, iuxta Apollodori enumerationem, quem ſequor, (6) fuit Nemeaei Leonis invulnerabilis ſuffocatio, cuius pellem ſibi afferri iuſſerat Euryſtheus. Summo virium conatu cum eadem fera contendens cernitur, vario modo ſculptus in tribus Gemmis in IX. Tab. XXXVI. & in I. & II. Tab. XXXVII. Primum terribilem, immanemque hanc belluam ſagittis impetiviſſe, ſed fruſtra, narrant auctores, & oſtendit pharetra clauſa, humi poſita.

Secundum Herculis certamen fuit caedes Hydrae Lernaeae, quae mira corporis magnitudine praedita, novemque capitibus vel

(1) Saturnal. Lib. I. Cap. XX. In hanc rem vide Hieron. Aleandrum in Heliacam Tabulam, qui erudite oſtendit Herculem Solem eſſe.

(2) Confer Nat. Comitem Mythol. Lib. VII. Cap. I. pag. mihi 681.

(3) Vide Pauſaniam in Achaic. Cap. XIIX. Epigramma Anthologiae Lib. IV. Cap. VIII. Orpheum in Argonaut. Euripidem in Hercule inſano. Conſulendus item Sophocles in Trachiniis a Cicerone citatus in Lib. II. Tuſc. Quaeſt. Q. Smyrnaeus, Virgilius Georgic. Lib. II. Lucretius Lib. V. v. 20. Paucos enumeraſſe ſufficiat.

(4) Porphyrius apud Euſebium III. de Praep. Evang. Cap. III. & Macrobius Saturnal. Lib. I. Cap. XX.

(5) Ex Apollodoro in Biblioth. Lib. II.

(6) Ex eodem Apollodoro Bibl. Lib. II.

vel compluribus aliis, ut aliqui volunt, munita fuit; medium, horum omnium maximum, immortale fuisse ferunt, cetera vero morti obnoxia. (1) Hunc laborem expressum in Gemma VI. Tab. XXXVII. & in VI. Tab. XXXIX. duodecim aerumnis adnumerandum esse negavit Eurystheus, quod Hercules Iolai opem imploraßet, qui ignitis torribus capita Hydrae inurens ea renasci prohibuit. (2) Alii a Minerva, alii a Parcis adiutum ferunt. (3)

Quartum Herculis facinus profert Gemma III. Tab. XXXIX. nempe Apri Erymanthii venationem; quem, ut Eurystheus iusserat, vinculis praepeditum vivum Mycenas invexit. (4) In hac igitur Gemma elegantissima cernitur Hercules Apro Erymanthio insidens, partaque victoria laetus, scyphum, peculiare suum poculum, tenet; altera vero manu clavam, & leonis spolium. Eodem modo in aliis prisci aevi monumentis sculptus est Hercules inequitans domitae cervae, auratis cornibus insigni, Dianae sacrae, quam tertium eius laborem aliqui extitisse dicunt; qualem etiam praefert insignis nummus Elagabali a Germenii, urbis ad Hellespontum, incolis percussus, qui exstat in Gaza Medicea, cum apposita prope clava, & ΓΕΡΜΗΝΩΝ, loci inscriptione. (5)

Quinto labori repurgati stabuli Augeae Elidis regis, sextus succedit expulsio avium Stymphalidum, quae non ferentes tinnitum aeneorum crepitaculorum, quae a Vulcano, & a Pallade Hercules acceperat, protinus Arcadiam linquentes, quam humanis carnibus vescentes infestabant, alio avolarunt. (6) Has aves non solum abegisse, verum etiam sagittis ocidisse ostendunt vetera marmorea anaglypha, & Gemmae, ut cernitur in I. Tab. XXXVIII. in qua Hercules operto capite leoninis exuviis, sedens, inflexo genu, sagittis eas insequitur.

Septimus Herculis labor, quem tres perelegantes Gemmae VII. VIII. & IX. Tab. XXXVII. exhibent, fuit Cretensis Tauri admirandae magnitudinis, & ferocitatis, qui totam Cretensium regionem, Neptuni ira immissus, populabundus vagabatur, expugnatio, quem vivum cepit, & ad Eurystheum adduxit. In Gemma VII. eiusdem Tabulae ad indicandam Hercularum vi-

 rium

(1) Vide Pausaniam in Corinth. Cap. XXXVII.
(2) Adeundus Apollodorus Lib. II. Bibl.
(3) Lucianus in Iove Tragoedo; Pausanias in Eliac. Prior. Cap. XVII. Herculi Hydram necanti adsistit Minerva, ut cernitur in sculptura Etruscae paterae in Dempsteriano opere Tab. VI. Tom. I. pag. 78.
(4) Id memorat Apollodorus Lib. II. aliique Mythologi.
(5) Hunc nummum describit Ex. Spanhemius in Callimachi Hymnum in Dianam pag. 210.
(6) Lucretius Lib. V. v. 32.

rium praestantiam, ingeniosus artifex Taurum non resupinum, & inversum sculpsit, utroque brachio ab eodem Hercule comprehensum, ut in pluribus aliis gemmis; verum e cauda suspensum, & pendentem post humeros, quem unica manu defert. In hac tamen Gemma quum sculpta sit specus, arbitror Herculem indicari cum Tauro non Cretensi, sed cum eo, quem quum invenisset inter Erycis Siciliae Regis armenta, quibus raptum aggregaverat, ab eo repoposcit, luctaque eo superato, recepit. (1)

Compluribus aliis exantlatis aerumnis, toto orbe perlustrato, clarus Hercules, Eurysthei tandem iussu inferos adiit, & maxime horrendum inferorum canem Cerberum tricipitem, iniectis collo vinculis, licet frustra reluctantem, ad eum adduxit, monstratumque rursus ad inferna reduxit. (2) Hoc Herculis opus ostendunt Gemmae IV. & V. Tab. XXXVII. & V. Tab. XXXIX. Herculem ab inferis ope Minervae redeuntem (3) exhibet Gemma III. Tab. XXXVII.

Ante descensum Herculis ad inferos memorant Prometheum liberatum a vinculis, & ab aquila, quae ei in Caucaso Scythiae monte religato, ac veluti cruci adfixo, iecur singulis noctibus renascens quotidie exedebat. Egregium hoc Herculis *Servatoris* facinus praefert rarissima Gemma VII. Tab. XXXIX. in qua idem sculptus est aquilam extenso brachio insidentem sustinens, altera vero manu scyphum tenens, cum quo navigasse ut Prometheo subveniret, narrat Apollodorus. (4)

Herculem tandem nullis fractum aerumnis, nullis Deorum territum minis & periculis, tot monstrorum hominumque ubique gentium victorem, & domitorem, solus Amor, Deorum omnium potentissimus, (5) vicit, ac domuit; contra quem nec clava, nec sagittae, nec leonis Nemeaei terribilis rictus, & exuviae, nec summae corporis vires profuere. Cernitur in tribus Gemmis elegantissimis II. III. & IV. Tab. XXXVIII. ipse Hercules maesto vultu, genu prolapsus, Amori succumbens, qui eius humeris insidet, & in VI. eiusdem Tabulae captivum eum agit, ligatis post tergum manibus. Mirifice has Gemmas illustrat ve-

tus

(1) Omnia ex Apollodoro Lib. II. Biblioth. excerpta.
(2) Ex Apollodoro Lib. II. Biblioth.
(3) Consule Pausaniam in Arcadic. Cap. XIIX.
(4) Vide etiam Hesiodum in Libro cui titulus Opera, & Dies, & Lucianum in Prometheo, & in Dialogo Iovis, & Promethei; Ciceronem in Lib. II. Tuscul. Quaest.
(5) Egregie Amoris laudat potentiam Oppianus Cyneget. Lib. II. v. 410. Amoris simulacrum Pantheum exhibui in Par I. Inscr. ant. Etruriae Vrbium; quod ostendit omnes Deos Amori paruisse.

tus Epigramma Graecum Gemini in Anthologia, (1) quod etiam exſtare inſcriptum baſi Herculis Venetiis in palatio Erizzorum teſtatur & exhibet egregius Sponius; totidem Latinis verſibus elegantiſſimis redditum a doctiſſimo meo praeceptore Antonio Maria Salvinio, qui de vertendis illuſtrandiſque omnibus Anthologiae Epigrammatis non cogitavit ſolum, verum etiam ſi diutius vixiſſet ſpem magnam fecit; non paucis interim converſis, quum frequenter cum eo colloquens hoc tam inſigne opus urgerem.

ΗΡΑΚΛΕΣ ΠΟΥ ΣΟΙ ΠΤΟΡΘΟΣ ΜΕΓΑΣ ΗΤΕ ΝΕΜΕΙΟΣ
ΧΛΑΙΝΑ ΚΑΙ Η ΤΟΞΩΝ ΕΝΠΛΕΟΣ ΙΟΔΟΚΗ
ΠΟΥΣΟΒΑΡΟΝ ΜΙΜΗΜΑ ΤΙΣ ΕΠΛΑΣΕΝ ΩΔΕ ΚΑΤΗΦΗ
ΛΥΣΙΠΠΟΣ ΧΑΛΚΩ Δ ΕΓΚΑΤΕΜΙΞΕ ΟΔΥΝΗΝ
ΑΧΘΗ ΓΥΜΝΩΘΕΙΣ ΟΠΛΩΝ ΣΕΟ ΤΙΣ ΔΕ ΣΕ ΠΕΡΣΕΝ
Ο ΠΤΕΡΟΕΙΣ ΟΝΤΩΣ ΕΙΣ ΒΑΡΥΣ ΑΘΛΟΣ ΕΡΩΣ

Alcides, ubi clava ingens? ubi laena Nemea?
Torva ubi nam facies? plena ubi nam pharetra?

Effinxit quis te deiecto lumine triſtem?
Hic a Lyſippo mixtus in aere dolor.

Armis nudatus maeres: quis te expoliavit?
Aliger, atque gravis mi labor, acer Amor.

Herculem a Mercurio venditum Omphali Iardanis Lydorum regis filiae perhibent, cui ſervivit, eique devicti leonis Nemeaei exuvias & clavam donavit. (2) His ornata armis ſculpta eſt in tribus Gemmis VII. VIII. & IX. Tab. XXXVIII. Hippolytae quoque Amazonum reginae cingulum & ſecurim dono eidem Omphali dediſſe memorant. Eadem regina, teſte Hygino, Herculem Argos remiſit multis donatum muneribus, quod apud Fluvium Sagarim Lydiae, anguem interfeciſſet, qui & homines complures interficiebat, & ripam frugibus orbabat. Amazonis nudae imaginem praefert Gemma IV. in Tab. XXXIX. ad cuius pedes poſita eſt pelta; ipſa vero galeam gerit capite, cui alia femina innititur, poſito humi clypeo.

His perfunctus laboribus propter egregiam virtutem, ac fortitu-

(1) Vide in Anthologia Lib. IV. Cap. VIII. n. 17. Vide Iac. Sponium, qui edidit in Miſcellaneis eruditae antiquitatis Sect. II. Artic. X. pag. 51. cum interpretatione ad verbum.
(2) Ex Apollodoro Bibl. Lib. II.

titudinem a Iove inter ſidera Hercules collocatus eſt. In Gemma VIII. rariſſima Tab. XXXIX. caput habet radiata corona inſignitum, quod etiam quinque aſtra circumdant. Diis ſtellas attribuerunt veteres, iiſdemque praeeſſe cenſuerunt, ut eorum virtutem, & in ope ferenda praeſentiam declararent. Herculem praeterea inter Deos Επιφάνους connumeratum eſſe conſtat; qui etiam ΒΑΣΙΛΕΥΣ, & ΑΝΑΞ *Rex* dicitur; tunicaque ſtellis diſtincta eum ornat Nonnus Dionyſiacωn Lib. XL. capite vero Auroram, & Noctem gerere docet Orpheus.

Herculi Deorum omnium conſortio, & immortalitate donato, Hebe, quae a Latinis *Pubertas*, ſeu *Iuventa* dicitur, puella pulcherrima, Iovis, & Iunonis filia, in matrimonium data eſt; cuius munus fuit ambroſiam, & nectar Diis miniſtrare. Sculpta eſt in Gemma IX. Tab. XXXIX. aureum poculum ori admovens, quaſi praeguſtatura. Statius inducit Heben ornatam veſte ſuccincta, ipſi quoque Herculi coniugi nectar porrigentem.

Spectandum in Tab. XXXX. elegans HERMHERACLIS ſigillum, ſcalptum e Chalcedonio. Ita appellatus eſt, auctore Pauſania, Hercules *τὰ κάτω τοῖς* Ερμαῖς *τοῖς τετραγώνοις εἰκασμένος*, *inferiore trunci parte quadratis Mercurii ſignis perſimilis*; qui, non ſecus ac idem Mercurius, in Gymnaſiis, ut iiſdem praeſes Deus, & in balneis, vel in capitibus viarum, agrorumque limitibus, veluti ornamentum, & tutela ponebatur. Hinc in vetuſtis votivis lapidibus in Gruteriano Theſauro frequenter DEFENSOR & CVSTOS nominatur.

C L A S S I S III.

T A B V L A XXXXI.

S O C R A T E S.

Vmmorum Philoſophorum, Oratorum, ac Poetarum vultus illuſtraturus, quos omnis ſuſpexit antiquitas, libet a SOCRATE, omnium eruditorum teſtimonio, totiuſque iudicio Graeciae, ſapientiſſimo, qui Philoſophiam primus Athenis devocavit e caelo, (1) perpaucas has obſervationes meas auſpicari. De effigie eius ſculpta ab eximiis lithographis in Gemmis IV. V. VI. VII. VIII. quae in hac Tabula conſpiciuntur, dubium eſſe nullum poteſt, quum egregie eum exprimant qualem plures auctores delineant, (2) nempe vultu nec aut hilari magis, aut turbato, quem numquam mutavit; (3) recalvo capite, inculta, impexaque barba, tuberoſa fronte, prominentibus ſuperciliis, taurino adſpectu, oculis emiſſiciis, naſo ſimo, maxima denique cum Silenis, de qua ipſe gloriabatur, ſimilitudine. (4) Tanta omni aevo fuit Socratis fama, ut veteres eius imaginem in anulis inſculptam circumferre ſummopere ſtuduerint, eaque uſi

T. XXXXI. *n. IV. V. VI. VII. VIII.*

ſint

(1) Tullio auctore Lib. V. Tuſcul. Quaeſt.
(2) Hos vide apud Io. Chifletium in Socrate, qui citat Platonem in Sympoſio, Syneſium in Encomio calvitii, Athenaeum Deipnoſoph. Lib. V. Macrobium Saturnal. Lib. VII. Cap. X. Sidonium Lib. IX. Epiſt. IX. Perſium Satyr. I. & III. Marſilium Ficinum in Comment. in Platonem.
(3) Plinius Lib. VII. Cap. XIX.
(4) Confer Platonem in Sympoſio.

ſint tamquam amuleto, quam obſervabant in rebus agendis. (1) Veneno extinctus, odio & calumniis Anyti, Meliti, & Lyconis, concitatis in eum Athenienſium animis, obiit anno primo Olympiadis XCV. aetatis vero LXX. quum extremo vitae die cum principibus ſectarum Philoſophis, a quibus in carcere inviſebatur, de immortalitate animorum diſputaſſet. (2)

ZENO.

T. XXXXI. n. I. IN Gemma I. huius Tabulae, ſcalptoris artificio nobiliſſima, inciſum puto non PLATONEM, Socratis diſcipulum, ſed ZENONEM Citieum, Stoicae Sectae inſtitutorem, inventoremque Dialecticae. Haec imago adamuſſim convenit cum Herma marmoreo eiuſdem, quem illuſtrat Ioannes Faber Tab. CLI. Senilis aetas convenit; nam anno nonageſimo octavo obiiſſe adfirmat Laertius, (3) poſt Olympiadem CXXIX. Caput eius diademate revinctum eſt, quod antiqui inſignibus ſapientia viris honoris cauſa dedere. Vultus decore, & gravitate conſpicuus eſt, frons in rugas adducta, & contracta, oculi acerrimo intuitu praediti apparent; collum oblongum, capilli breves ſunt, & tonſi: e contra vero Platonis caput diademate quater circumducto ornatum eſt, ut cernitur in imagine eius apud Fulvium Vrſinum Tab. CXII. capilli prolixiores ſunt, & circa humeros pendent, barbaque cirris culta eſt.

T. XXXXI. n. II. III. In Gemma II. & III. quae ſequitur in eadem Tabula M. TVLLIVM CICERONEM Romanae eloquentiae parentem omni aevo clariſſimum referri facile credam; quod hi vultus maxime conveniant cum Protoma marmorea apud Fulvium Vrſinum Tab. CXLVI. & cum Gemma nobiliſſima a Dioſcoride ſcalptorum praeſtantiſſimo inciſa Tab. XXVII. apud Cl. Philippum de Stoſch; in qua, ut ipſe auctor mihi dicebat, non Maecenatis, ſed eiuſdem Ciceronis effigiem exhiberi multis rationum momentis oſtendet in ſecundis curis ad Gemmas antiquas caelatas, ſcalptorum nominibus inſignitas, quas edidit; qui etiam huic longe ſimil-

(1) Vide Alexandrum ab Alexandro Lib. I. Cap. XIX. & Epictetum in Enchiridio.

(2) Seneca Epiſt. XXIV. Idem Lib. de Conſol. ad Helviam. Vide Platonem in Phaedone, & Ciceronem de Orat. Lib. III.

(3) Lib. VII. Segm. 28. & ex Luciano de Longaevis. Vide Epictetum in Enchir. & Sidonium Lib. IX. Epiſt. IX.

millimam aliam marmoream protomam obſervare fecit in Veſtibulo regii Muſei Medicei.

THALES MILESIVS.

HViuſce Philoſophi imago, vultu decoro, adductiſque ſuperciliis gravitatem, & ſeveritatem Philoſopho dignam praeferens, tribuenda eſt, ut mihi videtur, THALETI Mileſio; nam probe reſpondet eius marmoreae protomae, nomen ΘΑΛΗϹ inſcriptum praeferenti, quae ex Muſeo Achillis Maffeii edita eſt. (1) Ionicae Sectae auctor fuit, nulloque uſus praeceptore, Geometriae, & Aſtronomiae fuit peritiſſimus. Primus omnium oraculi monitu ſapiens appellatus eſt; cuius illud fuit praeclarum effatum, *noſce te ipſum*. (2) Obiit ſenio confectus, quum certamen gymnicum ſpectaret, aeſtu ſcilicet, ac ſiti, & infirmitate fatigatus. T. XXXXI. n. IX.

HIPPOCRATES.

HIPPOCRATIS vultus mitis, ac placidus, impreſſus in nummis Coorum, tantam cum imagine inſcalpta in hac rariſſima Gemma praefert ſimilitudinem, ut eum ipſum Medicinae amplificatorem maximum, atque alterum veluti Aeſculapium, paene divinis honoribus conſecratum a Graecis, repraeſentari non invita Minerva putem. (3) Pallio indutus conſpicitur, quod a Medicorum principe minime alienum eſt. Caput recalvaſtrum eſt, ut etiam in nummo apud Fulvium Vrſinum Tab. LXXI. conſpicitur, in quo maiorem praeferre aetatem videtur. (4) T. XXXXI. n. X.

M AR-

(1) Hanc vide in Laertio edit. Amſtel. per Henricum Wetſtenium Seg. 22. pag. 14.
(2) Ex eius vita apud eumdem Diogenem Laertium.
(3) Exſtat in Antholog. Lib. I. Cap. XXXIX. & Lib. III. Cap. XV. vetus Epigramma incerti Poetae, quod vide. Adi Lucianum in Dialogo, qui inſcribitur, *Philopſeudes*.
(4) Vide Io. Fabrum ad Imagines Virorum illuſtrium apud Fulvium Vrſinum Tab. LXXI. pag. 45.

ARCHYTAS.

T. XXXXI. *n. XI.* PVlcherrimo artificio ſculptum in hac Gemma ſpectandum eſt caput ARCHYTAE Tarentini, Philoſophi Pythagorici praeſtantiſſimi, diuturna ſuis civibus praefectura, multiſque proeliis, ductu ſuo commiſſis, inſignis atque invicti; (1) cuius capilli veluti in orbem circumquaque reducti, ac ſurſum conſerti, (quo etiam cultu ornatum eſt Platonis caput, (2) aliorumque Philoſophorum, & Anacreontis Poetae in ſequenti Gemma) lanea, ut arbitror, corona conſtringuntur. (3) Haec imago probe concordat cum nummo aereo penes Fulvium Vrſinum Tab. XXVII. cuius antica pars nomen eiuſdem Archytae inſculptum praefert; quamvis & in hac Sarda, uti in alia quadam veteri, quam deſcribit Iohannes Faber in Commentario ad imagines Virorum illuſtrium, loco ſupraſcripto, additae non ſint figurae quaedam mathematicae, hoc eſt cylindrus, & cubus, quas ipſe Archytas invenit. (4)

ANACREON.

T. XXXXI. *n. XII.* SImilis videtur haec imago alteri Archytae Philoſophi; verum ſi accurate utriuſque vultus lineamenta expendantur, alium inſignem virum expreſſum nemo profecto ambiget. Congruit haec perrara Gemma cum onyche, quem ex Leonardo Auguſtinio profert Maffeius Eques Tab. LXIX. (5) in quo ſcalptum ANACREONTEM Teium Poetam elegantiſſimum cenſuit. Neque etiam praecipue differt ab numiſmate aereo apud Fulvium Vrſinum Tab. XI., in quo eius nomen ſcriptum eſt ΑΝΑΚΡΕΩΝ, geſtatque lauream coronam; verum capilli haud in orbem circa caput, ſed tantum retro diſpoſiti ſunt, quaſi & ipſi ſerto illud coronent. Caput ſenile eſt, laurea corona redimitum.

TA-

(1) Ex Diogene Laertio Lib. VIII. Segm. 79. Vide Ciceronem in Catone maiore Cap. XII. & Tuſc. Quaeſt. Lib. V. Cap. XXII.

(2) Vide praeſertim Gemmam quam adfert Cauſeus in Muſeo Romano Sect. I. Gemmar. ant. Tab. XVII. pag. 11.

(3) Huic imagini Archytae aliam ſimilem eodem cultu capillorum concinnatam adfert ex Leon. Auguſtinio Maffeius Eques Par. I. Tab. LVIII. ſed in ea, ut videre cuique facile eſt, corona deſideratur.

(4) Teſte eodem Diogene Laertio Lib. VII. Segm. 83. Archytam valde commendat Horatius Oda XXVIII. Lib. I.

(5) Part. I. Gemmarum antiquarum pag. 82.

TABVLA XXXXII.

PHILEMON.

EFfigies PHILEMONIS Poetae Comici, novae Comoediae auctoris, Menandri aemuli egregio opificio inſcalpta eſt Sardae. Hanc ipſam Gemmam primus omnium protulit Leonardus Auguſtinius. (1) T. XXXXII. n. I. II. III.

In elegantiſſima Gemma, quae hanc ſequitur, ſi quis inſcalptum PLATONEM putet, non repugno; capillorum certe concinnatio, & diadema quater capiti circumvolutum cum eius imagine apud Fulvium Vrſinum Tab. CXII. non parum convenit.

Gemma III. quae cernitur in hac ipſa Tabula, Philoſophi caput praefert mihi incognitum.

XENOCRATES.

XEnocrates Chalcedonius, qui Platonicae Scholae praefuit annis vigintiquinque, teſte Laertio, (2) expreſſus eſt in hac Gemma rariſſima, atque elegantiſſima. Convenit eius imago cum altera quam ex Gemma profert Ioannes Chifletius, (3) in qua etiam ſcriptum eſt eius nomen, ut de ea dubitari non poſſit. Verum Medicea haec Gemma a Chifletiana in eo aliquantulum differt quod Xenocratis barba haud valde prolixa eſt. Fuit Xenocrates natura ſubtriſtior, qualis etiam exprimitur in hac Gemma, cui hac de re Plato ſaepius dicere ſolebat ut rem ſacram Gratiis perageret. (4) Ceterum in utraque Gemma cernitur nudus, Sileno ſimilis, capite calvo, fronte rugoſa, & lata. Natum aliqui volunt Olympiade XCV. mortuum vero Olympiade CXVI. (5) T. XXXXII. n. IV.

(1) Ex Auguſtinio Eq. Maffeius Par. I. Tab. LXXII.
(2) Lib. IV. in eius vita.
(3) In Socrate pag. 36. editionis Plantinianae.
(4) Ex Plutarcho in vita C. Marii in principio.
(5) Vide Ioannem Ionſium Holſatum de Scriptoribus Hiſtoriae Philoſophicae Lib. I. Cap. X. pag. 50. 51. & 103.

PITTACVS.

T. XXXXII. n. V.

NOn alium exprimere videtur haec perelegans Gemma, quam PITTACVM Mitylenaeum, unum ex ſeptem ſapientibus viris Graeciae; cui cives ob egregia in ſe merita principatum tradiderunt; quo ille, ordinata re publica, poſt decem annos, ſponte ſe abdicavit. (1) Probe concordat haec imago Pittaci cum aereo eius nummo mediae magnitudinis penes Fulvium Vrſinum Tab. CXI. quem Mitylenaei in memoriam tanti civis imprimi curarunt, in quo clariſſimum eius nomen ΠΙΤΤΑΚΟϹ inſcriptum eſt. Floruit maxime circa XLII. Olympiadem, famaque in tota Graecia fuit celeberrimus: mortuus vero eſt ſub Ariſtomene Archonte, anno tertio LII. Olympiadis, quum vixiſſet ſupra annos ſeptuaginta, iam ſenio confectus. (2)

DIOGENES.

T. XXXXII. n. VI.

SCulptus eſt magno artificio in hac eximia Gemma Philoſophus, qui maxime refert DIOGENEM Sinopenſem Cynicum, quem e dolio exſurgentem, & in pedes erectum exhibet in Gemma Leonardus Auguſtinius, & ex eo Maffeius Eques. (3) Nudo capite & recalvaſtro conſpicitur, humeris dumtaxat pallio circumvolutis, ut apud Lucianum deſcribitur; (4) quod etiam valde in uſu fuit apud Philoſophos Cynicae Sectae. (5) Neminem ſe feliciorem eſſe credidit, nec Philippum, nec Alexandrum Macedonum reges, quum nihil cuperet. (6)

C. GRAC-

(1) Ex Laertio in eius vita. Vide Strabonem Lib. XIII.
(2) Omnia excerpta ex Laertio Lib. I. Segm. 74.
(3) In Parte I. Gemm. ant. Tab. LIV.
(4) Dial. Quomodo Hiſtoria ſcribenda ſit.
(5) Iuvenalis Satyr. XIII. v. 121.
(6) Idem Satyr. XIV. v. 308.

C. G R A C C H V S.

IMago haec convenit cum meo ectypo, olim in Museo Andreinio, in quo litterae C. GR. fortassis C. GRACCHI esse indicant. Vir, ut auctor est Cicero, & praestantissimo ingenio, & flagranti studio, & doctus a puero fuit C. SEMPRONIVS GRACCHVS. (1) Neminem eo pleniorem, & uberiorem ad dicendum fuisse constat. Damnum illius immaturo interitu res Romanae Latinaeque litterae fecerunt. Reliquae laudes, quas Cicero subiungit, haud praetereundae silentio sunt; ita enim de eo loquitur. (2) *Vtinam non tam fratri pietatem, quam patriae praestare valuisset! quam ille facile tali ingenio, diutius si vixisset, vel paternam esset, vel avitam gloriam consecutus! Eloquentia quidem nescio an habuisset parem neminem: grandis est verbis, sapiens sententiis, genere toto gravis: manus extrema non accessit operibus eius, praeclare inchoata multa, perfecta non plane. Legendus inquam est hic Orator, Brute, si quisquam alius iuventuti; non enim solum acuere, sed etiam alere ingenium potest.* (3) T. XXXXII. n. VII.

A R I S T O T E L E S.

DIu haesi mecum ipse cogitans an imaginem hanc faberrimo opere exscalptam Iaspidi Chalcedonio ab artifice, haud dubie magni nominis, ARISTOTELI Stagiritae, Platonis discipulo, Philosopho longe praestantissimo atque eruditissimo, Peripateticorum Scholae auctori, adscriberem. Exhibetur aetate valde provecta, brevi capillitio, mento & genis, ut apparet, rasis, parvis oculis, & naso quasi aquilino; qualis plane expressus in marmore apud Fulvium Vrsinum Tab. XXXV. quod illustrat Ioannes Faber in Commentario ad easdem imagines Virorum illustrium. (4) Tonderi, & abradi consuevisse Aristotelem, contra Pla- T. XXXXII. n. VIII.

(1) Vide etiam Ful. Vrsinum in Famil. Roman. in Gente Sempronia.

(2) In Bruto, seu de claris Oratoribus.

(3) Vide Richardum Strehinnium de Gentibus, & Familiis Romanorum pag. 213.

(4) Pag. 20. editionis Plantinianae.

Platonis morem, provecta aetate, ſcribit Aelianus, & Laertius; & mollitiem quamdam praeſeferre viſum teſtatur Muſonius apud Stobaeum : quare haec effigies Ariſtoteli potius, quam alii ex Philoſophis convenire mihi videtur.

M. PORCIVS CATO.

T. XXXXII. n. IX. X. SVmmae auctoritatis ſummique iudicii vir in Romana Republica fuit M. PORCIVS CATO, cognomento *Cenſorius*, multarum rerum uſu, & ſcientia conſummatiſſimus, frugalitate, & continentia clarus. Adoleſcens Nearchum Pythagoreum Philoſophum audivit. Orator graviſſimus atque eloquentiſſimus, vulgo Romanus Demoſthenes dictus eſt. (1) Decora ſenecta nitet eius vultus, admirando artificio exſculptus in hac inſigni Gemma. Rugae genis, fronti, & collo decus addunt, eximiumque ſcalptoris laborem perſpicue declarant. Effigies haec omnino ſimilis alteri, quam ex Gemma Vrſiniana illuſtrat Ioannes Faber Tab. CXVI. niſi quod aetate valde provectiore in ea exhiberi videtur.

Quod ſequitur Romani Viri conſularis caput incognitum mihi eſt.

P. VALERIVS POPLICOLA.

T. XXXXII. n. XI. QVanto in pretio habenda ſit haec Gemma rariſſima, quae praefert imaginem ſummi viri P. VALERII POPLICOLAE, de Republica Romanorum optime meriti, nemo non videt: quum ſtatua in Hermae formam ſculpta, quam ex Fulvio Vrſino illuſtrat Ioannes Faber Tab. CXLVII. trunca ſit capite, nec eius effigiem oſtendat, qua nos temporum iniuria privavit. Quod igitur in ea deeſt, ſupplet haec inſignis Gemma. Neque de vultu eius dubitandum eſt, quum litterae in ea inſcalptae eius nomen teſtentur, ſintque antiqua eiuſdem docti ſcalpto-

(1) Ex Plutarcho in eius vita.

ptoris manu caelatae . Eloquentia ad populum , & milites perſuadendos maxime valuit . Leges in magiſtratu valde populares tulit , unde *Poplicola* dictus eſt . Etruſcos proelio vicit , deque iis triumphavit quum Conſul tertium eſſet cum M. Horatio , V. C. anno CCXLVI. Conſul quartum cum T. Lucretio anno ab V. C. CCXLIX. de Sabineis triumphavit ; cui poſt mortem funus magnificentiſſimum, & ſepulcrum in Vrbe decretum eſt . (1)

M. ANTONIVS.

PEreximo artificio ſculptum eſt in hac Gemma pulcherrima caput M. ANTONII Triumviri , & Imperatoris antequam Cleopatrae Aegypti Reginae amoribus corrumperetur , rerum geſtarum gloria inclyti , ac valde diſerti ; alteri maxime ſimile , quod inſcalptum Gemmae conſummatiſſimi operis edidit Fulvius Vrſinus Tab. XXIII. & fortaſſis vel eadem eſt haec Gemma , vel eiuſdem praeſtantiſſimi artificis manu caelata ; tanta eſt inter utramque imaginem ſimilitudo . Florente aetate, egregia ei forma fuit ; (2) provecta vero , ut in hac Sarda conſpicitur, decora gravitate , & maieſtate conſpicua . T. XXXXII. n. XII.

TABVLA XXXXIII.

HOMERVS.

OMni laude maior conſpiciendus eſt HOMERVS , ſumma operis elegantia, & nobilitate ſculptus in his Gemmis , quas Homeri ſtudioſi viri in anulis ferre conſuevere . Caput non vitta , aut diademate , ut in aliis monumentis cernitur , ſed eadem quae Apollini Poetarum Principi gratiſſima eſt , laurea corona T.XXXXIII. n. I. II.

(1) Ex Livio Lib. II. Dionyſio Lib. V. Val. Maximo Lib. VI. Cicerone in Academicis Quaeſt. & ex Plutarcho in eius vita. Haec Gemma olim fuit Petri Andreae Andreinii , translata in Muſeum Mediceum , quam protuli in Par. I. Inſcr. ant. Etruriae Tab. XI. n. IV. pag. LXXI.

(2) Ex Plutarcho in eius vita .

rona ornatur. Capilli breves post occiput in tricas collecti, & dispositi; barba haud nimis longa, impexa quidem & crispa, sed decora; effigies gravitate, & venustate quadam maxime refulgens. In plurimis respondet imaginibus eius impressis in Chiorum, & Amastrianorum nummis, & in maiori quoque aereo numismate, quod illustrat Ioannes Faber apud Fulvium Vrsinum Tab. LXXII. & ut cernitur in Tabula Iliadis, quam de antiquitate optime meritus Raphael Fabrettus pereruditа dissertatione explicavit. Clarissimum certe Homeri ingenium fuit, & sine exemplo maximum; qui, ut scribit Velleius, (1) magnitudine operum, & fulgore carminum solus appellari Poeta meruit.

HESIODVS.

T. XXXXIII. n. III. INtercidisse adfirmat Ioannes Faber Sardam Gemmam, vulgo Carneolam, quae HESIODI Ascraei insignis Poetae effigiem, nomenque eius his scalptum litteris ΗΣΙΟΔΟΣ praeferebat. In hac vero Sarda quamquam epigraphe adposita minime sit, tamen haud dubitari potest quin vultum eius referat multo artificio, multaque elegantia effictum, ac magnopere simile marmoreae eius imagini apud Vrsinum Tab. LXVIII. Caput laurea redimitum est, caesaries non brevis, sed aliquantulum promissa.

PINDARVS.

T. XXXXIII. n. IV. COmplurium antiquitatum, ac frequentius praestantiorum perditor tempus certissimam PINDARI Thebani sublimis Poetae effigiem posteris spectandam invidit diruitque; quare, dempto capite, solus statuae pedestris truncus superfuit, in cuius basi legitur clarissimum nomen eius ΠΙΝΔΑΡΟΣ, inter imagines Virorum illustrium apud Fulvium Vrsinum Tab. CX. Eius vultum in hac Gemma ornatissima sculptum esse censent aliqui viri antiquitatis periti, qui eam inspexerunt, sed haud probare possunt, alio tutissimo testimonio destituti.

(1) Historiar. Lib. I. Cap. V.

SOPHO-

SOPHOCLES.

GRaecorum Tragicorum princeps SOPHOCLES Athenienſis, bellicae virtutis gloria, & reipublicae adminiſtratione clariſſimus, exquiſito artificio ſculptus eſt in hac Gemma nobiliſſima; cuius vultus ſi cum alio conferatur ex marmoreo diſco apud Fulvium Vrſinum Tab. CXXXVI. ſub quo eius nomen inciſum eſt, nullum vel minimum diſcrimen occurret. Caput ſenili decore, & blanda quadam ſeveritate conſpicuum eſt; in hac cinctum laureo ſerto, in altero diademate. Apud eumdem Fulvium Vrſinum memorat Ioannes Faber exſtitiſſe Sardam cui inſcalptum eiuſdem Sophoclis caput; an vero Medicea haec Gemma ea ipſa ſit, me omnino latet. Scripſit admirando cothurno, gravitate, & ſono centum viginti tres Tragoedias, victorias vero ex his dumtaxat viginti quatuor adſecutus eſt. Floruit maxime viginti & amplius annis ante Socratem. T. XXXXIII. n. V.

ARISTOPHANES.

ARISTOPHANES Athenienſis Poeta Comicus, Atticae linguae puritate, & ſplendore praecellentiſſimus, ſui temporis vitiorum acerrimus inſectator, & mordaciſſimus, ſive ut in Graeco Epigrammate in Anthologia dicitur, (1) καὶ ςίξας ἄξια, καὶ γελάσας, hoc eſt, *& pungens recte, & irridens*, ſculptus videtur in hac Gemma operis faberrimi, & abſolutiſſimi. Maior tamen deſideratur oris ſimilitudo cum Herma marmoreo, qui exſtat in regio Muſeo Mediceo, & exhibetur cum epigraphe Graeca inter imagines Virorum illuſtrium apud Fulvium Vrſinum Tab. XXXIV. T. XXXXIII. n. VI.

(1) Lib. I. Cap. LXVII. n. 17.

VIRGILIVS.

T. XXXXIII. n. VII. X.

PErelegantes duae Gemmae VII. & X. quae in hac Tabula conſpiciuntur P. VIRGILII MARONIS Latinorum Poetarum Principis doctiſſimi effigiem praeſeferunt. Scriptores eius vitae teſtantur ſtatura procera, colore ſubpallido, viribus imbecillis, & corpore gracili, & macilento fuiſſe, quae omnia clarius oſtendit Gemma X. Cur vero perſonam ſive larvam, in fronte alis ornatam manu teneat, vel coram adſpiciat impoſitam arae, vel columellae, ut & in aliis Gemmis cernitur, quae imaginem eius referunt, non ita facilis explicatu res eſt. Ioannes Faber refert ad Poeſin Bucolicam, quod antiquitus intervenientibus Hiſtrionibus, qui perſonati erant, recitaretur; Leonardus Auguſtinius ad memoriam, a Poetis invocari ſolitam. Celeberrimus Frid. Gronovius ab his diſcedens, Deorum Manium, & umbrarum ſpecimen deſignari exiſtimat, quod traditum fuerit eas apparuiſſe Virgilio, ſecreta earumdem detegenti; qui tamen non terrefactus clariora ex hoc viſu ſingula ſe ſcripturum denuntiavit. Gronovii opinioni, quae haud improbabilis eſſe videtur, coniecturam quoque meam adiicio, ea de cauſa perſonam, ſive oſcillum coram Virgilio poſitum, ut ſignificarent falſa, ac vana viſa ei omnia, quae fieri apud inferos fabulati ſunt veteres; nam cum poenas impiorum, & Elyſios campos poetice deſcripſiſſet, Aeneam fecit ea omnia contemplatum eburnea porta, qua falſa mitti dicuntur inſomnia, ad ſocios evadentem; quaſi non plus fidei mereantur ea quae viderat Aeneas, quam ſomniantium viſa, omnis plane veritatis expertia. (1) Infera vero regna evanido illo idolo, ſive larva deſignari nemo eſt qui dubitet; neque etiam quidquam aptius viſum eſt antiquis ſculptoribus ad aperiendam hanc Virgilii mentem quam eum repraeſentare, vel minas intentantem, vel intuentem pallentem perſonam, ſive oſcillum; his enim mortuorum idolis nil levius, & futilius creditum fuiſſe conſtat a ſapientibus viris, quae Homerus νεκύων ἀμενηνὰ κάρηνα, *mortuorum imbecilla capita*, & idem Virgilius *leves umbras*, *imagines*, *& ſimulacra mortuorum* appellat. (2)

SAP-

(1) In hanc veni opinionem legens Benedicti Averanii Diſſertationes VII. & VIII. in Euripidem.

(2) Vide a me adnotata in Sarcophagum Columbarii ſive Monumenti Libertorum Liviae pag. 19.

SAPPHO.

COronatur laurea corolla Sarda, in qua SAPPHO ſummo ſtudio inſcalpta eſt, (1) nec minori quidem in altera, quae ſequitur. Nullam ferunt eius aetate viſam feminam ei ſimilem, nec in minima parte Poetices cum ea comparandam; (2) quae ob eximiam carminum elegantiam decima Muſa dicta eſt, & inter novem Lyricos a pleriſque enumerata. Antiquum diſtichon edidi ex Donianis Inſcriptionibus, (3) quod quum lectu pulcherrimum ſit, & ut mea ſententia eſt, ſub eius ſtatua Pergami, ut in titulo legitur, inſculptum, ſilentio haud praetereundum eſſe cenſui. Haec igitur habet. T. XXXXIII. n. VIII. IX.

ΟΥΝΟΜΑ ΜΕΥ ΣΑΠΦΩ ΤΟΣΣΟΝ Δ ΥΠΕΡΕΣΧΟΝ ΑΟΙΔΩΝ
ΘΗΛΕΙΩΝ ΑΝΔΡΩΝ ΟΣΣΟΝ Ο ΜΑΙΟΝΙΔΗΣ

Hoc eſt

Femineos cantus ſuperavi maſcula Sappho
Quantum hominum vicit carmina Maeonides.

Odam eius a Catullo converſam, (4) tamquam egregium ſublimis dictionis exemplum, affert ſummus Criticorum Dionyſius Longinus. (5)

CORINNA.

EXpendant viri docti an in hac Gemma inſcalpta ſit imago CORINNAE celebris Poetriae apud Tanagraeos Boeotiae incolas, Myrthidis diſcipulae, quae epigrammatum quinque libros edidiſſe fertur, & Pindarum Lyricorum Principem, non Dorica, ſed Aeolica canentem lingua, quinquies viciſſe. (6) Eiuſdem Corinnae mentionem facit Pauſanias, & Aelianus. Li- T. XXXXIII. n. XII.

(1) Hanc primus omnium edidit Leon. Auguſtinius, & ex eo Maffeius Par. I. Tab. LXX.
(2) Vide Strabonem Lib. XIII.
(3) Claſſe VIII. n. 91.
(4) Carm. LI.
(5) Sect. X. de ſublimi genere dicendi.
(6) Vide Pauſaniam in Boeotic. Cap. XXII. Aelianum Lib. XII. Cap. XLV.

berum cuique iudicium esto; non enim veritati adversantur coniecturae.

TABVLA XXXXIV.

MVSAE.

T. XXXXIV. Sapientiae, & virtuti praesides MVSAE comitantur insignes Philosophos, Oratores, ac Poetas; quae etiam ipsis omne decus, omnemque elegantiam conferre putabantur. Hae antiquitus tres tantum fuere, quas recenset Pausanias; (1) postmodum novem factae sunt; quarum nominibus inscripti leguntur Herodoti libri; earumdemque meminit Homerus, (2) & Hesiodus. (3) Aliquae ex his sculptae sunt in his Tabulis.

In Gemma VIII. praecedentis Tabulae cernitur EVTERPE brevi canens tibia, dextera tenens pateram. Tibiis modulari veteres & in sacrificiis consuevisse nemo ignorat. Has princeps Euterpe dicitur invenisse. (4) Aliqui vero Mercurio, alii Apollini, alii Minervae inventum tribuunt. (5) Poetae musica instrumenta uni Musae data, & alteri, utcumque volunt, adsignant, atque confundunt; quod ex duobus Epigrammatis Anthologiae, (6) & ex carminibus complurium Poetarum, ac praesertim Horatii intelligi potest. (7)

MELPOMENE Tragoediae gravissimi poematis inventrix (8) exhibetur in elegantissima Gemma I. Tab. XXXXIV. Palla, seu syrmate, veste tragica, superamicta, (9) columellae innititur, senilemque

(1) In Boeotic. Cap. XXIX.
(2) Odyss. Lib. A.
(3) In Theogonia.
(4) Vide Horatium Lib. I. Carm. Ode I. Virgilius, seu, ut aliqui volunt, Ausonius de Musarum inventis Idyll. XX.

Dulciloquos calamos Euterpe flatibus urget.

Confer Cael. Rhodiginum Lib. VII. Cap. IV. & Ben. Averanum Differt. LXII. in Anthol. n. 3.
(5) Vide eumdem Averanium ibidem.
(6) Lib. I. Cap. LXVII n. 22. & 23.
(7) Horatius tibiam aliaque musica organa Calliopae tribuit Lib. III. Carm. Ode IV.

Descende caelo, & dic, age tibia
Regina longum Calliope melos;
Seu voce nunc mavis acuta,
Seu fidibus, citharaque Phoebi.

Clio lyram, vel tibam ad heroas celebrandos tribuit Ode XII. Lib. I.

Quem virum, aut heroa, lyra, vel acri
Tibia sumes celebrare Clio?

Vide Sponium in explicatione Sarcophagi, quod Musas exhibet Sect. II. Artic. IX. pag. 44. & 45.
(8) Ausonius Idyll. XX.

Melpomene tragico proclamat maesta boatu.

Confer Sponium, qui Melpomenes varia exhibet iconismata, loco paullo superius notato.
(9) De hac veste Ovidius Amor. Lib. I. Eleg. VIII. & Lib. III. Eleg. I. Horatius in Arte Poetica, Martialis Lib. IV. Epigr. XLIX. Vopiscus in Carino. Vide Ben. Averanium Differt. VI. in Euripidem n. 6. Videndus etiam, si quis plura cupiat, Octavius Ferrarius de Re Vestiaria Par. II. Lib. IV. Cap. I.

lemque perſonam barbatam cogitabunda contemplatur ; & Tragicum carmen meditatur . Guttae ſanguinis largiſſime ex ea in terram defluunt , quae ipſam luctuoſae Tragoediae naturam , & argumentum indicant ; in qua clades , & calamitates Heroum , Regum , & Principum virorum exponuntur . Tragica perſona , quae Melpomenae tribuitur , vultu maeſto , ac terrifico , ore vero immaniter hianti ad inclamandum in antiquis ſculpturis exprimitur , ad oſtendendam , ut opinor , ſtyli ſublimitatem , quae Tragoediis convenit ; quae etiam ingenti habitu oris , & maxima ſpiritus magnificentia recitabantur , quod ex Luciano intelligi poteſt ; (1) quare Cicero Tragoedorum vocem deſiderat in Oratore .

Tragicas perſonas vel virorum , vel feminarum in ſequentibus Tabulis exhibere non abs re viſum eſt . Has ad ſimilitudinem vultus vel Heroum , vel Heroidum , vel Deorum Dearumque , qui in ſcenam inducebantur , veteres effingebant . His effictis perſonis Tragoedias cantaſſe memoratur Nero Caeſar a Suetonio . (2) Perſonae , quae immani , & horrifico hiatu expreſſae ſunt in pluribus Gemmis , ad Tragoediam ſpectant , ut in Tab. XXXXV. III. V. VIII. XII. Tab. XXXXVI. I. Tab. XXXXVIII. IV. V. VI. reliquae vero ludicrae & ad riſum excitandum effictae , quae Satyrorum , Silenorum , Faunorum , & Bacchantium effigies praeferunt ; quas quivis facili negotio reperire , & ab aliis diſtinguere poteſt , nec enumerare operae pretium eſt , ad Comoediam , & Satyram pertinent , & Comicae , & Satyricae perſonae dicuntur . Hoc diſcrimen interfuiſſe inter perſonas Tragicas , & Comicas notari poteſt apud Lucianum , quod illae ad terrorem luctumque , hae vero ad riſum , & cachinnos excitandos induerentur ab Hiſtrionibus , & actoribus . (3) Harum capita hederaceis , vel pampineis corollis redimita conſpiciuntur , pendentque ex iiſdem interdum ornatus cauſa quidam globuli veluti uniones ; capilli vero vel horrentes , & incompoſiti , vel vario cultu concinnati , calamiſtrati , & in cincinnos diſpoſiti ; quo ornatu etiam barba decoratur . Inter femineas perſonas Comicas Pollux (4) enumerat Λαμπάδιον *Lampadium* , ita appellatam quod capillorum plexus in acutum deſineret , in modum ignis , & faculae .

(1) In Dialogo de Saltatione , & in Anacharſi .
(2) In eius vita Cap. XXI.
(3) Dial. de Gymnaſiis T. I. pag. 749. 750. & de Saltatione Tom. IV. pag. 112. 113. atque in aliis locis non paucis Dialogorum eiuſdem .
(4) Lib. IV. Cap. XIX. Segm. 154.

culae. Lampadium hanc exprimit persona, quae cernitur in Gemma VI. Tab. XXXXVIII. quae quum Tragica sit, fortassis Lampadium etiam inter personas Tragicas locum habuit.

Iuxta personas Comicas, & Satyricas interdum aliqua sculpta sunt musica instrumenta, nempe fistula imparibus calamis compacta, & tympana, vel cymbala aereis lamellis circumquaque instructa; quae quum in Choris pulsarentur, sonitum cum tympani pulsatione, perstrepero quodam concentu, edebant; quae aereae lamellae ex iisdem tympanis, ut in Gemma III. Tab. XXXXVII. conspicitur, rotundae sunt, & veluti lingulae ex ore foraminum vel obliquae, vel rectae prominent. Sub hac auriti Fauni persona, cui adsimilem, vel eamdem Gemmam exhibuit Leonardus Augustinius [1] *τὰ κρούματα*, *crumata*, tertiam cymbalorum speciem agnoscit eruditissimus Fridericus Adolphus Lampe, differens de Cymbalis veterum. [2]

His addendae personae Comicae fictitiae, quae plerumque, ut auctor est Iulius Pollux, [3] hominibus quos suggillabant similes erant, e quorum numero est etiam Socratis persona, imagine Comici senis in scenam inducti, & convitiis proscissi ab Aristophane, ut cernitur in nonnullis Gemmis. Aliae quoque erant ad cachinnos, & risum spectatorum excitandum sedulo effictae, quarum figuras, & colores idem Pollux describit.

Comicam personam gerit, & contemplatur THALIA in Gemma II. Tab. XXXXIV. cui Comoediae inventum adscribunt. Eadem in Gemma IV. umbilico tenus nuda, pede insistens scopulo, personam Comicam tenet, eoque statu ut arbitror, cogitabunda Comoediam meditatur; altera pedum gerit, quod etiam in pluribus Gemmis sculptum sub ipsas personas observari potest. Adsimilem personam, lanea intorta corolla redimitam, quam etiam coronam ex pilis confectam gerere docet Iulius Pollux, tenet alatus Iuvenis sedens super ianuam scenae, pendentibus encarpis, & vittis ornatam, qui ipsum GENIVM Theatri, cuius sit mentio in antiquis inscriptionibus, repraesentat; [3] quamvis non me lateat Genium Theatri sub imagine serpentis expressum esse.

Histriones in scena Comoediam recitantes, seu Pantomimos exhibet eximia Gemma VIII. in eadem Tab. XXXXIV. Senex il-

le,

(1) Ab Equite Maffeio editus, & illustratus in Gemm. ant. Par. III. Tab. XLVI. pag. 83.
(2) Lib. I. Cap. VII.
(3) Lib. IV. Cap. XIX. Seg. 143.
(4) Vide Gruterianum Thesaurum pag. CXI. 8. Reinesium Cl. I. n. 162. & Fabrettum Inscr. ant. Cap. II. n. 90.

le, qui in medio ante ianuam recitat, circa imam pallii oram in anteriore parte clavum, quadratae tesserae similem, insertum habet, de quibus tesseris Plinius meminit. (1) Constat in scenicis vestibus tum Tragicis, tum Comicis clavos e purpura, vel institas ex auro, ornatus causa, adsutas fuisse. (2) Cursitare, & gesticulari videtur, incurvum gerens baculum, de quo Pollux. Servus amictus exomide, mulier vero palla involuta est.

Comicum Saltatorem exhiberi puto in Gemma VI. Tab. XXXXIV. qui adposita ori suo persona, quam manu praefert, gesticulatione, & sigillorum strepitu, quae manu gerit, & quatere mos erat (ni tamen volumen sit, & ad Choragii ducem, & moderatorem, vel ad aliquem Poetam Comicum referendum sit) spectatores oblectabat. Chlamyde indutus est, quam etiam inter vestes Comicorum proprias enumerat Iulius Pollux. (3) Fortassis etiam Pantomimorum aliquis esse potest, qui iam paratus est personam induere alicuius Dei, vel Apollinis, vel Mercurii, cui in manu volumen datum fuit, ut inferius videbimus. (4)

Ad reliquas Musas in hac Tabula XXXXIV. sculptas revertor. In Gemma III. cernitur ERATO, saltationis, ut aiunt, inventrix; (5) quae saltans concinno corporis motu, lyram pulsat, & canere videtur. Hesiodus, ut observat Lucianus, (6) tanti fecit saltationem, ut in principio carminis sui hoc in Musarum laudem posuerit, eas circa fontem floridum levibus saltare pedibus, & iuxta Iovis Parentis aram agere tripudium.

Sequitur tandem in Gemma IX. pulcherrima, VRANIA, a qua, propter studium rerum caelestium, inventam astrorum scientiam veteres memoriae prodiderunt. Nam sculpta est vel globum caelestem tenens, & contemplans, vel ut cernitur in hac Gemma, volumen gerens, adposito astro, quod Solem refert, & Luna crescenti.

Consueverunt praeterea veteres sculpta in Gemmis anularibus ferre arcana quaedam symbola, quae vel ipsis dumtaxat, vel amicis, ad quos litteras clandestinas, ut inter se convenerant, iisdem obsignatas missitabant, cognita essent, ostenderentque secreta, quae cupiebant; quarum persaepe Plautus meminit in suis

(1) Plinius Lib. XXXV. Cap. IX.
(2) Vide Rubenium de Re Vestiar. Lib. I. Cap. XX. Senatorem Phil. Bonarrotium in Observat. in Vasa vitrea Coemeterialia Tab. XVI. Fig. I. pag. 88. 89. 90. 91.
(3) Lib. IV. Cap. XIX. Segm. 117.
(4) De his vide Lucianum in Piscatore T. III. pag. 169.
(5) In Idyllio, quod Ausonio tribuunt, ita Erato describitur: *Plectra gerens Erato, saltat pede, carmine, vultu.* Vide Cael. Rhodiginum Lib. VII. cap. IV.
(6) De Saltatione T. IV. pag. 110.

fuis Comoediis . Gemmam IX. Tab. XXXXVIII. huius generis effe puto , ceterafque quae multarum rerum complexus continent .

Reliquae vero Gemmae aenigmaticae in eadem Tabula expreffae, & in fequentibus, quae huic Claffi finem imponunt, quae, ut aiunt , Gryllos , & Griphos , feu imagines monftrofas humanorum capitum vel Socratis , vel feminarum brutis animalibus vel aereis , vel terreftribus , vel marinis , five aquatilibus implexas praeferunt , alio pertinent ; atque , ut pereruditi viri fententia eft , ab aliquo virorum , fortaffis fuperftitioforum , Phratrio, five Secta originem habuere , quae portentofis hifce fymplegmatibus oftendere voluit varios hominum affectus, virtutes, & vitia, quae proxime beftiis accedunt . Neque vero id erit fuafu difficile , quum omnes fciant Aefopum fuis confictis Fabulis Philofophiae moralis dogmata tradidiffe . Hos vero portentorum auctores Aegyptios imitatos fuiffe facile credam , quibus hic belluarum , & hominum complexus familiaris fuit ad exprimendas virtutes , & vitia ; quod prae aliis docet eximius locus apud Porphyrium , quem laudat fummus vir Spanhemius in Differtatione V. de Praeftantia , & Vfu Numifmatum antiquorum ; qui etiam duos nummos Nicomedienfium adfert , in quibus dracones cum humano capite fculpti funt . Adeundus , fi quis plura cupiat , Ioannes Chifletius in Socrate , qui recondita haec aenigmaticarum Gemmarum emblemata illuftrat .

C L A S S I S IIII.

TABVLA LII. LIII. LIV.

IVPITER ET IVNO.

PRiſcarum Gentium Fabulas, quemadmodum ex Homeri, & Heſiodi potiſſimum carminibus recte obſervat Lucianus, (1) non aliunde quam ex vetuſtiſſima omnium diſciplinarum Aſtronomia, cum qua conſentiunt, confictas eſſe compertum eſt. Nam antiqui Aſtronomi, omniumque primi Chaldaei, & Aegyptii curſum, motum, vim, naturam, poteſtatem & effectus Caeli, Solis, Lunae, ac Stellarum inveſtigantes, temporumque vices, quae ab ipſis perficiuntur expendentes, ut haec omnia rudibus hominibus declararent, varios ac multiplices Deos, qui eorum proprietates exprimerent, commenti ſunt. (2) Maiorem poſtea iiſdem Aſtronomis adhiberi fidem fecerunt veteres Poetae; qui, ornandi carminis cauſa, Deorum ſpecioſa cognomina confinxere, ut docet idem Lucianus, & Pauſanias. (3)

Deorum omnium ſupremus Rex occurrit IVPITER; qui, eo quod vel bonis, vel viribus tum Deos tum homines ſupera-

O ret,

(1) Dial. de Aſtrologia Tom. III. pag. mihi 263.

(2) Vide Euſebii Praepar. Evangel. Lib. I. de Theuth. Diodorum Siculum Lib. V. pag. mihi 231. Fuſius id oſtendit prae ceteris Clemens Alex. in Admonitione ad Gentes.

(3) Lucianus in Timone in principio; Pauſanias vero in Achaicis Cap. XXI.

ret, in vetuftis aris dicitur MAXIMVS. SVMMVS. & EXSVPERANTISSIMVS. (1) Complures Gemmae in hac & in fequentibus Tabulis eum referunt; inter quas principem locum tenet infignis Protoma fcalpta ex Achate Sardonyche, quae cernitur in Tab. LII. ea magnitudine delineata, quae prototypum aequat. Exquifito artificio in ea expreffus eft non Μειλίχιος, hoc eft *Placidus*, *Iucundus*, atque, ut in antiquis votivis aris appellatur, SERENVS; (2) cuius fimulacrum, Polycleti opus, Argis cultum, laudat Paufanias; (3) verum feverus, & gravis; cuius, ut ait Aefchylus, (4) *δυσπαραίτητοι φρένες*, *implacabile pectus*. Difcrimen vultus Iovis a ceteris, qui in Tab. LIII. exhibentur, facile obfervari poteft. In his enim perfpicue apparet blandus, mitis, manfuetus, omnium votis audiendis facilis, atque ut cognominatur in vetufta ara ei facra, OBSEQVENS; (5) eaque de caufa non tenet fulmina, ut in Gemma VII. Tab LV. In Gemma II. Tab. LVI. fceptrum gerit, & pateram, quam veteres in manibus ceterorum quoque Deorum forfitan dedere, ut oftenderent eos libenter accipere ab hominibus libationes, iifdemque ad beneficia praeftanda excitari. (6) Deos interdum *Placidos*, interdum *Iratos* fculpfiffe veteres obfervari poteft & in pluribus antiquis monumentis, & fculpturis. Ita Iuno, quae cum coniuge, & fratre fuo Iove *Milichio*, vel fub fpecie Ifidis cum Iove Serapide fculpta eft in pluribus his Gemmis Tab. LIII. I. VI. Tab. LIV. III. IV. Tab. LV. V. in prifcis faxis vocatur PLACIDA; (7) quemadmodum etiam Hercules, eodem cognomine ornatus, dicitur PLACIDVS. (8) Celebre fuit apud Athenienfes Iovis Ορκίου, ideft *Iurifiurandi Vindicis* fimulacrum, quod defcribit Paufanias, (9) fpecie perfidiofis hominibus maxime formidanda, utraque manu tenentis fulmina. Apud Lucianum (10) colloquens Iupiter cum Cupidine, iactat verbis homines prae formidine morituros fi vultum fuum iracundum adfpiciant. Exftat ara memoratu digna Florentiae in Mufeo Marchionis Riccardii, in qua Iupiter fingulari vocabulo, nec in aliis obvio, DOMINVS METVENDVS appellatur. (11) Pari modo Ifis aliquando expreffa eft vultu terrifico, limis, vel ira-

(1) Vide Sponium in Mifcell. Sect. III. n. 1. pag. 71. & 72.
(2) In Gruteriano Thefauro XXIII. 1. LXXVII. 6. MIX. 9. & in Mifcellaneis Sponii Sect. III. pag. 77.
(3) In Corinthiac. Cap. XX.
(4) In Prometheo v. 34.
(5) Hanc adfert Sponius in Mifcell. Sect. III. pag. 80.
(6) Vide etiam Explicationes, & Coniecturas Sen. Bonarrotii ad Monumenta Etrufca pag. 110.
(7) Apud Gruterum pag. XXV. 2.
(8) Ibidem pag. XLVIII. 9.
(9) In Eliacis Prior. Cap. XXIV.
(10) In Dial. Cupidinis, & Iovis Tom. III. pag. 190.
(11) Hanc edidi, & defcripfi in Parte I. Infcript. ant. Etruriae Vrbium pag. 104. n. 72.

iracundis oculis, ut improbos homines, qui eam conſpicerent, deterreret; (1) eademque invocata ſaepe IRATA, ut violatores ſacrarum rerum, locorumque religioſorum puniret. Leguntur dirae in elegantiſſima Vrna marmorea Muſei Cerretanii Florentiae, (2) hac formula expreſſae per compendiarias notas: HANC ARAM SI QVIS LAESERIT HABEAT ISIDEM IRATAM.

Caeſaries Iovis tonſa non eſt, ſed valde promiſſa, ut cernitur in praedicta Tab. LII. & in varios utrinque pendentes cincinnos, tamquam floccos, diſpoſita, quae frequentius in Iove Serapide occurrit; barbaque aliquantulum horrida & rigens eſt, ſed non inconcinna. Pectus valde latum habet; quae omnia eximii ſcalptoris ſtudium, operiſque praeſtantiam oſtendunt.

Ornatur Iovis caput frequenter vel laurea, vel querna corona. Oleaginea cinctum eſt in Gemma I. Tab. LIII. Hoc coronae inſigne gerit quoque in nummis Achaeorum, Arcadum, aliorumque apud Goltzium; rationemque reddit Phornutus, quod oliva ſit ſemper virens, & pinguis, & multae utilitatis: (3) nam & ipſe Iupiter quod ſemper ad iuvandum ſit paratus, variis cognominibus appellatus eſt, nimirum ΒΟΥΛΑΙΟϹ *Conſiliarius*, vel *Senatorius* in Mytilenaeorum nummis, cuius etiam ſimulacrum apud Athenienſes, Piſiae arte perfectum, memoratur a Pauſania. (4) *Propugnator* quoque, *Defenſor*, *Liberator*, *Servator*, *Soſpitator*, *Stator*, *Hoſpitalis*, *Philius*, *Salutaris*, aliiſque huius generis appellationibus, quae in vetuſtis inſcriptionibus, & in nummis leguntur, ut de auctoribus ſileam, nuncupatus eſt.

Iovis REGIS, & IMPERATORIS, uti a Cicerone dicitur (5) effigiem praefert Gemma II. eiuſdem Tab. LIII. cuius caput diademate, humeri vero paludamento, regum, & imperatorum more, ornantur. Frequentius cernitur Iupiter amictus tunica, vel pallio, nuda ſuperiore corporis parte, (6) interdum nudis pedibus, interdum etiam cum calceis. Iovis Olympii ſimulacrum memoriae proditum eſt a Pauſania; (7) coronam habuiſſe ad oleagineae frondis imaginem; pallium vero tum diverſis animalibus, tum liliis, & omnibus florum generibus caelatum, ornatis pedibus aureis calceis, qui ſolium auro, & pretioſis lapidibus nitens premebant. Suppedaneum ὑποπόδιον θρῆνος Iovis throno additum

O 2 cerni-

(1) Vide quae ibidem adnotavimus pag. LXXXIII.
(2) Confer ibidem in Par. I. Inſcr. ant. Etruriae Vrbium pag. 267. 268.
(3) Vide Gyraldum de Diis Gentium Syntagm. II. pag. mihi 73.
(4) In Acticis Cap. III.
(5) In IV. Verrin.
(6) V. Bonar. in Num. pag. 69. & Fabrett. in Add. Col. Traian.
(7) In Eliacis Prior. Cap. XI.

cernitur in VII. Tab. LV. encarpis, & bubulo cranio ornatum.

Iupiter nudus ſtans exhibetur in Gemmis VI. & VIII. in Tab. LV. ac fulmen, quod cum hymnis cultum fuiſſe apud Seleucienſes tamquam Deum, ex Appiano compertum eſt, (1) manu tenet; altera vero ſceptrum; ſive haſtam, in magno quoque honore habitam apud veteres. Hinc ab Homero, quem Poetae ſecuti ſunt, Αργικέραυνος, Αςεροπητὴς, Εριβρεμέτης, *Fulminator*, *Fulgerator*, *Tonans* dictus. (2) Pugnantem Iovem in curru quadriiugo contra Gigantum principem, vel Porphyrionem, vel Halcyoneum, quorum meminit Apollodorus, (3) vel potius Typhonem, qui eum ad pugnam provocavit, iuxta Hyginum, (4) & in eum ignita fulmina iaculantem exhibet Gemma VII. in Tab. LVII. Ipſe Gigas contra Iovem pugnat cum arboris ramo, ſive clava, ut ea tempeſtate in more poſitum fuit. Pugnare in curribus mos fuit antiquiſſimus. Aegyptiorum principes contra Hebraeos pugnaſſe in curribus, qui in mari rubro ſubmerſi ſunt, conſtat. Iovi Plato πτηνὸν ἅρμα *volucrem currum* tribuit, quem ſequitur Geniorum Deorumque exercitus. Platonem imitatus eſt Horatius: (5) verum eum haec ſcribentem ſubſannat Lucianus. (6) Ceteros quoque Deos curribus utentes Poetae induxerunt. (7)

Iovis HAMMONIS, cuius ſit etiam mentio in votivo lapide apud Gruterum, (8) caput cernitur arietinis cornibus inſtructum in Gemma IV. & VI. Tab. LIII. In V. vero Gemma eiuſdem Tabulae, quod animadverſione dignum, arietino capite pro galea, non ſecus ac Hercules tegitur; (9) apparetque poſt occiput diadema lapillis, & gemmis diſtinctum. An vero haec imago ipſum Iovem Hammonem exprimat inſignitum hoc tam raro capitis ornatu, videant docti viri. Neque etiam barba, & vultus lineamenta ipſum Iovem indicant. Hammonem Lydiae, vel Perſarum aliquem Regem libentius repraeſentari crederem; quorum & Ammiani Marcellini tempeſtate, ut ipſe narrat, (10) mos fuit, ex veteri conſuetudine depromptus, adhibere *aureum* CAPITIS ARIETINI *figmentum*, *interſtinctum lapillis pro diademate*. (11)

De

(1) Appianum vide de Syriac. pag. 125.
(2) Haec Iovis cognomina enumerat Lucianus in Timone; paſſim etiam occurrunt in antiquis inſcriptionibus, quas vide apud Gruterum pagg. XVIII. 4. XXI. 2. 6. MIX. 6.
(3) Biblioth. ſive Imag. Deorum Lib. I.
(4) Fab. CLII.
(5) Carm. Lib. I. Ode XXIV.
(6) In Piſcatore, ſive Reviviſcentibus Tom. III. pag. mihi 158.
(7) Vide Benedicti Averanii Diſſert. XXVII. in Virgilium n. 3. & 4. & in Anthologiam Diſſert. LXVIII. n. 7.
(8) Pag. XXI. 7. cui ſocius adiungitur Silvanus.
(9) Huic adſimilem Gemmam ex antiquo vitro ſui Muſei protulit Praeſul optimus, olim familiaritate mihi coniunctus, D. Franciſcus Blanchinus Veronenſis, in ſuo libro vernaculo ſermone conſcripto, *La Storia Vniverſale*, pag. 230.
(10) Lib. XIX. Cap. I.
(11) Vide Spanhemium Diſſert. VI. de Praeſtantia, & Vſu numiſm. antiq. pag. 389. & 397. edit. Lond. MDCCVI.

De origine, & cultu Iovis Hammonis, quem ab Aegyptiis Graeci, ceteraeque nationes accepere, (1) nil non pervestigatum ab eruditis. Iuno pariter instructa cornibus HAMMONIA dicta est; atque, Pausania teste, apud Eleos in honore habita. (2) Ad eam spectare videtur nummus Pyliorum apud Goltzium, (3) in quo additis capiti cornibus sculpta est. Iisdem quoque ornata Iuno SISPITA, seu LANVVINA, in Latio culta. (4) Taurina cornua, & adsimiles aures capiti adfixas gerit in Gemma Medicea VIII. quam delineatam vide in Tab. LIV. de qua & inferius sermo.

Ad Iunonem Γαμήλιον *Nuptialem*, seu *Pronubam* referri potest Gemma III. quae exhibetur in Tab. LVI. Ardentem facem gerit manu elatam, eodem modo ut in nummis Germenorum; (5) peplum supra caput eius attolente Zephyro, videturque inter haec choreas agere. In nuptiarum pompa permultas faces noctu deferri consuevisse ante sponsos, nemo est qui nesciat. Ferunt eamdem Iunonem praetulisse facem in nuptiis Thetidis; nam etiam matres nubentium iisdem praelucere facibus in more habuere. (6) Praeit Iunonem Cupido *Arcitenens*; quam tamen comitatur in anaglypha sculptura insignis Sarcophagi exstantis in Hortis Principum Mediceorum ad Rus Caianum, quam delineari & aeri incidi feci, & quam primum in lucem proferam. Neque tamen renuam imaginem huius elegantissimae Gemmae referri etiam posse ad Venerem Νύμφην *Sponsam*, cuius meminit Pausanias; (7) quae etiam nuptiarum effectrix, ac servatrix Dea habita est.

Celebriores Iovis transformationes observare licet in pluribus Gemmis expressas; quarum prima omnium rarissima atque elegantissima est, in qua Danaë aeneo cubiculo sub terram a patre Acrisio inclusa, genibus incumbens conspicitur, sinu suo illapsum desuper aureum imbrem excipiens, in quem conversum ferunt Iovem ut eius amore frueretur, (8) Iupiter in solio sedet, extensis brachiis aureum imbrem effundens, adstante aquila,

(1) Id intelligi potest ex nummis plurium Coloniarum, quos adfert Vaillantius, in quibus impressum est caput Iovis Hammonis. Vide in nummo Coloniae Cassandrensis Par. I. pag. 209. A Romanis quoque cultum fuisse ostendit votiva Tabula in Opere Gruteriano p. XXI. 7. in qua cum Silvano coniungitur, & scriptum est HAMMONIS, non *Ammonis*.
(2) In Eliacis Prior. Cap. XVI.
(3) Vide etiam Spanhemium de Praest. & Vsu Numism. Dissert. VII. pag. 391.
(4) Spanhemius ibidem.
(5) Confer eumdem Spanhemium in Epist. II. ad Andream Morellium pag. 116. quem etiam vide in Hymnum Callimachi in Apollinem pag. 57.
(6) Apollonius Rhodius Lib. IV. Arg. V. 808. ad quem locum etiam vide eius interpretem, quem citat L. Begerus in Thesauro Brandemburgico Selecto Gemmarum &c. pag. 173. 174.
(7) In Corinth. Cap. XXXII.
(8) Vide Apollodorum Lib. II. Biblioth.

la, cygnoque fulmini insiſtente, in quem ſe convertit ut Leda potiretur, quemadmodum oſtendunt Gemmae VII. & VIII. in eadem Tabula.

Ganymedes pereximiae formae puer, paſtor ovium, pedum aduncum gerit, nuduſque ſcopulo inſidet, & aquilae, à qua, converſo in eam Iove, raptus eſt, ambroſiam e ſcypho miniſtrat, quem refert Gemma V. in eadem Tabula. In VI. vero quae ſequitur, idem Ganymedes aquilae adblanditur, indutuſque eſt chlamyde, ſuſpenſa in humeris pharetra: ex quibus intelligi facile poteſt eum valde ſtudioſum venationis fuiſſe; nam eodem cultu expreſſi in antiquis ſculpturis Heroes venatores. Vaſculum ambroſiae, cui miniſtrandae, repudiata Hebe, in Deorum concilio & ipſe immortalitate donatus, praefectus eſt, impoſitum cernitur columnae, ut in aliis ſculpturis. (1) In utraque Gemma pileum Phrygium capite gerit patrio more. (2)

Europam Agenoris regis filiam, Cadmi ſororem, ſumma corporis venuſtate praeditam, raptam ab Iove, adſumpta tauri forma, ab egregiis ſcalptoribus caelatam, exhibent Gemmae IX. Tab. LVI. & I. & II. Tab. LVII. atque in hac poſtrema, raritate ſua inſigni, taurus Iovis vultum ſub humana ſpecie, ipſa vero Europa dum vehitur thyrſum praefert. Huius raptus fabulam a Phoenicibus pervulgatam, (3) pereleganter pingit, & ob oculos ponit Zephyrus cum Noto colloquens apud Lucianum; (4) qui raptorem Iovem comitatum a Cupidinibus Hymenaeum canentibus, faceſque accenſas ferentibus, omnibus marinis Diis Deabuſque plaudentibus narrat.

In ſequenti Gemma III. in eadem Tabula expreſſa eſt Io Inachi filia, foetae bovis forma, quam Argus eius matris frater ſub arbore ſedens cuſtodit, iacente ad pedes cane. Omnia vel trimis pueris ſatis nota. Eamdem quoque ferunt relatam in Dearum numerum, cultamque praecipuo honore a Gazenſibus, qui in ſuis nummis eam expreſſere. (5)

In Gemma IV. Tab. LVII. tres Dii Capitolini, Συννάοι, ſeu *Contemplanei* (6) Penates Romanorum crediti, exhibentur; ac ſi ectypum eiuſdem Gemmae obſervetur, eo modo diſpoſita conſpi-

(1) Vide Sen. Bonarrotium in Obſervat. in num. max. m. in fronte libri, & pag. XXVI.

(2) Adi Lucianum Tom. IV. in Deorum Dialogis pag. 3. Apollodorum in Biblioth. Lib. III. Clementem Alexandrinum in Admonit. ad Gentes pag. mihi 23.

(3) Ex Luciano de Syria Dea, fere in principio.

(4) In Dialogis Metrinorum Deorum Tom. IV. pag. 25. 26.

(5) Confer Noriſium de Epochis Syromaced. Diſſert. V. pag. 423.

(6) Vide Macrobium Saturnal. Lib. III. Cap. IV.

ſpiciuntur ut in Cellis locati fuerant in aede Capitolina: nimirum medio Iove, Minerva ad dexteram eius, ad laevam vero Iunone ſedentibus. Gemmam huic ſimilem e ſuis Cimeliis deprompſit Fabrettus, quem vide. (1) In anaglypho quoque ex ebore Muſei Carpinei, quod protulit in fronte libri ſuarum eruditiſſimarum Obſervationum Senator Philippus Bonarrotius, ad dexterum latus Iovis ſedentis ſtat Minerva, ad ſiniſtrum vero Iuno, quae eum coronat, impoſito columellae ambroſiae vaſculo. In votivis vero inſcriptionibus primum Iupiter, deinde Iuno & Minerva recenſentur, quae in Gruteriano Theſauro legi poſſunt. (2) Apud Homerum Dii in concilium vocati ad ſententiam dicendam, in aureo pavimento ſedentes deſcribuntur, quibus Hebe nectar miniſtrat. (3)

TABVLA LV. LVI. LVII. LVIII. LIX.

SERAPIS ET ISIS ALIIQVE AEGYPTIORVM DII.

IOvi iungitur SERAPIS in his Tabulis, quem Aegyptii Deum maximum, eumdemque cum Iove, Oſiride, Baccho, Plutone, Pane, Aeſculapio, & Apolline, ſeu Sole eſſe prodiderunt; quod ſatis cognitum eſt praeſertim rationibus Plutarchi, (4) Diodori Siculi, (5) & Macrobii, (6) ut ceteros auctores, qui idem ſentiunt, omittam. Specioſis ornatur appellationibus in vetuſtis tabulis, & aris eidem dedicatis, quas adnotare libet; nam Deus ΜΕΓΑΣ. ΜΕΓΑΛΟΣ. ΜΕΓΙΣΤΟΣ. *Magnus*, *Maximus*, (7) atque, ut Iupiter apud Homerum, ΥΨΙΜΕΔΩΝ. hoc eſt *Altipotens*,

(1) In Addendis ad pag. 78. A. Syntag. de Col. Traiani.
(2) Pag. IV. 8. 12. V. 3. 4. 5. & 6.
(3) Iliad. Lib. IV. fere in principio.
(4) Lib. de Iſide, & Oſiride.
(5) Lib. I.
(6) Saturnal. Lib. I. Cap. XX.
(7) In Gruteriano Opere pagg. LXXXV. 3. 4. CCCXIV. 1. & apud Fabrettum Inſcr. ant. Cap. X. n. 545.

tens, *in excelſo imperans*; (1) item AVGVSTVS. (2) OPTIMVS. MAXIMVS. (3) SERVATOR. DEVS INVICTVS appellatur. (4) In fragmento Graecae inſcriptionis apud Fabrettum ΖΕΥϹ. ϹΕΡΑΠΙϹ *Iupiter Serapis* dictus eſt. (5) Caput eius calatho, radiis, & cornibus Iovi Hammoni datis inſignitum eſt in Gemma VIII. Tab. LIII. propterea quod idem ſit cum Iove, & Sole: nam vota pro ſalute ei nuncupata vel gratiarum actiones redditae leguntur in antiquis inſcriptionibus cum titulo I.O.M. SARAPIDI. (6) & ΔΙΙ. ΗΛΙΩ. ΜΕΓΑΛΩ. ϹΑΡΑΠΙΔΙ. *Iovi Soli Magno Sarapidi*; (7) atque in alio vetuſto lapide Sentinate haec epigraphe inſculpta eſt, (8) quae multorum lucis accepit ab hac ornatiſſima Gemma.

IOVI . SOLI
INVICTO . SARA
PIDI . T . AELIVS . AN
TIPATER . PROC
AVGG. CVM . VMBRICIA
BASSA . CONIVGE . GRATIAS
AGENTES . POSVERVNT.

Sceptrum, vel haſtam, & thronum, ſive ſolium cernimus ei tributum non ſecus ac Iovi in pluribus nummis, atque in eo quem Epiphanienſes in honorem Imperatoris M. Antonii Gordiani excuderunt, quem exhibet praeſtantiſſimus Noriſius, (9) & in vetuſtis ſculpturis apud Fabrettum; cui etiam adſtat, triceps ille Orci ianitor, Cerberus. (10) In Gemmis, quae in his Tabulis exhibentur, eidem ſedenti adſtat aquila, quemadmodum in Gemma VI. Tab. LVII. vel ſub eius imagine ſculpta eſt, ut in Tab. LIV. in Gemmis IX. X. & XI. & in II. Tab. LV. Sub

ipſa

(1) In Inſcript. antiquis Io. Bapt. Donii Claſſe I. n. 82.
(2) Apud Gruterum LXXXV. 7. Reineſium Cl. I. 44.
(3) Apud eundem Reineſium Cl. I. 137. Gruterum XXII. 7. 8.
(4) In Theſauro Gruteriano pag. LXXXV. 8. Apud Fabrettum Cap. VI. Inſcr. ant. n. 106.
(5) Inſcr. antiq. Cap. VI. n. 104.
(6) Penes Gruterum XXII. 7. 8.
(7) Ibidem XII. 10. Aliam inſcriptionem adlatae ſimilem vide apud Fabrettum Inſcr. ant. cap. X. n. 545.
(8) In Theſauro Gruteriano XXII. 9. Fabrettum quoque adi Inſcr. ant. Cap. VI. n. 107.
(9) De Epochis Syromaced. Diſſert. III. Cap. IX. §. VI. pag. 285.
(10) Ibidem pag. 467. & 468.

ipſa quoque ſculptus aries , ut in Gemma XII. Tab. LIV. ea de cauſa quod Iupiter ſitienti Libero Patri cum exercitu ſuo in Arabiae deſertis , opemque imploranti , apparuerit in forma arietis , concuſſaque pedibus terra , fontem oſtenderit : quamobrem illic ei templum Liber aedificavit ; (1) ac deinceps Iovem Hammonem , hoc eſt *Arenarium* vocarunt , eiuſque caput effinxerunt ornatum cornibus arietinis . Celebre eſt cognomen Iovis ΜΗΛΩΣΙΟΥ *Pecuarii* , ſive *Pecoralis* , cuius cultus frequens fuit in inſula Naxo ; in qua inventa eſt inſcriptio eidem dicata , quam evulgavit Sponius. (2) Nam μῆλα Homero *pecora* ſunt , ſive *oves* in Iovis tutela ; & μηλωτὴς Heſychio eſt *ovium cuſtos* .

In Gemma pulcherrima , quam adfert Maffeius Eques , (3) pone caput Serapidis ornatum radiis , calatho , ſive modio , & arietinis cornibus , additus eſt tridens , cui ſerpens circumvolutus eſt : e quibus ſymbolis argui poteſt veteres credidiſſe Serapidem eumdem eſſe cum Iove *Supero* , cum Iove *Terreſtri* , nimirum Neptuno , & cum Iove *Infero* , ſeu , ut in antiquis inſcriptionibus dicitur , STYGIO , hoc eſt Plutone . (4) Per Serapin ſiquidem veteres univerſam molem , & ipſa rerum principia intellexerunt ; aerem ſcilicet , ignem , aquam , & terram : per aerem ſeorſum Iovem , per ignem Solem , per aquam Neptunum , per terram Plutonem interpretati ſunt , atque haec omnia in uno Serapide agnoverunt . (5) Serpens eidem ſacer eſt quemadmodum Aeſculapio , ad declarandam eius ſalutarem virtutem , qui etiam in orbem convolutus mundi imago eſt ; (6) in quem ipſe quoque deſinit in antiqui marmoris anaglypho , cuius ſchema exhibet laudatus Fabrettus . (7) Serapidi dedicatum ſerpentem fuiſſe oſtendit ara ex viſu eidem poſita a M. Vibio Oneſimo , in qua ſuperne ſerpens humano pedi advolutus conſpicitur inter duas Sphinges . (8) Adlatae Gemmae ab Equite Maffeio alia adſimilis eſt , iiſdemque ſymbolis ſculpta , quam profert e Theſauro Brandemburgico Laurentius Begerus , (9) in qua idem Serapis Pantheus ſculptus eſt , non *Barbatus* , ſed iuvenili florida iuventa conſpicuus , eodem prorſus modo ut Iupiter iuvenis repraeſentatur .

(1) Vide Hygini Poet. Aſtron. n. XX. Lucanum Lib. III. & IX.
(2) In Miſcell. Sect. III. n. IX. pag. 76.
(3) In Par. II. Gemmar. ant. Tab. XXX.
(4) Plutarchus de Iſide , & Oſiride pag. 362. Porphyrius apud Euſebium de Praepar. Evang. Lib. IV. Cap. ult. Diodorus Siculus Lib. I. Tacitus Lib. IV. Hiſtor. Pauſanias in Corinth. Cap. III. Martianus Capella Lib. II. p. 54. Iulianus Orat. ad Solem . Vide etiam Fabrettum loco ſupraſcr.
(5) Vide Macrobium Saturn. Lib. I. Cap. XX. Vaillantium in Numiſmat. Colon. Par. I. pag. 241. 242. in nummo Coloniae Caeſareae .
(6) Ex Macrobio Saturnal. Lib. I. Cap. IX.
(7) Inſcr. ant. Cap. VI. pag. 471.
(8) Apud eumdem Fabrettum pag. 476. v. XX.
(9) Gemmarum pag. 83.

tatur. Serapidis iuvenis, ſive Oſiridis, & Solis Mithrae effigiem, qui idem cum eo habitus eſt, exhibet Gemma III. in Tab. LVIII. qui dextra manu elata cum Iſide colloquitur. Caput eius radiata corona inſignitum eſt; in compluribus vero Mediceis Gemmis caput Serapidis diademate nobilitatum eſt, impoſito ſuperne calatho, ſive modio, ſeu potius columella, ut coniicit Senator Philippus Bonarrotius, (1) vel rudium ſimulacrorum veſtigio, quae antiquiori aevo ab Aegyptiis erigi, ac dedicari ſolebant in perenne monumentum virorum illorum, a quibus ſummis beneficiis adfecti fuerant; eaque de cauſa Diis, Deabuſque hoc inſigne tribuerunt, itemque ſacris animalibus, & Sphingi, ut cernitur in nummo M. Aurelii a Gabalenſibus percuſſo, (2) ut eorum eximiam erga ſe beneficentiam teſtarentur. Hic calathus, ſive modius ornatus interdum occurrit, ut videtur, gemmis duplici ordine, ut in Sarda I. Tab. LIV. vel foliis perſicae arboris ſacrae apud Aegyptios, ut in Gemma II. & III. in eadem Tabula, vel interdum aliquibus cavaminibus. Macrobius (3) cenſet verticem Serapidis inſignitum calatho altitudinem ſideris, & potentiam capacitatis oſtendere, quia in eum omnia terrena redeunt dum immiſſo calore rapiuntur. Alii ad agriculturae inventionem, & frugum augendarum vim referunt; quare in antiquo lapide Serapis FRVGIFER nuncupatur. (4) Eidem latrans canis adpoſitus cernitur, Mithrae ſacer, qui ad Solem generationis auctorem refertur, viſiturque in Tabulis Mithriacis exſculptus, quas pereruditе explicat Philippus a Turre Epiſcopus Adrienſis. (5)

Perrarae ſunt, multamque eruditionis frugem continent tres Gemmae, nimirum I. II. & III. e Theſauro Mediceo depromptae, quae Tabulam LV. ornant. Videntur ſculptae in memoriam beneficiorum, quae aliqui homines Serapidis praeſidio conſecuti ſunt; eaſque, ut mea fert opinio, deferre in anulis conſuevere, ut adſidue ante oculos haberent praeſentis eiuſdem numinis circa ſe benignum effectum. Serapidem vero inter *Auxiliares* Deos habitum eſſe ſatis compertum eſt. (6) Vota pro ſalute, & incolumitate, tum Imperatorum, tum privatorum hominum nuncupata, templa, aras, & ſtatuas dedicatas fuiſſe

Salu-

(1) In Obſervationibus in Numiſm. max. mod. e Muſeo Carpineo Tab. XIV. n. 6. pag. 273.
(2) Exhibet Noriſius de Epochis Syromac. Diſſ. III. Cap. VIII. §. III. pag. 253.
(3) Saturnal. Lib. I. Cap. XX.
(4) Apud Reineſium Cl. I. n. 137.
(5) Hunc vide de Mithra Cap. IV. in principio.
(6) Conſulendus Tomaſinius Cap. XXXIII. de Donariis.

Salutaribus Diis, ipſique Serapidi, vel gratiarum actiones iiſdem perſolutas, teſtantur antiqui lapides, quos indicaſſe ſufficiat. (1)

In I. igitur Gemma viſitur caput Serapidis ΙΑΤΡΟΥ *Medici*, ac Medicinae Dei, eiuſdemque auctoris, ut docet M. Varro, (2) & Nonius Marcellinus; (3) ſive, ut in antiquis inſcriptionibus, & nummis appellatur, ΣΩΤΗΡΟΣ, *Salutaris*, *Servatoris*, atque *Conſervatoris*, (4) quod humano pedi veluti quodam clavo illud ſuſtinente infixum eſt, adpoſito ante eius faciem aſtro. Hac ſculptura fortaſſis vel itum, ac reditum felicem ſe habuiſſe, vel potius liberatum fuiſſe a gravi infirmitate, Serapidis ope, teſtari voluit vir ille qui hanc gemmam geſtavit, vel etiam Serapidi voti cauſa donavit. Nam etiam Gemmas *σῶστρα, καὶ χαριστήρια pro ſalute, & gratiarum actione*, ut in antiquis inſcriptis marmoribus legitur, (5) Diis dedicari conſueviſſe, perſpicuum eſt; quod etiam alibi obſervavi quum illuſtrarem Gemmam magnitudine & artificio inſignem, ornatam Herculis imagine, eidemque conſecratam ab Hephaeſtione, Apollodori filio, Agonotheta Thyatirenorum. (6) Morbum vero illius hominis podagram forſitan fuiſſe indicat hic truncus pes, qui Dei Liberatoris imaginem praefert. Veterrimus enim mos fuit eorum qui convaluerant, adfigere in templo Salutarium Deorum, quorum auxilio ſanatos ſe fuiſſe credebant, adfectae partis imaginem ex auro, & argento aliave ex materia; de qua conſuetudine Iacobus Philippus Tomaſinus luculenter agit in ſingulari libro de Donariis, ac Tabellis Votivis. Eodem morbo liberatum fuiſſe M. Vibium Oneſimum coniicit Fabrettus, qui eius aram marmoream adfert, (7) in qua ſuperne inter Sphinges pedem ſuum ſculpi voluit, circumplexum a ſerpente circa infimi cruris articulum, ubi maximos eius valetudinis dolores, quos mirifice deſcribit Lucianus, (8) fieri aiunt. Opinionem hanc ſuam Fabrettus firmare poterat auctoritate votivi lapidis, qui eum fugit, exſtantis Albae Iuliae, quem adfert Gruterus, (9) ex quo diſcimus Serapidis auxilio C. Valerium liberatum fuiſſe A CARPIS, fortaſſis a chiragra,

P 2 quae

(1) In Gruteriano Opere p. LXXXV. 1. 3. 4. 6. LXXXIV. 7. 8. 9. 10. Apud Fabrettum Inſcr. ant. Cap. VI. n. XX. n. 106. 107. & n. XXII. In Donianis Inſcriptionibus Cl. I. 10. 19. 80.

(2) In Eumenidibus.

(3) Cap. XVII. n. 104. Vide etiam Turnebus Lib. III. Cap. VIII. Averſar. & Iac. Phil. Tomaſinum de Donariis Cap. XXXIII.

(4) In Theſauro Gruteri p. LXXXV. 8. In Syntagmate Reineſiano Cl. I. n. 253. Vide etiam Goltzium in Indice cognominum Deorum.

(5) In Donianis Inſcriptionibus Cl. I. n. 86. & 87.

(6) Vide in Par. I. Inſcript. ant. Etruriae Vrbium pag. XLIV. & XLV.

(7) Inſcript. ant. Cap. VI. n. XX. Adſimilem pedem ex Muſ. Kirch. adfert P. Bonanni S. I. in Tab. XXIII. n. 5. pag. 78. 79.

(8) In Tragopodagra.

(9) Pag. LXXXV. 9.

quae tum manuum articulos, tum carpos intercipit. Curationem valetudinis per ſomnium aegri accipiebant a Serapide, ceteriſque ſalutaribus Diis, plerumque in templis eorumdem dormientes. (1) In tutela pariter Iſidis SALVTARIS fuiſſe pedes oſtendit praelaudatus Fabrettus, (2) adlatis pluribus votivis tabulis marmoreis eidem ſacris, in quibus veſtigia pedum tum euntium, tum redeuntium ſculpta ſunt; fortaſſis, ut interpretor, poſita, atque in Templo Iſidis, & Serapidis dedicata ab iis qui peregre profecti, felicem itum, & reditum auxilio eorum habuerant: quamquam & Fabretto adſentior, adfirmoque Iſidem quoque pedum aegritudine adfectorum curam habuiſſe.

Aſtrum vero, quod poſitum eſt iuxta caput Serapidis, Solem deſignat, ac proinde eiuſdem Dei virtutem, ac potentiam, (3) qui ut diximus, idem ac Sol habitus eſt; quam virtutem ut aegroti beneficam experirentur, nuncupatis votis exorare ſolebant, quemadmodum antiqui lapides perſpicue declarant. (4) Perſaepe etiam in his Gemmis circa caput eiuſdem Serapidis vel duo aſtra, vel unicum aſtrum cum Luna creſcente ſculpta ſunt. Vnum ex his Serapidi, alterum vero aſtrum, ſive Luna Iſidi, Serapidis coniugi, tribui debet, quae cum eo ſculpta eſt in Gemmis III. & IV. Tab. LIV. & in V. Tab. LV. & in V. & VI. Tab. LVII. itemque in II. & III. Tab. LVIII. Individuus fuit horum Numinum cultus; nam nuſquam fere Iſis ſine Serapide colebatur; quod etiam indicant complures inſcriptiones antiquae votivae, quae Iſidi iunctae Serapidi ſacrae ſunt. Iſidem vero Luna deſignari nemo eſt qui dubitare poſſit, quum Iſis eadem ac Luna ſit, ſive Diana, ut oſtendit Plutarchus. (5)

In II. Gemma votiva, quae, ut diximus, in eadem Tab. LV. conſpicitur, quamquam rudi opere caelata, ſculptum eſt medium inter duo militaria ſigna humi fixa caput Iovis Serapidis, ſub quo aquila ſtat expanſis ad volandum alis; quae quum Solis maximam virtutem, altitudinem, & velocitatem exprimat, ſacra fuit Soli Mithrae, ac proinde Serapidi, (6) eorumque ſymbolum. Ex altera parte haſtae innititur miles, quieſcenti ſimilis, qui ſcutum humi demiſſum tenet. Votivam hanc Gemmam in memoriam beneficiorum acceptorum a Serapide inſculpi ſibi voluiſ-

(1) Teſte Cicerone Lib. II. de Divinat. & Suetonio in Veſpaſ. Cap. VIII.
(2) Inſcr. ant. Cap. VI. n. 111. 114. 115. & 117.
(3) Vide Macrobium Saturn. Lib. I. Cap. XX.
(4) Vide Gruterum p. XXXII. 10. 11. Sponium Sect. III. p. 87. Fabrettum Cap. III. n. 9.
(5) In Lib. de Iſide, & Oſiride.
(6) Ex Porphyrio Lib. IV. de Abſtin.

luiſſe puto aliquem militem, qui ex eius indulgentia ab Imperatore honeſtam miſſionem, vel promotionem ad maiores militiae gradus, uti optaverat, conſecutus eſt, eidemque voti compos, hoc monumentum perſolvit, vel tamquam perenne beneficii teſtimonium apud ſe retinuit. Conſtat enim veteranos milites, militia functos, Diis vota, quae ſuſceperant, perſolviſſe, gratiaſque iiſdem egiſſe pro honeſta miſſione quam acceperant; quod plures inſcriptiones teſtantur. Ex antiquitatis penu libet hanc votivam epigraphen depromere, quae huic Gemmae lucem confert, quum dicata ſit Soli Deo Invicto a P. Aelio Amando ex numero Equitum ſingularium Auguſti, accepta honeſta miſſione; quae appellatio eidem quoque Serapidi convenit, qui ut ſupra vidimus, IVPITER SOL INVICTVS dicitur. Hanc edidit Fabrettus, ſub qua Solis protomam radiato capite ſculptam eſſe teſtatur. (1)

SOLI . INVICTO . DEO
EX . VOTO . SVSCEPTO
ACCEPTA . MISSIONE
HONESTA . EX . NVME
RO . EQ . SING . AVG . p
AELIVS . AMANDVS
D . D . TERTVLLO . ET
SACERDOTI . CoS

Compertum quoque eſt iiſdem de cauſis dona a militibus data Diis fuiſſe. Signum aereum Pantheum Diis Deabuſque dedicavit C. Iulius Africanus, natione Brixello, Optio Equitum Cohortis VIII. Praetoriae. T. Fonteius Spendianus Praepoſitus Frumentariorum Legionis Primae Minerviae Felicis aquilam eiuſdem Legionis dono Diis dedit, ut colligitur ex Donianis Inſcriptionibus, quas vide. (2)

His

(1) Inſcr. ant. Cap. V. n. 8. & vide Cap. III. n. 119. Alia vota Militum vide in Gruteriano Opere pag. XVIII. 9. XIX. 4. XX. 2. XXII. 13. XXIII. 2. 6. 7. 8. & Serapidi ſacras LXXXV. 8. Ibidem p. XXXI. 9. votum Soli, Serapidi, Iovi, Libero Patri, Mercurio, & Silvano.

(2) Claſſe I. n. 67. & 69.

His addendae Gemmae, ut veteres credebant, σωτήριαι *ſalutares*, ſculptae Serapidis imagine, quibus pro amuleto utebantur. Perſpicuum ſiquidem eſt Serapin connumeratum fuiſſe inter Deos valde beneficos, itemque τεραςίυς, ἀλεξικάκυς, *auctores prodigiorum*, *malorumque depulſores*. Fuit olim apud noſtrum civem anularis Gemma ex onyche, Serapidi ſacra, pro amuleto adhibita, ad omnia mala averruncanda, in qua haec epigraphe legebatur inciſa in averſa parte: ΝΙΚΑ Ο ΣΕΡΑΠΙΣ ΤΟΝ ΦΘΟΝΟΝ. hoc eſt: *Vincit Serapis invidiam*, nempe *malum*, ſeu *invidum fatum:* quod ad Nemeſis poteſtatem veteres reducebant, nimiae hominum felicitati adverſantis, & infortunia immittentis; (1) vel etiam ad vim Mortis: nam immaturo interitu e vita decedentes *ab invidia rapi* dicebantur, ut in pluribus antiquis inſcriptionibus Graeco vel Latino carmine conceptis me legere memini. (2)

Serapidis beneficentiam, ut mihi videtur, indicat Gemma III. rariſſima in eadem Tab. LV. delineata; quae non adeo labefactata eſt temporis iniuria ut perſpicue non repraeſentet Serapidis caput diademate, & calatho ornatum, cui dedicata eſt perelegans lucerna, quae in honorem eius ardet poſita ſuper candelabrum. Vſus ponendi lucernas ſuper candelabra non ſolum in templis, verum etiam in domibus privatorum cognitus eſt etiam ex ſacris Paginis. (3) In tricliniis quoque & in balneis ſuper candelabrum lucerna ponebatur, quod alibi accuratius tangam. Splendidam lucem adfert huic Gemmae Mediceae ornatiſſimae vetus marmor Graece inſcriptum, Serapidi Iovi Soli magno conſecratum, quod Romae inventum in quodam templo, fortaſſis eiuſdem Serapidis, producit Reineſius, (4) multis tamen mendis inquinatum; quae idem docte, ut ſolet, expungit, ad quem lectorem mitto. Ex eo diſcimus A. Caſſium Eutychum, Neocorum magni Serapidis, multis ab eo auctum beneficiis, pro gratiarum actione eidem ceteriſque contemplaneis Diis dedicaſſe lampadem argenteam, & tres aras, & lychnuchum, item thymiamaterium, ſive thuribulum igniferum.

Opportune etiam in rem meam illuſtrant hanc Gemmam duae inſcriptiones antiquae, quarum prima adhuc inedita inciſa eſt in columella marmorea quadrata unius pedis altitudinem, triumi-

que

(1) Vide Ariſtotelem de Mundo, & Salluſtium Philoſophum de Diis, & Mundo Cap. X.

(2) In hanc rem nonnulla adnotata vide in Par. I. Inſcr. ant. Etrur. Vrbium pag. 374.

(3) Exod. Cap. XL.4. Num. Cap. IV.9. VIII.3. Matth. Cap. V.15.

(4) Cl. I. n. CXCIX.

que pollicum craſſitudinem habente, quae cum aliis pluribus antiquis monumentis adſervatur penes Iacobum Philippum DOrville Eloquentiae Profeſſorem in patria Amſtelaedamenſi Academia, virum omnigena excultum eruditione, & humanitate, qui quum Florentiae moraretur praeclaris vacans lucubrationibus in lucem edendis, mecum communicavit: altera ex corpore veterum Inſcriptionum a Marquardo Gudio collectarum deprompta eſt, quam edidit eruditiſſimus Hadrianus Relandus in Faſtis Conſularibus. (1)

P . FVFICI
VS . PRIMI
GENIVS
SANCTO
SILVANO

COLVMEL
LAM . CVM
LVCERNA
AEREA
D . D

OPI . DIVINE . S.
M . PVRELLIVS . M . F.
PAL . TVTELIANVS
FLAMEN . FLAVIAL.
CVRATOR . AEDIVM
SACR . PATRON . COLL .
AVRIF . QVINQVENN
III. DD. SIGN. CANDELABR.
BASEM . ET . HYPOBAS .
CVM . AR .
III . NON . FEBR .
L . TORQVATO . III . ET
C . IVLIANO . VETERE
COS.

Ex his facili negotio colligitur lucernas Diis Deabuſque dedicatas fuiſſe, poſitaſque vel ſuper columellas, vel ſuper candelabra ante ſigna eorumdem, additis etiam baſibus, & hypobaſibus cum aris. (2)

Harum igitur veterum inſcriptionum auctoritate credi forſitan poteſt, aliquem hominem pro collatis in ſe beneficiis eidem numini candelabrum cum lucerna perpetuo ardente dedicaſſe;

(1) Pag. 7. L. Torquati III. & C. Iuliani Veteris Conſulatus incidit in annum V. C. CM. Chriſti vero CXLVIII.

(2) Cetera quoque donaria in templis Deorum poſita ſuper baſes, & hypobaſes leguntur in antiquis inſcriptionibus.

caſſe ; cuius etiam beneficii , ut apud ſe perennis exſtaret memoria , haec donaria in anulari Gemma , quam protulimus , ſculpi voluit .

Superſunt alia in ea obſervanda , nempe mus ſcandens candelabrum , quem vel tamquam rem ludicram addere potuit ingenioſus ſcalptor , quaſi olei , & ellychnii lucernarum cupidiſſimi helluonis , everſoriſque earumdem poſitarum in templis Deorum : quare , ut legitur in ludicro Batrachomyomachiae poemate , Minerva roganti Iovi parenti ſuo negat ſe opem laturam eſſe muribus contra ranas pugnantibus , quod in templo ſuo ſemper ſubſilientes , ferculorum odore , victimarumque crematarum nidore excitati , coronas , & lucernas olei cauſa deſtruant , peplumque ſuum corrodant . Murem inſculptum vidi in Gemma , citharae chordas arrodentem ; quam quidem Gemmam cum eodem argumento egregie illuſtrat Tulli Gemini epigramma in Anthologia . (1) Sculpti quoque ſunt duo mures circa ſuppedaneum ſcabellum ſubiectum ſolio in quo ſedet Homerus , in Tabula Iliadis expreſſus . (2)

Verum ſi mus ſcandens Serapidis candelabrum , arbitrio ſcalptoris additus non ſit , indicare poteſt eiuſdem Dei virtutem abigendi mures , quos ſcimus perſaepe e terra exortos complurium urbium incolas coegiſſe , relicto patrio ſolo , alias ſedes ſibi quaerere ; quod de Troadibus , (3) & de Gyari inſulae incolis Plinius , (4) deque Abderitis memorat Iuſtinus , (5) & de quibuſdam etiam Italiae populis Aelianus . (6) Idem auctor narrat mures in Aegypto poſt pluviam obortos , longe lateque totis arvis vagantes , maxima calamitate Aegyptios afficere conſueviſſe , corroſis ſpicis , ſucciſiſque ſegetibus ; qui tamdem nulla arte nulliſve inſidiis eos repellere valentes , quum aptiſſimi ad ſaliendum reptandumque per muros etiam leves , & incruſtatos eſſent , de ſpe , & conatu depulſi , ad deprecandam ſuppliciter a Deo calamitatem ſe convertebant ; quare mures divinae tamdem irae metu in montem quempiam aufugiebant . (7) Hunc Deum murium depulſorem apud Aegyptios , cuius nomen tacuit Aelianus , Serapidem fuiſſe auguror ; eaque , ut arbitror , de cauſa in candelabro eidem dedicato ſculptum eſſe murem . Pari beneficentia

uſam

(1) Lib. I. Cap. XXII. n. 10.
(2) Vide apud Fabrettum Tab. n. III. pag. 315.
(3) Lib. X. Cap. LXV.
(4) Lib. VIII. Cap. LVII.
(5) Lib. XV. Cap. II.
(6) De Animal. Lib. XVII. Cap. XLI.
(7) Ex eodem Aeliano Lib. VI. Cap. XLI. V. Euſtathium in Lib. A. Iliad. n. XLV. & XLV. p. 75. nov. edit.

uſam fuiſſe Iſidem ferunt in Aegyptios vexatos a ſcorpionibus venenoſis, ad quos avertendos mulieres ad eius templum lugentes nudis pedibus incedebant. (1) Ita quoque in tripode Apollinis *Sminthei*, hoc eſt *murium interfectoris*, qui erat in eius templo apud incolas Amaxiti Troadis, effigies muris inſculpta erat, eodem Aeliano auctore; qui etiam mures ab iiſdem adorari narrat. (2) Euſtathius memoriae proditum adfirmat in urbe Chryſa fuiſſe templum Apollinis Sminthei, muremque ſub pede eius ſimulacri iacuiſſe, Scopae Parii opus, veluti ſymbolum quod veram nominis eiuſdem Dei *Servatoris* rationem ſervabat. (3)

Poteſt etiam haec inſignis Gemma deſignare fortaſſis votum privati alicuius hominis, qui ab imminenti periculo vel domus, vel muri ruinoſi ope Serapidis liberatus fuerit, eaque de cauſa candelabrum cum lucerna accenſa in eius templo dedicaverit, inſculpto mure eo in loco, ut facilius cerni poſſet: nam ex omni aedificio, ſeu domo, cuius ruinae impendeant, mures eas praeſentientes, ut primum datur, celeriter demigrare dicuntur. Hanc quoque coniecturam illuſtrat vetus epigramma incerti Poetae in Anthologia, (4) qui ait Serapidem in ſomnis admonuiſſe quemdam latronem, qui noctu dormiebat prope murum ruinoſum, ut quantocyus ſurgens illinc abiret; qui murus, dum latro fugeret, ſtatim concidit: quare latro mane τὰ σῶςρα, ut in eodem epigrammate legitur, pro ſalute ſua ſolvit.

Propitium fuiſſe navigantibus Serapidem declarat Gemma I. Tab. LVIII. quae navem inſculptam praefert, ſecundo vento delatam; quae pro tutela eumdem Serapidem habet; infixa, ac poſita eius protoma in puppi, quo in loco tutelaria numina ſtatuebantur; quum e contra inſignia navium vel picta, vel ſculpta in prora eſſent. (5) Hinc quoque deduci poteſt trieres, liburnas, ceteraſque veterum naves, non modo nominibus Deorum Dearumque inſignitas fuiſſe, verum etiam ſimulacris, ſeu pictis imaginibus. Tutelarium numinum ſimulacra ex ebore, aut ex alia pretioſa materia caelata erant, aut inaurata ſi lignea. (6) Praecipua navium tutela fuit Dea Iſis, a qua, ut legitur in vetuſtis inſcriptionibus, (7) cognominatae trieres, & naves; nam

Q prae-

(1) Ex Aeliano de Animal. Lib. X. Cap. XXIII.
(2) Ex eodem Lib. XII. de Animalibus Cap. V.
(3) In Lib. A. Iliad. n. XLIV. pag. 73. novae editionis C. V. P. Alexandri Politi.
(4) Lib. I. Cap. XXII. n. 9.
(5) Vide Fabrettum in Syntagm. de Col. Traiani Cap. IV. pag. 112. & 113.
(6) Id colligitur ex Seneca Epiſt. LXXVII. Lucano Lib. III. Val. Flacco Lib. I. Argonaut. Virgilio Lib. X. quae loca adducit Fabrettus ibidem.
(7) Apud eumdem Fabrettum Inſcr. ant. Cap. V. n. XIX. Vide etiam Lucianum in Navigio, cui Iſis Dea nomen fecit. Tibullus Lib. I. Eleg. III. Propertius Lib. II. Eleg. XXVIII. Iuvenalis Sat. XII. v. 23.

praeerat tempeſtatibus, multoque favore, & ope proſequi navigantes credebatur, cui velorum inventum tribuebant. (1) In eius templis plurimae tabulae votivae cernebantur parietibus ſuſpenſae ab iis, qui naufragii pericula, ea adiuvante, ut credebant, ſuperaverant; de quibus nil dicendum ſupereſt, primas occupante Iacobo Philippo Tomaſinio, qui erudite egit de Donariis, ac Tabellis votivis. (2)

Minervae caput (cuius quoque tutelae trieres commendatae leguntur) (3) cernitur ſculptum in Gemma VI. Tab. LVII. ſupra triremem, quae vehit Iovem Serapidem in throno ſedentem, medium inter Fortunam, & Iſidem, quae illam moderatur. (4) Dea illa, quae gubernaculum tenet, & copiae cornu, eſſe etiam poteſt Libera, hoc eſt Proſerpina, quae in antiquo lapide votivo in Donianis Inſcriptionibus cum Iſide, & Serapide coniungitur. (5) Iſidem rate velificaſſe dum quaereret HARPOCRATEM filium ſuum tradit Hyginus. (6) Eumdem Harpocratem fortaſſis inventum, apprehenſo eius brachio manu ſua, Serapis ad Iſidem adducit, ut cernitur in Gemma V. Tab. LVII. Harpocrates in hac Gemma elegantiſſima, quod notandum eſt, amictus eſt chlamyde, in ceteris vero Gemmis IV. V. VI. & VII. Tab. LVIII. nudus eſt, reiecta ſuper humerum veſte, vel circa brachium advoluta. Fulcro innixus obſervandus eſt idem Harpocrates in Gemma VII. eiuſdem Tab. LVIII. qui admoto ori digito ſilentium myſteriis ſacriſque eorumdem Deorum adhibendum indicit, (7) quae omnium primi Aegyptii docuere; nam primi Deorum notitiam cum percepiſſent, templa conſtituerunt, lucoſque & conventus ſolemnes ediderunt, ut docet Lucianus in Dea Syra. Caput ſacro perſeae flore ornatum habet. Circa pedes Serapidis in Gemma V. Tab. LVII. non ſine aliqua ſignificatione ſculpta eſt herba, quae, ut arbitror, *ſerapias* eſt, quae & *orchia*, a Serapide nomen ſortita, quod forte ei ſacra eſſet; cuius virtutem, & poteſtatem in re medica exponit Plinius. (8) Cuilibet numini herbas, vel plantas veteres conſecrarunt. Ita quoque Iſidi ſacra planta abſinthium marinum; quod quidam *ſeriphium* vocant, probatiſſimum in Taphoſiri Aegypti; cuius ramum

(1) Ex Hygino Fab. CCLXXVII. & Luciano in Dial. Deor. Tom. II. pag. 3.
(2) Vide praeſertim Cap. VII. & XXIII.
(3) Apud Fabrettum Inſcr. ant. Cap. V. n. XXX.
(4) Eamdem Iſidem bari, vel cymba vectam exhibet Gemma apud Pignorium in Menſa Iſiaca, in Auctario Tab. I. n. 9.
(5) Claſſe I. n. 80.
(6) Fab. CCLXXVII.
(7) Ovidius Lib. IX. Metamorph.
(8) Lib. XXVI. Cap. X.

mum Isiacis praeferre mos fuit, teste Dioscoride, & Plinio; (1) sculptusque cernitur in Gemma apud Pignorium ad pedes Isidis. (2) Verum, si eruditis viris placet, referenda est haec Gemma ad festum, & pompam Isidis, ceterorumque eiusdem sociorum, sive συννάων Deorum, quam Aegyptii quotannis celebrabant, & *Isidis navigium* dicebatur; cuius fit etiam mentio in Kalendario Rustico Romanorum, mense Martio. (3) Cymbula peculiari figura sculpta sub imaginibus Isidis, & Serapidis in Gemma IV. Tab. LIV. hoc festum fortassis indicat. Iovis Hammonis simulacrum, narrat Curtius, (4) navigio aurato, gestari consuevisse a Sacerdotibus, quum responsum peteretur, multis argenteis pateris ab utroque navigii latere pendentibus; quod sequebantur matronae virginesque patrio more inconditum quoddam carmen canentes, quo propitiari Iovem credebant, ut certum ederet oraculum. Sed de hac pompa Deorum Aegyptiorum consulendus V. C. Senator Bonarrotius in Observationibus in Numismata maximae magnitudinis ex Museo Carpineo. (5)

De ISIDE pauca nunc observanda supersunt. In pluribus Gemmis, ut superius diximus, Serapidi iuncta est. Verum in Gemma II. III. Tab. LVIII. sociatur Osiridi, qui idem est ac Bacchus, sive Sol, (6) qui iuvenis, & imberbis, ut in aliis sculpturis, exhibetur, quod perpetuus iuventae flos ei conveniat. (7) Communia horum Numinum sacra ex Aegypto Romam simul delata fuisse iam observavi (8) auctoritate antiqui marmoris Musei Florentini Strozii, in quo fit mentio Alexandriae puellae, ancillae Bacchi, Pastophorae, seu *Thalamiferae* Isidis Deae Nilotidis, quae perraro cognomento ΑΓΝΗ *Casta*, sive *Pudica* appellatur. Isidi, & Osiridi in exposita Gemma II. Tab. LVIII. comes iungitur Dea HECATE, seu Diana virgo triformis; eadem habita ac Luna, propter varias sui corporis formas, & formarum virtutes. (9)

Dispositis in elegantes cincinnos capillis, Isis coronam Niloticam, calamis arundineis, quibus Nilus ferax est, intextam capite gerit in Gemma V. Tab. LIV. quae opere pulcherrimo exscal-

(1) Diosc. Lib. III. Cap. XXV. Plin. Lib. XXVII. Cap. VII.
(2) Vide in Tabulam Isiacam in Auctario Tab. I. Fig. 3.
(3) Apud Gruterum p. CXXXVIII. Vide Plutarchum de Iside, & Osiride; Britannicum in Iuvenalem Sat. XII. v. 23.
(4) Lib. IV. Cap. VII. n. 24.
(5) Tab. XXXVII. in numismate Gordiani Pii Imperatoris pag. 424. 425. & vide pag. 70.
(6) Eius laudes celebrat Tibullus in Eleg. VIII. Lib. I.
(7) Macrobius Lib. I. Saturnal. Cap. XVIII. Lactantius in Lib. IV. v. 696. Thebaid. Ovidius Metamorph. Lib. IV. v. 17. Tibullus Lib. I. Eeg. IV. v. 33. Vide Sen. Bonarrotium in Gemmam referentem Bacchi triumphum pag. 439.
(8) In Par. I. Inscript. ant. Etruriae Vrbium pag. 376.
(9) Confer Eusebium Praep. Evang. Lib. III. Cap. III.

pta est; tenetque sistrum tribus virgulis constructum, (1) & situlam praefert, ut in v. Gemma Tab. LVII. quam fere omnibus Diis Aegyptii dedere, ut ostendit doctissimus Cuperus in suo Harpocrate. Per motum sistri, quod gerit dextra, si ectypum huius Gemmae attendatur, ut in aliis anaglyphis sculpturis, Nili accessus recessusque significatur, quemadmodum Servius interpretatur; (2) vel, ut docet Plutarchus, motus, & ortus rerum: (3) per situlam vero, quam retinet manu sinistra, omnium lacunarum affluentia ostenditur. Situlam Soli tribuerunt aliqui Philosophi, quos irridet Lucianus, (4) ob proprietatem ad se attrahendi vapores e mari, potumque stellis tribuendi quodam ordine. Nilum attolli ab Iside crediderunt Aegyptii circa Solem aestivum. (5)

Sacer perseae fructus, medius inter folia, Isidis verticem ornat; quod insigne praeferunt quoque Harpocrates, Hecate, & Canopus, ut in Gemmis Tab. LVIII. observari facile potest. Cornibus Isis exornata est in Gemma VIII. Tab. LIV. quam ambiunt tres stellae. Hinc Plutarcho Isis Κερασφόρος dicta. His insignibus nobilitatam Aegyptii coluere, ut Herodotus, & Nonnus prae ceteris testantur, vel quia eadem sit ac Io, vel Dea Astarte. Cornua fere omnibus Diis veteres tribuere; (6) accepto fortassis ab Aegyptiis exemplo, ut eorum virtutem, ac potestatem hoc symbolo declararent. Sed de hac Isidis imagine nil observandum superest post Pignorium in Mensam Isiacam, & Cuperum in Harpocratem. Interdum nudo capite expressa Isis, interdum velato, vel ornato calatho, vel unionibus, simulque ave Numidica guttata, ut in Achate anulari peregregii operis, nuper deprompto ex Museo Marchionis Alexandri Gregorii Capponii, Sacri Palatii Apostolici Forerii maioris, qui memoratu dignus est, praesertim luculenter illustratus a Celeberrimo Viro mihique amicissimo D. Iusto Fontanino Archiepiscopo Ancyrano. (7)

Isis quum eadem sit ac Ceres, terrae fruges, ac fructus ei sacri fuerunt; (8) quapropter in vetustis inscriptionibus FRVGIFERA & FRVCTIFERA dicitur. (9) Papavera ex eius calatho erumpunt, ut exhibet Gemma VI. Tab. LIV. uvisque & pampinis, ac pomis redimitum est eius caput in Gemma, quae sequitur in eadem

(1) Ex Apuleii Descriptione Lib. XI. Metamorph.
(2) Ad Lib. VIII. Aeneid.
(3) De Iside, & Osiride.
(4) Vide in Icaromenippo Tom. I. pag. 682.
(5) Ex eodem Luciano in Dialogis Deorum Tom. II. pag. 4.
(6) Spanhemius de Numism. Tom. I. pag. 392. 393. 394. 396.
(7) Commentar. edit. Romae anno MDCCXXVII.
(8) Plutarchus de Iside, & Osiride.
(9) Vide apud Fabrettum Cap. VI. n. 114. & Reinesium Cl. I. n. 137. Gruterum p. LXXXIII. 10.

eadem Tabula. Icuncula Isidis a Fabretto adlata, (1) dextera lampadem, sinistra papavera praefert; in alio vero anaglypho marmoreo copiae cornu omnigenis fructibus refertum tenet. (2) Aspis Isidi sacer, qui eius capiti imponitur in Mensa Isiaca, & in eius pompa deferri solebat, (3) ad pedes eius reptans sculptus est in Gemma V. Tab. LVII. qui etiam Solis virtutem indicat. (4) Duo aspides utrinque erumpunt ex eius, ut videtur, monile, quod Aegyptiam artem, & morem redolet, ut conspicitur in Gemma VI. iam descripta in Tab. LIV. Ex dracunculis aureis, vel argenteis torques fieri consuevisse alibi observavimus. (5) Lucianum addo qui muliebrem mundum describens, armillas, & dextrariola feminarum ex aureis draconibus facta commemorat; (6) cuius schediasma dedi in Donianis Inscriptionibus.

Singulare est, neque, si bene video, ad hoc tempus eruditorum oculis expositum, Isidis simulacrum in Hermam desinens, ut in Gemma IV. Tab. LV. cui advolvitur Crocodilus, ipsaque Isis mammosa manus habet eiusdem Crocodili pedibus similes. Crocodilum Isidi consecratum fuisse constat, & ab Ombitis, Coptitis, & Arsinoitis magno honore cultum, tamquam Solis symbolum; qui fortassis hac specie Isidem statuere ad Nili ripam, ne Crocodili sibi nocerent; vel ut memorarent Typhonem Deorum omnium hostem, Osiridis interfectorem, in Crocodilum conversum fuisse, & Isidi subiectum. (7)

Sequitur in Tab. LIX. n. I. CYNOCEPHALUS, Isidis fidus comes, Chalcedonio scalptus, reticulato operimento circa collum veluti in squamas composito ornatus; ad indicandam rerum omnium naturae connexionem. Insidet κρηπιδίῳ, nimirum perparvae basi; nam in Mensa Isiaca cernitur stans ante Isidem, elatis in caelum manibus, quo gestu & Anubis in antiquis sculpturis exhibetur. Cynocephalus apud Aegyptios Lunae fuit symbolum, cum qua communes physicas rationes habere crediderunt, quae sunt, eadem exoriente laetari, deficiente maerere, ut Horus Apollo, (8) & Iamblichus tradunt. (9) Hanc icunculam pro donario dedicatam oblatamque fuisse puto in templo alicuius numinis Aegyptiorum, fortasse Isidis, vel Anubidis; fulciente

(1) Inscr. ant. Cap. VI. pag. 493.
(2) Ibidem pag. 471.
(3) Pignorium consule in Mensam Isiacam pag. mihi 26.
(4) Confer Macrobium Saturn. Lib. I. Cap. XX.
(5) Ad Donianas Inscriptiones Cl. I. n. 28.
(6) Vide in Amoribus Tom. IV. pag. 223.
(7) Vide Plutarchum de Iside, & Osiride.
(8) Lib. I. Hierogliph. XIV.
(9) De mysteriis Aegyptiorum. De Cynocephalo plura afferunt Pignorius in Mens. Isiac. & Causeus in Museo Romano.

te hanc meam coniecturam Luciano, qui a quibusdam sacrilegis hominibus sublatas ait e templo Anubidis aureas phialas, & caduceum aureum, (nam Anubis idem erat ac Mercurius apud Aegyptios) itemque *Cynocephalos argenteos*. (1)

Cynocephalo sociatur in eadem LIX. Tabula CANOPVS, inter superstitiosa Aegyptiorum flagitia & ipse numerandus. Singularitatem eius simulacro addunt materia, nam perpulchro opere scalptus est ex Achate. Post observationes tam multiplices virorum doctorum nihil est quod si adferatur recortam crambem non redoleat. Nonnulla nuper observavi adlato eius aereo simulacro pulcherrimo e Mediceo Museo. (2) Duo praecipue in hoc sigillo notanda sunt, quae in aliis non occurrunt, astrum nimirum in utroque humero sculptum; & ovum e collo pendens, tamquam e loro bulla, quam etiam Harpocrati Aegyptii dedere. Ovum ad indicandam rerum omnium generationem adpositum est, cuius est symbolum, ut docet Plutarchus: (3) quasi declaretur hoc symbolo omnia constare ex humido elemento, cuius Genius est idem Canopus. Ovum duo angues circumplectuntur, impositumque capiti gerunt, quemadmodum etiam in Mensa Isiaca videri potest. Duo astra Solarem, & Lunarem virtutem designant. Hinc facile argui potest bullae decus ab Aegyptiis Etruscos, ab his vero Romanos accepisse. Subiecta est huic Canopi simulacro basis item ex Achate antiqua manu elaborata. In Gemma IX. Tab. LVIII. Canopus, ornatus loti flore in capite, mammosae Gryphi impositus est, quae Nemesis rotae anteriori pede insistit; declaratque a virtute Solis, ac Lunae perfici rerum omnium generationem, nutritionem, & conservationem. (4)

Hoc quoque Canopi signum in aliquo templo Aegyptiorum pro donario consecratum fuisse alicui Deo coniicio. Nam sigilla Deorum ceteris Diis dedicari consuevisse colligi potest ex auctoritate inscriptorum lapidum prisci aevi. Pauca in hanc rem exempla delibasse sufficiat. Fortunae Primigeniae signum Liberi Patris Panthei donavit M. Popilius Trophimus cum coniuge, & filio suo, adiectis eius parergis, & Cupidinibus duobus, cum lychnuchis, & lucerna Larum. (5) Isidi signum Harpocratis dono dedit C. Didius Acutianus. (6)

TA-

(1) In Toxari, sive De amicitia Tom. I. pag. 625.
(2) In Par. I. Inscr. antiquar. Etruriae Vrbium Tab. XVII. n. IV. pag. LXXXII.
(3) In Quaest. Convival. Lib. VII. Cap. II. Vide etiam de his Fabrettum Inscr. ant. Cap. IV. pag. 282.
(4) V. Bonarrotium in Numism. max. m. p. 138. 140. 141. 245.
(5) In Opere Gruteriano pag. LXXVII. 3.
(6) Ibidem pag. LXXXII. 8.

TABVLA LX. LXI. LXII.

MINERVA.

BELLATRICIS Deae, artiumque praesidis MINERVAE effigies exhibetur in pluribus Gemmis, quae selectae ex aliis pluribus omnium elegantissimae, & artificio pulcherrimae sunt. Principem locum inter has ea sibi vindicat quae expressa est in Tab. LXI. n. I. quae etiam eminet exquisitissimo scalptoris opere, omniumque, ut videtur, antiquissimo. Ipsa quoque Gemmae magnitudo omnes artis veneres valde nobilitat. Minervae vultus formosus est idemque virilis, (1) blanda pariter ac severa quadam gravitate conspicuus.

Peculiare est eius galeae opificium, & forma, sive κρανοποιΐα, quae aliqua in parte ab aliis recedit. Hac Gemmae sculptura illustratur Iulius Pollux, qui meminit coronae galeae, (2) cuius non solum speciem, verum etiam partem eam esse dicit, inquiens: Στεφάνη δὲ, εἶδος περικεφαλαίας ἂν εἴη, ὥσπερ καὶ μέρος. In nummis Atheniensium apud Goltzium eadem Minerva ornatur non dissimili galea cum diademate in fastigium deducto; ut & in alia insigni Gemma III. in hac Tab. LXI. Pendent e cono ad terrorem incutiendum setae equinae, quemadmodum Homerus passim vocat Heroas ἱπποκορυςάς. Armatum est Minervae pectus horrifica aegide, erumpentibus e squameo thorace Gorgoneis anguibus: crines eius collecti sunt, & galea teguntur, qui in aliis Gemmis vel soluti, vel religati cernuntur.

Minervae ΧΑΛΙΝΙΤΙΔΟΣ *Frenatricis* imaginem exhibet Gemma II. in eadem Tab. LXI. cuius simulacrum, & templum apud Corinthios celebre fuit, ut narrat Pausanias. (3) Hoc cognomine appellata est magni Iovis filia Minerva, quod Pegasum domuerit, frenoque imposito Bellerophonti tradiderit. Hinc galeae eius, ut cernitur, insigne est Pegasus. In Gemma, quae hanc sequi-

(1) Qualis fuerit Minervae vultus describitur a Luciano in Deorum Dial. nempe Veneris, & Cupidinis Tom. I. pag. 206. 207. Vide etiam in Dialogo, qui inscribitur *Philopatris*, Tom. IV. pag. 464. 465.

(2) Lib. VII. Cap. XXXIII. Segm. 158.

(3) In Corinthiacis Cap. IV.

ſequitur, Hippocampus in galea ſculptus eſt. In x. vero in Tab. LX. Triton, & in xi. ibidem, monſtrum marinum obſervatur. In Gemma iv. Tab. LXI. eadem Palladis galea ornatur Socratis effigie, qui eiuſdem Deae ſapientiam indicat; nam Socrates oraculi monitu mortalium omnium fuit ſapientiſſimus; (1) quod inſigne Minervae in ceteris quoque Gemmis conſpicitur. Alia praetereo caſſidis Minervae emblemata, nempe ſphinges, gryphos, & gallos gallinaceos, quae a Pauſania frequenter deſcribuntur. (2)

Minervam ἀναίσχυντον, *numquam erubeſcentem*, aut *trepidam*, ut ait Lucianus, (3) praefert Gemma i. in Tab. LXII. cuius terribilem adſpectum minime ſuſtinet Venus *Victrix*, quae licet armata ſit, tamen columnae innixa, pudibunda, ut videtur, eidem terga vertit; (4) nam Minervae ſtudia voluptatibus, & illecebris Veneris adverſantur: vel potius elata faſtu Minervam contemnit, quam vicit corporis pulchritudine, iudicio Paridis. Verum Pallas interrita ſtat, quae nec arma Veneris, nec iacula Cupidinis metuit; quin etiam ab ea perterrefactus Deorum omnium victor ille puerulus alio avolat, & fugit; victuſque de imbecillitate ſua apud Venerem matrem conqueritur, ut feſtive deſcribit Lucianus. (5)

Hanc Gemmam alia conſequitur pulcherrima, in qua ſculpta eſt Minerva ad aram ignitam ſacrificans cum Bono Eventu, qui vaſculum ad fundendum meri libamen tenet; altera vero manu ſpicas praefert, quae ſymbola veteres ei tribuere: (6) ni tamen Genium alicuius urbis, vel loci, vel exercitus repraeſentet, qui interdum cum Minerva coniungitur, & ſociatur in antiquis inſcriptionibus. (7)

In Gemma iv. Tab. LXII. Minerva impoſita eſt arae pulcherrimae, ornatae capitibus arietinis, in qua Hercules cum Antaeo luctans ſculptus eſt: nam eidem Herculi ope ſua faviſſe, praeſentemque fuiſſe Palladem conſtat. Si vero duo pugiles certantes ſculpti videantur, forte ſimulacrum eidem arae ſuperpoſitum indicat Minervam Παvίαν, cuius ſignum in gymnaſio Cylarabi dedicatum fuiſſe narrat Pauſanias. (8) In Foro Corinthiorum

(1) Vide Ioannem Chifletium in Gemmis imagine Socratis caelatis.
(2) In Atticis Cap. XXIV. & in Eliac. Poſter. Cap. XXVI.
(3) In Dialogo, qui inſcribitur *Lexiphanes*, Tom. II. pag. 546.
(4) Hanc quoque Gemmam edidit Eq. Maffeius Par. II. Tab. LXXIV.
(5) In Dialogo Veneris, & Cupidinis, qui habetur Tom. I. pag. 206.
(6) Vide nummos Scriboniae Gentis apud Vrſinum, & Patinum. Plinius eum deſcribit Lib. XXXIV. Cap. VIII.
(7) Vide Gruteri Opus p. XXIV. 7.
(8) In Corinthiacis Cap. XXII.

rum testatur idem Pausanias simulacrum Minervae, conlocatum fuisse super aram in qua Musae sculptae erant. (1) Minerva iaculum vibrat; quamquam memoriae proditum sit etiam fulmina in eius potestate fuisse. (2)

TABVLA LXIII. LXIV. LXV. LXVI.

APOLLO.

QVanto artificio in Gemma I. anaglypho opere nobilissima, quae exhibetur in Tabula LXIII. expressus sit a scalptore praestantissimo APOLLO Δαφνηφόρος *Lauriger*, ἀγλαΐας ἀνάσσων, *decoris splendorisque rex*, quemadmodum a Pindaro vocatur apud Athenaeum, (3) non ita facile cognosci potest nisi prototypum eius accurate observetur. Summa est oris ipsius dignitas, ac venustas; frons valde decora, augusti oculi, collum apte praelongum, pereximia vultus lineamenta, capilli admodum promissi, & in leves cirros ingeniose crispati: totum denique caelatoris opificium auream ostentat Augusti Caesaris aetatem.

Altera huic succedit rarissima Gemma utrimque duplici opere valde insigni atque exquisito exscalpta, & insculpta. In anteriore facie, quae eminet anaglyptica caelatura, idem Deus cernitur laurea redimitus, cultusque decora chlamyde, quemadmodum etiam in aliis Gemmis conspicitur. In Gemma vero VII. Tab. LXV. idem palla insignis lyram praefert, qua veste Citharoedorum propria ornatus describitur ab Ovidio, (4) ac Tibullo; (5) eademque amictum fuisse Apollinem *Actium*, sive *Actiacum*

(1) In Corinthiac. Cap. III.
(2) Constat ex Virgilio Aeneid. Lib. I. v. 42. in quem locum vide Servium: ex Val. Flacco Argon. Lib. IV. v. 670. ex Aeschylo in Eumen. Aristide Orat. II. quemadmodum observat Ben. Averanius in Virgilium Differt. XL. n. 5.
(3) Deipnosoph. Lib. I. pag. mihi 22.
(4) Amorum Lib. I. Eleg. VIII.

Ipse Deus vatum palla spectabilis aurea,
Tractat inauratae consona fila lyrae.

(5) Lib. III. Eleg. IV.

Ima videbatur talis illudere palla,
Namque haec in nitido corpore vestis erat.

Propertius Lib. II. Eleg. XXI.

Pythius in longa carmina veste sonat.

docent numiſmata. (1) Nudus exhibetur in antiquis ſculpturis quum Δισκόβολος *Diſci iaculator* inducitur, vel Αργυρότοξος *Argyrotoxus*, ab argenteo, & ſplendido arcu ita vocatus, quo ſagittis Pythonem ſerpentem confecit, qualem praefert Gemma VI. in Tab. LXIV. & Gemma I. in Tab. LXVI. in qua feſſus ſagittando, innixus trunco arboris quieſcens ſculptus eſt.

In averſa parte eiuſdem Gemmae inciſus eſt QVIRINVS ROMVLVS regia arma ferens Iovi *Feretrio*, ſtatuenda in eius templo, quod condidit in vertice collis Capitolini. (2) Neque vero adverſabor ſi quis eumdem Apollinem armis, & tropaeo inſignem caelatum arbitretur: non enim me latet ei quoque tributam fuiſſe galeam, qua munitus, ut ceteri Dii, contra Gigantes pugnavit. (3) Cyclopas quoque ingenti clade adfeciſſe narrant, eaque de cauſa Iovis iram evitaviſſe; (4) quare in eius hymno appellatur Ρηξήνωρ *hoſtium profligator bellicoſus*, itemque Ιπποκορυστὴς *galeatus*. (5) Ne ſolus Iupiter & Minerva aegide gloriarentur, eamdem ei quoque veteres tribuerunt. (6) In perrara Gemma IX. delineata in Tab. LXV. ex Muſeo Bonarrotio, idem Apollo cernitur laureato capite in quiete ſedens cum cithara, iuxta quem poſitae ſunt haſtae, & clypeus: quare eum quoque arma minime dedecere crediderunt.

Non raro in antiquis ſculpturis occurrit Apollo diademate, vel taenia revinctus, (7) vel nudo capite, longa caeſarie valde inſignis, ut in Gemma VIII. elegantiſſima Tab. LXIV., quae quum aurea & intonſa ei fuerit Χρυσοκόμος, Χρυσοχαίτης & Ακερσεκόμης, *Auricomus*, & *Intonſus* dictus eſt. (8) Quod vero Solis virtutem, & effectus exprimat, (9) radiato capite repraeſentari voluerunt, qualem oſtendunt Gemmae V. VII. IX. & X. Tab. LXIV. Phaetontem e curru Solis patris ſui excuſſum fulmine ab Iove, delapſumque in Padum flumen, expreſſum habet Gemma II. Tab. LXVI. quae feralis fabula ſculpta non raro cernitur in defunctorum ſepulcris. Spectanda eſt raritate, & elegantia inſignis Gemma IX. in eadem Tab. LXIV. in qua Solis coloſſeum ſimulacrum, ſeptuaginta cubitorum altitudinis, quod Rhodi fuit

omnium

(1) Vide Iac. Oiſelium in Theſauro Selectorum Numiſmatum antiquorum Tab. XXXVII. pagg. 178. 179.
(2) Vide Livium Decad. I. Lib. I.
(3) Ex Apollodori Biblioth. Lib. I.
(4) Ex Tacito Lib. III. Annal. n. 61.
(5) In Antholog. Lib. I. Cap. XXXVIII. n. 12.
(6) Vide Ben. Averanium in Diſſert. XL. n. 6. in Virgilium; qui plura adfert, ut ſolet, eruditiſſime, & luculenter.
(7) Qualis apud Athenienſes deſcribitur a Pauſania in Atticis Cap. VIII.
(8) Vide Macrobium Saturn. Lib. I. Cap. XVII. & Pindarum Pyth. Od. II.
(9) Macrobium indico Saturnal. Lib. I. Cap. XVII. & XXI. Clementem Alexandrinum Stromat. Lib. V.

omnium in admiratione ſculptum eſt, (1) altera manu haſtam, altera flagrum praeferens, ad indicandam ſummam curſus eius velocitatem. Coloſſei ſimulacri moles ut conſideretur additum eſt magnitudine ſua conſpicuum caput eiuſdem ſimulacri radiatum, Rhodiorumque portus medius inter utrumque poſitus eſt.

Apollo *Citharoedus*, Muſicae inventor, cernitur in Gemma VII. Tab. LXVI. qui quum in aliis Gemmis, quae a nobis adferuntur, cum lyra, ſeu cithara ſculptus ſit vel ſtans, vel ſedens, atque ipſe plectrum teneat, in ea tamen Genius eius famulus plectrum ei miniſtrat, geſtatque altera manu copiae cornu. In Gemma quoque IX. eiuſdem Tabulae Genius Apollini corollam procidens offert veluti praemium victoriae poſt initum certamen cum Marſya, qui ad arborem vinctis poſt terga manibus religatus maerere videtur; qua Gemma pro anulo obſignatorio uſum ferunt Laurentium Medicem cognomento, & re quidem vera *Magnificum* virum. Adſimili Gemmae apoſphragiſmate obſignaſſe Neronem Caeſarem memoriae proditum eſt. (2) Feralis eadem fabula, qua etiam uſi ſunt Etruſci pro emblemate ſepulcralium urnarum, exhibetur in alia Gemma Medicea VIII. in eadem Tabula LXVI. in qua Marſyae cutis detrahitur a quodam miniſtro, quem Hyginus Scytham fuiſſe narrat, (3) ſedetque ſpectator idem Apollo *Victor*. Haud procul cernitur templum tetraſtylum, quod Celaenis fuit, in quo eius cutem victoriae ſuae monumentum Apollo ſuſpendit. (4)

Fidibus dum canit Apollo perſaepe viſitur lyra poſita ſuper columellam. In Gemma III. & V. Tab. LXVI. lyra ſuſtinetur a femina ſuccincta, quaſi termino; quae praeſertim in Gemma V. quum arcum praeferat, Diana eſſe poteſt; in altera vero Harmonia, quam Apollini amicam, atque admodum caram eſſe docet Macrobius; (5) vel etiam animae ſimulacrum, quam ab Apolline profectam, humanoque corpore veluti quodam carcere incluſam, nulla re magis quam muſica, & harmoniae concentu delectari veteres Philoſophi Pythagorici crediderunt. (6) In explicanda hac feminae icuncula, & quid ſignificet, diverſa ſentiunt Auguſtinius, & Maffeius, quibus viſum eſt eam deferre in lebete nudum atque iacentem infantulum, clare vero nobis nil tale. (7)

 Apol-

(1) Conſule Plinium Lib. XXXIV. Cap. VII.
(2) Ex Suet. Cap. XXI. Wilde in Num. Gr. n. 72. Tab. XII.
(3) Fabula CLXV.
(4) Memorat Aelianus Var. Hiſtor. Lib. XIII. Cap. XXI. Statius IV. Theb. v. 186. & Lucanus Lib. III. v. 206.
(5) Saturnal. Lib. I. Cap. XXII.
(6) Vide Lucianum in Somnio, ſive Gallo Tom. II. pag. 613.
(7) In Par. II. Tab. XLV. pagg. 95. 96. 97.

Apollo Ορχηστὴς *Saltator*, qualis a Pindaro describitur; (1) observandus est in Gemma II. Tab. LXV. qui & lyra canit, & choreas agit, antiquo more; nam saltatores una fidibus canebant, & saltabant. (2) Apud Delios celeberrima fuisse dicuntur *Thargelia* festa, in quibus circa fanum Apollinis saltabant primores civitatis, tragicis vestibus induti, ut docet Athenaeus. (3) Horum quoque festorum meminere Suidas, & Iulius Pollux. (4) In foro Spartanorum narrat Pausanias (5) fuisse Pythaei Apollinis, Dianae, & Latonae signa, chorumque totam eam fori partem dictam, ob eam causam, quod gymnicis puerorum ludis, quos γυμνοπαιδίας vocarunt, qui maxime solemnes erant, puberes Apollini choros agitarent. Saltationem cum lyrae cantu Apollini, sive Soli veteres Mythologi tribuere, ut declararent naturae ordinem oriri ex constantissimo, & pulcherrimo siderum motu, tamquam concentu; non enim sphaerarum motum sine sono fieri putarunt: (6) quare apud Orpheum in hymno idem Apollo ita laudatur;

Χρυσολύρε, κόσμου τὸν ἐναρμόνιον δρόμον ἕλκων.

Auream lyram tenens, enharmonium mundi cursum trahens.

Raritate, & elegantia pereximia est Gemma V. in Tab. LXV. ex Museo Bonarrotio deprompta, in qua sculptus est Apollo *Cyparissius*, cuius templi apud Messenios meminit Pausanias; (7) prope quod positum aliud templum Minervae cognomento *Cyparissiae*. Hoc ipsum Apollinis templum & cognomen indicant cyparissi ambientes parvum collem, qui apparet in eadem Gemma supra tripodem. An vero eo in loco non solum templum eiusdem Apollinis, verum etiam oraculum fuerit, adfirmare minime audeam.

Apollo *Delphicus*, qui oraculo apud Delphos magnum nomen adeptus est, exhibetur in Gemma III. eiusdem Tab. LXV. qui columellae, supra quam tripus impositus est, innititur, lauri ramum manu praeferens. In Gemma vero VI. Tab. LXVI. sub arbore lauri stans, Pythonem serpentem Delphici oraculi praesidem,

& cu-

(1) Apud Athenaeum Deipnosoph. Lib. I. pag. mihi 22.

(2) Lucianus de Saltatione. Iconismum Saltatoris *Ascoliorum* in honorem Bacchi profero in Par. II. Inscriptionum antiquarum Etruriae Vrbium pag. 104. ex anaglypho lapideo antiquissimo, Faesulis invento, nunc penes Cl. Sen. Philippum Bonarrotium, in quo idem Saltator lyra canit, dum per utrem saliendo cernuavit, hoc est terram natibus percussit.

(3) Lib. X. Deipnosoph. pag. 424.

(4) Lib. VIII. Cap. IX. Segm. 89.

(5) In Laconicis Cap. XI.

(6) Vide Macrobium in Somnum Scipionis Lib. II. Cap. I.

(7) In Messeniis Cap. XXXVI.

& custodem ostentat. (1) Arae insistit corvus ei sacer. (2) Apollinis aedem memoriae proditum est e lauri ramis primum erectam, constitutamque fuisse. (3) Aliquid aliud animadversione dignum, ut arbitror, praefert descripta Gemma v. in Tab. LXV. nam duo tripodes sunt, alter columellae, seu basi, & hypobasi impositus conspicitur; alter vero super terram statutus, quem manu tenet idem Apollo. Compertum est Apollinem cum Hercule ob raptum sibi tripodem certasse, direptumque fuisse certamen Iovis fulmine. (4) Verum quum opere, & magnitudine insignis sit tripus sculptus in eadem eximia Gemma, fortassis ei dedicatum donatumque fuisse existimo; qui mos celebris fuit apud Thebanos, apud quos pueri ex patrio instituto aeneum tripodem Apollini Ismenio dedicare solebant. (5)

TABULA LXVII.

DIANA.

De Diana *Venatrice*, quae pluribus in Gemmis exhibetur in hac Tabula LXVII. & quidem, uti etiam in nummis, & in sculpturis e marmore conspicitur, ornata venatoria veste, seu chlamyde, pharetra, calceamentis, comis supra caput nodo collectis, Lacaenarum virginum more, hinnulum, & arcum nuda tenens, quum omnia quae observari possunt pervestigata fuerint a Spanhemio in Hymnum Callimachi in honorem eius, in his diutius immorari haud necesse est.

Reconditam eruditionem continet Gemma II. in qua Diana *Caelestis*, uti nominatur in pluribus antiquis aris, (6) alas humeris additas praefert, volanti similes, & expansas; quibus etiam ornata cernitur in Gemma VIII. Diana *Ephesia*, alma Dea *Multimammia*, pendetque ex eius collo, ut videtur, torques. Dia-

(1) Vide Hyginum Fab. CXL. & Plutarchum de Defectu Oraculorum pag. 417.
(2) Manilius Lib. I. Statius Lib. III. Thebaid. Confer Pier. Valerianum Lib. XXIII. Hieroglyph. pag. mihi 236.
(3) Ex Aeliano Var. Histor. Lib. III. Cap. I. V. Spanhemium in Obser. in Hymnum in Delum pag. 400. 401.
(4) Ex Pausania in Laconic. Cap. XXI.
(5) Lege Pausaniam in Boeoticis Cap. X.
(6) In Donianis Inscriptionibus Cl. I. n. 40. in Gruteri Thesauro p. XLI. 1.

Dianae ſimulacrum ſculptum in arca Cypſeli deſcribit Pauſanias, (1) adplicitis alis ad humeros inſigne; teſtaturque ſe non ita facile cauſam adlaturum cur ita ſculpta fuerit. Alis ad volandum extenſis eius curſus fortaſſis deſignatur, qui velocitate, & claritate ſui notabilis eſt, de quo videndus Macrobius. (2) Diana, ut nemo ignorat, eadem eſt ac Luna.

Deorum ſimulacra alis ornare primum Aegyptii, & Phoenices conſuevere, ut obſervat Alexander ab Alexandro. (3) De Aegyptiis haud dubitandum eſt, teſte Menſa Iſiaca, Aegyptiorum myſteriis referta, in qua accipitris pennae in capite Iſidis, & Oſiridis obſervantur. Idem mos a pluribus nationibus acceptus ab Etruſcis ad Romanos pervenit. Etruſcos Diis alas dediſſe primus omnium obſervavit Cl. Senator Philippus Bonarrotius, docteque cauſas aperuit cur iiſdem alas tribuerint. (4)

De Diana *Epheſia* ſculpta in Gemmis X. XI. & XII. omnia erudite explicata ſunt a Claudio Menetreio. In Gemma XI. eadem Epheſiorum Dea in medio poſita eſt inter Herculem, quem oſtendit clava, licet fracta ſit Gemma, & Iunonem *Samiam Pronubam*, quam indicant detritae litterae SAMIA. Superne circa turritum caput eiuſdem Dianae protomae Serapidis, & Iſidis, ſive Solis, & Lunae conſpiciuntur, ut etiam in Gemma XII.

TABVLA LXVIII.

AESCVLAPIVS HYGIA ET TELESPHORVS.

PErpauca obſervanda ſunt in his Gemmis, quae *Salutarium* Deorum AESCVLAPII. HYGIAE. & TELESPHORI imagines praeferunt. Non enim τὰ κοινὰ, καὶ τὰ ἐν ποσὶν, ut Luciani verbis utar, adferre, lectoriſque aures obviis obſervationibus obtundere decet. Aeſculapius prolixa barba comaque Iovi *Placido*, ac *Sereno* omnino ſimilis expreſſus cernitur in antiquis ſculpturis: verum in Gemma I. huius Tab. LXVIII. *Placidus*

(1) In Eliacis Prior. Cap. XIX.
(2) In Somnium Scipionis Lib. I. Cap. XVIII.
(3) Genial. Dierum Lib. IV. Cap. XII.
(4) In Obſerv. & Coniect. Dempſtero additis pagg. 7. 11. 31

cidus quidem & *Serenus* conſpicitur, itemque ΗΠΙΟΣ *Mitis*, quemadmodum a Lycophrone, (1) & a Statio appellatur; (2) ſed brevis eſt eius barba, nec valde promiſſum gerit capillitium, quod laurea corona decoratur. In Gemma III. quae ſequitur, caput eius diademate inſignitum eſt, atque e coma eleganter in orbem diſpoſita cincinni hinc inde pendent, quo cultu imago eius valde nobilitatur.

In Gemma IV. putabam Aeſculapium amictum pallio, eo modo, ut Medici ſolebant, compoſito, manu gerere, & oſtentare ſpecillum, quod ipſe invenit, ut docet Cicero; qui etiam plures fuiſſe Aeſculapios oſtendit; (3) nam frequenter hic Medicinae Deus gerere ſolet varia ad artem medicam pertinentia inſtrumenta; nimirum vel enchiridium, vel anabolium, (4) vel unguentarias pyxides, vel herbarum faſciculum, (5) vel vaſculum, & eburneas virgulas ad eliciendum ſanguinem neceſſarias: (6) verum accurate inſpecta hac Gemma, eiuſque ectypo, dextera manu pateram tenere cognovi, quam etiam Hygiae eius filiae, ceteriſque ſalutaribus Diis veteres tribuerunt, quos hac de re ἀλεξικάκες *malorum depulſores averſoreſque* appellarunt; tantoque in pretio medendi artem habuere ut Iovem, Iunonem, Minervam, Apollinem, Serapidem, Mercurium *Medicos* vocitarint; quo cognomine apud varios auctores, praeſertim vero apud Lucianum, & in antiquis inſcriptionibus frequenter ornantur.

Supereſt ut obſervemus caligas, & calceamenta pedibus Aeſculapii data, quae ad mediam uſque tibiam adſcendunt; ea quidem, ut videtur, de cauſa (quod etiam de eius baculo, & de galericulo, quo eius caput munitur in aliis antiquis monumentis (7) dicendum eſt) quod Medici longis itineribus interdum ſe committerent, ut aegrotorum morbis conſulerent. Conſtat enim, ut Galenus pluribus in locis teſtatur, veteres Medicos perſaepe templa quoque Deorum adiiſſe, ut ex monitu eorumdem in ſomniis, atque ex oraculis (8) accurate aegrotorum morbis

(1) Pag. 164. quem in locum vide Iſaacium.
(2) Silv. Lib. III. c. IV. qui ita ait:
Salutifero MITIS Deus incubat angui.
Vide Ez. Spanhemii Obſervationes in Hymnum in Delum pag. 454.
(3) Lib. III. de Natura Deorum.
(4) Horum inſtrumentorum ad Medicos, & Chirurgos pertinentium fit mentio in Donianis Inſcriptionibus Cl. I. n. 91. eaque inſtrumenta tenere videtur Aeſculapius ſculptus in nummis Smyrnaeorum. Vide quae ibidem adnotavimus.
(5) Ex Albricio de Deorum Imag. XX. apud quem poſtea legitur etiam in editione Amſtelodamenſi, anni MDCLXXXI. pag. 322. *cuius manus dextra barbam tenebat*; legendum eſt, *herbam tenebat*. Conſtat enim Aeſculapio, ut Medicinae auctori, medicas herbas dedicatas fuiſſe, ſuſpenſaſque in eius tholo in templis. Vide Statium Silv. Lib. I. pag. 150. edit. Cruceii.
(6) Lucianus in Dial. adverſus Indoctum Tom. II. pag. 780.
(7) Aliam Gemmam cum imagine Aeſculapii protuli ex Dactyliotheca Medicea, quam vide Tab. VI. n. I. in Par. I. Inſcr. ant. Etruriae Vrbium pag. LVII. Confer etiam Sen. Bonarrotii Obſervationes in Numiſm. m. m. Muſei Carpinei Tab. VII. n. 10. pag. 125. 126.
(8) Ex Plinio Lib. XXIX. Cap. I. & Scribon. Largo in Epiſt.

bis mederentur. Hinc ex Doniano antiquo lapide (1) liquet M. Vlpium Honoratum vota perſolviſſe, eademque nuncupaſſe Aeſculapio, & Hygiae pro ſalute ſua ſuorumque & L. Iulii Helicis Medici, qui curam morbi ſui diligenter egit, &, ut legitur, SECVNDVM DEOS. Morborum remedia, prodita aegris ab Aeſculapio, pilis inſculpta in templis eius paſſim legebantur; itemque in iis inciſa nomina feminarum, & virorum, qui a Deo curati fuerant; morborum etiam, quo quiſque laboraverat, declarata curationis ratio, teſte Pauſania. (2)

In Gemma VIII. fortaſſis exhibetur Aeſculapii ſacer miniſter, qui ſerpentem, hoc eſt ipſum Aeſculapium, ſerpentis ſpecie cultum compluribus in templis, ut refert idem Pauſanias, & Lucianus, (3) arae ignitae flexo genu admovet, ut crematae victimae nidore, quo mirifice Deos delectari putabant, exſaturetur. (4) Qui enim Hygiae, ſive Saluti, & Aeſculapio ſacrificia Υγίεια dicta faciebant, ſerpentibus, qui in honorem eorum in templis adſervabantur, molas, & cibos offerebant, quibus victitarent; quare eadem Dea Hygia cum patera, ſeu vaſculo ſerpentem paſcens in antiquis nummis & ſculpturis repraeſentatur. (5)

TABVLA LXIX. LXX. LXXI.

MERCVRIVS.

HOmerus in ornandis Diis aptiſſimo cognomine plane admirabilis, non uno in loco MERCVRIVM Εριούνιον, *valde utilem*, ſeu *iuvantem* appellat; (6) quem imitati ſunt reliqui Poetae, & auctor Graeci Epigrammatis Cretenſis, quod legitur in Gruteri Theſauro, (7) in quo idem Mercurius dicitur ΠΑΝΤΟΚΡΑΤΩΡ, ΕΡΙΟΥΝΙΟΣ, *omnipotens*, *late iuvans*, ſive *utilis*.

Omnium

(1) Claſſe I. n. 85.
(2) In Corinthiac. Cap. XXVII. & XXXVI.
(3) In Corinthiac. Cap. XI. Lucianus in Alexandro, ſive Pſeudomante. Conſule etiam Senat. Bonarrotium in praelaudatis Obſervationibus in Numiſm. m. m.
(4) Vide L. Begerum in Gemmas ſelectas ex Theſauro Brandemburgico, qui adſimiles illuſtrat Gemmas, pag. 69.
(5) Athenaeus Lib. III. Deipnoſoph. Heſych. Etymolog. & vide etiam Senatorem Bonarrotium ibidem pag. 82.
(6) Iliad. Lib. Y. v. 34. & in Hymnis qui ei tribuuntur. Ariſtophanes in Ranis inducit Euripidem & Aeſchylum de Tragoedia certantes, ubi & *Eriunii* Mercurii mentionem facit. Confer Gyraldum de Diis Gentium Syntagm. IX.
(7) Pag. MLXVIII. 1.

Omnium ſiquidem inventorem Artium, & Eloquentiae, Geometriae, Muſicae, Grammaticae, Palaeſtrae, Mercaturae auctorem, ac parentem veteres prodiderunt. (1) Perſpicue id declarant eius ſimulacra in his elegantiſſimis Gemmis ſculpta iuxta fabulas veteris Theologiae, quae ſignificant tum ſuperis & inferis Diis, quorum in rebus procurandis fuit verſatiſſimus, (2) tum etiam hominibus, quibus commercia, (3) & complura vitae commoda monſtravit, maximo eum fuiſſe adiumento: hinc ab Homero Δώτωρ ἐάων *Dator bonorum* & a Phornuto Μεγαλοφελής, hoc eſt *magnus Auxiliator* dictus.

Mercurium Αγοραῖον *Forenſem*, ſaepius a Pauſania deſcriptum hac appellatione, (4) exhibet Gemma I. in Tabula LXVIII. qui, quum Iovi obſtetricatus eſſet, ac cetera quae ex more fieri ſolent quaſi puerperae procuraſſet, (5) Bacchum infantem recenter ex eo natum ſecundo foetu (nam primo Semelem habuit matrem) ſedulo defert in Nyſam Arabiae urbem, Nymphis educandum. Bacchum Nymphis traditum etiam Fauni idemtidem geſtare conſueverunt, ut videre eſt in Tab. XII. lit. C. ex fragmento Sarcophagi Monumenti, ſive Columbarii Libertorum, & Servorum Liviae Auguſtae, quod edidi. Ferunt Leucotheam materteram primum ei ubera praebuiſſe; quae fabula elegantiſſime expreſſa eſt in Vaſe, ſeu Bacchico Cratere, cadorum plurium capace, e Pario marmore candidiſſimo, eximii operis Salpionis Athenienſis ſculptoris, quem edidit Iacobus Sponius. (6) Mercurius in eo ſculptus quadratum gerit pileum in capite, uti etiam in nummis, & Bacchum infantulum faſciis involutum eidem Leucotheae tradit; plaudentibus inter haec tibiis, & cymbalis, choroſque ducentibus Faunis, & Bacchis. In hac vero Medicea Gemma idem Bacchi cuſtos Mercurius pileum habet rotundum, utrimque pinnulis munitum, & caduceum gerit; cui Bacchus infans omnino nudus ludicro geſtu feſtive adblanditur.

 Con-

(1) Id docet Iulius Caeſar Lib. VI. de Bello Gall. c. 17. Lucianus in Prometheo, & in Dial. Apollinis, & Vulcani, in Amoribus. Orpheus in Hymnis, Pindarus in Pythiis. Plutarchus Libro de Iſide, & Oſiride, & Scholiaſtae veteres in Homeri Odyſſeam. Euſebius Lib. I. de Praep. Cap. VI. Diodorus Lib. I. Quintilianus Lib. III. Cap. VII. Caſſiodorus Varior. Lib. VIII. Epiſt. XII. Athenaeus Deipnoſ. Lib. I. & V. circa finem. Bion Idyll. III. v. 7. & Orpheus, ſeu Onomacritus Argon. v. 411. Lucianus in Dial. Deorum Apollinis, & Vulcani; Pauſanias in Corinthiacis Cap. XIX. & in Eliacis prior. Cap. XIV. Fulgentius Lib. I. Mythologiae.

(2) Lucianus in Cataplo, ſive Tyranno.

(3) Claudianus ita de eo cecinit:

——— *Commune profundis*
Et Superis Numen, qui fas per limen utrumque
Solus habet, geminoque facit commercia mundo.

Apud Reineſium in Syntagm. Cl. I. n. LXXXI. & Iac. Phil. Tomaſinum de Donariis Cap. III. pag. mihi 23.

(4) In Atticis Cap. XV. in Laconicis Cap. XXI. in Corinthiacis Cap. IX. & alibi.

(5) Vide Lucianum in Dialogis Deorum ſcilicet Neptuni, & Mercurii, qui hanc fabulam feſtive narrat.

(6) In Miſcell. eruditae Antiquit. Sect. II. pag. 25. Deſcribitur hic Crater Bacchicus in Hercule Prodicio pag. 318. 319. a Steph. Vinando Pighio; cuius deſcriptionis nullam fecit mentionem Sponius. Deſcribitur etiam in Gruteriano Opere pag. LXVII. 7.

Contra vero aperto capite ſculptus eſt in alia eximia Gemma Dactyliothecae Stroziae, quae primum habet locum in Tab. LXVII. in qua Bacchum iam puerulum portat chlamyde ſua involutum, (1) non quidem, ut arbitror, ad Nymphas Nyſaeas, ſed in caelum reducit ad ipſum Iovem, a quo acceperat, ut in Deorum concilio conſpiciatur. Vtrumque Mercurii miniſterium, itum, & reditum obſervavit, & diſtinxit diligentiſſimus Pauſanias; qui thronum Amyclaei templi ornatiſſimum deſcribens, (2) Bathydis Magneſii opus, inter cetera ſigna anaglypha ſculptum quoque fuiſſe memorat Διόνυσον δὲ, τὸν μὲν παῖδα, ἐς οὐρανὸν ὄντα ἔτι ἐστιν Ερμῆς φέρων· *Dionyſum adhuc puerum, quem in caelum Mercurius defert*. Alibi vero, ubi non meminit huiuſce Bacchi in caelum reductionis, non παῖδα *puerum*, qualem certe oſtendit Gemma longiuſculis comis ornatum, ſed νήπιον *infantem* appellat. Non me latet hanc Gemmam referre etiam poſſe Mercurium mortui pueri animam ad Elyſios deducentem: nam veteres crediderunt formoſos pueros immaturo fato functos, a Diis, ac praeſertim a Nymphis, amoris gratia raptos, ſideribus inlatos fuiſſe. (3) Sed ad primam mythologiam referendam eſſe hanc Gemmam facilius crederem.

Idem Interpres, & Miniſter Deorum, ſeu Διάκονος, uti ab Aeſchylo, (4) vel MINISTRATOR ut in vetuſtis Tabulis vocatur, (5) cum in hac Gemma, tum in reliquis, ac praeſertim in II. & III. Tabulae LXVII. ſculptus eſt formoſiſſimus, qualiſque deſcribitur a Luciano, cunctis arridens, atque ὁ ὑπηνήτης *pubeſcens*, (6) primoque in flore iuventae, vel φαιδρὸς Θεὸς *hilaris Deus*, & *luculentus*, ut a Lycophrone, & ab Apuleio appellatur. Verum ad oſtendendam eius virtutem, ac ſapientiam non Aegyptii ſolum, ſed Graeci etiam & Romani (7) quandoque barbatum

(1) Hunc ipſum Mercurium, onychi inſcalptum, ferentem in ulnis Bacchum infantem, ex Muſeo Strozio edidit Eq. Maffeius Par. II. Tab. LXXXI. Hac loci occaſione illud notabo in aliquibus Dioeceſibus Civitatum Etruriae, ac praeſertim Faeſularum, per ardua loca, & montuoſa viros hoc modo, non mulieres ſolere ad ſacra Baptiſteria adferre pueros ut baptizentur; atque vir ille qui portat, Patrinus eſt; quos ego meis oculis tali fungentes miniſterio in itinere vidi.

(2) In Laconicis Cap. XIIX.

(3) Vide Tibullum Lib. I. Eleg. 3. v. 57. & antiquum Epigramma apud Fabrettum Inſcr. ant. Cap. III. n. 448. in qua Phileſia bima rapta a Nymphis Fontanis dicitur, item antiquum lapidem in Gruteri Theſauro pag. DCCXVII. in quo legitur AB . ANTE . OCVLIS . PARENTIS . RAPVERVNT . NYMPHAE . IN . GVRGITE . &c. & pag. DCCCCXXVIII. 4. 5. in duabus aris SOL ME RAPVIT. V. Athenaeum Lib. XIII. Deipnoſophiſtarum pag. mihi 566. Mercurium eumdem ac Solem eſſe oſtendit Macrobius, & Voſſius de Theologia Gent. Lib. II. Cap. XIII.

(4) In Prom. v. 941.

(5) Confer Sponium in Miſcell. pag. 91.

(6) Vide Lucianum de Sacrificiis, & in Dial. Deorum Apollinis, & Vulcani; & Gyraldum Syntagm. IX. Hiſtor. Deorum, qui alios citat auctores.

(7) Mercurii ſimulacrum barbatum Pauſanias deſcribit in Achaicis Cap. XXII. quod vidit Pharis Acheorum oppido in foro, Patrenſibus ab Auguſto adtributo. Gruterus ſculptum Mercurium Barbatum deſcribit in veteri ara pag. LII. 1. Hinc etiam Fortuna ſculpta *barbata*, vide Sponium Miſcell. Sect. III. pag. 104. quae ut inferius dicam Mercurii individua comes eſt; quibus veteres deſignarunt ſine prudentia, & ſapientia opes comparari non poſſe. Vide etiam Benedictum Averanium Diſſert. XVII. in Thucididem n. 1.

tum effingere consueverunt. In his Gemmis petasatus non est; fortassis vel ut hoc modo repraesentetur qualis in caelo cum Diis versatur, Ουράνιος, Ολύμπιος, *Caelestis*, *Olympius*, (1) sine galericulo, quo tantum utitur quum ad homines, vel ad infera regna iter parat; vel qualis ambrosiae pocula caelicolis ministrans egregie describitur a Sapphone apud Athenaeum; (2) vel tamdem qualis in Palaestris colebatur pari honore, & cultu cum Hercule, Castore, & Polluce, qui sunt eius comites in Gemma VII. Tab. LXIX. quod eos servaverit, ac custodierit; (3) & hac de re a Pindaro Εναγώνιος *Athleticus* appellatur, (4) itemque a Pausania, qui eius simulacrum describit. (5) Gymnicas artes, & certamina eum monstrasse memoriae proditum est. (6) Cognomentum Προμάχου *Propugnatoris* a Tanagraeis accepisse narrat idem Pausanias, (7) eo quod invadentibus aliquando ex classe Euboea Tanagraeum agrum Eretriensibus, ephebos in pugnam deduxerit; ipseque veluti ephebus strigili armatus prae ceteris Euboenses in fugam verterit. Simulacrum eius Hermaeum, intecto capite, in gymnasio positum, ante quod ephebi pugnant, protuli ex Museo Nobilium Victoriorum Romae, quod insignibus monumentis ditat rerum antiquarum eximio amore, ac studio spectatissimus Eques Franciscus Victorius, amicus meus optimus, quem honoris causa nomino: (8) eodemque modo athletarum imagines occurrunt brevissimo capillo, & nudo capite; quod pileo non indigeant, ut docet Lucianus, atque ad strenue perferendos ferventis solis radios probe sint instituti. (9)

Quae has consequitur Gemma IV. in eadem Tabula LXVII. operosissima, atque elegantissima est. Mercurius Ηγεμόνιος, vel Αγήτωρ *Dux viae*, qui etiam Πομπαῖος *Deductor*, *Emissor*, vel Ψυχάπομπος *animarum Ductor*, ut a Pythagora, teste Laërtio, Ταμίας τῶν ψυχῶν *animarum Quaestor* nuncupatur, in ea conspicitur, reiecta in humeros chlamyde, quo facilius ad implenda Deorum iussa sit promptior, mensae insistens duplici lapide instructae. Adopertum habet caput brevi rotundo galericulo, non vero ut

 in

(1) Vide veterem inscriptionem in Gruteriano Thesauro pag. LIV. 4. Ez. Spanhemii observationes in Hymnum in Dianam pag. 232. & Vossium de Theol. Gent. Lib. II. Cap. XIII.

(2) Deipnosophist. Lib. I. pag. mihi 39. & Lib. X. tum Sapphonem, tum Alcaeum citat, qui Mercurium pocillatorem Deorum fecerunt. Vide etiam Lucianum in Dialogo Mercurii, & Maiae.

(3) Ex Pausania in Laconicis Cap. XXVI.

(4) In Pythiis Hymno II. Antistr. I. & *Αγώνιος* Isthmiis Od. I. Antistr. IV. sed lege ad marginem notas Petri Fabri ad Lib. I. Agonisticon pag. 111.

(5) In Eliac. prior. Cap. XIV.

(6) Vide Lucianum in Amoribus, Athenaeum, qui Simonidis recitat carmina Deipnosoph. Lib. XI. pag. mihi 491. & Gyraldum Syntagm. Deor. IX. qui plures citat auctores.

(7) In Boeoticis Cap. XXII.

(8) Vide Monumentum, sive Columbarii Libertorum, & Servorum Liviae Augustae Tab. XIII. lit. E.

(9) De Gymnasiis T. I. mihi pag. 745.

in pluribus aliis gemmis umbellato, ac pinnulis utrimque munito; talaria quoque levibus pedibus adnexa, & calceos non habet, ut cernitur in Gemma VIII. eiuſdem Tabulae, ſed nudis pedibus eſt. Auream virgam altera manu praefert, altera vero ſemiapertum volumen, rarum ſane, & obſervatione dignum ſymbolum; quod forte indicat eum Philoſophiae, & artis dicendi auctorem, itemque iuris ſcientia pollentem fuiſſe, qui tum Academiis, tum Tribunalibus praeeſſe ab antiquis creditus eſt; qua laude ornatur a Prometheo apud Lucianum. (1) Frequenter enim in antiquis monumentis occurrunt Oratores, & Philoſophi volumen in manibus gerentes: quare idem Lucianus Philoſophis barbam, peram, baculum, & volumen convenire adfirmat. (2) Hinc idem eloquentiſſimus Deus Λόγιος *Logius* dictus, a diſciplinis, & a facultate dicendi. (3) Cogitabundum, vel ſecum ratiocinantem, planeque Λόγιον exhibet Mercurium Gemma II. e Stroziis Cimeliis deprompta, atque expoſita in Tabula LXVIII. quam elegantiſſimo artificio ſculpſit ſedulus artifex, eoque geſtu, admota ad os manu, qui fit ab his qui multa animo verſant, & ſecum de difficili, & ardua aliqua re ſermocinantur; licet aliqui Antinoum ſub Mercurii, & Harpocratis imagine putarint. Inter laudes Mercurii eam ponit Horatius, quod voce ſua hominum mores inſtituerit, atque formarit. (4)

Verum probabilius cenſeo ea de cauſa Mercurio datum fuiſſe volumen ab antiquis ut declararent in eius cura eſſe defunctorum animas noctu ad inferos deducendas; (5) adeoque in eo ſcripta eſſe hominum mortuorum nomina, ſuperſtitum quoque adnotatas mortes, & quo die, & anno, & ubi eventurae eſſent, ac denique Parcarum decreta, ut apud Lucianum legitur. (6) Egregie hanc meam opinionem illuſtrat idem Lucianus, (7) qui, agente Mercurio mortuorum umbras ad inferos, inducit Cloton libellum ſumentem in manus, & ſingulos defunctos cognoſcentem, quos Mercurius ordine collocat, traditque Tiſiphonae, lectis Charonti eorum nominibus, quum ſit eorum Praeco, & Nomenclator. Pro aurea virga ardentem facem in deductione mortuorum ad inferos ei tradit C. Valerius Flaccus: (8)

Quos

(1) In Prometheo; & in Somnio, ſive Gallo, in quo omnium Deorum *facundiſſimum* vocat; & in Apologia Pro mercede conductis, *eloquentiae praeſidem*. Vide etiam in Dialogis Deorum, Mercurii, & Maiae.

(2) In Luciano bis accuſato.

(3) Idem Lucianus in Pſeudologiſta. Idem cognomentum habet apud Philoſtratum, & Syneſium.

(4) Carminum Lib. I. Ode X. in Mercurium.

(5) Vide Lucianum in Dialogis Deorum Mercurii, & Maiae.

(6) In Iove Tragoedo.

(7) In Cataplo, ſive Tyranno, quem vide.

(8) Libro I. Argonaut. v. 841.

Quos omnes lenis plantis, & lampada quaſſans
Progenies Atlantis agit: lucet via late
Igne Dei; donec ſilvas, & amoena piorum
Deveniant. ———————————

Plura eidem virgae munera, & prodigia adſignat Virgilius, (1) qui ita cecinit imitatus Homerum:

Tum virgam capit, hac animas ille evocat Orco
Pallentes, alias ſub triſtia Tartara mittit;
Dat ſomnos adimitque, & lumina morte reſignat.

Mercurius, ut mihi videtur, umbram, fortaſſis Herculis, ab Orco revocans (2) ſculptus eſt in Gemma VI. Tab. LXVIII. nam ſe ſe incurvat coram ea, eamque adloqui quodammodo videtur. *Evocare*, verbum a Virgilio adhibitum, ad magiam pertinet, & δύναμιν quamdam, & imperium ſignificat; (3) quare hinc colligere poſſumus Mercurium Magiae fuiſſe peritiſſimum, quod etiam teſtatur Prudentius ad Symmachum.

Aliam explicationem huic tam eximiae, & ſingulari Gemmae ſpectandaeque magnitudinis, ut indicat ſubiecta linea, addere libet, ab eruditis viris fortaſſis non improbandam. Compertum eſt veteres tum Aſtronomos, tum Geometras & Coſmographos radio uſos fuiſſe ad indicandum, deſcribendumque orbem caelo & terra comprehenſum, ut docet Virgilius (4) his verſibus, quos ad rem noſtram illuſtrat Servius:

In medio duo ſigna, Conon; & quis fuit alter,
Deſcripſit radio totum qui gentibus orbem,
Tempora quae meſſor, quae curvus arator haberet?

In agrorum aliarumque rerum metationibus conſtat tum ex ſacris Paginis, (5) tum ex aliis auctoribus, qui de his egerunt, virgam ſive calamum arundineum adhibitum fuiſſe, uti obſervat eruditiſſimus Hieronymus Aleander in expoſitione Heliacae Tabulae, in qua Mercurii caduceum ex arundineo calamo factum eſt,

(1) Aeneid. Lib. IV. v. 242.
(2) Conſule Nat. Comitis Mytholog. de Mercurio, & Gyraldum Syntagm. IX. Hiſtor. Deorum.
(3) Vide virorum doctorum adnotationes in adlatum Virgilii locum; & Lucianum de Saltatione, in Charonte & in Dialogis Deorum, Apollinis & Vulcani circa finem.
(4) Eclog. III. v. 40.
(5) Ezechielis Cap. XL. v. 3. & Apocalypſis Cap. XXI. v. 15.

eſt, cui implexi ſunt angues. Hinc, ut idem Aleander obſervat, virga Latinis *radius* dicitur, Graeca fortaſſis origine ῥάβδος. In hac igitur rariſſima Gemma ſculptum eſſe arbitror Mercurium *Aſtronomum*, & *Geometram*, qui hac de cauſa propria harum diſciplinarum inſtrumenta manibus praefert, nempe radium ſeu virgam, & volumen, in quo forte caeleſtis, & terreſtris orbis deſcriptus eſt. A Mercurio Geometriam, Aſtrologiam, & Haruſpicinam doctos fuiſſe Aegyptios memorat Iulius Firmicus, & Plato in Phaedro. Conſtat etiam inter Deos Ἐπιτερμίας *Terminales* & ipſum Mercurium adnumeratum fuiſſe, eiuſque ſimulacrum in agrorum finibus pro termino poſitum, quemadmodum Dionyſius aliique complures auctores oſtendunt. (1) Quod vero Mercurius primus omnium litteras, ſcribendique formam invenerit, calamum, & cetera ſcriptoria inſtrumenta veteres dedicarunt; itemque Piſcatores arundineum calamum conſecrarunt, quod piſcandi artem primus omnium tradiderit. (2)

Idem Mercurius Νεκρόπομπος, (3) Ψυχαγωγός, *umbrarum Dux*, & Ερινχθόνιος deſignatur in eadem Tabula G. III. & VII. qui umbram defunctorum, ſeu perſonam, & larvam manu tenet, & oſtentat; quae, ut fabulabantur, animarum indicant vehicula, & idola, earumdemque tranſitum ad Elyſios. (4) In Tabula pariter LXXI. G. I. larvae caput horrificum capillis apprehenſum tenet, ad denotandum ſuum munus apud inferos; ni tamen Argi caput ſit ab eo reciſum, qui hac de cauſa Ἀργειφόντης dictus eſt, eoque modo obtruncata hoſtium capita portari ſolebant: altera vero manu pateram tenet ad libationes, & ſacrificia peragenda, ni vero caeleſtis globus, eius ſidus deſignans, alicui videatur. Hinc Lucianus perſaepe mortuorum umbras larvis, & oſcillis comparat, (5) & Homerus non uno in loco eas vocat εἴδωλα καμόντων *ſimulacra mortuorum*. (6) Quum vero non raro occurrant in Gemmis, & in vetuſtis anaglyphis e marmore ſculpti Fauni ceterique Bacchi comites in manibus geſtantes oſcilla, & perſonas, dubium hinc ortum mihi eſt an ſuperius citatae Gemmae III. & VIII. in Tabula LXX. illuſtrent Bacchi pompam, in qua locum habuiſſe & ipſum Mercurium conſtat, quod eiuſdem numinis

(1) Lib. V. Herodotus Lib. II. Strabo Lib. XVII. Servius ad III. Eclogam Virgilii, Phornutus de Mercurio, & Iſidorus Lib. III. Originum.

(2) Plura habentur vetera Epigrammata in Anthologia Lib. IV. Cap. XXII., & Lib. III. Cap. III. n. 5.

(3) In Cataplo, ſeu Tyranno.

(4) Vide Deſcriptionem Monumenti ſive Columbarii Libertorum, & Servorum Liviae Auguſtae Tab. VII. pag. 17.

(5) In Menippo, & in Charonte, & alibi.

(6) Odyſſ. Lib. XXIII. v. 14. a quo alii Poetae didicerunt Virgilius, Tibullus, Auſonius. Vide Deſcriptionem Monumenti Libertorum Liviae Auguſtae pag. 19.

nis cuſtos, & curator fuerit. Omnium magnificentiſſimam Bacchicam pompam inſtituit Ptolemaeus Philadelphus Aegypti Rex, in qua, ut auctor eſt Athenaeus, (1) cum Nymphis, Silenis, & Satyris fuit etiam Liberi Patris comes Mercurius aureum ferens caduceum, eidemque vecto ſub antro temporario praeibat, inumbrantibus arborum frugiferarum frondibus, quod etiam appenſis coronis, taeniis, mitris, thyrſis, tympanis, perſoniſque tragicis, comicis, ſatyricis ornatum erat. Accedit quod Mercurius, haudquaquam vino deditus, ut idem Bacchus, & ceteri ex eius famulitio, vinarium vaſculum proiectum conculcat ſiniſtro pede in Gemma III. Tab. LXX. Spicae vero tritici, quae ad pedes eius ſculptae ſunt, non iacentes, ſed rectae, frumento potius eum gaudere ſignificant; cui etiam horrea veluti Genio Conſervatori a veteribus commendata fuiſſe me legere memini; quae Gemmae denotant quoque ei tributam fuiſſe ſcientiam artis Agriculturae; quemadmodum & Paſtoritiae, (2) quod declarant oves, & arietes, qui in eius tutela ſunt, quod eorum greges augere, & multiplicare crederetur; eaque de cauſa ipſe ſtabulorum Praeſes, teſte Heſiodo, in his Gemmis vel caput arietinum manibus praefert, vel arieti inequitat, (3) vel arietem, & hircum iuxta ſe habet; ni tamen denotet ſe in hircum transformaſſe, quo facilius lateret in Arcadia comprimens puellam Penelopen Spartanam, e qua Pan Deus Arcadiae Paſtorum muſicus, Bacchi Socius, natus eſt. (4)

Mercurium *Superum*, & *Caeleſtem* (nam de *Infero* ſuperius diximus) oſtendit Gemma perelegans V. in Tab. LXX. in qua ſubiectum ſuis pedibus terreſtrem globum idem Mercurius indicat, pinnaſque, non ut in aliis gemmis, ſupra aures, ſed ſupra frontem eminentes habet, eodem modo ut capita Muſarum ornantur, quarum idem comes, & ſocius deſcribitur a Pauſania, communemque cum ipſis & Apolline aedem habuit in Arcadia. (5) Scorpius Mercurium Χθόνιον *Terreſtrem* deſignat, qui in duabus Gemmis IX. Tab. LXX. & I. Tab. LXXI. occurrit; nam hoc animal terra vivit, auctore Plinio, (6) ſeu, ut Voſſius interpretatur, pinguiori terrae ſucco. (7) Poteſt etiam ſcorpius quum

ſit

(1) Deipnoſophiſt. Lib. V. mihi pag. 200.
(2) Conſule Gyraldum in Hiſtoria Deorum Syntagm. IX. qui Heſiodi verſus citat, qui eum Paſtorum Deum appellat.
(3) Pauſanias meminit Mercurii Κριοφόρου eiuſque ſimulacri, & feſti apud Tanagraeos; quod aries ſit in eius tutela; ad lucrum ex ovium, & arietum gregibus provenientem indicandum.
(4) Feſtive totam Fabulam deſcribit Lucianus in Dialogo Panos, & Mercurii.
(5) In Arcadicis Cap. XXXII.
(6) Lib. X. Cap. LXXII.
(7) De origine, & progreſſu Idololatriae Lib. IV. Cap. LXIX.

ſit doli, atque fallaciae ſymbolum, Sophocle auctore in Captivis, & Nicandro in Theriacis, (1) callidiſſimam Mercurii indolem deſignare, qui in Hymno in eius honorem, qui Orpheo tribuitur, Πολύτροπος, & Ποικιλομῆτις, *vafer*, & *verſipellis* vocatur. Solis virtutem exprimit ſcorpius, ut docet Macrobius; (2) quare etiam Mercurio convenire poteſt, atque in eius tutela eſſe, quum ipſe idem ſit ac Sol. (3) In tabulis anaglyphis ſacra Dei Mithrae referentibus, ſcorpius obſervari poteſt ſculptus ſub ventre tauri. (4) In ſacris vero Deae Syriae ſcorpium adhibitum fuiſſe, ut evigilare faceret hominem, qui per ſeptem dies inſidere debebat ingenti ſimulacro Priapi, ex Luciano intelligimus. (5) Probabile quoque videri poteſt hunc ſcorpium in his Gemmis Mercurio *Terreſtri* adpictum, ſignificare poſſe acervum lapidum, qui fiebat in honorem Mercurii a praetereuntibus per vias, quibus praeeſſe putabatur, quem morem luculenter illuſtrat laudatus Hieronymus Aleander. (6) Hi vero acervi, ut conſtat ex ſcriptoribus de agris limitandis, *ſcorpiones* appellati fuerunt, quod in metam, & conum faſtigiatum deſinentes, ſcorpionis caudam imitarentur. (7)

Mercurium quoque *Marinum* Πελάγιον, Θαλάσσιον veteres coluere; a quo piſcatores artem piſcandi parandique ex ipſa lucrum didiciſſe, eiuſque numini propterea devotos fuiſſe docet Oppianus, qui eum invocat appellatque *Regem*, & κλυτόβουλον *prudentia inclytum*. (8) Eidem ſua inſtrumenta dedicare voti cauſſa piſcatores conſuevere. Aegyptii, teſte Cicerone, qui quinque Mercurios enumerat, Mercurium e Nilo patre ortum tradidere, quem nefas putabant nominare. Eidem ſacrum fuiſſe piſcem boacem adfirmat Euſtathius, (9) tamquam Deorum praeconi, & caduceatori, quod ipſe piſcis vociferationem nomine, & ingenti ore ſuo exprimit.

Verum ſub Anubide celebris apud Aegyptios Mercurii fuit cultus, quem eidem iunctum conſpicimus in Gemma IV. Tab. LXXI. Anubidi Mercurius caput arietinum oſtendit, quaſi innuat eius cultus auctorem fuiſſe; nam arietinis capitibus aras Deorum

in

(1) Vide Pierium Valerianum in Hieroglyphic. Lib. XVI. pag. mihi 161.
(2) Saturnal. Lib. I. Cap. XXI.
(3) Ex eodem Macrobio Saturnal. Lib. I. Cap. XVII. & Cap. XIX.
(4) Vide apud Philippum a Turre Epiſcopum Adrienſem Cap. IV. de Mithra pag. mihi 191.
(5) De Syria Dea Tom. III. pag. mihi 780.
(6) In antiquam Tabulam Heliacam de cumulis lapidum agens, pag. 37.
(7) Siculus Flaccus de condit. agror. pag. 4. edit. Goeſii. Plinius Lib. XXII. Cap. XIII. Vide Scaligerum Comment. in Aetnam.
(8) Initio Libri Ἁλιευτικῶν.
(9) In Librum A. Iliadis n. CLXV. pag. 175. novae Florent. edit.

in quibus ſacrificia peraguntur, ornari conſueviſſe neminem fugit. Ipſe Anubis, quemadmodum & in Menſa Iſiaca obſervari poteſt, ſtat ſublatis manibus; qui geſtus, ut conſtat, eorum proprius eſt qui numen orant. Ceterum, ut ex Gemmis oſtendit Gisbertus Cuperus, manibus praeferre ſolet ſiſtrum, & ſitulam, itemque caduceum. (1) Canino cum capite, caudatuſque heic ſculptus eſt, humanos pedes nulla veſte, vel faſcia velante, ut in aliis Gemmis; quod canis animal ſagaciſſimum, ei ſacer ſit, ut in Virgilium obſervat Servius. (2)

Praetereundus plane non eſt ſine aliqua obſervatione Mercurius Χαρμοφέρος *Bellifer*, galea ornatus in Gemma VI. Tab. LXX. itemque in VII. in qua armatus occurrit, caſſide alis retro inſtructa; haſtam, gladiumque e vagina ſublatum tenens, quem Marti infans ſubripuit; (3) ni tamen ſit harpe, qua Argum obtruncaſſe ferunt, a qua Αρπεδοφόρος *Harpedophorus* dictus. Galeam memorant dediſſe Perſeo, qui poſtquam reverſus eſt interfecta Meduſa Gorgone, eius caput Palladi donavit, galeamque Mercurio reddidit, ut auctor eſt Apollodorus. (4) Mercurium galeatum deſcribit Pauſanias, quem apud Meſſenios conſpexit. (5)

Quod ſupereſt nunc aliquid dicendum de Diis ἑταίροις Mercurii, qui in his elegantiſſimis Gemmis cum eo ſculpti ſunt. Primum occurrit cum Mercurio Fortuna in Gemma IV. Tab. LXXI. quae ex ſuis ſymbolis temone, & copiae cornu conſpicua eſt. In altera, quae conſequitur Gemma, quum deſit temo, Fertilitatem, vel Tranquillitatem, vel Laetitiam, vel etiam Abundantiam repraeſentari puto, quae Mercurium coronat; quamvis & ipſa Fortuna homines coronare dicatur a Luciano, (6) qui ait: Τὸν μὲν γὰρ λαβοῦσα ἡ Τύχη βασιλικῶς διεσκεύασε, τιάραν τε ἐπιθεῖσα, καὶ δορυφόρȣς παραδȣ̃σα, καὶ τὴν κεφαλὴν ϛέψασα τῷ διαδήματι. *Alium ſiquidem Fortuna diligens regiis ornat inſignibus, & tiaram imponens, & ſatellites addens, & caput diademate coronans*; quae deſignant a Mercurio, qui Κερδῷος *Lucrifer* dicitur, (7) ac Δώτωρ *Munificus*, & theſaurorum dator, (8) omnia hominibus bona provenire vel ex diſciplinis, vel ex theſauris, quibus praeeſt; vel ex mercibus, quas curat, auget, & ſervat; vel ex armorum peri-

T tia,

(1) De Harpocrate pag. 48.
(2) In Aeneid. Lib. VIII. v. 698.
(3) Ex Apollodori Bibl. Lib. II.
(4) Lib. II. Bibl. Aliter Zenobius Centur. I. Prov. XLI. Vide Cuperum in Monumenta antiqua pag. 194.
(5) In Eliacis Prior. Cap. XXVII.
(6) In Necyomantia Tom. II. pag. 116. 117.
(7) In Navigio, ſeu Votis apud eumdem Lucianum Tom. I. pag. 871.& ex Donianis Inſcr. Cl. I. 168.
(8) Tum in Odiſſ. Lib. Θ; tum in Hymno qui ei tribuitur.

tia, quibus parat Victoriam, quae cum Fortuna eum comitatur, palmamque praeferens, eum subridens coronat; ambae vero hae Deae Mercurium respiciunt bonorum omnium largitorem, DEVM MAGNVM, quemadmodum vetustae Tabulae eum appellant, itemque *Auxiliatorem*, & Ἀλεξίκακον *malorum Averruncatorem*, *&* *Depulsorem*, & ORBIS CONSERVATOREM, ut stulta superstitione veteres credebant. (1)

Mercurii demum comites, & socii sunt ΜΕΓΑΛΟΙ ΘΕΟΙ *magni Dii* Castores, ut cernitur in Gemma VII. elegantissima Tab. LXXI. qui etiam in antiquo lapide votivo Gruteriano, addito pariter Hercule, omnes simul iuncti nominantur consecranturque; cuius mutuae societatis & amicitiae ea causa est quod non solum & ipsi iisdem studiis Musicae, & Palaestrae delectantur, eisque praesunt, verum etiam quia opinio fuit Thalamatarum praesertim, ut memorat Pausanias, (2) Castores in insula Pephni ortos, Pellanam nutriendos a Mercurio deportatos fuisse. Perbelle apud Lucianum (3) Mercurius Apollinem docet discrimina quibus hi fratres inter se omnino similes internosci queant; rationemque reddit Apollo cur hunc Castorem appellarit, qui Pollux erat, & rursus Castorem Pollucis nomine, inquiens: Επὶ τάγε ἄλλα πάντα ἴσα, τȣ̃ ὠȣ̃ τὸ ἡμίτομον, καὶ ἀςὴρ ὑπεράνω, καὶ ἀκόντιον ἐν τῇ χειρὶ καὶ ἵππος ἑκατέρῳ λευκός. *Nam cetera certe omnia aequalia sunt; ovi pars dimidia, & stella superne imminens, & iaculum in manu, & equus utrique candidus*. Verum in hac Mediceae Gazae Gemma Castores nudo sunt capite, & hastam non iaculum tenent, & alterius equus non stragulo instratus est sed pelle, & ambo se se mutuo respiciunt.

Ne vacua pluribus lineis sit haec pagina, rursus illustranda est perrara Gemma VI. Tab. XXXXIV. de qua superius sermo pag. 103. quae non Comicum Saltatorem, vel Poetam, nec aliquem Choragii ducem, & moderatorem, nec Pantomimum aliquem exhibet, sed ipsum Mercurium Καταχθόνιον *Inferum;* qui manibus caput arietinum, & virgam praefert. Neque enim aliter sculptus est in ipsa archetypa Gemma Medicea perelegantis operis, quam diligenter, etsi serius quam oportebat, observavi.

TA-

(1) In Gruteriano Thesauro LIV 13. in Syntagmate Reinesiano Cl. I. n. LXXXI. apud Tomasin. de Donar. Cap. III. pag. 23.

(2) In Laconicis Cap. XXVI.

(3) In Dialogo Apollinis & Mercurii Tom. III. p. 23.

TABVLA LXXII. LXXIII.

VENVS CVM ADONIDE MARTE ET CVPIDINE.

HVmanis animis inſitam intelligendi generandique geminam potentiam duplex VENVS Ουράνιος *Caeleſtis*, & Πάνδημος *Popularis*, ſeu *Vulgaris* deſignat, iuxta Platonis ſententiam. (1) Alas Veneri *Caeleſti* optime convenire oſtendit Leonardus Auguſtinius, allato apoſphragiſmate Gemmae, (2) in qua Venerem *Volucrem* praeit Amor; cuius opinionem ſecutus eſt Maffeius Eques. Verum quum hactenus penes nullum auctorem legerim Veneri alas vel a Graecis, vel a Romanis datas fuiſſe; quamvis alae celerrimum eius ſtellae curſum, Soli paene parem, ut oſtendit Macrobius, (3) fortaſſe indicare poſſint; ad Nemeſim tamen imaginem expreſſam in Gemma I. Tab. LXXII. revocandam eſſe cenſerem, quam alis ornatam, ut inferius caelata in Gemmis occurrit, deſcribit Pauſanias. (4) Praeterquamquod Venus *Caeleſtis* haudquaquam hoc modo cum alis ſculpi conſuevit. Nam veteres cum crederent Venerem *Caeleſtem* Parcarum eſſe unam natu maximam, vel armis indutam, vel altero pede teſtudinem prementem effinxerunt, primique omnium Aſſyrii eam coluere. (5) In hanc rem facit quod Plinius memorat de Agoracrito Pario, & Alcamene Athenienſe, Phidiae diſcipulis. *Certavere*, inquit, *inter ſe ambo diſcipuli in Venere facienda; vicitque Alcamenes in opere, ſed civitatis ſuffragiis contra peregrinum ſuo facientis: quare Agoracritus ea lege ſignum ſuum vendidiſſe tradunt ne Athenis eſſet, & appellaſſe* NEMESIM. (6)

Sceptrum imperii ſummaeque poteſtatis ſymbolum tenet Venus Amorum mater (ni tamen ſpiculum alicui videatur) in Gemma I. quae in ſequenti Tab. LXXIII. cernitur. Caelo, ter-

(1) Plato in Convivio. Vide Caelium Rhodiginum Lect. ant. Lib. XXIII. Cap. III.

(2) Gemm. ant. Par. III. Tab. I. pagg. 3. 4. 5. Gemmae ab Auguſtinio allatae aliam longe ſimilem affert Michael Angelus Cauſeus Pariſienſis Tab. LXXV. in libro, qui inſcriptus eſt, *Le Gemme Antiche Figurate*. Romae MDCC. Venus tamen haud alis inſtructa eſt, ſive *Aligera*.

(3) In Somnium Scipionis Lib. II. Cap. XI.

(4) Pauſanias conſulendus in Atticis Cap. XIV. & XIX. & XXXIII.

(5) Idem in Laconicis Cap. XXIII.

(6) Hiſt. Nat. Lib. XXXVI. Cap. V.

rae, mari, omnibusſque elementis credita eſt dominari, quod omnia generatione fiant, cui praeeſt. (1) Empedocles Poeta apud Athenaeum narrat quoſdam populos extitiſſe, qui praeter Venerem Βασίλειαν *Reginam*, nullum aliud Deorum numen venerarentur. (2)

Venerem *Amphitritem*, ſive *Anadyomenen*, (3) e maris undis egreſſam, excipit blando geſtu Cupido, qui & ipſe e mari ortus fingitur, ut oſtendit Gemma II. Tab. LXXII. talique modo ſculptam fuiſſe teſtatur Pauſanias in baſi throni Iovis Olympii adſtante Suada, quae ei coronam defert. (4) Navis gubernaculum quod altera manu tenet, capite ſuo ſuſtinet idem Cupido, cui tota Veneris potentia, & vires incumbunt. (5) E mari ortam Venerem antiqui putarunt propter eius fecunditatem: (6) nam ex humido elemento ſive ex aqua omnia gigni Homerus primus omnium, deinde Thales, aliique antiquiſſimi Philoſophorum docuerunt. (7) Veneri balneum ingreſſae, (8) ut exhibet Gemma V. Tab. LXXIII. veſtes ſervat Priapi ſimulacrum, cuius ſinus pomis refertus eſt; quod pro termino ſimul, & fonte inſervit, eo prorſus modo ut in Balneis, & in Palaeſtris ſuper Hermeas ſtatuas vel Herculis, vel Mercurii veſtes lavantium, & certantium poni ſolebant. (9)

Venus in balneo ſedens conſpicitur in Gemma VII. Tab. LXXII. & in ſequenti VIII. ſedet ante aediculam Priapi; (10) quae Numina rerum generationi praeeſſe veteres crediderunt; quare votis propitios ſibi reddere praeſertim mulieres conſueverunt. Hinc Horti eorum tutelae commendati, (11) quod, ut auctor eſt Varro, eadem generationis ſymbolum ſint. (12) Veneri quoque convenit, ea ut arbitror de cauſa, ΚΑΡΠΟΦΟΡΟΥ FRVGIFERAE cognomen, quo a Sophocle laudatur, cuius etiam meminit Plutarchus. (13) Eadem de cauſa comes iiſdem additus Mercurius, atque

(1) Plura in hanc rem Natalis Comes Mytholog. Lib. IV. Cap. XIII. qui citat Euripidem in Coronifero Hippolyto, Hymnum in Venerem Homero tributum, Theocritum in Europa, & Orpheum.

(2) Athenaeus in principio Lib. XII. Deipnoſoph.

(3) Ita appellata Venus, teſte Plinio Lib. XXXV. Cap. X. cuius pictam tabulam Auguſtus in templo Divi Iulii dedicavit.

(4) In Eliacis Prior Cap. XI.

(5) Ita eum compellat Venus apud Virgilium Aeneid. Lib. VIII. v. 668.

Nate, meae vires, mea magna potentia ſolus;
Nate, patris ſummi qui tela Typhoea temnis,
Ad te confugio, & ſupplex tua numina poſco.

(6) Conſule Plutarchum in Quaeſt. Convivalib. Lib. VI. n. X.

(7) Vide Thomam Stanleium Par. I. Cap. VI. Hiſtoriae Philoſophiae de Thalete, edit. Lipſiae MDCCXI.

(8) Venus in Balneo ſe lavans deſcribitur in pluribus Epigrammatis in Anthologia Lib. IV. Cap. XVIII. 14. 15. 16. 27. quae videre poteris, ſi otium ſit, ac lubeat.

(9) Vide Sen. Bonarrotium in Praefatione ad Obſervat. in Numiſm. m. m. pag. XXVI.

(10) De hoc obſceno more D. Auguſtinus Lib. VII. Cap. XXIV. de Civit. Dei. Vide Michaelis Angeli Cauſei Diſſert. de Mutini ſimulacro in fine Muſei Romani pag. 125.

(11) Columella in Carmine de Hortis. Virgilius Lib. IV. Georg. v. III. Catullus Carm. XVIII. XIX. XX. Horatius Lib. I. Satyr. VIII. Vide Tomaſinum de Donariis Cap. XXIV. XXVII. Gyraldi de Deis Gentium Syntagm. XIII. Vide etiam Epigramma in Par. I. Inſcr. ant. Etruriae Vrbium pag. 95. n. 45 In Anthologia Lib. IV. Cap. XII. n. 88. 89. 90. & Cap. XXI. n. 3.

(12) De Re Ruſtica Lib. I.

(13) In Praeceptis Connubialibus.

atque olerum frugumque hortenſium praeſes factus . (1) In hortis horum Numinum ſtatuae , & templa poſita leguntur . Pauſanias meminit templi & ſigni Veneris , figura ut Hermae quadrata , Athenis in Hortis collocati . (2) In Hortis Salluſtianis Romae in Regione VI. ex antiquo lapide diſcimus templum Veneri ſacrum fuiſſe . (3). Venus fortaſſis *Hortenſis* , cuius meminit M. Varro , (4) ut auguror, ſculpta eſt in Gemma VIII. eiuſdem Tab. LXXII. quae , ut in altera Gemma VII. myrti ramuſculum manu praefert : quae quum ei ſacra ſit , *Myrtia* , ſeu *Myrtea* appellata eſt ; (5) iuxta quam ſculptum eſt vas . Myrtus Veneri ideo gratiſſima eſt , quod amorum conciliationem , & naturam ſignificet , (6) qua utpote Veneri grata aedem Bonae Deae non exornabant caſtae feminae , quae eam colebant , quamvis ceteris floribus , & plantis ſtuderent . (7) Papavera Veneri dedicavit priſca aetas , quia eius fecunditatem declarant , & roſam quoque florum reginam tribuit, quae egregie laudatur ab Anacreonte . (8)

Iaculum ſive haſtam , utraque parte lato ferro acutam gerit Venus Δέσποινα *Domina* , ſculpta in Gemma III. elegantiſſima in eadem Tabula LXXII. (9) manuque altera dedicatam ſibi columbam , (10) amorum ſymbolum , praefert ; (11) ni tamen alba turtur ſit , quam tum Veneri , & Cereri , tum vero Parcis , & Furiis ſacravit antiquitas , ut narrat Aelianus : (12) cerniturque ſeminuda , innixa cubito columnae ; cui , ut in aliis ſequentibus Gemmis IV. V. & VI. quae exhibent Venerem ΝΙΚΟΦΟΡΟΝ *Victricem* , armis Martis , (13) vel aureo Paridis pomo gloriantem , ſcutum incumbit . Eadem Χρυσῆ Aurea Venus , quemadmodum & in aliis Gemmis , quae in his Tabulis ſpectantur, ornatum habet caput apice , ſive diademate in faſtigium deducto , quod in quodam ſigno Veneris apud Sicyonios ex auro , & ebore conſtructum obſervavit Pauſanias , & πόλον *polum* appellavit . (14)

Venerem pulcherrimum Adonidem deperiiſſe fabulantur Poetae , (15) & oſtendit Gemma VI. Tab. LXXIII. Martem quoque ad

(1) Ex Anthologia Lib. IV. Cap. XII. n. 41. & 113. 115.
(2) In Atticis Cap. XIX.
(3) Vide Panvinium in Vrbe Roma Reg. VI. pag. mihi 179. Edit. Paris .
(4) Lib. I. de Re Ruſtica .
(5) Varro Lib. IV. de Ling. Lat. Plinius Lib. XII. Cap. I. & Lib. XV. Cap. XXIX. Athenaeus Lib. XV. Deipnóſoph.
(6) Vide Gyraldum de Deis Gent. Syntagm. XIII. fere in princ. Pier. Valerian. Hieroglyph. Lib. X. Cap. IX.
(7) Ex Plutarcho in Quaeſt. Centuriatis Rom.
(8) Confer Tomaſinum de Donariis Cap. XVI. Papavera eius fecunditatem indicant , ut docent Porphyrius apud Euſebium Lib. III. Cap. XI. de Praepar. Phornutus de Nat. Deor. Cap. XXVIII. Theocritus Idyl. VII. in fine.
(9) Veneri iacula , & ſagittas tribuit Theocritus in Europa.
(10) Vide Aelianum de Animal. Lib. IV. Cap. II. Propertius Lib. III. Eleg. II. v. 31.

Et Veneris DOMINAE volucres mea turba columbae ,
Tingunt Gorgoneo Punica roſtra lacu .

(11) Teſte Fulgentio Lib. II. Mythol. Vide Io. Bapt. Caſalium de antiquis Roman. ritibus Cap. V. pag. 118. edit. Rom.
(12) De Animalibus Lib. X. Cap. XXXIII.
(13) De Venere armata plura exſtant Epigrammata in Anthologiae Lib. IV. Cap. XII. n. 21. 22. 24. 25. & 62. 104.
(14) In Corinthiacis Cap. X.
(15) Vide Gyraldum de Deis Gentium Syntag. III.

ad bella euntem moratur, & illecebris demulcet, ac nuda vincit ſine ceſtu Venus: (1) quae fabula vario modo expreſſa eſt in tribus Gemmis elegantiſſimis, quae in ultima ſerie eiuſdem Tabulae conſpiciuntur. Venus Martem complectens caeleſtem ſuum globum conculcat; qua fabula veteres docuerunt tunc hominis caeleſtem divinamque mentem deprimi, quum a vitiis & voluptatibus occupari ſe ſinit. In ectypo apud me adſimilis Gemmae Venus Martem illecebris deliniens inſiſtit pede cuidam parvae baſi; verum in hac Medicea Gemma globus perſpicue conſpicitur faſciis decuſſatus, illique omnino conformis eſt, qui Vraniae Muſae adſignatur.

Potentiſſimus Deorum omnium Amor nondum alis inſtructus e Veneris gremio proſilire ſtudet, ut oſtendit Gemma IV. Tab. LXXIII. Dimiſſus tandem vel ex eius manu pendet, vel arcu, & ſagittis ab ea donatur; circa quam etiam circumvolat, ut cernitur in Gemma III. eiuſdem Tab. LXXIII. Feſtive Statius agmen Amorum circa Venerem in thalamo iacentem deſcribit. (2) Venerem ab Amore victam, & domitam inferius in eximia Gemma I. Tab. LXXXII. obſervabimus.

TABVLA LXXIV. LXXV. LXXVI. LXXVII. LXXVIII.

AMORIS VIS ET STVDIA.

QVemadmodum, ut auctor eſt Sophocles, non una Venus eſt, ſed multiplex, omniumque particeps nominum ob varias innumeraſque eius cauſas, & effectus; ita quoque AMOR, ſive CVPIDO omnium Deorum maximus, & vetuſtiſſimus, ut veteres commenti ſunt, (3) ob infinitas paene formas, quas induit, varioſque hominum affectus, & ſtudia, quae ingerit,

(1) Mars a Venere devictus perbelle pingitur a Lucretio Lib. I. v. 32. a Nonno Dionyſiac. Lib. XXXIV. v. 331. & a Statio Thebaid. Lib. III.

(2) Silvar. Lib. I. pag. mihi 60. edit. Cruceii.

(3) Ex Platone in Sympoſio. Cupidinis vis, ac potentia egregie deſcribitur a Luciano in Dialogo Veneris, & Cupidinis.

rit, fovet, atque alit, infinitis propemodum gaudet nominibus, nec tamen ſatis exprimi, ſatiſque explicari poteſt: nam, Plutarchi ſententia, ipſemet aenigma inventu ſolutuque difficile eſt; ſiquidem ſimul odit & amat, fugit & perſequitur, minatur & ſupplicat, iraſcitur & miſeretur, vult & non vult, eadem de re nunc gaudet maxime, nunc triſtatur. Quanta vero ſit Amoris vis, ac poteſtas, & quantum caelo, terrae, ac mari, ſuperis inferiſque etiam Diis imperare commenti ſint veteres Mythologi, (1) haud opus eſt pluribus oſtendere, quum pleni his laudibus ſint libri Poetarum, & auctorum, qui de eius virtute ſcripſerunt. (2) Id quoque teſtati ſunt antiqui artifices; nam Cupidinem fingentes, ut in his Tabulis videre eſt, tropaeis, & armis gaudentem, parazonium vel haſtam ferentem, varia armorum genera fabricantem, Circenſium curruum agitatorem, vinitorem, coronarium, athletam, citharoedum, tibicinem, venatorem, piſcatorem, ſacra facientem, ſexcentiſque aliis ſtudiis operam dantem; nil aliud profecto ſignificare voluerunt quam homines variis artibus, & facultatibus impenſe deditos: quod etiam egregie oſtendit Lucianus deſcribens Aëtionis eximii pictoris tabulam, in qua nuptias Alexandri, & Roxanes nobilitabant plures Cupidines variis ſtudiis operam navantes. (3)

Iuxta igitur hominum diverſa ſtudia, & affectus, vel rerum ab omni terreni corporis labe ſecretarum, vel non ſecretarum, Plato in Sympoſio Amorem duplicem fecit, Οὐράνιον *Caeleſtem*, & Πάνδημον *Vulgarem*, ſive *Popularem*. Propria CVPIDINIS arma ſunt fax, quod ipſe ignis ſit, vel ignis virtuti cumulatiſſime reſpondeat; (4) arcus quoque, & ſagittae, quibus refertam habet pharetram, eaſque interdum gerit, vel deponit, inſtaurat, vel infringit, ut plures Gemmae facile cuivis oſtendunt in his Tabulis. Amoris facem ipſum Solem perurere oſtendit Venus apud Moſchum in Amore fugitivo, quem egregie deſcribit. (5) Rapienti Iovi Europam, vel Plutoni Proſerpinam, vel celebrantibus Diis nuptias ſemper Cupidines praeeunt accenſas faces ferentes, qui egregie a Luciano, (6) & Claudiano deſcribuntur. (7)

In

(1) Amoris *Panthei* aheneum ſimulacrum exhibui ex Muſeo Bonarrotio, & obſervationibus illuſtravi in Parte I. Inſcr. ant. Etruriae Vrbium Tab. XVI. n. IV. pag. LXXIX. LXXX. in quo effingendo ut oſtenderet ſcitiſſimus artifex omnes Deos Amori cedere, atque obtemperare, varia Numinum inſignia eius pedibus ſubiecit.

(2) Vide Oppianum Cyneget. Lib. II. v. 410. Athenaeum Lib. XIII. Deipnoſoph. Auſonium in *Cupidine crucifixo*. Aelianum Lib. II. Var. Hiſtor. Cap. XXI. Alex. Aphrodiſienſem Lib. I. Problemat. LXXXVII. Platonem in Sympoſio.

(3) In Dialogo Herodotus, vel Aetio. Tom. III. p. mihi 216.

(4) In Antholog. Lib. I. Cap. XXVII. n. 8. & Lib. IV. Cap. XII. n. 61. 108. & 109.

(5) In Anthologiae Lib. I. Cap. XXVII. n. 9.

(6) In Dial. Zephyiri, & Noti.

(7) In Honorii, & Mariae Epithalamio.

In Gemma VII. Tab. LXXIV. Cupido dilapſae in cinerem faci, ac paene extinctae incumbens, maerenti ſimilis, qualis omnino in ſepulcris defunctorum frequenter ſculptus conſpicitur, Mortem, vel Somnum eiuſdem Mortis fratrem deſignat: quem veteres *Somnum aeternalem* dixere. (1) Extinctae faces ad inferos viam demonſtrant, ut docet Meleagri Epigramma in Anthologia, in quo immaturum ſponſae Cleariſtae interitum deflet. (2) Hanc Gemmam huiuſmodi typo inſcalptam, aliaſque non abſimiles, quae vel *Genium memorem brevis aevi*, ut ait Horatius, (3) vel Elyſiorum gaudia, & beatitatem, ut credebant, ſymbolice praeferunt, in anulis, ut mea fert opinio, veteres libenter ferebant, ut memorato ſibi mortis velociſſimo curſu, eo liberius, atque impenſius voluptatibus indulgerent, nilque aliud quam vivere cogitarent: quorum ſtulta conſilia in ſacris Paginis, ut fugiantur, deſcribuntur. (4)

Amor virtutis, & ſapientiae exprimitur in Gemma VIII. eiuſdem Tabulae LXXIV. nam Cupido abiecto arcu, & pharetra, corollam gloriabundus oſtentat, iam iam capiti ſuo impoſiturus; de quo exſtat in Anthologia perelegans Mariani Scholaſtici Epigramma. (5) Corollam item Cupido attollit in ſequenti Gemma IX. eiuſdem Tabulae, victoriae praemium; alter vero Cupido, ut mihi videtur, pilam. Puerorum certamina deſcribuntur a Pauſania, (6) quae nullo veteris memoriae exemplo arbitratu ſuo inſtituerunt Elei.

Cupidines in palaeſtra luctantes praeferunt Gemmae I. II. & III. Tab. LXXVI. cerniturque Herculis Hermaeum ſimulacrum, in quo palmae infixae ſunt, victorum praemia. Athletarum Deus ipſe etiam Cupido habitus eſt, & in palaeſtris, & in Academiis collocari ſolitus. (7) In gymnaſio Eleorum caelatum fuiſſe tradit Pauſanias Cupidinem, palmae ramum manibus tenentem, quem Anteros ex eius manibus extorquere conatur. (8)

Cupido *Agonotheta* ſimul & Διϛκόβολος *Diſci iaculator* exhibetur in Gemma V. Tab. LXXVI. nam altera manu diſcum, altera virgam, ſive ſceptrum tenet. (9) Pugnaci gallo in palaeſtra pal-

(1) De Genio Mortis eruditiſſime, & luculenter agit Senator & Patricius Florentinus Philippus Bonarrotius in Vaſa Vitrea Coemeterialia Tab. XXVIII. Fig. 2. pag. 186. 187.
(2) Lib. III. Cap. XII. n. 5.
(3) Epiſtolarum Lib. II. ad Aug. v. 144.
(4) Sapient. Cap. II. v. 3. & ſeqq. Vide praelaudatum Senat. Bonarrotium in Vaſa Vitrea Coemeterial. pag. 192. 193. & ſeqq.
(5) Lib. IV. Cap. XII. n. 50. Confer etiam L. Begerum in Gemmas Theſauri Brandemburg. pag. 39.
(6) In Eliacis Prior. Cap. VIII.
(7) Athenaeus Deipnoſoph. Lib. XIII. pagg. 561. & 609. & Pauſanias in Atticis Cap. XXX.
(8) In Eliacis Poſter. Cap. XXIII.
(9) De Agonothetarum ornatu vide Agoniſticon Petri Fabri Lib. I. Cap. XIX.

palmam offert Cupido expreſſus in Gemma VIII. eiuſdem Tabulae, dum interim alter gallus iacet proſtratus humi. De hoc pugnacium gallorum certamine in uſu apud Athenienſes, Pergamenos, Romanos, & Britannos luculenter diſſerit ſaepius laudatus Eques Paulus Alexander Maffeius, Patricius Volaterranus, (1) quem adeat lector. Huic pugna quoque coturnicum, & ſaltatio gruum addenda. (2) Cupidinem aurigam, duos gallos ad currum iunctos agitantem, praeeunte item alio Cupidine cum flagello, habes in Gemma IV. Tab. LXXVIII. Pulcherrima eſt lectuque iucundiſſima Philoſtrati deſcriptio Cupidinum moderantium ſacras aves, & cygnos circa piſcinam. (3) Perſpicuum eſt conſueviſſe pictores, & ſculptores, tamquam ludicra oblectamenta, effingere Amores paſſeribus veluti equis inſidentes; papiliones, vel columbas, item vel olores, vel formicas, vel locuſtas agitantes. (4) Cupidines cymbula, vel delphinibus, vel hippocampo vecti per mare, ad declarandam Elyſiorum, ut opinor, laetitiam pertinere etiam poſſunt; nam haec item emblemata frequenter in ſepulcris defunctorum occurrunt. (5) De Cupidine cinerariae amphorae inſidente in Gemmis I. III. & IV. Tab. LXXVII. dubitandum non eſt quin animae tranſitum ad Elyſios deſignet. (6) Duplici canit tibia Cupido per Oceanum vectus ad Elyſios, alio Cupidine per aëra moderante vela. Gemma V. elegantiſſima relata in Tab. LXXVIII. Cupidinem piſcantem in piſcina exhibet; docetque & in iiſdem piſcinis Hermaea Deorum ſimulacra collocari ad ornatum, & in tutelam conſueviſſe.

Venationi incumbit Cupido in duabus Gemmis IV. & VI. Tab. LXXVIII. expreſsus. Sculptorem cernimus in Gemma VI. eiuſdem Tabulae, Philoſophi caput effingentem. Capita hoc modo ſculpta ſtatuis vel protomis poſtea reponebantur. De repoſitoribus capitum ſtatuis videndus Plinius. (7) Sculptoria praecipua inſtrumenta ſcalprum eſt, & brevis malleus. (8) Vectes quoque & celtes inter ſculptorum vaſa enumerat Lucianus in Somnio. (9)

Neque vero hominum tantum affectus, & ſtudia Cupidinem

(1) Vide in fine Par. II. Gemmar. antiquar. pag. 225. &c.
(2) Adi Lucianum de Gymnaſ. p. 770. T. I. & de Saltatione p. 117. T. IV.
(3) Iconum Lib. I. tit. ΕΛΗ. pag. mihi 744.
(4) In Anthologia Lib. IV. Cap. XXXII. n. 7. 13. 20.
(5) Frequenter in titulis inſcriptionum Gruteriani Theſauri deſcribuntur, & a Fabretto Inſcr. ant. Cap. V. p. 382. 383.
(6) Vide, ſi otium eſt, quae in Praefatione adnotavi ad Columbarium, ſive Monumentum Libertorum, & Servorum Liviae Auguſtae pag. XXXI.
(7) Lib. XXXVI. Cap. V.
(8) Eadem inſtrumenta conſpiciuntur in Chriſtiano lapide a Fabretto relato Cap. VIII. pag. 587. n. CII.
(9) Tom. I. pag. mihi 12. 13.

probe referentem veteres finxerunt, verum etiam ſuperum Deorum, quorum omnium tum comitem, tum ſtrenuum victorem effecerunt. Nam eidem Iovis fulmina, Neptuni tridentem, Apollinis citharam, Mercurii caduceum, ceteraque inſignia, Bacchi thyrſum, & uvas, Panis fiſtulam, Martis, & Herculis arma tamquam orbis univerſi arbitro tribuere. Cupidinem forma pulcherrimum, Ganymedis fungentem officio miſcendi ambroſiam, & nectar Diis convivio accumbentibus, aſpice pereleganter expreſſum in Gemma III. Tab. LXXV. qui ſcyphum, & cyathum tenet. Cum eodem Ganymede ludens in Iovis atrio pingitur Cupido a Philoſtrato, (1) & a Luciano. (2) Ad proelia ineunda interdum ſe comparat, armaque Martis induit, ut in Gemmis I. IV. VII. & IX. Tab. LXXV. vel Nemeaei Leonis ab Hercule ſuperati exuviis indutus gloriabundus incedit, quaſi ipſe immaniſſimam illam belluam proſtraverit, vel ipſo Hercule ſit glorioſior, ac terribilior. Conſpicienti mihi huius Gemmae typum in mentem veniunt Plautini verſus elegantiſſimi, qui oſtendunt Herculis aerumnas ſuperare amantem egenum; ita ait Toxilus: (3)

Qui amans egens ingreſſus eſt princeps in Amoris vias,
Superavit aerumnis is ſuis aerumnas Herculis:
Nam cum leone, & cum excetra, cum cervo, cum apro Aetolico,
Cum avibus Stymphalicis, cum Antaeo deluctari mavelim,
Quam cum Amore. ————————

Leonem belluarum terribilem domitorem Amor freno, ac flagello moderatur, quemadmodum oſtendit inſignis operis Gemma VII. ex Muſeo Strozio, allata in Tab. LXXVIII. Hirci caput, leonis pedi ſubditum, in omnes belluas imperium eius indicat. Frequenter enim ad indicandam mortis, & fati vim, leoni ſubiecta animalia in ſepulcris ſculpta occurrunt. (7) Exſtat Argentarii poetae in Anthologia vetus Epigramma, quod hoc ipſum gemmae apoſphragiſma illuſtrat: Apud Lucianum Cupido adeo familiarem leonibus ſe factum praedicat, ut iuſſu Rheae reſipiſcentis ex amore Attis amaſii ſui, ſi id umquam accidat, non timeat leonibus obiici, ac diſcerpi. (4)

TA-

(1) In Iconibus tit. Αθυρόντες pag. mih. 844.
(2) In Dialogo Iovis, & Ganymedis Tom. IV. pag. 6.
(3) In Perſ. Act. I. Sc. I. v. 1.
(4) In Dial. Veneris, & Cupidinis T. IV. p. 14.

TABVLA LXXIX. LXXX. LXXXI.

AMOR ET PSYCHE.

EX occultis ſacriſque Amoris myſteriis alicubi gentium, & forſitan Theſpiis, ſummo honore culti, quae vulgo innoteſcere nefas veteres cenſuere, deſumptam eſſe CVPIDINIS, & PSYCHES fabulam docto iudicio, doctiſque rationibus arbitratur Praeſtantiſſimus Senator Philippus Bonarrotius; quam, ſilentibus omnibus vetuſtioris aevi ſcriptoribus, ſequioris vero paucis, nempe Apuleio, Fulgentio, & Ariſtophonte Athenaeo in libris, qui Dyſareſtia nuncupantur, de ea diſſerentibus, longe antiquiſſima tum Graecorum, tum Romanorum plurima monumenta, anaglypha e marmore, & Gemmae elegantiſſimi operis repraeſentant. (1) Itaque Puella eximia forma praedita in tot vetuſtis ſculpturis exhibita, ornata alis papilionis, vel ipſius papilionis ſpecie, (nam Ψυχή commune nomen eſt, cum animae, tum papilioni conveniens) animam hominis indicat caeleſti ac divina origine immortalem; cuius unionem cum corpore, varioſque affectus ut exprimerent, ac declararent, ſponſum, & comitem ei Cupidinem dedere. Antiquiſſimam hanc, & a plurimis Philoſophis receptam traditionem tum de immortalitate, tum de immaterialitate animae noſtrae, vanis huiuſmodi figmentis perturbarunt corruperuntque auctores huius fabulae Cupidinis, & Pſyches, quos etiam pictores, & ſculptores ſecuti ſunt. (2)

Pſyches igitur puellae omnium formoſiſſimae imago cernitur peregregio artificio inſcalpta in duabus Gemmis I. & III. Tab. LXXIX. Papilionem eiuſdem animae ſymbolum, vel ſupra caput ſuum velatum, aut flammeo nuptiali ornatum, vel in ſinu gerit. Eadem Pſyche, & Cupido mutuis ſuaviis, & amplexibus ſe conſtringunt in Gemma II. eiuſdem Tabulae: verum miſella Pſyche nimio Cupidinis ardens deſiderio, captiva manibus poſt terga

(1) Vide Obſervationes in Vaſa Vitrea Coemeter. Tab. XXVIII. Fig. 3. pag. 193. & ſeqq.

(2) Ex Platone in Phaedro, in Gorgia, & in Cratylo; ex Cicerone in Somnium Scip. Macrobio in Somn. Scip. Lib. I. Cap. XI. & XII. ex Clemente Alexandrino Strom. Lib. III. Vide Sponium in Miſcellaneis Sect. I. Artic. III. pag. 8. 9. Benedictum Averanium Diſſert. XLVIII. in Anthologiam n. 1. & Diſſert. VIII. in Euripidem n. 4.

revinctis maeret in genu lapsa, vel pedibus Cupidinis conculcata, miserandum in modum ab eo cruciatur, ut ostendit Gemma VII. in eadem Tab. LXXIX. exstanti opere exscalpta a praestantissimo artifice. Ipse etiam Cupido poenis a Psyche affligitur, vinculisque ad columnam ligatus statuitur, ludibrio ab omnibus quasi saevissimus tyrannus habendus; quod emblema praeferunt Gemmae IX. Tab. LXXVI. IV. & V. Tab. LXXIX. Compedibus quoque constrictus Cupido conspicitur in Gemmis II. III. & IV. Tab. LXXXI. sedensque more captivorum maerore tabescit; at in Gemma ibidem II. adrepente super compedes papilione, alius Cupido ei palmam, si victoria potiatur, offert.

Venus ob egregiam formam Psychae inimica, ad interitum coniugis suae Cupidinem acuit, eamdemque Psychen, imagine papilionis expressam, adurendam subditae eius faci admovet in Gemma VIII. Tab. LXXX. Idem Cupido amictus pallio amissam Psychen noctu cum laterna quaerit, ut cernitur in Gemma II. eiusdem Tab. LXXX. inventamque ad cursum vel adigit, vel adurit, quemadmodum exhibet Gemma IV. & V. ibidem. In Gemma vero III. eiusdem Tabulae Cupido voluptatibus indulgens cernitur, domum noctu repetens post convivium; nam laternam defert, & corollam, qua omnes convivae donabantur, domumque secum deferre solebant. Ipsa quoque Psyche pertaesa nuptiarum cum molestissimo viro suo Cupidine, mortem sibi parat, seque subdita sibi face incendit, ut videre est in Gemma I. Tabulae LXXX. quibus omnibus symbolis, quae etiam in defunctorum sepulcris non raro occurrunt, animam a corporeis voluptatibus exagitatam, corpusque ab imperio rationis coercitum, depressumque veteres ostendere voluerunt.

Arcitenens Cupido expressus in Gemma VII. Tab. LXXX. nimia elatus superbia, quod non solum homines, verum etiam Deos sibi subiecerit, tamdem in vincula coniectus, ut ostendit Gemma VII. operosissima, relata in Tab. LXXVI. ante simulacrum Deae Nemeseos, quam nimiam hominum felicitatem, superbiamque (1) punire veteres fabulae tradiderunt, sedens in scopulo maeret, fateturque luctu suo vim eiusdem praestantioris Numinis. (2) Verum vinculis liberatus eius Genium pomis, & floribus fle-

xo

(1) Vide Theaeteri Scholastici Epigramma in Anthologia Lib. IV. Cap. XII. 70. & quae sequuntur n. 71. 72. & 109.

(2) Amantes, qui non reverentur Deam Nemesin, in summam pauperiem rediguntur. Exstat in Anthologia Tetrastichon incerti Poetae ea de re, Lib. VI. Cap. VIII. n. 8.

xo genu placat, teste Gemma vi. Tab. LXXXI. vel fortassis ante eius aediculam venerabundus eius opem implorat, ut videre est in Gemma vi. Tab. LXXX.

Cupidinem Πανδαμάτορα, Veneris quoque genitricis suae domitorem, ut arbitror, repraesentat Gemma i. insignis elegantiae, & artificii, relata in Tab. LXXXII. Nam Cupido sine armis retro insidet eius scapulis, eamque callidis demulcens blanditiis, iugo suo subiicere videtur. Adsimili modo superius vidimus in Tab. XXXVIII. Cupidinem Victorem Herculis, eius humeris insidentem, tantoque pondere eum prementem, ut oneri impar, licet iam Atlante ad orbem ferendum maior fuerit, infeliciter tamdem ei cedat, ac succumbat. Post hanc Gemmam alia sequitur in eadem Tabula, quae Venerem exhibet eodem modo diademate revinctam; in qua profecto effingenda, radiante eius pulchritudine, praestantissimus artifex omnes artis elegantias docta manu expressit.

T A B V L A LXXXII.

GRATIAE VENERIS ORNATRICES ET HERMAPHRODITVS.

PAphum profectam *Auream* VENEREM describens Homerus, (1) quo praesertim in loco divinis solemnibusque honoribus colebatur, a GRATIIS ibidem lotam, ambrosioque oleo perunctam fuisse memorat. Hanc Homeri elegantissimam descriptionem, quam etiam Virgilius imitatus est, (2) mirifice, ut videtur, illustrat haec perrara Gemma anaglyptico opere non ineleganti exscalpta, in qua Venus *Paphia* conspicitur seminuda stans in medio inter Charites Κομμωτρίας, & Αλειπτρίας, *Ornatrices*, & *Unctrices*; quibus ipsa admotis vultui manibus indicat locum ubi unguento perungi, & fortassis supercilia sua ornari velit. Charitum altera sedet in scopulo, Vene-

(1) Odyss. Lib. VIII. v. 360.

(2) Aeneidum Lib. I. v. 415.

neremque ad cultum corpori adhibendum quodammodo impellit ; altera vero ſtans , & operi aliquantulum , ut artifices ſolent , inclinata , altero pede ſaxo ſuperne impoſito, (quo corporis geſtu magnum mentis ſtudium indicari ſolet) vel unguenta , vel ſtibium , quo Venerem unguat , aut coloret , e pyxide ſedulo ſtudio depromit . (1)

Si quis vero cenſeat non Gratias , ſed Nymphas ornare Venerem , non repugno : ceterum in comperto eſt Gratias pulchritudinis , & elegantiae Deas , primum duas , poſtea tres finxiſſe veteres , & quidem veſtitas , non nudas . (2)

Sequitur in duabus Gemmis elegantiſſimis in eadem Tabula exſcalptus HERMAPHRODITVS , ambiguam praeferens faciem , ex Mercurio , & Venere compoſitum numen . (3) Deliciarum cupidus iacet indecoro corporis geſtu : coma capitis concinne feminarum more compta eſt , brachia armillis ornata , quas in luctu tantum abiciebant mulieres ; (4) pedes ſandaliis eleganter calceati . In Gemma v. ſub arbore ad auram capiendam recubat Hermaphroditus , ſomnumque vel quietis otium ei conciliant Cupidines lyrae cantu , & fiſtulae modulatione . Alius inter haec Cupido cum flabello , ad corpus refrigerandum , ventum agitat, vel muſcas abigit . (5) Flabellum tenue imitatur hederae , vel peculiare alterius plantae folium , ex quo fortaſſis conficiebatur ; quamvis ſciam ex pennis quoque avium verſicoloribus componi conſueviſſe . (6) Meminit Plautus (7) ancillarum *flabelliferarum* , quae dominam comitabantur cum ceteris e familia ad eius ſervitium , cultumque corporis paratae .

Flabellorum uſum (quod etiam de umbellis dicendum , (8) ad vitandum ſolis aeſtum , & imbres) Romanos ab Etruſcis noſtris accepiſſe perſpicue conſtat ex pluribus vaſculorum picturis, (9) vetuſtiſque eorumdem ſepulcris , ſuper quibus in operculis iacent feminae omni muliebri mundo ornatae , flabellum ſaepe manu de-

(1) Ornamenta ad cultum corporis, quae ſpectant ad muliebrem mundum, egregie deſcripta videre poteris apud Lucianum in Amoribus Tom. IV. pag. mihi 222. & 223.

(2) Vide Phurnutum de Natura Deorum Cap. XV. Pauſaniam in Laconicis Cap. XVIII. in Boeoticis Cap. XXXV. Diogenem Laërtium Lib. II. in Vita Socratis .

(3) Vide Lucianum in Dialogo Apollinis, & Bacchi Tom. III. pag. 18. 19.

(4) Ex Athenaeo Deipnoſoph. Lib. XIII. pag. mihi 595.

(5) Hermaphroditi Fabulam in duabus Gemmis expreſſam, & obſervationibus illuſtratam , exhibuit Sponius in Miſcellaneis erud. ant. Sect. I. Art. IV. pag. 9. Tab. n. XVI. XVII. pag. 15. Mediceam expoſitam in hoc opere Tab. LXXXII. n. V. illuſtravit Auguſtinius , & Maffeius Tab. X. Par. III.

(6) Vide Conſtitutiones Apoſtol. Lib VIII. Cap. XII. & Dominici Macri Hierolexic. in voce *Flabellum* .

(7) In Trinum . Act. II. Sect. I. v. 22. Conſulendus Pignorius de Servis pag. mihi 205. 206. qui citat Martialis Epigr. XL. Lib. III. Terentium Ovid. Lib. de art. D. Hieron. in Epitaph. Paulae.

(8) Vmbellam vide pictam in Etruſco Vaſe , Bacchanalia feſta referente , in Dempſteriano Opere Tab. LXIV. Vmbellae dono miſſitari ſolebant inſtantibus Saturnalibus , aut Panathenaeis feſtis .

(9) Vide in Dempſteriano Opere Tab. XVI. XXVI. XIXX. XXXIII. XXXV. & Obſervationes V. C. Phil. Senatoris Bonarrotii §. IX. pag. 15. 16. & 17. & §. XXXIII. pag. 63. item in Cameum , quod refert pompam , & triumphum Bacchi in fine Obſervationum in Numiſmata max. mod. pag. 445.

dextera tenentes, ſiniſtra vero unguentariam pyxidem, interdum etiam ſpeculum. Flabellum eiuſdem figurae eſt ut cernitur in his Gemmis, ad modum folii, unionibus, & Phrygio opere ornatum inauratumque: quare colligi poteſt horum quoque monumentorum auctoritate flabella, ſive ventilabra, inter ornamenta muliebris mundi reponenda eſſe. Id mihi conſtat ex compluribus Sarcophagis marmoreis anaglypho opere pereleganter inſculptis, nuper repertis Volaterris in ſex Cryptis, ſive Hypogeis veterum Etruſcorum, quae nuper detecta ſunt in praediis ſpectatiſſimi Viri Petri Franceſchinii I. C. quaeque paucis diebus antequam haec ſcriberem, Septembri menſe huius anni, ſumma cum animi voluptate vidi, multaque diligentia praeſens omnia delineari feci, quae, Deo favente, obſervationibus illuſtrata, quamprimum in lucem proferam.

A TABVLA LXXXIII AD TABVLAM LXXXXIV.

BACCHVS CETERIQVE EIVS ASSECLAE SILENVS SATYRI FAVNI BACCHAE BACCHANTES NYMPHAE CENTAVRI.

QVum in his Tabulis tanta, ac tam inſignis ſit Gemmarum, quae ad BACCHVM, & ad eius Chorum pertinent, copia, ſtatui ſervandum eſſe modum, nec ſupervacuis obſervationibus, ac centies iam repetitis, virorum doctorum aures onerare. Vt igitur cum ordine procedam, primum omnes illas Gemmas breviter illuſtrabo, quae Liberum Patrem exhibent, deinde Dionyſios omnes comites recenſebo.

Primum igitur laetitiae dator Bacchus a praeſtantibus ſculptoribus per varios aetatis gradus effictus in his elegantiſſimis Gemmis conſpiciendus eſt. Infantem iam recenter natum, ut

ſupra

ſupra oſtendimus, ad Nyſaeas Nymphas educandum eum defert Mercurius, (1) ut in Gemma VIII. Tabulae LXXXXIV. in qua, quod notandum eſt, ramuſculum, fortaſſis oleae, manu praefert; qui, eum non dedecere videtur, quod bona nuntiet iuſſu Deorum, vel etiam quod Bacchi naturam ita indicet, qui, ut ait Phurnutus, pacis nomen meretur. (2)

Nympham Nyſiadum unam, ut auguror, Bacchi nutricem expreſſam praefert Gemma X. Tab. LXXXIV. quae in poculum e cornu factum, & in caput caprinum deſinens, lac exprimit e pectore ſuo, quo Bacchum ſibi a Mercurio traditum large alat, ac nutriat; thyrſumque altera manu gerit. Ita nutritum fuiſſe Liberum Patrem adhuc puerulum oſtendit anaglyphum e marmore, quod inter Admiranda Vrbis Romae obſervatur. (3) An vero haec Nympha educatrix Bacchi ſit vel Ino, vel Autonoë, vel Agave, vel Hippa, de qua Orpheus, ignoratur.

Pocula e cornibus animalium facta antiquiſſimis ſaeculis in uſu fuiſſe ſatis compertum eſt, (4) e quibus vaſcula, quibus ad bibendum utimur, ad eorum ſimilitudinem facta originem habuere. Rudia primum, poſtmodum vero anaglypho etiam opere caelari, & ex pretioſa materia fieri conſuevere. Rude poculum e cornu bubulo factum tenet Baccha puella in Gemma VII. Tabula LXXXXII. quae tigrem e cantharo Bacchico bibentem inebriat, circa quam ſculptae ſunt ignotae mihi quaedam litterae; itemque Dionyſus, pereleganter expreſſus in Gemma VII. Tab. LXXXXIII. Frequenter vero in aliquod caput eorum animalium, quae Baccho ſacra ſunt, deſinit cornu aduncum. Huius generis pocula in uſu quoque fuiſſe apud Etruſcos noſtros mihi compertum eſt ex elegantiſſimo Sarcophago marmoreo, Etruſca epigraphe ornato, nuper cum ceteris, ut dicebam, Volaterris reperto; ſuper quo iacet femina tenens cornu, ſive poculum, quod in caput vituli cum anterioribus pedibus elegantiſſime deſinit; fueratque ab antiquo artifice in extimo labro inauratum. Id notatu dignum cenſui quod in Dempſteriano Opere picti frequenter occurrunt, praeſertim in Vaſculis convivalibus Fauni, cornua pro poculis geſtantes; nullum tamen poculum, quod viderim, occurrit, quod animalis caput in inferiori parte oſtentet. (5)

Ad

(1) Tab. LXIX. 1. Tab. LXXI. n. 2.
(2) Lib. de Natura Deorum c. 30.
(3) Tab. L.
(4) Meminit huiuſce moris vetus Homeri Scholiaſtes ad Iliad. Θ. v. 189. Nonnus, & Nicander, & Pindarus in Centaur. apud Athenaeum Lib. XI. Confer Cael. Rhodiginum Lect. ant. Lib. XXVII. Cap. XXVII. & Lib. XXX. Cap. I.
(5) Vide Tab. XI. XIII. XVII. XVIII. XIX.

Ad Bacchum redeo, qui puer hilari, ac ridenti vultu, eximiaque forma conſpicuus cernitur in duabus Gemmis ſpectandi operis, & elegantiae, nimirum I. & II., quae in Tab. LXXXIII. exhibentur; pendetque ex eius collo unionum linea in modum torquis ante pectus demiſſi. Ad eam formam corolla vel myrtea, vel hederacea, ornatur Bacchus expreſſus in Gemma VI. Tab. LXXXXVI. quae uberius paullo infra explicabitur. Heic vero notare libet earum pectoralium coronarum uſum in conviviis Romanos ab Etruſcis didiciſſe, (1) quos luxui, ac deliciis maxime deditos fuiſſe Athenaeus oſtendit. (2)

Bacchus pulchra nitidaque iuventa decorus, Κισσόβρυος, ſive Κισσοχαρής, conſpiciendus eſt in Gemmis IV. V. VI. & VII. Tab. LXXXIII. intonſo capite, quod hedera, vel corymbis inumbratur; cuius humeri hinnulorum, vel damarum pellibus, ſeu nebride, quaſi chlamyde ornati ſunt. Nudis pedibus ſculptus in his Gemmis occurrit, licet cothurnos quoque ferre conſueverit, uti ex Pauſania colligitur, (3) qui Iovis Φιλίου *amicitiarum Praeſidis* ſimulacrum a Polycleto Argivo factum deſcribens, ſculptum fuiſſe teſtatur ſimile Baccho, eodemque cultu, nimirum cum poculo, thyrſo, & cothurnis. Bacchus forma muliebri calceis ornatus ſpectatur in Etruſco Vaſe Muſei Medicei. (4)

Neque vero illud inficias ibo ſub ſpecie Bacchi iuvenis, vel viri, fieri poſſe ut aliqui ex eius cultoribus in his Gemmis repraeſententur, praeſertim in III. Tab. LXXXIII. Id enim uſu veniſſe nemo eſt qui neſciat. Hoc ipſum factum memorant, ut in re tam clara paucis utar exemplis, ab Antigono & Mithridate Regibus, (5) ab Alcibiade, (6) & a Caligula, qui νέος Διόνυσος *novus Bacchus* dictus eſt, (7) atque a M. Antonio; (8) cui, utpote Bacchi ſtudioſiſſimo, Cleopatra Regina eius uxor, Athenis cenaculum paravit ad inſtar antri Baccho ſacri, quod pampini, hederae frondeſque virides undique opacum reddebant. (9) Effigiem eiuſdem Antonii ſub ſpecie Bacchi, quam induere ſolebat, expreſſam puto ab eximio ſculptore in praenotata Gemma III. eiuſdem Tab. LXXXIII.

(1) Vide ad Monumenta Etruſca Explicationes, & Coniecturas Senatoris Phil. Bonarrotii §. XXXV. pag. *65. 66.*
(2) Deipnoſoph. Lib. IV. pag. mihi 153. qui etiam Lib. XV. meminit huiuſmodi corollarum. Videndus etiam Clemens Alexandr. Paedagog. Lib. II. Cap. VIII.
(3) In Arcadicis Cap. XXXI.
(4) Vide in Dempſteriano Opere Tab. XI.
(5) Cicero in Orat. pro Flacco.
(6) Ex Libanio Declamat. IX. ſeu in Timone ſe deferente T. I. pag. 352. edit. G. L. Pariſ. an. 1606.
(7) Confer Athenaeum Lib. IV. Cap. XII. pag. mihi 148.
(8) Teſte Plutarcho in eius vita, & Velleio Lib. II. Dione Lib. XLVIII. & L.
(9) Ex Athenaeo Lib. IV. Cap. XI.

Bacchus iuvenis non raro quidem ambiguo vultu eſt, quem veteres utriuſque ſexus ſpecie effinxerunt, (1) itemque ornatum muliebri mitra, & crocota, adeout interdum non Bacchus videatur, ſed Baccha; ut cernere eſt in aliquibus ex his Gemmis praeſertim in VII. relata in Tab. LXXXIX. & in VII. in Tab. LXXXV. in qua Bacchum exhiberi putat Auguſtinius, & Maffeius, qui eam ipſam protulerunt, & illuſtrarunt, muliebri ſpecie inſignem; (2) quamvis aliquibus Bacchae hederigerae, & calamiſtratae perſona videatur.

Bacchum ſenem, ac barbatum, (3) & ut aliqui volunt Indicum, praefert Gemma III. Tab. LXXXVII. revincto capite vitta, ſeu diademate regio, quod recte tot barbararum gentium victori, ac triumphatori maximo convenit, qui triumphi auctor fuit, teſte Macrobio. (4) Veſtis Baſſarica ad talos uſque demiſſa eſt, qua etiam ornatum eius ſimulacrum apud Corinthios laudat Pauſanias. (5) Cantharum, κισσύβιον *ciſſybium* etiam dictum, quod hedera ambiretur, peculiare vas ei ſacrum, quod ex eius forma noſcitur, altera manu gerit; feruntque in bello eo uſum fuiſſe pro clypeo; (6) altera vero thyrſum, ſive haſtam mucrone munitam, quam complura adſuta hederae folia contegunt, vittaeque ornant tamquam divinam, & ſacram, qua Orientem domuit univerſum. Hos aetatum varios gradus Baccho tributos, ad Solem referri docet Macrobius, qui ipſum eumdem eſſe ac Bacchum oſtendit. (7)

Bacchus Ανθιος *Floridus*, qui gaudet inumbrari vitibus, pampinis uviſque refertis, ac maxime opacis, ſculptus ſpectatur in Gemmis I. & II. Tab. LXXXVIII. quae illuſtrare poſſunt ſingularem votivum lapidem iam a me editum, (8) qui exſtat in Muſeo Mediceo, in quo ΔΙΟΝΥΣΟΥ ΣΚΙΑΝΘΙου perrarum cognomen ſcriptum eſt; cui quum nullum punctum appoſitum ſit, eo modo legi poſſe videtur, vel ΣΚΙΑΝΘΙδου, aut ΣΚΙΑΝΘΙέως; nam Bacchum florenti umbra gaudere veteres cenſuere. Antrum in pompa Bacchi, quam numquam antea audita magnificentia, & luxu inſtituit Ptolemaeus Philadelphus Aegypti Rex, diligenter de-

(1) Vide Ariſtidem in Oratione in Bacchum; Theodori Hiſtor. Ecclef. Lib. III. Cap. VI. Albricum Philoſophum inter Mythologos Latinos Cap. XXI.
(2) Par. III. Gemm. ant. Tab. XXVII. pag. 44. 45.
(3) Pauſanias Bacchum barbatum deſcribit, tunica amictum, in antro recubantem, ſculptum in arca Cypſeli, Cap. XIX. in Eliacis Prior.
(4) Saturnaliorum Lib. I. Cap. XIX. Vide Averanii Differt. XXIV. in Livium n. 1. 2.
(5) In Corinthiacis Cap. XXX.
(6) Ex Ariſtide in Oratione in Bacchum.
(7) Saturnal. Lib. I. Cap. XVIII. Vide etiam auctorem argumenti in Demoſthenis orationem contra Midiam.
(8) Inſcriptionum ant. Etruriae Vrbium Par. I. pag. 3. & 4.

defcriptum a Callixene Rhodio memorans Athenaeus, (1) in eo repofitum fuiffe Bacchi fimulacrum narrat, attegia circumdatum ex hedera, vite, & alia frugiferarum arborum temporaria fronde; appenfis coronis, taeniis, mitris, quarum Bacchus inventor fuit, & hoc amplius perfonis Tragicis, Comicis, ac Satyricis infigne. Hinc etiam Bacchus Αμπολόεις *Viteus* apud Nonnum. (2)

Eodem modo Silenus quoque gaudet umbra vitis, quae pergulam conficit, opaco, & viridi tegmine, fub qua afello vectus confpicitur apud Petrum Sanctem Bartolum ex veteri pictura pavimenti mufivo opere pereleganter exornati, quam profert inter antiqua Sepulcra Tab. XIV.

Ad aram ignitam facras libationes Diis faciens non raro in antiquis fculpturis cernitur Dionyfus, ut oftendit Gemma I. Tab. LXXXVIII. quod, ut opinor, indicat eum apud barbaras nationes, & per Afiam Deorum cultum, facrafque caerimonias invexiffe, ac docuiffe. Bacchum capite velato, facerdotum more, pariterque corona hederacea redimitum videre licet in Gemma XI. Tab. LXXXIV. ni tamen fit imago Sacerdotis maximi eiufdem Bacchi, vel Philifcus, de quo Athenaeus. (3)

Poft inventam vitem narrat Apollodorus Bacchum Aegyptum, & Syriam peragraffe, ac deinde Thraciam, atque Indiam univerfam; Lycurgum Dryantis filium regem Edonorum merita poena perdidiffe, quod Thraces vino maxime deditos videns, toto regno vites omnes excindi iuffiffet. Vitibus excindendis incumbens idem Lycurgus expreffus eft in Gemma IX. Tab. LXXXXII.

Raritate, & opificio infignis mihi videtur Gemma VIII. Tab. LXXXVIII. quae praefert e Bacchico choro aliquem famulum, qui Dionyfum mutuo amplexu conftringit, & fortaffis repraefentat Ampelum eidem valde carum, vel Profumnum, qui Bacchi flagrans amore, ad Infera regna viam ei monftravit, (4) vel Acoëten navis Tyrrhenorum in qua vectus Bacchus fingitur, gubernatorem, qui poftea eius ope incolumis, dein a Pentheo Bacchi hofte faeviffimo captus in bello, quod contra eum, eiufque affeclas geffit, vinculis conftrictus, & in carcerem inclufus, fponte fua referatis foribus liber ad Bacchum, & ad facra eius celebranda de more rediit, eiufque numine a tormentis, & a morte liberatus eft; quam fabulam egregie defcribit Ovidius;

(1) Deipnofoph. Lib. V. pag. mihi 198.
(2) Lib. XLI. Dionyf. verfus finem.
(3) In eodem Lib. V. in defcriptione pompae Bacchi.
(4) Vide Hyginum in Poetic. Aftronom. Lib. II. Cap. V.

dius ; (1) quare in hac Gemma elegantiſſima Acoëtes , vel potius Ampelus , de quo meminit Nonnus , ſculptus videtur .

Ferunt quoque Bacchum ea in expeditione apud Naxum inveniſſe Ariadnem , Minois Regis filiam , in ſcopulo ſedentem , a Theſeo relictam, quam ſecum duxit , & ab Indis reverſus cum ea in curru primus omnium triumphavit , triumphique pompam inſtituit . Ariadnem inveniens Bacchus muliebri ſpecie , ac veſte indutus cernitur in Gemma VII. Tab. LXXXIX. Satyri , ac Fauni eam indicant Baccho Λαμπτήρῳ *Taedigero* , qui adſtat facem , & thyrſum tenens , ut oſtendit Gemma I. Tab. LXXXXII. & III. Tab. LXXXXIII. circa quam iacet etiam Cupido eiuſdem Bacchi comes , teſte Nonno . Bacchus Ariadnem currui ſuo a Centauris vecto impoſitam ſecum vel triumphare facit , vel in caelum reducit , ut in Gemma II. Tab. LXXXXII. eamdemque fortaſſis in caelum vehunt Horae adblandiente ei Cupidine , & moſtrante Hymenaeo iter , ut exhibet Gemma II. Tab LXXXXIII. Bacchi currum animalia ei ſacra interdum vehunt vel hirci , ut declarat Gemma II. Tab. LXXXXIV. & IV. Tab. LXXXXII. qui coronati ſunt pectoralibus corollis, ut videtur , hederaceis , agitque Bacchicam pompam Satyrus , utrem vino plenum deferens , ad celebranda fortaſſis Vinalia , vel utris iam victor in ludis , quae Ασκώλια *Aſcolia* dicebantur , de quibus alibi dixi . (2)

Cum Ariadne tigridi ſeu pantherae muliebriter inſidente inequitat Bacchus non ſenex , ut cernitur in Gemma Carpi ſcalptoris opere apud Philippum Stoſchium , elegantiarum omnium venerandae antiquitatis peritiſſimum , (3) ſed iuvenis , cuius caput & pectus corolla redimitum eſt . Obſervatione dignus eſt in hac ipſa Gemma torques , ſeu collare , ut videtur , coriaceum , pantherae impoſitum, cui undique adnexa ſunt ad modum globulorum (ni tamen rotundae laminulae ſint , & quidem duplices) aenea crepitacula ; quum tamen animalibus Baccho ſacris frequentius appenſa tintinnabula videantur , quae in Orgiis valde in uſu erant , ut exhibet Gemma III. Tab. LXXXX. in qua aſinus Sileni vector tintinnabulum gerit pendens e collo ſuo . Verum non modo animalia, verum etiam miniſtri Bacchi interdum triplici ordine parva tintinnabula veſtibus circa pectus , & humeros alligata gerebant , ut ita Bacchico furore perciti magnum eden-

(1) Circa finem Lib. III. Metamorph. Vide etiam Hygini Fab. CXXXIV. pag. 200.

(2) In Parte II. Inſcr. ant. Etruriae Vrbium pag. 104. & ſeqq.

(3) Tab. XXII.

edentes tinnitum, & ſtrepitum diſcurrerent, & feminarum ululatus ob nefanda ſcelera, quae fiebant, occulerent, neque audiri voces quiritantium permitterent. Schema miniſtri hoc modo bacchantis in Orgiis adfert Fabrettus, quod, ſi otium tibi eſt, lector, non ſine voluptate videre poteris. (1)

Debacchantem gregem Liberi Patris praecedit SILENVS ductor, eius nutricius, omniumque myſta maximus. Spectandus eſt in Gemma I. Tab. LXXXVI. iam ebrius, & quaſſabundus, proiecta cervice, atque hederae foliis obumbrata, nudo, pandoque pectore, ac ventre, veſte vero dextro brachio circumvoluta, quo cantharum tum Baccho, tum ſibi proprium tenet, (2) etſi eiuſdem Gemmae vitio non ſatis belle conſpici poſſit; poſt humeros vero adpoſitus eſt thyrſus. Sublato ſiniſtro brachio (ſi ectypum, non Gemmam ipſam inſpicias) manus digitos in eum modum conformavit ut cornua faciat; quem geſtum in Orgiis Bacchi fieri ſolitum hinc arguere poſſumus. Raro quidem in antiquis ſculpturis occurrit hic geſtus; eumdem tamen obſervavi in Gemma Dactyliothecae Marchionis Riccardii, & praelaudati V. C. Philippi Stoſchii, qui ea qua ſolet humanitate huic noſtro alium Silenum paene ſimilem mihi oſtendit ſculptum in Cameo ex paſta antiqua, qui cornua eodem modo ſiniſtro brachio intendit; quare de huius Gemmae genuina antiquitate dubitari non poteſt.

Conſulenti mihi plures vetuſtos auctores, & ſedulo anquirenti an de hoc geſtu aliquid ipſi notaſſent, nihil omnino multa adhibita diligentia occurrit; quare doctos viros aliquid obſervatione dignum ex multa librorum lectione nobis deinceps declaraturos non diffido. In re tamen nunc mihi perobſcura libeat aliquas coniecturas haud improbandas depromere. Primum igitur geſtum illum in Dionyſiacis fieri conſueviſſe auguror, non ad contumeliam, quam apud nos & gravem quidem ſignificat, ſed ad potentiam, & virtutem Bacchi, nimirum vini declarandam. Nam quod vinum vim habeat maximam, ea de cauſa Bacchus cum cornibus taurinis fingebatur; (3) atque quod ea aurea eſſent vel inaurata, ut in hoſtiis Deorum fieri ſolebat,

Χρυ-

(1) Inſcript. ant. Cap. VI. pag. 429.
(2) Virgilius Silenum deſcribens Ecl. VI. v. 17.
Et gravis aurita pendebat cantharus anſa.
(3) Vide Lycophronem in Caſſandra v. 209. Nicandrum, & in eum Scholiaſtem. Ovidium Epiſt. Laodamiae v. 33. & Lib. I. de Arte v. 232. Tibullum Lib. II. Eleg. I. v. quae auctorum loca aliaque inſignia congeſſit V. C. Matthaeus Aegyptius in Explicatione S.C. de Bacchanalibus pag. 31. 32.

Χρυσόκερος, (1) atque hinc ab Horatio *aureo cornu decorus* dictus est; (2) ad haec institutum festum Ταυροχολία in eius honorem, a Cyzicenis ita appellatum; (3) atque ipse ἄξιος ταῦρος invocatus in hymno, quem in eius honorem mulieres in Elide accinebant. (4) Cornua igitur ea manus gesticulatione facta a Sileno, quasi in bonum omen, Dionysum Bacchantium Choro propitium indicant, vitam & felicitatem largientem, curarum, aerumnarumque depulsorem; qui etiam pauperibus addit cornua, qui vino epoto supra divites superbiunt, seque omnium hominum felicissimos iactant. (5) Hinc Propertius ita Bacchum adfatur: (6)

Quod superest vitae, per te, & tua cornua vivam;
Virtutisque tuae, Bacche, poëta ferar.

Fortassis etiam gestus ille digitorum, quum de eo sileant tot auctores, ad arcana Bacchi mysteria indicanda inter initiatos fieri solebat, quae profanis maximo indicto silentio ignota, atque occulta esse voluerunt. Nemo enim ignorat vetustissimum fuisse morem arcana per digitos, & nutus loquendi: (7) quare hinc coniicere nemo prohibet initiatos Baccho occulta illa sacra sibi per digitos loquentes fortassis revelare consuevisse. Quamvis enim non me lateat Bacchantes sibi in Orgiis conviciari solitos, & invicem in contumeliam prolabi; (nam vinum sine sobrietate haustum ad rixas, & iniurias excitat, uti exemplum Lapitharum, & Centaurorum ostendit; (8) quapropter simul cum iniuria Bacchum natum fuisse quidam finxerunt, teste Athenaeo; (9) datasque ab eo suis asseclis loco fustium breves ferulas tradidere, (10) quas Euripides νάρθηκας ὑβριστάς *ferulas contumeliosas* appellat, (11) quibus pulsare se tantum, non vero interficere possent; quod quidem multi auctores, atque inter eos diserte Lucianus (12) adfirmat) tamen gestus ille, quo cornua fiebant non videtur (saltem in Bacchanalibus) fuisse contumeliae signum:

(1) In antiquo Epigramm. Anthol. Lib. I. Cap. XVIII.
(2) Lib. II. Od. XIX.
(3) Vide Athenaeum Lib. XI. & Hesychium in hac voce.
(4) De eo meminit Plutarchus Quaest. Graec. XXXV.
(5) Vide Athenaeum qui vini laudes affert Lib. II. in princ. Horatius Lib. III. Ode XXI.
Tu spem reducis mentibus anxiis
Viresque; & addis cornua pauperi.
Ovidius in Amoribus:
Tunc veniunt risus, tunc pauper cornua sumit
Tunc dolor, & curae, rugaque frontis abit.
(6) Libro III. Eleg. XV. v. 19.
(7) Ovidius de Arte amandi Lib. I.
Nil opus est digitis, per quos arcana loquaris,
Nec tibi per nutus accipienda nota est.
(8) Lege Horatium Lib. I. Ode XVIII.
(9) Lib. II. pag. mihi 36.
(10) Inter hos praesertim Aristides in Oratione in Bacchum.
(11) In Bacchis v. 113. & 114. Confer in hunc locum Spanhemium de Praest. &c. Differt. VII. pag. 392. & praelaudatum V. C. Matthaeum Aegyptium in S. C. de Bacch. pag. 37.
(12) In Dialogo Iunonis, & Iovis Tom. I. pag. mihi 204.

ſignum : nam , ut nemo ignorat, medius dumtaxat digitus , reliquis compreſſis , quod verpam imitaretur , infamis, obſcenus , & contumelioſus habitus eſt . (1) Non tamen negaverim ioci quoque riſuſque excitandi gratia cornua in Bacchanalibus fieri conſueviſſe , quae poſtea ludibrii , & irriſionis argumentum evaſere. Artemidori locum (2) adfert Spanhemius , (3) quo declaratur cuidam proco lapſo ex ariete cui inſidebat , praeſagium factum fuiſſe adulterii futurae mox coniugis ſuae . Plauti vero locus , quem indicat Pareus in Lexico , (4) non videtur clare ſatis indicare cornua pro iniuriis in eo textu accipi debere ; neque ex Pſeudulo evincitur , in quo *alicui obvertere cornua*, Taubmannus explicat *adverſari* . (5)

Silenum non aſello vectum , ſed pedibus ſuis incedentem , calvitio , ac ſimis naribus deformem , qualem irridet Momus apud Lucianum , (6) obeſum , ventricoſum mammoſumque , nimia ſuis corporis mole , proceritate , ac pinguedine nutantem , licet innixum thyrſo , non ſine riſu ſpectandum praefert Gemma VII. Tab. LXXXXI. circa quem ludere videtur Satyrus ſtatu corporis puſillus , fiſcellam gerens . In Bacchi pompa ita reliquo Dionyſiaco famulitio proceriores induci ſolebant Silenorum , & Satyrorum principes , ad riſum excitandum , quod ex Athenaeo colligi poteſt ; (7) idque etiam fiebat in Choris Comicorum , & Tragicorum , ut auctor eſt Lucianus , (8) qui cothurnis altioribus aliquos ex eorum grege incedentes , ac fictitios ventres ſibi aptantes deſcribit , perinde ac ſi Gigantum perſonam induiſſent .

Nympharum unam fortaſſis aut Ariadnem, aut Icari agricolae filiam , (9) aſello ſuo pelle inſtrato inſidentem ducit Silenus, ut in Gemma IV. eiuſdem Tab. LXXXXI. cuius crura , & tibiae obrigentibus villis hiſpidae ſunt . Eidem Sileno aſello inſidenti iter monſtrat Faunus ſerpentem manu praeferens , ut in Gemma VIII. Tab. LXXXVI. currumque Bacchi ab hircis tractum praeit , ſublato brachio ſerpentem oſtentans ad inſtar ſerti circumtortum, teſte Gemma II. Tab. XCIV. Ne quis vero putet a ſolis viris in Bacchi Orgiis ſacros ſerpentes praelatos fuiſſe , ecce

(1) Perſius Satyr. II. v. 33. ubi vide Cornutum Scholiaſtem. Martialis Lib. VI. Epigr. LXX. eum vocat *digitum impudicum* , & Cantor Priapeiarum . V. Laërtium Lib. VI. in Diogene , Pollucem Lib. II. Cael. Rhodiginum Lib. XVII. Cap. XII.

(2) Oneirocrit. Lib. II. Cap. II.

(3) De Praeſtantia , & Vſu Numiſmatum Diſſertat. VIII. p. 402.

(4) In voce *Cornua* , citat Plautum in Aulul. Act. II. Sc. II. v. 57.

(5) In Pſeudulo Act. IV. Sc. III. v. 5.

(6) In Deorum Concilio Tom. II. pag. 907. 908.

(7) In deſcriptione pompae Bacchi, de qua ſuperius memini , Lib. V. pag. 198. 199. 200. 201. 202. 203.

(8) In Anacharſi , & de Saltatione .

(9) Vide Lucianum in Deorum Concilio pag. 908.

ce in Gemma I. relata in Tabula LXXXXI. quae peritiſſimi artificis opus eſt pereximium , Sileni pompam praecedunt Baccha thyrſigera , Satyrus tibicen , & alia Baccha , quae , Hygiae Deae more , ſerpentem manu tenet , ipſumque iam eſca exſaturaſſe oſtendit , ſublato altera manu vaſculo vacuo . His igitur ſerpentibus iam manſuefactis , (1) quos tum viri , tum feminae , interdum etiam utraque manu , & quidem binos tenebant , (2) caput quoque coronare ac ſe ſe incingere ſolebant , atque eos in ſinu fovere , quod etiam conſtat ex Catullo , (3) qui Bacchantes egregie deſcribit , & ex Euripide in Bacchis . (4) Nec aliter in Sabaziis quoque ſacris fiebat , in quibus aureus ſerpens in ſinum initiatorum mittebatur , & inferius educebatur ; quo ritu , ut docent veteres Mythologi , Bacchi γένεσιν declarare voluerunt , quem Iuppiter in ſerpentem mutatus ex Proſerpina ſuſcepit ; (5) ut alias omittam rationes , quae in Orgiis adſtruunt contrectationem , ac delationem ſerpentium .

SATYRORVM Bacchi comitum , rebuſque in omnibus ei miniſtrantium imagines parum ab hircis diſcrepantes in Gemmis III. & V. Tabulae LXXXVI. conſpiciendae ſunt . Satyram , & Satyrum paribus tibiis canentes exhibent Gemmae VIII. & IX. Tab. LXXXXIII. ardente ara ſacro igne , quae encarpo , ac feſtiva fronde coronata eſt . Iidem nocturnum ſacrificium celebrare videntur in Gemma I. eiuſdem Tabulae LXXXXIII. adſtantes ad aram ignitam coram ſimulacro Hermaeo , & ut videtur , eiuſdem Panos , fundente in ignem ſacras libationes puero , tenente vero lampadem Satyro .

Bacchi currum iunctis hircis ornatis pectoralibus corollis agit Satyrus , ut cernitur in Gemmae IV. fragmento in Tabula LXXXXII. qui in humeris utriculum defert vino plenum . Cophinulum unus ex Satyris e pedo in humeris pendentem gerit , atque aliquid aliud mihi incognitum in manu , ut videre eſt in Gemma IV. Tab. LXXXIX. fortaſſis vel frugum primitias , vel panem in verubus coctum , quem in Bacchi feſtis portabant Οβελιαφόροι *Obeliaphori* , qui inde nomen acceperunt , quorum meminit Iulius Pollux . (6)

Lu-

(1) Ex Euripide in Bacchis v. 697. & ex Plutarcho in vita Alexandri , qui Olympiadem eius matrem ex numero Baccharum deſcribit .

(2) Vide ſchema adoleſcentis Bacchantis a Fabretto allatum Inſcr. ant. Cap. VI. pag. 429.

(3) In Galliambic. de Aty LXII. v. 258.

Horum pars tecta quatiebat cuſpide thyrſos ,
Pars e divulſo iactabant membra iuvenco ,
Pars ſe ſe tortis ſerpentibus incingebant .

(4) In Choro I. Antiſtr. I.

(5) Vide Diodorum Lib. III. Cap. XV.

(6) Lib. VI. Cap. XI. Segm. 75.

Ludicrum certamen Satyrorum cornifcantium cum hircis exhibent Gemmae I. II. & III. Tab. LXXXIX. Pluribus modis a Satyris illud fieri folitum hinc colligere poffumus. Nam vario geftu excitato hirco ad pugnam, & ad feriendum cominus fronte conviciis irritato, e Satyris unus apertam in eum manum intentat, alteraque pedum tenet; alter cornifcat reiectis poft humeros manibus; alter vero innixus pedo, calcibus (nam pedes non hircinos, fed humanos habet, villis veftitos) eum averfus petit, atque a fe arcere contendit. Hoc igitur certamen ad excitandum rifum inftitutum (quod etiam in palaeftris viciffim ab athletis fronte arietantibus factum aliquando indicat Lucianus) (1) in Dionyfiis celebre, ac frequens fuiffe videtur. Dubitandum non eft de praemio victori conftituto: nam in Gemma II. ante oculos certantium expofita eft palma, & corona foluta, feu vitta, feu taenia fit. Idem ludus voluptate plenus non raro occurrit in anaglyphis fculpturis fepulcralium Vrnarum, ad indicandum, ut mea fert opinio, in Elyfiis campis filvifque rifum, & gaudium, quo iugiter affici credebant animas defunctorum.

PAN Deus Αγριος *Agreftis*, ex Dionyfiacis miniftris omnium maxime Bacchicus, (2) muficus, faltator, venator, & bellator praeftantiffimus, (3) apud Arcades, & Athenienfes magno honore cultus, Libero Patri apprime carus fuit, quod ei pugnanti adverfus Indos opem ftrenue contulerit. Eius effigiem, quae maioris cultus gratia minio pingi folebat, (4) qualem defcribit auctor Hymnorum, qui Homero tribuuntur, itemque Herodotus, & Hefychius, exhibet Gemma VI. in Tab. LXXXVI. Apud Lucianum (5) idem Pan *ἑταῖρον, καὶ διασώτην focium, & confiliarium* Bacchi fe praedicat, atque in ducendis Bacchantium choris, modulandifque calamis, & fiftula, quam invenit, adeo peritum fe iactat, ut fine fuo ductu nil Liber Pater facere poffit.

Ad FAVNOS eiufdem Bacchi comites, ac famulos defcribendos gradum facio, qui tum iuvenes, tum fenes, cum brevibus caudis, acutifque auribus, ac ridenti ore fculpti funt in pluribus Gemmis, ac praefertim in VII. VIII. & IX. Tab. LXXXIV. & III. Tab. LXXXVI. Ex his aliquos vindemiae voluptatibus in-

Y dul-

(1) De Gymnafiis, in principio Tom. I. pag. mihi 722.
(2) Confule Lucianum in Bis accufato T. II. pag. 665. 666.
(3) Vide Athenaeum Lib. XV. pag. mihi 694.
(4) Virgilius in Ecl. X. v. 26.
Pan Deus Arcadiae venit: quem vidimus ipfi
Sanguineis ebuli baccis minioque rubentem.
(5) Apud eumdem Lucianum in Dialogo Panos, & Mercurii Tom. III. pag. 16. Vide Athenaeum Lib. XV. Cap. XIV.

dulgentes indico in Gemmis vii. Tab. LXXXVI. & iii. Tab. LXXXVIII. & viii. Tab. XC. & iii. Tab. XCIV. In vindemiis, in quibus principem locum Fauni, & Satyri tenebant, ad tibiam canebantur epilenii modi, ut docet Athenaeus. (1) Fiſtulam quoque, & citharam a Faunis adhibitam oſtendit Gemma ix. eiuſdem Tab. XC. & vi. Tab. XCIV. Eadem muſica inſtrumenta Baccho quoque muſices auctori veteres tribuerunt, ac dedicarunt. Signum Dionyſi tenentis lyram, thyrſoque eam fulcientis deſcribit Philoſtratus: (2) quapropter memorant ab Orpheo Orgia inſtituta fuiſſe cum lyra; (3) quamvis Orgia non tantum Baccho conveniant verum etiam ceteris Diis, quo nomine quaecumque ſacra apud Graecos appellabantur. (4)

Illud inſuper notandum eſt in his Bacchi celebritatibus puerulos quoque locum habuiſſe, qui ad iocos ſaltuſque ex altiori ſcopulo ducendos inſtituebantur, quod indicant ex his aliquae Gemmae, nimirum v. Tab. LXXXVIII. in qua puer praemio in altum manu ſuſpenſo ad ludum excitatur, & in viii. Tab. XC. illud recipiens cernitur. In ii. vero Gemma eiuſdem Tab. XC. Fauna puella ludicro tyrocinio puerulum Faunum ad ſaltationem inſtituit. Faunus ille manu gerens uvae botrum in mentem revocat ludos ab Athenaeo ex Ariſtodemo deſcriptos, (5) in quibus prope Athenas in Scirrhis ephebi curſu certabant, vitis ramum geſtantes uvis onuſtum, quem ὄσχον ideſt *palmitem* nuncupabant. Currebant autem a Bacchi templo uſque ad Scirrhiadis Minervae delubrum. Qui viciſſet, calicem, quem *pentaploon* vocant, praemium auferebat, & cum iuvenum coetu comiſſabatur.

Plura ſaltationum genera in honorem Bacchi celebrata memorantur ab Athenaeo, (6) Luciano, (7) ac Polluce. (8) Praecipua vero laus eſt *Cordacis*, *Siccinnidis*, *Emmeliae*, *Teleſies*, & *Pyrriches;* quae *Pyrriche* fuit longe priſca illa placidior, in qua eodem Athenaeo teſte, (9) Bacchantes haſtarum loco thyrſos geſtabant ſaltantes, eoſque mutuo alius in alium vibrabat; ferenteſque ferulas, & lampadas res geſtas Bacchi repraeſentabant, atque ſubactos Indos, & Penthei ſupplicium. In *Scope*, quae ſimpli-

(1) Lib. V. Cap. VII.
(2) Vide Philoſtratum Iuniorem in ſignum Dionyſi pag. mihi 876. editionis Pariſ. 1608.
(3) Auctore Luciano de Aſtrologia Tom. III. pag. 257. 258.
(4) Servium lege in Virgilium Aeneid. Lib. IV. v. 302.
(5) Lib. XI. Cap. XIII. pag. mihi 495.
(6) Lib. XIV. Cap. VII. pag. 629.
(7) De Saltatione Tom. IV. pag. 108. 109. Vide etiam in Dialogo de Gymnaſiis.
(8) Lib. IV. Cap. XIV. qui memorat φαλλικὸν ſaltationem Bacchi.
(9) Lib. XIV. Cap. VII. pag. mihi 631.

plicior erat vel tripudii, vel ſaltationis ſpecies, manum curvam fronti, & oculis praetendebant; quem geſtum nos facimus quum aliquid procul adſpectamus. (1) Scopem, ut auguror, exhibet Faunus expreſſus in elegantiſſima Gemma V. Tab. XC.

Ad numeros dithyrambicos cymbalorumque & crotalorum modos Bacchae, & Fauni ſaltabant quum vino madidi, ac temulenti eſſent. (2) Horum exemplum habes in Gemma V. Tab. XCI. & VI. Tab. XCIV. Faunis ſaltantibus comites dati ſunt vel pantheriſcus, vel caper, ſaepe etiam canis, Baccho gratus, ut apud Nonnum legitur, quod valde laſcivum animal ſit. Verum iidem Fauni, & Bacchae afflati Dionyſi numine, hac illac diſcurrebant, vultumque in caelum converſum tenebant, ut ſaltantes ſtrophen, & antiſtrophen, aſtrorum motum imitarentur. (3) Crines tum Faunorum Bacchantium, tum Baccharum, ſive Maenadum divino furore percitarum fluxi ſunt, quatiuntque manibus vel breves ferulas, vel thyrſos nunc minori, nunc maiori, ac valde lato capitulo munitos; vel muſica inſtrumenta, vel crepitacula, vel Bacchicum ſcyphum gerunt, ut oſtendunt Gemmae II. IV. & VII. Tab. LXXXVII. item VII. & IX. Tab. LXXXVIII. necnon IV. & V. Tab. XCIII.

In effingendis veſtibus Baccharum, quae tenues erant fluxaeque, ſcalptorum non raro elucet eximium artificium; nam vento diffluentes mira arte ſculptae ſunt; quam ſummae elegantiae notam Lucianus commendat. (4) Tenues veſtes vento fluentes mirifice expreſſae obſervandae ſunt in Gemma I. Tabulae LXXXVII. quae ſaltantem Baccham exhibet, non vero Calliroën, ut aliquis non ſine ratione dubitare poſſet; nam in hac Baccha non apparet gladius pectori infixus, qui quidem cernitur in imagine Calliroës apud Auguſtinium, & Maffeium, quamvis ſtatu corporis ei valde ſimilis ſit. (5)

Neque etiam Caſſandram exhibent duae Gemmae eximii operis, nimirum VII. & IX. quae afferuntur in Tab. LXXXVII. ſed Bacchas, quae fortaſſis a Pentheo, ut tradunt fabulae, ad necem actae, ſupplices ad aram Bacchi confugiunt, quemadmodum obſervari poteſt in elegantiſſimo marmoreo Vaſe Bacchico, in lucem a me edito, quod Florentiae viſitur in ſuburbanis

 Hor-

(1) Ibidem Lib. XIV. Cap. VII. pag. 629.
(2) V. Lucianum de non tem. cred. cal. T. I. p. 852.
(3) V. Saubertum de Sacrif. vet. Cap. XXVII. & Notas in Tacitum Annal. Lib. XI. pag. 203. ad uſum Delphini.
(4) In Dialogo qui *Imagines* inſcribitur, Tom. III. pag. 281.
(5) In Par. IV. Fab. XXXIII. 48.

Hortis Principum Corſiniorum. (1) Magnum enim intercedit diſcrimen inter Caſſandram expreſſam in Tabula Iliaca, & in aliis Gemmis, (2) & has Bacchas, quae proiecto retrorſum capite, paſſiſque crinibus ad aram Bacchi encarpis coronatam ſupplices confugiunt, eidemque dum flexo genu inhaerent, imagunculam attollunt, ut forſitan divina ope praeſto eis ſit, vel ut edat vaticinia; nam Deorum imagines, ac praeſertim Apollinis attolli ſolebant ut vaticinarentur. (3)

Famularum Bacchi, uti ex his aliiſque antiquis monumentis argui facile poteſt, mos fuit in Orgiis ſecum ferre parva quaedam ſimulacra Deorum, vel ipſius Liberi Patris, ut quoties opus eſſet eorum numine protegerentur, atque ab imminenti aliquo periculo liberarentur. Id quoque in praelaudato Bacchico Vaſe obſervari poteſt; & a Bacchantibus quoque viris factum docet Patrenſium nummus, in quo cernitur Eurypylus ſtans ad aram ſacrificantis habitu, tenetque ſiniſtra Bacchum Αἰσυμνήτην, *Certaminis Praeſidem*, & *Curatorem*. (4) Memoriae proditum eſt & ipſum Dionyſum, inſectante eum Iunone, ad aram Rheae confugiſſe, adſtante Priapo; (5) a qua integritatem corporis recepiſſe ferunt, quum membratim a Titanibus diſcerptus fuiſſet. (6) Neque vero eam coniecturam improbarem, ſi quis parvum illud ſimulacrum, quod tenent Bacchae in his Mediceis Gemmis pereleganter expreſſae, quod Iocum eſſe arbitratur Maffeius, (7) referre putaret Rheam ipſam tibiis canentem, vel tympanum gerentem, eo modo tutulatam quo Dii Lares fingi ſolebant, (8) libenter geſtari ſolitam a Bacchis tamquam eiuſdem Bacchi, omniumque forſitan eius aſſeclarum tutelare numen; cui veteres non ſolum tympana, verum etiam tibias ſacras eſſe voluerunt, quae ex ea *Berecynthiae* dictae ſunt. (9) Conſtat etiam in more poſitum fuiſſe apud famulas Iſidis Deae Aegyptiorum, ferre eius imaginem in ſacra ei pompa; quod libet adnotare ex inſigni marmore Latina, & Graeca epigraphe inſcripto, & anaglypha ſculptura ornato, quod protuli ex Suburbano Florentino Muſeo Stro-

(1) In Par. I. Inſcr. ant. Etruriae Vrbium Tab. XV. pag. LXXVII. & LXXVIII.

(2) Vide apud Fabrettum n. 102. quam etiam edidit, & illuſtravit Laur. Begerus. Caſſandra ſculpta tum in marmoribus, tum in gemmis complectitur Palladis ſimulacrum, arae impoſitum, non tamen illud tenet manibus; adſtatque Aiax eius violator.

(3) Conſulendus Lucianus de Syria Dea Tom. III. pag. 786.

(4) Vide Vaillantium in Colon. T. I. pag. 297. & Laur. Begerum in Gemmas e Theſauro Brandemburgico pag. 191.

(5) Ex Athenaeo Lib. V. Cap. VII. pag. mihi 201.

(6) Auctore Phurnuto de Nat. Deorum Cap. XXX.

(7) In Par. III. Gemm. ant. Tab. LVI. pag. 101. ſed alio modo Iocus exhibetur in Gemmis Vide Laur. Pignorium ad imagines Cartarii pag. 279.

(8) Varro Lib. VI. de L. L. Vide Feſtum. Laris Dei tutulati imaginem dedi in Par. II. Inſcr. ant. Etruriae pag. 129.

(9) Horatius Lib. III. Ode XIX. Virgilius Lib. IX. 619. Hinc a Cybele, quae eadem ac Rhea eſt, ſemper dilectus Marſyas.

Strozio ; (1) in quo laudatur Alexandrina Puella Famula Bacchi, Παστοφόρος *Thalamifera* Deae Niloticae Isidis Castae , quae etiam in eo sculpta est imaginem eius praeferens in tabernaculo . Sed quod Baccha expressa sit in utraque allata Gemma , non vero Cassandra , duae adsimiles Gemmae evincunt ; quarum primam edidit Maffeius ex Museo Puteano , (2) alteram vero Laurentius Pignorius ex Museo Bagarriano , (3) in quibus praeterea sculptum est Panos simulacrum in Hermam desinens , & Satyriscus vino se iugurgitans .

Complures Baccharum imagines egregio artificio scalptae exhibentur in Tab. LXXXIV. & LXXXV. quae vero non hedera , sed diademate caput insigne habent , forte vel Reginae , vel Feminae sunt Bacchi cultrices , e quarum numero fuisse Olympiadem Alexandri Regis Macedonum matrem , (4) & Messalinam Augustam compertum est , (5) ut paucis utar exemplis.

Baccha saltans , caputque vi iaciens , atque inflectens , (6) quae spectatur in Gemma v. Tab. XCIII. personam Comicam , vel Tragicam manu attollit ; quae ut coniici facile potest , indicat aliquod saltationis genus in honorem Bacchi ita fieri solitum , cui sacra fuit Tragoedia , & Comoedia , (7) quae cum Bacchanalibus coniungi solebant . (8) Sacra quoque Baccho fuere στομάτια oscilla , sive personae , (9) quas rustici in sacris Liberalibus arbori suspendebant . (10) Illud etiam compertum est Romanos veterum Graecorum , & Etruscorum more in Bacchanalibus produxisse viros ad modum Faunorum , Satyrorum , ac Silenorum personatos , ut auctor est Dionysius Halicarnasseus , (11) qui eos describit , qui etiam in Vasis Etruscis picti videri possunt . (12)

Perlustranti mihi , ut saepe soleo , tum voluptatis , tum studii causa veterum Etruscorum monumenta praeclaro Operi Dempsteri addita , & eruditissimis observationibus explicata a Senatore Amplissimo Philippo Bonarrotio , quod editum est Florentiae impensis Praestantissimi Viri Thomae Coke , in Magna Britannia Optimatis , de re litteraria , ac de Etruria nostra praeclare meriti ,

(1) In Par. I. Inscript. ant. Etruriae Vrbium. pag. 373. n. 128.
(2) In Par. III. Tab. LVI.
(3) Vide Imagines Deorum apud Vinc. Cartarium ex antiquis monumentis restitutas a Laur. Pignorio pag. 332.
(4) Teste Plutarcho in Vita Alexandri M.
(5) Ex Tacito Annal. Lib. XII.
(6) Catullus Carm. LXII. v. 23.
Vbi capita Maenades vi iaciunt hederigerae .
Eum quoque vide Carm. LXIII. v. 255.
Evoë bacchantes , evoë capita inflectentes .
(7) Ex Scholiaste Aristophanis ad Ranas v. 406.
(8) Ex Demosthene in oratione de Corona ; Pausania in Arcadicis Cap. XXXI. Luciano in Harmonide Tom. II. pag. 335. & de Saltatione .
(9) Athenaeo teste Lib. V. Cap. VII. pag. 198.
(10) Rusticorum Dionysia describit Virgilius Georg. Lib. II. v. 380. Vide Gemmam a Maffeio editam Par. III. Fab. LXIV.
(11) Lib. VIII. versus finem . Vide etiam Par. II. Inscript. ant. Etruriae Vrbium pag. 104. & 108.
(12) In Dempsteri Opere Tab. XII. Tab. XLIX.

ti, ac sedulo observanti varia saltationum genera, quae apud Etruscos in Bacchanalibus fieri solebant, forte fortuna oculos conieci in Faunum pictum in Tabula XI. ex Vase fictili Musei Medicei, qui ludicro gestu saltat una cum Baccha circa Liberum Patrem; tenetque manu dextera cornu pro poculo; sinistra vero ad os inversa, compresso medio, & anulari digito, ceteris erectis, cornua facit: quod quidem nunc primum animadvertere res fuit multae voluptatis, verum tam sero haud opportuno in loco notare non parvae molestiae: quem quidem gestum recte a pictore delineatum esse comperi sedulo observato Vase archetypo. Ludicrum igitur hunc gestum in Dionysiis Orgiis in usu fuisse etiam apud Etruscos minime dubitandum est, a quibus facile est Romanos didicisse.

Sequitur post descriptam Gemmam alia perelegans in qua sculpta videtur puella famula Bacchi, (nam huius generis complures fuisse ex antiquis inscriptionibus compertum est) (1) quae duplicibus canit tibiis, altero pede imposito parvo scopulo, cui avis insidet, quae pica esse videtur Baccho sacra, ut docet Phurnutus, (2) quod garriat, ac rixas, & contentiones pariat, quod etiam vinum in ebriis facere solet. Verum si bene video potius Terpsichore censenda est, cui duplices tibias tribuere; (3) picamque quasi pedibus subiectam arbitror referre unam Pieridum filiarum Pieri, & Evippes, quas Poëtae fabulantur in has aves mutatas fuisse, quod cum Musis certare cantu ausae essent. (4) Huic Musae locus inter comites Bacchi factus in mentem revocat Diodori testimonium, (5) qui tradit Musas eumdem Bacchum peregrinantem secutas fuisse, quod etiam plura vetera e marmore anaglypha testantur, in quibus aliquae e Musis eumdem praecedunt, vel comitantur ab Indis revertentem, vel triumphum agentem. Praeterea Bacchus Μελπόμενος *Canens*, cuius meminit Pausanias, (6) a Melpomene Musa cognomen accepisse videtur; quem Horatius in secretis nemoribus carmina docentem describit, (7) cui etiam nova poëmata dedicata fuisse memorant. (8)

Ti-

(1) Ex Gruteri Thesauro p. CCCXVIII. 12. & in Par. I. Inscr. ant. Etruriae Vrbium pag. 373. n. 128.
(2) De Natura Deorum Cap. XXX.
(3) Vide, si vacat, Sponium in Miscellaneis Sect. II. Art. IX. pag. 44. & 45.
(4) Fabulam describit Ovidius Lib. V. Metamorph. v. 300.
(5) Lib. IV. Anaglyphum in quo sculptae Musae comites Bacchi depromam in Parte II. Inscript. ant. Etruriae Vrbium, quod exstat Florentiae inter Cimelia D. Iulii Morellii Equitis.
(6) In Atticis Cap. II. & Cap. XXXI.
(7) Carm. Lib. II. Ode XIX.
Bacchum in remotis carmina rupibus
Vidi docentem, credite posteri,
Nymphasque discenteis, & aureis
Capripedum Satyrorum acutas.
(8) Vide Lucianum in Demosthenis Encomio Tom. I. p. 905.

Tibiarum modis valde delectatum fuiſſe Muſicum Bacchum perhibent : (1) quapropter ex eius comitatu tum viri, tum feminae vel in ludis muſicis , (2) vel in ſacris eius , unica vel dupli-ci tibia canentes viſuntur . (3) Id etiam ut confirmem ex ipſis Gemmarum ſculpturis , Puellas Dionyſias oſtendo in Gemma v. Tab. LXXXIX. quarum una ſedens recta ſimul & obliqua tibia modulatur ; altera vero paſtoritia veſte amicta ſtat , fortaſſis ad canendum in honorem Bacchi hymnum , & ad choreas ſimul ducendas parata ; (4) quae etiam tigilla tenet , quae ſaltantes modo breviora , modo longiora in manibus geſtare , & quatere ad muſicos modos ſolebant ; (5) uſitato more cum apud Etruſcos , ut oſtendit Vas fictile pictum , quod exſtat Arretii in Muſeo Baccio , cuius ſchema relatum eſt in Dempſteri Opere , (6) tum apud Romanos , ut videre eſt in vetuſta pictura ex muſivo opere apud Petrum Sanctem Bartolum . (7) Obſervanda eſt in hac ipſa Gemma ara rudis , & ſubitaria , nulla arte confecta ex aggeſta humo , ſeu e ceſpitibus arborum , & truncis , (8) in qua quum minime luceat ſacer ignis , ψυχρὸς βῶμος *ara frigida* a Luciano appellatur . (9)

De tibiis Baccho ſacris paullo fuſius diſſerenti mihi haudquaquam ſilentio praetereunda eſt rariſſima Gemma III. relata in Tabula XCI. quam , ut arbitror , homo aliquis perditiſſimis moribus, Trimalchioni ſimilis , otio , deliciis , & luxu marceſcens, geſtare ſolitus fuit , ut ex frequenti eius conſpectu admonitus brevitatis vitae , maiori ſtudio voluptatibus ſe ſe ingurgitaret : ſiquidem in contemptum mortis inducitur eius ſceletus ſaltans coram paſtore , vel opilione induto brevi tunica villoſa ; qui curis omnibus ſolutus , ſedens in ſcopulo imparibus canit tibiis , parvumque globum pede ſuo conculcat . Illatam nemo eſt qui ignoret in menſas , & in convivia antiquorum imaginem mortis , vel ſceletum , vel larvam , (10) quam ad quoſcumque motus , & geſtus faciendos aptabant , ut inconſtantiae , & brevitatis vitae cum riſu commonefacti convivae , nil aliud quam vive-

(1) Ex Athenaeo Lib. V. Cap. VIII. & Lib. XIV. Cap. II. ubi recitat Pratinae verſus , & Cap. III. ibidem.
(2) Vide Ariſtidis orationem in Bacchum , & Pauſaniam in Corinthiacis Cap. XXXV.
(3) Confer Lucianum in Harmonide.
(4) Adi Spanhemium in Praefatione ad Hymnos Callimachi & pag. 4. 52. & Pauſaniam in Atticis Cap. XVIII , & in Laconicis Cap. XI.
(5) Vide Athenaeum Lib. XIV. Cap. VII.
(6) Tab. XIX. in ſecundo ordine figurarum Bacchantium.
(7) Tab. XVIII. il libro *Gli antichi Sepolcri*.
(8) Has deſcribit Lucanus Lib. IX.
Erexit ſubitas congeſti ceſpitis aras .
(9) In Bis Accuſato Tom. II. pag. 657.
(10) Sufficiet Petronii textus Satyric. Cap. XXXIV. *Potantibus ergo , & accuratiſſimas nobis lauticias mirantibus , larvam argenteam attulit ſervus ſic aptatam , ut articuli eius vertebraeque laxatae in omnem partem verterentur* . In quem locum vide doctiſſimi Petri Burmanni , & aliorum enarratorum notas .

vivere cogitarent, ſuoque genio, & voluptatibus impenſius indulgerent. Coniunctum cum thymelicis cantilenis, (1) & cum modulationibus tibiarum lyrae & citharae cantum in Bacchi Orgiis, feſtis, & certaminibus oſtendit Gemma III. Tab. XCII. Praetermitto cetera in Bacchanalibus adhibita muſica inſtrumenta, ſcabilla, cymbala, tympana, crotala, crumata, crupetia, acetabula, quae frequenter in antiquis ſculpturis occurrunt. (2)

Cum Bacchis, ceteriſque Dionyſiacis virginibus, quae Liberum Patrem comitari gaudent, coniungendae quoque ſunt NYMPHAE, (3) & LENAE, quae torcularibus, ac vindemiis praeſunt. (4) Lenam Nympham, vel Auram, de qua videndus Nonnus, (5) armillis, & ſtrophio ornatam, (6) cum eodem Baccho ſedentem exhibet Gemma VI. operoſiſſima, quae viſitur in Tab. XCII. canente interim Fauno duplici tibia, & panthera exhauriente vinum e Bacchico cratere. Semidearum Dryadum forſitan unam cum Fauno loquentem, ſupplicumque more barbam eius tangentem, habes in Gemma IX. Tab. LXXXVI. & in Gemma VIII. Tab. LXXXIX.

Genium Fontis (7) libet mihi oſtendere in Gemma VI. elegantiſſima in eadem Tab. LXXXIX. cui manu innititur Faunus, cuius caput taenia, ſeu lanea corolla ornatum eſt. (8) Prope ſimulacra Deorum ſaepe a gemmarum ſcalptoribus ſtatui ſolent Fontes, vel Hermaea ſigna, e quorum ore fons in craterem, vel concham largiflue manat. Nec fontes dedecent Bacchi miniſtros: nam Lucianus omnem eius exercitum egregie deſcribens, quo Indos bello laceſſivit, ac vicit, memorat apud eos quodam in luco tres fontes aquae limpidiſſimae fuiſſe, potuque mirabiles, quorum unus Satyris, ſecundus Pani, tertius Sileno ſacer fuit. (9)

Citharam, ſeu lyram adhibitam quoque a CENTAVRIS, qui inter temulentos Bacchi famulos numerantur, (10) quod vinum maxime appetant, docet Gemma II. Tab. XCII. in qua cernitur Ariadne, & Bacchus in curru, quem Centauri vehunt. Iidem quo-

(1) Hae Baccho ſacrae. Vide Phurnutum de Natura Deorum Cap. XXX.
(2) Vide Sponium in Miſcellaneis Sect. I. Art. VI. pag. 21. & Monumenti, ſive Columbarii Libertorum Liviae Aug. Tab. XII. pag. 29. & Donianas Inſcriptiones antiquas a me editas Claſſe VIII. n. 42.
(3) De his frequens mentio apud Athenaeum in Deſcriptione pompae Bacchi Lib. V. Cap. VII. Vide Phurnutum de Nat. Deorum Cap. XXX.
(4) Vide Natalis Comitis Mythol. Lib. V. Cap. V.
(5) Dionyſ. Lib. XLVIII. pag. mihi 1285. editionis Hanoviae.
(6) Pectoralis faſcia puellarum ornamentum, de quo Athenaeus ex Oëneo Lib. XIII. Cap. IX.
(7) Genio Fontis dicati lapides votivi in Gruteri Theſauro pag. DXXVII. 1. & apud Fabrettum Inſcr. ant. Cap. I. n. 100.
(8) Faunus laneam ſolutam corollam gerit in toreumate ex ebore antiquo apud Phil. Bonarrotium Senatorem in Obſerv. in numiſm. max. mod. pag. 348.
(9) In Baccho Tom. III. pag. 619. 620.
(10) Lucianus in Dial. Prometheus es in verbis Tom. I. pag. 30.

quoque Aeſculapium in curru ducunt in Nummo Pergamenorum, (1) & faces accenſas manu praeferunt. Centauros tibiae quoque cantu doctos alia vetera monumenta declarant. (2) Spectandus eſt impreſſus Vitro antiquo VII. in Tab. XCIV. Centaurus thyrſo armatus, qui Baccham tenentem cymbalum vehit, ſeu potius temulentam rapit.

HIPPOCENTAVRVM feminam, ſolutis crinibus, velataque inferiori parte corporis ad imaginem equae pulcherrimae, & geniculatim flexae, ſedulo alentem ſuis uberibus admotum infantem Hippocentaurum, non faſciis involutum, ſed ſolutis pedibus liberum, exhibet rariſſimae Gemmae fragmentum V. in Tab. XCII. quod tanta ac tam eximia artis praeſtantia ſculptum eſt, ut vel in minima parte ex eius delineatione cognoſci poſſit quam ſit opus pulcherrimum, & praecellentiſſimum; nam certare quodammodo voluiſſe videtur artifex cum Zeuxi, vel eius gloriam aemulari; qui, ut egregie deſcribit Lucianus, (3) ſtupendo, & ut ſolebat, numquam antea viſo opere pinxit Hippocentaurum alentem utroque ubere filios ſuos. Legenda eſt etiam non ſine voluptate Centauridarum deſcriptio elegantiſſima apud Philoſtratum, (4) qui tum matres, tum earum infantes Centauros pingit, quorum alii in faſciis iacebant, alii latenter e faſciis exibant, variiſque luſibus matribus adblandiebantur.

Gemma VI. quae habetur in Tab LXXXIV. egregio opere exſcalpta, raritatis laudem conſequetur ſi docti viri iudicabunt referre puerum CISSVM ſtrenuum Bacchi curſorem, & ſaltatorem; (5) qui quum ſaltu periiſſet Orgia celebrans, in hederam converſus fingitur. (6) Sculptus eſt proiecta aliquantulum cervice, ut in ceteris Baccharum, & Bacchantium imaginibus cerni poteſt, atque ore in caelum pauliſper converſo. (7)

Imagines prolatae in Tab. LXXXV. quae ſunt I. II. III. & IV. viris gemmarum cognitione, & ſtudio excultiſſimis procul dubio videbuntur referre Leandrum: nam capilli imbre madentes, geſtuſque brachii adnitentis perſpicue eum natantem declarant. Sed videndum quoque eſt an referre poſſint AMPELVM Bacchi delicium, & ipſum natantem; nam ferunt eum non ſo-

(1) Apud Andr. Morellium in Specimine Tab. I. pag. 31.
(2) Penes me ſunt plurima ectypa Gemmarum antiquarum, quae olim ſummo iudicio congeſſerat celeberrimus Petrus Andreas Andreinius, quae mihi heredes dedere; quorum unum refert Centaurum tibiis canentem.
(3) In Zeuxi, vel Antiocho Tom. II. p. 315.
(4) Lib. II. Iconum pag. mihi 783.
(5) Vide Nonnum Dionyſ. Lib. X. verſus finem.
(6) Id refert Conſtantinus Caeſar Themat. Lib. XI. Cap. XXXI. quem citat Hieron. Aleander in Explicatione antiquae Tabulae Heliacae pag. 21.
(7) Vide Saubertum de Sacrificiis vet. Cap. XXVII.

lum curſu & lucta in honorem eius certaſſe, verum etiam ad certamen natatus invitatum cum eo contendiſſe, atque cum eo ſe lavaſſe in Moeonio flumine, & Pactolo, huiuſque arenas aureas reddidiſſe; quae certamina, & luſus egregie Nonnus in Dionyſiacis deſcribit. (1) Hinc forte apud Hermionenſes inſtituti quotannis in honorem Dionyſi Μελαναίγιδος *Melanaegidis* ludi muſici, & natandi, ac certatim remigandi propoſita praemia, ut memorat Pauſanias. (2)

Antequam me expediam ab hoc tam immenſo Bacchi grege inſaniente, ſupereſt ut duas Gemmas oſtendam, in quibus ſacrificium Baccho fieri videtur. Capri vitibus infeſti, earumque arroſoris (3) immolatio exhibetur in Gemma IX. Tab. LXXXIX. fitque a Faunis, vel Paſtoribus in Liberalibus, poſito eo ſuper aram feſtiva fronde coronatam, & quidem quadratam, illis ſimilem, quae portari ſolebant in pompa Bacchi, (4) ut eius ſanguine conſpergatur. Notandus ille vir qui manum protendit; qui manuum geſtus in expectationem fauſti ominis, bonique rei quae orabatur eventus, (5) in ſacrificiis, & in precationibus fieri ſolebat. Poſita eſt prope aram arbor; nam fana, & altaria Deorum prope arbores virentes & limpidos fontes, teſte Homero, (6) ſtatuebantur, quae etiam ſacrae habebantur, & ex ipſis frondes, & rami decerpebantur, qui luſtrationibus inſervirent. (7) Deorum quoque Agreſtium, & Ruſticorum ſigna inter ramos arborum vel ſuper columnas condebantur; quare hoc modo ſtatutus cernitur Priapus in Gemma I. Tab. XCIV. & in reliquis Tabulae XCV. (8)

In altera Gemma, quae VI. eſt, & viſitur in Tab. LXXXVIII. duo viri ad aram ſacrum faciunt, quorum alter ſtat, & copiae cornu tenet; alter vero flexo genu libationes ſuper caput arietis effundit. Neque vero hoc ſacrificium pertinere ad Bacchum videtur, quum aries animal ei ſacrum ſit, & valde carum, quod devicta univerſa Aſia, valde laborante ſiti exercitu ſuo, quem per deſertum Libyae ducebat, implorato ab Iove auxilio, extem-

plo

(1) Circa finem Lib. X. & initium XI. Dionyſ.
(2) In Corinthiacis Cap. XXXV.
(3) Virgilius Georg. Lib. II. v. 380. Ovidius Faſtor. Lib. II.
Rode caper vitem, tamen hinc, quum ſtabis ad aram
In tua, quod fundi cornua poſſit, erit.
(4) Hanc deſcribit ſaepe citatus Athenaeus Lib. V. Cap. VII.
(5) Vide auctorum teſtimonia, quae in hanc rem citat doctiſſimus Spanhemius in Obſervationibus in Hymnum Callimachi in Delum pag. 411.
(6) Confer Antholog. Lib. I. Cap. XXXIII. n. 30. Spanhemium in Callimachi Hymn. pag. 157. 290. 301. 379. De arboribus, & fontibus circa aras, & fana Deorum perſpicue conſtat ex Homero in B. Iliad. v. 305.
(7) De eo ritu Tertullianus de Baptimo, Sozomenus, Hippocrates in Lib. de morbo ſacro.
(8) De ſimulacro Priapi inter ramos Prudentius contra Symmachum:
Turpiter affixo pudeat quem viſere ramo.

plo ei apparuerit, & fontem amoeniſſimum indicaverit; quapropter voti compos templum in honorem Iovis Hammonis dedicavit. (1) Tribuendum igitur potius videtur hoc ſacrificium vel Mercurio, vel Aeſculapio; quum arietis caput ſymbolum cenſeatur conſervatae, vel reſtitutae ſalutis. (2) Agreſtibus Diis paratas victimas a Paſtore vide in Gemma v. Tab. XCIV. quam Auguſtinius, & Maffeius antea vulgarunt. (3) Plura cupientes in dilucidatione occultorum Bacchi myſteriorum, ac ſacrorum, adeant Virum Clariſſimum Matthaeum Aegyptium, qui elaboratiſſimam Explicationem ad S. C. de Bacchanalibus omnigenae eruditionis copia exornavit.

TABVLA LXXXXV.

PRIAPVS.

PRIAPI Hortorum, & Ruris cuſtodis ſimulacra ex ficu Baccho dedicata, atque ab eo inventa fieri ſolebant, (4) quae, quum Hermam referrent, arrecto veretro, declarabant eum generatrici hominum rerumque omnium facultati praeeſſe. (5) Statui ea quoque ſolebant vel ſuper aras, & columellas, nunc maiores, nunc minores, vel in aediculis, & in ſacellis reponebantur, quaemadmodum hae Tabulae oſtendunt. (6) Caput eius perbelle calamiſtratum, dependentibus utrimque cincinnis, cernitur in Gemma II. Tabulae XCV. Additum eſt ſceptrum, ſive haſta, nam bellicoſus Deus dicitur a Luciano, (7) & in duabus aliis Gemmis pedum, & thyrſus, tamquam Bacchi comiti, (8) qui etiam cum eo unum idemque numen habitus eſt. (9) Cervix eius taenia non raro decoratur; verum Theocritus hederacea corona crocea eam facit inſignem. Super par-

(1) Vide Hyginum Tab. CXXXIII.
(2) Begerus in Gemmas Theſauri Brandemburgici pag. *69*.
(3) In Par. III. Tab. XLIX. pag. 88.
(4) Horatius Lib. I. Satyr. VIII. Bacchus Sycites *Ficulneus* in honore apud Lacedaemonios. Vide Athenaeum Lib. III. Cap. V.
(5) Ex Suida Macrobio Saturnal. Lib. I. Cap. XIX. Cauſeus de eo cumulate in Muſeo Romano, in Differt. de Mutini ſimulacris.
(6) Lege, ſi vacat, plura epigrammata in Antholog. Lib. I. Cap. LVI. n. 7. 8. 9. 10.
(7) De Saltatione Tom. IV. pag. 108.
(8) Vide Athenaeum in deſcriptione pompae Bacchi Lib. V. Cap. VII.
(9) Conſulendus Euſtathius in lib. B. Iliad. pag. 463. Flor. edit.

va ara encarpis ornata, (1) in qua conlocatus eſt, repoſitae ſunt tibiae tum rectae, tum obliquae, & tympanum, ſeu cymbalum; quae inſtrumenta ei quoque conſecrata fuere, atque in eius ſacris adhibita. In templis Deorum vel ante ſimulacra, vel aras muſica, athletica, bellica, ac ruſtica inſtrumenta dedicari, & adfigi ſolebant. (2)

Priapo, cui initiabantur, ut ex divinis libris conſtat, (3) ſacra tum a viris tum a feminis facta fuiſſe ex his Gemmis evincitur, nec quidem ſine pompa: nam cum duplicibus tibiis, cum lyrae, & citharae cantu, praelucentibus facibus, addita quoque ut conſtat hymni cantione, & circa eius aram, vel aediculam de more chorearum agitatione, (4) ſolemni ritu peracta fuiſſe docent haec monumenta. Victimae ad aram adductae capri, & hinnuli fuere, ut videre eſt in Gemma I. Tab. XCIV. & V. Tabula XCV. Columbae quoque, vel turtures a mulieribus offerri ſolebant, ad vota fecunditatis, ſpeique prolis obtinenda, quae hae aves deſignant, (5) ut oſtendit Gemma VII. in eadem Tabula. Eidem amphoram vini oblatam declarat Gemma IV. Tabula XCV. Thure, & mero ſacrificatum alia Gemma nempe VI. ibidem docet. Super candelabra, araſque vel rotundas, vel quadratas, vel tripodes ſacrum ignem accenſum in eius honorem & thus impoſitum ſummis digitis, ex Gemma tum VI. tum VIII. perſpicue apparet. Neque a veritate longe abeſt ſparſas etiam eius arulas croco, & balſamo, aliiſque odoribus ad ſuffimenta in eius honorem facienda. (6) Fruges, itemque hortorum arvorumque primitias, utpote Deo eorumdem praeſidi, (7) votiſque cum mulierum tum agricolarum benigne propitio, & obſequenti, (8) oblatas fuiſſe non obſcure indicat Gemma I. Tab. XCIV. in qua fruges in caniſtro afferuntur; nam caniſtra quoque inter vaſa ſacrificiorum a Polluce numerantur: (9) ex qua etiam colligi poteſt Canephoras Virgines Priapi ſacris interfuiſſe, (10) aliaſque ancillas tibicines, & hymnologas, ut in Gemma VIII. Tab. XCV. Poſitum etiam eius ſimulacrum in lucis, & ſpecubus. (11)

Eius

(1) Vide Athenaeum Lib. XV. Cap. III. pag. mihi 670. de templis Ethnicorum Tertullianus in lib. de corona militis: *Ipſae denique fores, ipſae hoſtiae, & arae, ipſi miniſtri & ſacerdotes eorum coronantur*.

(2) Ex Antholog. Lib. I. Cap. XI. n. 4. Lib. VI. Cap. III. n. 10. 12. & Cap. VIII. n. 19. Cap. XIV. 1. 2.

(3) Num. Cap. XXV. 3. 5. V. Doctiſſimum Calmet in Diſſertatione in hunc locum.

(4) Spanhemius in Callimachum pag. 292. 311. 312. 313.

(5) Pierius Valerianus de Hierogl.

(6) Ex Athenaeo Lib. I. Cap. VIII. & Lib. IV. Cap. VII. & Lib. V. Cap. VII. Ex Luciano de Sacrificiis Tom. III. pag. 83.

(7) Vide Tomaſinum de Donariis Cap. XXVII.

(8) Catullus Carm. XVIII. XIX. & XX.

(9) Lib. X. Cap. XVIII. Segm. 66.

(10) Vide Scholiaſtem Ariſtophanis in Acharn.

(11) Reg. Lib. III. Cap. XV. v. 13. Paral. II. Cap. XV. 16.

Eius facellā, & aediculae vel fuper fcopulum (1) erectae funt, vel fuper folum pofitae in altum ex praelonga bafe adfurgunt. Illud etiam animadverfione dignum eft quod omnes aediculae conftanter in eamdem partem refpiciunt. Perfpicuum enim eft Deorum templa ita conftituta fuiffe ut orientem folem adfpicerent, (2) quae, ut in his Gemmis cernitur, feftivis corollis, & bubulis capitibus exornari confueverunt. (3) In templis Deorum Priapi fimulacrum non raro in veftibulo ponebatur, ut ei falutationes fierent in ipfo aditu. (4) Notandus etiam modus adorandi, vel fupplicandi Priapo, cum mediocri quadam corporis inclinatione, ut in fex Gemmis in his Tabulis eodem ritu conftanter factum obfervatur. (5) Vota nuncupanti feminae ad arae foculum (6) tefte Gemma VIII. in Tab. XCV. propitio numine ante aediculam fuam, ac fimulacrum apparet Priapus, altera manu falcem praeferens; quo infigni monumento Deorum epiphania apud veteres perfpicue oftenditur, quam ex Hebraeorum facris ritibus accepere. (7) In Gemma IX. Tab. XCV. Priapus tum falcem tenet, (8) tum etiam finu facto e vefte fua multiplicem gerit, aut offert fructuum copiam; etfi etiam non negem Silvanum, vel Vortumnum has imagines referre poffe.

TABVLA LXXXXVI.

CERES VESTA DEA CAELESTIS CYBELE.

LEgum, frugumque ad inftituendos, atque alendos homines inventrix CERES, (9) Baccho proxima occurrit in his Tabulis, quae fimul cum eo colebatur facris myfteriis Eleufiniis, quae non fecus ac Dionyfia Orgia nocturna & occul-

(1) Vide Antholog. Epigr. Lib. I. Cap. LVI. 7. 8. & 9. 10.
(2) Confulendus Lucianus in Dea Syria Tom. III. pag. 780.
(3) Ex eodem Luciano de Sacrificiis Tom. III. pag. 83. & Athenaeo Lib. XV. Cap. III. pag. 670.
(4) Ex eodem Luciano in Dea Syria Tom. III. pagg. 761. 778. 779.
(5) Vide eumdem Lucianum in Nigrino Tom. I. pag. 55.
(6) Sacrificandi ritus habes in Infcriptionibus Fratrum Arvalium. Vide eas quas edidit Phil. a Turre Epifcopus Adrienfis, & praefertim pag. 290. in qua legitur AD FOCVLVM IMMOLAVIT.
(7) Adi Ez. Spanhemium in Callimachi Hymnum in Apollinem pag. 56. & 57. & Sen. Phil. Bonarrotium in Explic. & Coniect. ad Monum. Etrufca Dempftero addita §. XXII. pag. 30. 31.
(8) De Priapo, eiufque armis, vide Gyraldi Syntagma de Diis Gent.
(9) Lege Phurnutum de Natura Deorum Cap. XXVIII.

culta erant. (1) In antiquis ſculpturis, quae triumphum, & pompam Bacchi referunt, cum eo Ceres in curru vehi ſolet a Centauris tum maribus, tum feminis. (2) Tres Cereris imagines in primo ordine huius Tab. LXXXXVI. exhibentur, quae operis elegantia, & nobilitate valde commendantur. In Gemma I. ſculpta eſt Ceres Καρποφόρος *Frugifera*; cuius corona ex fructibus, & foliis arborum intertexta eſt, ut ſupra vidimus in Gemma VII. Tab. LIV. In Gemma II. Ceres *Hera*, ſacrorum magiſtra, frugumque ſervatrix, pingues ſpicarum manipulos gerit, & capillorum ſuorum in tricas diſpoſitorum ſerto ornatur; quae profecto dici poteſt Καλλιπλόκαμος, *ob pulchros comarum nexus*, quos habet; qua appellatione pingitur ab Homero, (3) qualis etiam in aliis Gemmis ſculpta eſt. Frequenter etiam papavera, rerum omnium copiae ſymbolum, manu praefert, quemadmodum in Gemmis III. & IV. Tab. C. quae ſequuntur videre quiſque facile poteſt. In altera Gemma Ceres velo ſemitecta eſt, (nam hinc frequenter a Theocrito velata dicitur) & ſpicea corona inſignis eſt.

Sequitur in Gemma IV. expreſſus egregio artificio adoleſcens clypeum, & haſtam ferens, cum capite laureato, qui adhuc incognitus eſt. Videndum an unus ex Dioſcuris ſit. Caſtores laurea corona inſigniti occurrunt in numiſmate Imperatoris Hadriani a Tripolitis percuſſo, quod exſtat in Mediceo Theſauro. (4)

In Gemma V. ſumma artis praeſtantia ſculptus AVGVR videtur, inſidetque eius lituo avis, cuius volatum augures obſervabant. Hanc aliqui eſſe cenſent effigiem Anci Marcii, quod reſpondeat numiſmati argenteo apud Fulvium Vrſinum, (5) in quo Anci nomen expreſſum eſt; quod Marcius Philippus quum Triumvir Monetalis eſſet cudi fecit, ad ſignificandam gentis ſuae originem.

Veſtalis Virginis imaginem aliqui inciſam Gemmae VI. arbitrantur; aliqui vero Deam Veſtam. Sequitur DEA CAELESTIS Karthaginienſium, inſidens leoni, ornata corona turrita, quam etiam praefert CYBELE magna Deum mater in duabus ſequentibus Gemmis.

TA-

(1) Sophocles in Atigone v. 1231. 1237.
(2) V. Phil. Bonarrotii Obſerv. in Numiſm. m. m. pag. 427.
(3) Iliad. Lib. XIV. v. 326.
(4) Editum vide ab Emin. Henrico Noriſio de Epochis Syromac. Diſſert. II. Cap. II. §. IV. pag. 84.
(5) Io. Faber edidit Tab. XII. in Imag. illuſtr.

TABVLA LXXXXVII.

GENIVS DEVS BONVS EVENTVS SATVRNVS CASTORES ZEPHYRVS.

GENIOS Deos Praeſtites, rerum omnium gignendarum cauſas, ſingulis Diis, hominibus, locisque veteres adſignarunt. (1) Frequens GENII imago in nummis conſpicitur; nec raro etiam votivae arae; & tabulae ei dicatae occurrunt, quas praetereo, de Geniis veterum tractationem alio in loco inſtituturus.

Genius inferiore corporis parte velata, qui exhibetur in Gemma I. Tab. XCVII. tenetque dives cornu, & pateram, ni fallor, ſub typo GENII EXERCITVS ſculptus eſt, nam occurrit ornato capite calatho in nummis Traiani Decii. (2) Verum quum probe inſpecta Gemma non calathus ſit, ſed loti flos; ideo Genium Deum ſub ſpecie Harpocratis expreſſum eſſe arbitror, quem etiam excultum more Deorum Aegyptiorum coma calamiſtrata indicat. Fiebat ei ſacrum ſine caede, nimirum thure, mero, ac floribus, etſi poſtea etiam victimae ei ſacrificari conſueverint. (3)

Sequitur in duabus Gemmis Mediceis II. & III. in eadem Tabula ſculptus BONVS EVENTVS, inter XII. Deos Conſentes numeratus. Tonſo capite, & nudus exhibetur, pingueſque ſpicas, & pateram manu praefert, ſacraſque libationes in ignitam arulam fundit. In alia Gemma II. ſuperius relata in Tabula LXII. cum Minerva ſacrificantem vidimus. Euphranor, qui eius ſimulacrum in Capitolio poſitum ſculpſit, eius dexterae pateram, ſiniſtrae ſpicam, & papaver dedit. (4)

SATVRNVS *Falcifer*, ſenex curvus, compeditus, atque alatus, vel ſtans, vel gradiens cernitur in duabus Gemmis IV. & V. eiuſdem Tabulae, qualem eum pictores finxere, exemplar a Poë-

(1) Vide Martianum Capellam Lib. II. de Nuptiis Mercurii, & Philolog. Clementem Alexandrinum Stromatum Lib. V. Symmachum, cuius opinionem refellit Prudentius Lib. II.

(2) Apud Oiſelium Tab. XLII. num. VIII pag. 214. 215.

(3) Horatius Lib. II. Epiſt. I. Vide Par. I. Inſcript. Etruriae Vrbium pag. 301. 302. & Fabrettum Inſcr. ant. Cap. I. pag. 75. 79. Vide Ammianum Marcellinum Lib. XXV.

(4) Teſte Plinio Lib. XXXIV. Cap. VIII.

Poëtis mutuati, ut obſervat Lucianus, (1) qui rationem reddit cur compedibus vinctus fingi ſoleat; nempe quod orbis Saturni longiſſime a nobis ſemotus ſit, eiuſque motus omnium ſint tardiſſimi, ut quaſi ſtare videatur. Cum falce aliſque pingitur; quoniam tempus omnia metit, ex ſecat, & aufert, volatque nullo modo reparabile.

Spectandi ſunt in Gemma v. elegantiſſima Praeſtites Dii Magni CASTORES cum capite caſſide ornato, breves haſtas tenentes, & generoſos equos freno coërcentes; nam omnium quae ad palaeſtram pertinent exercitationum peritiſſimi fuere, quorum encomium cecinit Theocritus.

ZEPHYRVS veris pater gratiſſimus, Apollinis aemulus, me non moratur; neque HORARVM una quae choreas ducit, pereleganter expreſſa in Gemma VIII. eiuſdem Tab. XCVII. Peplum inflatum auris tenet ſupra caput, treſque ſtellae eidem imminent; quod ad exemplum Gratiarum tres Horae caeli ianitrices veteres finxerint, nempe Carpum, Pandroſum, & Thalloten.

TABVLA LXXXXVIII. LXXXXIX. C.

FORTVNA OBSEQVENS REDVX FELIX PRIMIGENIA ET TELLVS MAGNA DEA.

FORTVNAM veteres credidere opes largiri humanaſque res moderari; cuius imagines in his Tabulis proferuntur, quae tamen parum aut nihil reconditum habent. Attributa eius alas, ſpicas, cornu abundans, navis gubernaculum paſſim apud auctores explicata invenies, atque cum iiſdem expreſſam in nummis obſervabis, quae variis cognominibus appellatur. Fortuna ſtans BONA OBSEQVENS FELIX SALVTARIS dici poteſt; ſedens vero REDVX, pateram tenens PRIMIGENIA.

PRO-

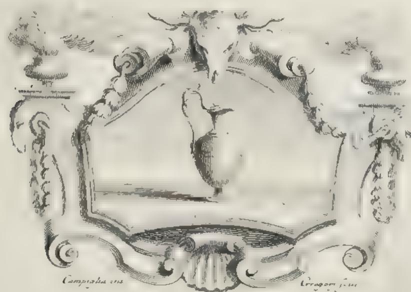
(1) In Saturnalibus Tom. II. pag. 932. & 942.

(2) Ex Pauſania in Boeoticis Cap. XXXV.

PROSERPINAM Sospitam, sive Tellurem magnam Deam observandam exhibeo in Gemma II. Tab. C. quae fructus congerit in calathum. Super caput eius insistit aquila thyrso; quibus symbolis tria elementa expressa arbitror: terram siquidem designat Proserpina fructus colligens; ignem thyrsus, qui Baccho tribuitur, quem ex igne natum fabulantur; aërem aquila Iovis.

Sequitur in Gemma V. eiusdem Tab. C. sculpta LIBERTAS, quae abundantiae cornu tenet; alteraque manu fert pileum rotundum, eiusdem libertatis symbolum; quem servi ac mancipia raso capite in templo Feroniae Deae accipiebant, quod vel pueros litteratos decennes non latet.

Finem tamdem huic Volumini imponunt coniugia manuum conventione contracta, quae in compluribus Gemmis exhibentur, quae etiam spem prolis indicant. Quamvis alio pertineant, tamen post Nuptiales Deos Iovem, Iunonem, Venerem, Dianam Lucinam, Cupidinem, & Hymenaeum, quibus votiva sacra fiebant, stare perbelle posse existimatum est. Haec connubia egregie illustrat vir pereximius Christianus Vlricus Grupen in eruditissima Tractatione nuper edita de Vxore Romana. Illud reliquum est, Lector ornatissime, ut si qua in re peccaverim in his tam intempestive editis meis lucubrationibus, ea qua decet optimum virum humanitate aequi bonique consulas.

INDEX
RERVM
QVAE IN ANTIQVIS GEMMIS
HVIVS VOLVMINIS
OBSERVANTVR.

Numeri Romani Praefationem, Vulgares Librum, Asteriscus adiectus Notas indicant.

B

C

D

GANY-

I

L

M

N

O

P

Pen-

I N D E X   R E R V M.

ſomnis

Sigil-

T

M. TVL-

V

X

Z

F I N I S.

ADDENDA ET CASTIGANDA.

Pag. XXI. lin. 4. Opportunius, commodiusque visum est pictori pro tripode plicatili, alium qui exstat in eodem Mediceo Thesauro delineare; quod me latuit dum ea scriberem in Praefatione. Pag. XXXVII. lin. ultima lege *Reginae*. Pag. 49. l. 17. lege *Haruspices*. Pag. 50. l. 10. & 23. lege *Carrhas*. Pag. 59. l. 17. repone *Alcibiadis* Cupido, loco *Scipionis*. Pag. 68. l. 24. lege, *Goltzium*. Pag 98. l. 13. pro *Fr.* repone *Iac.* Gronovius. Pag. 100. pro numero Gemmae VIII. repone XI. Pag. 103. l. 10. *tigillorum*. Pag. 122. l. 28. *Syria*. Pag. 135. l. 12. adde: ad artem Medicam, & *Chirurgicam*. Pag. 140. l. 31. *Clothon*. Pag. 142. l. 13. scribendi *artem*. Pag. 161. l. 4. adde *sive baccarum* linea. Pag. 166. l. 1. lege Χρυσόχειρως.

Nonnulla σφάλματα adhuc currente preli rota emendata a me sunt in plurimis exemplaribus; aliqua etiam irrepsere, me inscio, incisa in Tabulis aereis; quae omnia condonanda sunt festinanti calamo, & operarum adsiduo labori.

ADPROBATIONES
HVIVS OPERIS.

IMPRIMATVR.

IOSEPH MARIA Archiepiſcopus Florentinus.

IMPRIMATVR.

Fr. VINCENTIVS DE COMITIBVS a Bergomo, Exgeneralis Ordinis Min. Conventualium S. Franciſci, Inquiſitor Generalis Florentiae.

IMPRIMATVR.

PHILIPPVS BONAROTA Senator, & R. C. Magni Ducis Etruriae Auditor.

C H A R T A R V M

S E R I E S.

a b c d e f A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z Aa Bb.

Omnes ſunt Duerniones praeter f & Bb qui ſunt Terniones.

F L O R E N T I A E

EXCVSVM EXORNATVMQVE TABVLIS CENTVM AERI INCISIS

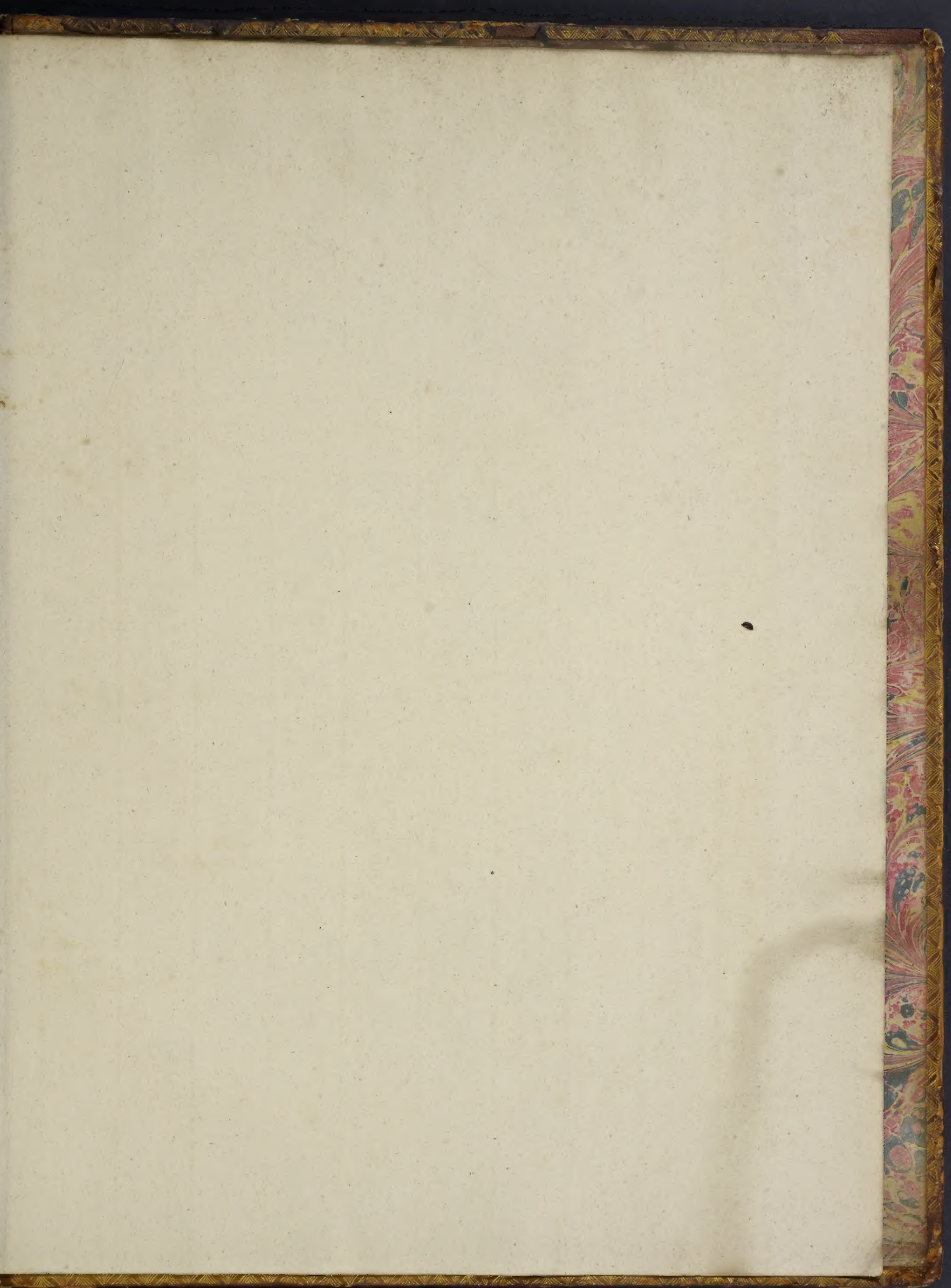
SVMPTIBVS SOCIORVM NOBILIVM FLORENTINORVM

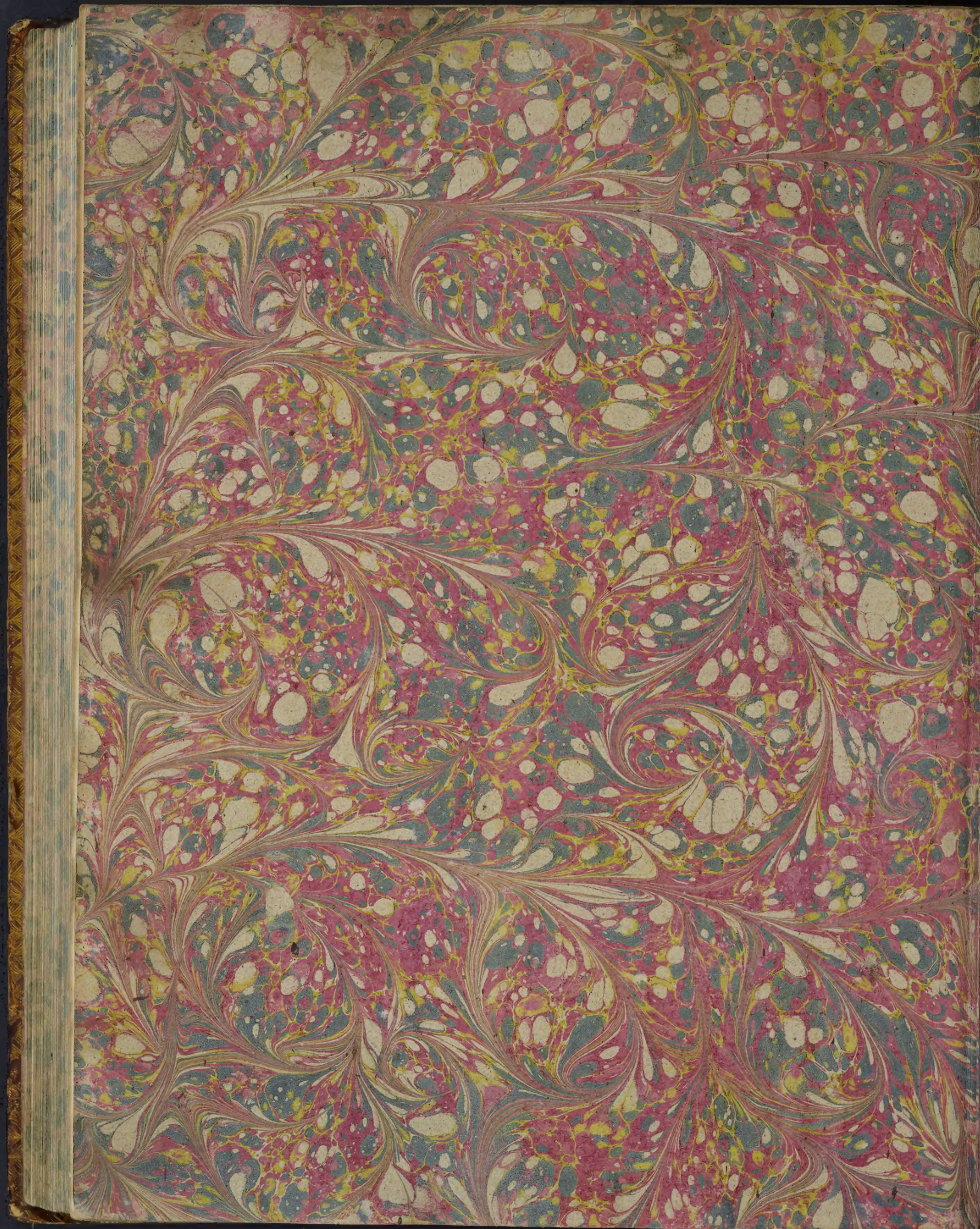
In Typographia Francisci Moücke

ANNO CIↃ. IↃ. CC. XXXI.

3 [illegible]

SPECIAL OVERSIZE
85-B
3211
V.1
GETTY CENTER LIBRARY

